

MAGYARORSZÁGI
NÉPSZOKÁSOK.

ÖSSZEGYŰJTÉ:

RÉSÓ ENSEL SÁNDOR
PESTEN,

KIADJA:
KUGLER ADOLF 1866.

I

NAGYMÉLTÓSÁGÚ
KIS-SENNYEI

B. SENNYEI PÁLNE,

SZÜLETETT

B. FÁTH MÁRIA

Ő MÉLTÓSÁGÁNAK,
A BUDAI NŐEGYLET ELNÖKNŐJE,
MAGYAR PALOTAHÖLGYNEK

STB. STB.
LEGMÉLYEBB TISZTKLETTEL.

A jó szokások a polgári társaságnak legbiztosabb és legtartósabb alapjait képviselik, ellenben a rossz szokásoknak hódoló lepolgárasultabb nemzeteket, a legdurvább népcsordák is megigázhatják.

Jahrbücher der Geschichte 1838. 1. B.

ELŐSZÓ.

A népszokások egybegyűjtése, régi óhajtása nemzeti irodalmunknak, a Kisfaludy társaság 1862-ik évben több lapokban, így a Vasárnapi újság 319 lapján is tett felhívást e téren, s indokolá a népszokások egybegyűjtésének hasznát; de a gyűjtemény, melynek oly régen kellett volna világ elé lépni, ez ideig sem jelent meg.

Magam is foglalkozván a népszokások összegyűjtésével, és már 1861-ben a Nefelejs ¹⁴¹/₃₆ számában, és így tovább 1864. évvégéig, 35népszokást tévén közé, kötelelességszerűnek ismertem gyűjteményemmel fellépni.

A szokások, melyek itt egybegyűjtvék, nemzetünk szellemének kifejezései. Nyelvben, szokásban él a nemzet, mond Kővári, s míg a nyelv, nemzeti irodalom művelése, életfeltétel; szintén az a nemzeti szokások ápolása, nemesítése; hazafiúi kötelesség ezeket búvárlani, s ha viharok fenyegetik azt, fiatal nemzedéknek emlegetni, hogy öröksége gyanánt tekintse. Szép hazámnak nagyrészt utaztam be, s figyelmem ez irányban is kiterjedt vala, nem tartózkodtam megismerkedni a köznéppel, tanulmányoztam eredeti nemzetiségére mutató nyelvét, öltözetét, dalait, tánczát mondáit és szokásait, felkerestem őket mezőn, vidám lakodalmas házaik, gyásztoraiknál; és amit láttam, hallottam, mint hidegvérű szemlélő, feljegyeztem naplómba; hol miután az anyag egyre gyarapodott, abból előbb szerte a lapokban tettem egyes adatokat közé; jelenleg pedig azok egész egyetemlegével járulok at. közönség elé; szíves hálával említvén meg egyszersmind azon kútfőket is, melyekből irodalmilag merítést tettem.

Mint Erdélyi János „A Magyar Közmondások könyve” „Népdalok s Mondák” Bikkesy Heinbucker József „PannoniensBewohner in ihren Volksthümlichen Trachten” Kővári László „Magyar Viseletek” stb. gyűjteményeikkel szolgálatot tettek, úgy vélek én is szolgálatot tehetni-e gyűjtemény nyel.

E gyűjtemény hazánk több és különféle vidékeiről van kiszemelve. Hol a szokások hívebben megőrizve, vagy bővebben kifejtve gyakoroltattak, ott mi is terjedelmesebben írjuk le azokat; míg az elhagyottakat, vagy eredetietlenségök miatt nagyjából fenlevőket rövidebben közöljük.

E gyűjteményből tanulmányozhatjuk azt is, mint keletkeztek a házasságok, hogy függtek a fiatalok szüleiktől, mily patriarchális élete volt e nemzetnek, mily határtalan hatalmat bírt az atya gyermekein, ez utón mint keletkeztek a násznagy ságok, a házassági kötésen, leánykiadáson mily hosszasak valának az alkudozások, koczódások, találkozunk a háztűznézés, kárlátóba menés, lakodalmi vacsorák, bekötözött kézzel pénzgyűjtést eszközölő szakácsnékkal. Táncz, zene, fiatalok serege, viglarmázás, csutora hajtogatás, ünnepies menetek tárulnak fel előttünk; özönivel mondatnak elénk jóízű beszédek és versek, leánykérés, menyasszony elbúcsúztatás vagy lakodalmi vendégség közben. Szebbek és silányabbak szokván az efféle beszédek s versek lenni, iparkodtunk olyanokat egybeállítani, melyek még a könyvnyomtató műhelyekben nem kerültek a ponyva irodalom számára a sajtó alá.

1848 óta az idők változtak, lia figyelemmel visszatekintünk a múltra, a forradalom előtt divatozott, s azolta lábba kapott népszokások, a két egymáshoz oly közel álló időszakban, roppant eltérést és különbséget tüntetnek fel a nép mindenféle rétegeiben. Meg kell győződünk egy pillantásra, hogy nemzetünk régi szokásaiba többé vissza nem helyezhető, és épen ezért sajátságos zamatú szokásainkat ideje volt

egybegyűjteni. Mint nyelvünk, ép oly eredeti népszokásunk, őseink sem egyiket sem másikat nem áldozák fel idegen mozzanatoknak!

A szokásokra befolyással bír jelenleg a népnek 1848-ik évben úrbéries viszonyokból lett felszabadulása, a megváltás, politikai változások, melyek a nemzetet sarkig megrázták, alkotmányának felfüggesztése, különböző közvetett és közvetlen adó behozása, mostoha idők stb. A lakodalmaknál vehetjük észre a különbséget, melyek hajdan korszakot képeztek a családok életében, a patriarchális életnek ezen legfőbb jellege a múltban ezer féle szokásokban tünt fel, a kunyhóktól egész a palotákig most egyöntetű idomulást nyernek. Eltűntek a családi, bizalmas összejövetelek.

A nemzeti szokások mind megannyi díszlombok; sok jó, hasznos, és szép gondolat rejlik is valóban azokban. Vegyük csak a keresztelést, mely a családi élet örömepepe vala, mint fűzte ez egybe a ház barátait kereszt komákká, és mint pótolák ezek sokszor az elhalt szülőket kereszt gyermekeik irányában.

Hogy a szokásra egyáltalában már őseink nagy súlyt fektettek, igazolják azt ama számos példabeszédek, melyek közül néhányat idézni nem lesz érdektelen: Ki mint szokta, akkép ropja. Amint szokja, úgy fogja. Amint szokunk, úgy élünk. Könnyebb amihez szoktunk. Természetté válik a szokás. Jó szokás tartja az országot. Ami szokás illendő is. Régi szokás, régi erkölcs. Egy jó szokás többet és három jó cselekedetnél. Régi szokás mindig megtér. Rögzött szokás megköti a józan értelmet. Nehéz a rögzött szokást ehagyni. Jó szokás gazda a háznál, stb. A jó szokások valóban ápolói is a nemzeti érzelem s költészetnek, a népet haladásra azok serkentik. s boldogsága létesítése, előmozdításában is jelentékeny részt vesznek.

Az 1856-ik évre megjelent „István bácsi naptára” jól jegyzi meg az 55-ik lapon hogy: Ki a népnél a rossz szokásokat elnyomja, előmenetelének fő gátjait rombolja el; s ki jó szokásokat hoz divatba, a községnek kettős jóltevője, mert szunyadozásából életre serkentve, azt egyszersmind iránynyal és éltető szellemmel látja el.

Minden nemzet ragaszkodással van szokásaihoz, azért írja a „Reisen und Landbeschreibungen” című könyv 1835. V. Lief. 1. 1. Die Erforschung des Ursprungs alter Sitten und Gebräuche, und der Veränderungen und Umgestaltungen im Laufe der Zeit, ist namentlich für die Culturgeschichte von Bedeutung. Die Volksfeste besonders übten auf die Bildung des Volkes einen grossen Einfluss. Sie erinerten dasselbe an die Begebenheiten und Thaten der Väter, und hielten die Vaterlandsliebe immer wach, indem sie ihre Belohnung durch Ehre, und immer erneuerten Ruhm, bei der Nachwelt zeigten, stb.

A rossz szokásokat, mint melyek értelmi és erkölcsi fejlődéseinket gátolnák, s népéletünkön különben is rágódó férgek valának, e gyűjteményből többnyire kihagytuk, a felosztásnál tárgyas betűrendet tartottunk, fős zónák vettük a helynek honnét a népszokás ered, vagy a tárgynak nevét, melyről a szokás szól. p. o. agárdiak lakodalmi szokásai, bika hajsz stb. de azért egybeállítvák ott a tavaszi népszokások: mint zöldelő májusiak állítása, és körül táncolás. pünkösdi királyságok; a nyári népszokások: mint aratási ünnepek; őszi: méz – gyümölcs – borszüret örömei; téliek: pincze látogatások, tor, táncz. lakmározás stb. Kiterjeszkedtünk a kapcsolt országok népszokásaira is, sőt csillag alatt idézünk idegen tartománybeli szokásokat is. hogy összehasonlításokat tehessünk; de történelmi szempontból nem feledkeztünk meg a régiebb, elhagyott, százados szokásokról sem, mint a régi czéh szokások; és adunk testvérnépekre vonatkozó adatokat is. mint a horvátok hajdan-kori temetések stb.

1864-ben, midőn már e munka sajtó alá rendezéséhez fogtam, kötelességemnek érzettem általános és nyilvános felhívást tenni a lapokban, eredeti újabb Népszokások közlésére, illetőleg ilyeseknek kezemhez gyűjteményembe leendő beküldésére, de két évi várakozás után

is igen kevés eredménye volt e felhívásnak. Azért pedig, hogy kikerüljek minden megtámadást, a kútfők idézésével támogatom adataimat.

Fogadd nyájas olvasó ezen úttörő művet, mint hézagot pótló irodalmi művet.

Pest, 1866 Jakab hó len.

Réső Ensel Sándor.

TARTALOM

Agárdiak lakodalmi szokásaik	
„ keresztelési szertartásaik	
„ temetés kori szertartásaik	
„ fonókái	
„ apróbb szokásaik	
Akaszto és Lak községi lakodalmi szokások	
Alföldi menyegzői szokások száz év előtt	
„ „ „ jelenleg	
„ arató ünnepek	
Áprilisba küldés	
Ártány leverés	
Bakony környékéni szürkítetés	
Bánáti bolgárok házassági szokásaik	
Baracskai kukoricza-fosztók estéje	
Baranyai ember lukmája	
„ sokacz lakodalom	
„ „ „ (másféle)	
Becskereki házassági szokások és gyászok	
Békepohárivás	
Berkenyéi és szendehelyi sváb lakomák	
Bethlenjárás	
Bikahajsz	
Bírói pálcza átadása	
Bonyhádi lakodalmi szokások és halottor	
Borsodi népszokások	
„ matyók házassági szokásaik	
Breznóbányai cs. k. favágók lakodalmi szokásaik	
Budai tisztviselők hivatalfoglalásuk hajdan	
Bukbálás	
Bukovinai magyarok házassági szokásaik	
Császártöltési népszokások	
Cserháti szüret és mulatságai	
„ eprészet	
„ majális	
Dabi csizmadia inas felszabadítása	
Dabon szokásos leánynevelés megköszönése	
Debreczeni leányvásár	
„ nászmenet	
Diakovári lábmosás	
Dobrai fonodái esték	
Dodola a szerbknél	
Domoszlói pór nép udvarlása	
Drávamelléki lakodalmi szokások	
Dunatáji (felső) magyar pórok lakomái	
„ „ német pórok lakomái	
Egri házassági szokások	
„ pincézés	
„ apróbb szokások	
Egyházkelő	
Eklézsia követés	
Elgyürzés és története	
Erdélyi lakodalmi és házassági szokások hajdanta	
„ keresztelési szokások hajdan	
temetési szokások hajdan	
Farsang eltemetése	
Felsőbányai kakasütés	
Garan sz. benedeki lapáttáncz	
Gergely és Balásnapja	
Giostra	

Göcseji virasztó
Gölniczbányai szokás
Gömörmezei lakodalmi szokások
Gyermekkeresztelés
Hajdúdorogi menyasszony ágy
Határhányás emlékezetessé tétele
Hátszegvidéki oláhság Nedeja ünnepe
Hegyaljai szüret
Hérész
Hétfalusi kakasünnep
Holdmezővásárhelyi lakodalom
Lap-Holdmezővásárhelyi mesteremberek lakozása
Horvát határövidéki házassági szokások Károlyvár vidékén
„ harci eskü a múlt időkben
„ hősök eltemetése
Húsvéthétfői szent-gellérthegyi népünnep
Húsvéti határjárás Zala-Egerszeg
„ „ Székelyföldön
Ipolysági régi czéh szokás
„ virágvasárnap
Juhászok Dömötörje
Kaláka
Kalotaszegi házassági szokások
„ keresztelő
gyász
„ apróbb szokások
Kamóhúzás
Kecskemétiéknél a húsvét
„ a disznótor
Kolóniák sz. György napja
„ apróbb szokásaik
sz. Bálás napja
„ Ivánnapi tűzugrásaik
Körösi régi szokások
Kosáradás eredete
Krécse
Kun sz. mártóni mesterlegények lakozása farsangi időben
Magyarok tornája
Májusfa letűzése és története
Mátravidéki palóczok bódoganyja
Miskolci szűrszabók dalidója
Muraközi lakoma
Nádasdi kakascéplés
Nyitrai (felső) tót lakodalom
„ „ „ legények társastáncza
Ócsai coledálás
Pajtaaljai czipózás
Palóczvidéki lakodalmak
Pécskai sz. Györgynapi cselédkiallítás
Pesti állatviadalmak
Pünkösdi király és királyné választása
Pábaközi tyúkverő
Rakamazi királyfutás
Rákospalotai lakodalmi szokások
„ „ keresztelési szokások
„ „ temetési szokások
Római sánczok vidékén lakó rácok lakodalmi szokásaik
Rozsnyói czéh táncvigalmak
Sárosmezei lakodalmi szokások
„ tótselédség karácsonfája
Selmeczi bányász academicus fölvatása

Somlói szüret
Soproni lakodalmi szokások
Sümegei éjörök kiáltásai
Svábok apróbb szokásaik
Syrmiai, bácskai, bánáti és határőrvidéki szerbek házassági szokásaik
Szarvasi apróbb szokások
Szászrégeni szász aratási ünnep
Szatmármegyei vegyes szokások
Székelyek lakodalmi szokásaik fonókái
„ húsvétja
Szent András éjjeli forrás látogatás, kerítésrázás s ablak alatti hallgatódzás
Szentendrei mézszáros remekelés
Szent Iván napi tűzugrások
Szent Márton lúdja
Szentpéteri lakodalmi szokások
Szerbek lakodalmi szokásaik
Szerbek kóló tánca
Szilágysági oláh lakodalmak
„ „ temetés.
Técsői lakodalmi szokások
Tiszavidéki lakodalmi szokások
Tobratinstvó
Tóköziek vőfellevele
Toroczkói nászszokás
„ apróbb szokások
Trencsényi tótok vagyis az u. n. hornyákok házassági szokásaik
Turóc megyei házassági szokások
Válivölgyi beköszöntő
Vendégség
Verchovinai ruthenok házassági szokásaik
„ „ keresztelei ünnepélye
„ „ halotti torozása
„ karácson ünnepe
„ „ húsvét ünnepe
Verőczeiek lakodalma
eljárása kisebb tolvajok ellen
„ bíróválasztása
Veszprémi leánykérők és menyasszony búcsúztatok mondókái
Viski lakodalmi szokások
„ disznótor
„ fonókák
aratási ünnep
Vízkereszt ünnepélyezése
Vőféli régi versezet
Zilahi szöcsök bálja
Zombori leányvásár
Zsitvamelléki aratási ünnep

Az agárdiak lakodalmi szokásai.

Agárd, Nógrád megye déli határaihoz közel, Vácához két órányra, az úgynevezett Cserehát egy jókora magas dombján fekszik. Lakosai többnyire tótok, szellemben és szokásokra nézve azonban egészen elmagyarosodtak. Lakodalmaiknál következő szokásoknak hódolnak:

Midőn elérkezettnek hiszi az apa fia megházasítási idejét, mi 18-22 év közé esik, élettársat többnyire ő választ neki. Ritkán történik, hogy kellő figyelembe vétnék a fiú szívhajlama, valamint gyér azon eset is, hogy szülőinek választásán meg ne nyugodnék az illető. Ki lévén szemelve az óhajtott meny, innét nem annyira hozzá, mint egyenesen szülőihez, egy rokon vagy ily ügyben jártas más egyén küldetik, a leányt megkérendő. Az igenlő vagy tagadó válasz többnyire másnap adatik.

Igenlő esetben legott elkezdődnek mindkét háznál a lakodalmi ünnepély gondjai, melynek előzménye a szükséges segédek, vagy ha úgy tetszik, hivatalnokok választása. Ezek közé tartozik: a násznagy, ki mind a kézfogásnál, mind a lakodalomkor helyettese az örömapának, intézője a teendőknek, fentartója a rendnek. Azután az úgynevezett hívogató, kinek tiszte a nászünnepély előtt s alatt, a vendégeket meg és Osszehíni a vőfellel, ki rendszerént legények közül választatik, lakomakor étkeket, italt hordani, s a násznagy rendeleteit végrehajtani. Továbbá a nyoszolyóasszony, kinek legfőbb feladata, a lakomához szükséges edények és evőeszközök megszerzése, mi nem csekély feladat, mert ki sem akarja edényeit, s kivált evőeszközöket oda kölcsönözni, honnan úgy, miként kapta, ritkán kapja vissza. Annakutána a nyoszolyó-leány, ki a násznép számára puszpáng lombokból bokrétát szerezni köteles, s egy és más apróbb dolgon kívül edénymosogatással foglalatot leginkább. Végezetre a csaplár, ki bor-csapolással van megbízva. Meglévén ezek választva, az ara szülői úgy intézik dolgaikat, hogy a kézfogás szombat este történjék, midőn a fiatal házaspár néhány rokon, násznagy és nyoszolyóasszony kíséretében megjelen a papnál, s ha nincs mi házasságát törvényesen gátolhatná, ünnepélyesen kezet fog s eljegyeztetik.

Haza menvén a paplaktól, az ara házában következik a lakoma, mely alkalommal az ara vőlegényének egy kendőben egy jókora kalácsot, diót és körtvélyt vagy almát, amaz pedig mátkájának pénzajándékot, tehetsége szerint 20 krtól 1 frtig ad. A kendőváltás alatt néhány csintalanabb stiheder kolomppal megjelen az ablak alatt, s mindaddig kolompol, míg egy kancsó borral és kalácsal le nem csitítják.

Azután beáll a háromszori kihirdetés ideje, s az eljegyzetteknek, az arának pártában, legalább egyszer el kell a templomba menniök, meghallgatni kihirdetésöket; mert különben születendő magzatjaik siketek maradnának. A háromszori kihirdetés ideje alatt a vőlegény estenden gyakrabban meglátogatja jegyesét, s mindkét részről folynak a nászkészületek. A vőlegény új öltözetről, zenészekről gondoskodik, kalácsot, kenyeret süttet, tyúkokat, s ha vagyonos szülők gyermeke, egy szarvasmarhát is ölet, törkölyből pálinkát főz; bort még szüretkor tett félre e szükségre. Mindez az ara házában is történik, kinek gondjai közé tartozik azonfelül a kellő ajándékok beszerzése és az örömkalács megsütése. Jól tudva, hogy e kalács minőségétől függ lakodalomkor a dicséret vagy fitymálás, az ara mindent elkövet, hogy az a kívánt igényeknek megfeleljen E miatt sütéséhez valamennyi rokonnő meghívatik, s mindnyájának munkát ad e kalács földíszítése. Mert nagyságát, mely minél nagyobb, annál szebb, nem is említve, fölszíne különféle tésztából készített ábrarózsával van felcziczomáza. Azonfelül néhány ágas vesszőt szúrnak belé, s azokat vékony tésztával beszalagozzák, czérnára fűzött pattogatott kukoriczával, megaranyozott dióval beagatják, s az ágakra legalább egy pár galambot, szintén tésztából illesztenek. Ez az úgynevezett örömkalács.

E készületek közbe érkezik az esküvő napja. Mind a vőlegény, mind az ara, mi magában értetik, ünnepiesen felöltözködik. Különösen pedig az ara mindjárt reggel foghagymát tesz jobb lába alá a csizmába, azután menyasszonyi koszorúval, háta közepéig lenyúló szalagokkal

földíszített s megaranyozott pártát tesz fejére, öltözéke kiegészítéséhez tartozik a prémes mente, mely nélkül férjhezmenetelre nincs ember, ki egy könnyen rábírná. A hívogató azután végig járja a vendégeket, kik, ezúttal csak a férfiak, lassanként gyülekeznek, a zene szól, a táncz járja, a kalács, bor, pályinka fogy. Emígy neki készülve, vendégei azon háznak, mely távolabb van a templomtól, elindulnak, s a másikkéival egyesülnek Megjegyzendő, hogy ha esetleg az ara lakik távolabb a templomtól, a vőlegény és vendégei nem mennek érette, hanem bevárják míg megérkezik a vőlegény háza elé, s csakis ekkor, a menyasszonyi násznagy hívására, jó ki a vőlegény násznépe. Arra nagy az ügyelet, hogy elindulása előtt a menyasszony egy üvegcese pálinkát dugjon jobb hóna alá. Egyesülvén a két ház vendégei, zene, kurjongatás, dévajkodás, táncz közben, és legyen az út száraz, vagy térdig érő sár, azért a csárdásokat, vagy toborzókat csak aprózzák, s így vonulnak lassanként a templom felé. Oda megérkezvén, a hívogató egy korsócska borral s egy kalácscsal bejelenti megérkezettöket a Papnál, miután legalább egy jó órával előbb a vőfél által megtudakoztatták: jöhetnek e?

A násznép, miként főlebb megjegyzők, férfiaktól áll, s az arát nyoszolyóasszonya és leánya, legfőlebb egy pár rokonnóval kísérik. Esküvőnél nagyon felvigyáznak, hogy a menyasszony a vőlegény baloldalán álljon, s ha történetből nem így álltak meg, többnyire a násznagy, különben akárki megigazítja őket. Esküvő után, miként jöttek, zene, kurjongatás, dévajkodás és táncz közben, ismét azon házhoz mennek a vendégek, melyhez hivatalosak, s mind az ara, mind a vőlegény saját felekezetével.

Következik az ebéd. Ételeik ugyanazok, melyek tán hazaszerte, azokat a hívogató és vőfél azon mondókákkal adja elő, melyeket már számtalanszor lehet olvasni, s ismétlésökkel olvasóinkat untatni nem akarjuk. Az ebédet táncz követi, azután pedig a vőlegény menyasszonyáért megy vendégeivel. Oda érvén a vőlegény, nyoszolyóasszony és leány, úgy a vőfél is a kamarába, a többi pedig a szobába vezetetik. Emezek az ara násznépével borozva, tánczolva mulatnak, amazok kolbász, vagy más sülttel megvendégtetnek, az ara nyoszolyóasszonyának főfeladata lévén a pálinkát, mit a menyasszony esküvőkor jobb hóna alatt tartott, a vőlegénynyel bájítalként megitatni. Megeléglvén a vőlegény násznagyja a mulatságot, a menyasszonyt ünnepies szónoklattal szüléitől kikéri, s azok nevében az ara násznagyja őt kiadva, ládáját, melyben ruhadarabjain kívül egy sült tyúkot, kalácsot, almát, diót találunk, és párnáit, melyeket a vőlegénynek 1 frt. 15 kr. vit. kell kiváltania, szekerre felrakják, s a vőlegény vendégeinek, kikhez viszonzásul a menyasszonyéi csatlakoznak, kíséretében az új házaspár a vőlegény hajlékába, természetesen zene, táncz közben, vezetetik. Az egész menetre számos kandi gyermek, s főleg nőszem van ugyan függesztve; de mi sincs, mi magára a kíváncsiságot annyira vonná, mint a főlebb említett örömkalács, melyet a vőfél; többnyire hátul kullogva, fején visz. Férje házába lépven a menyasszony, a családtagok üdvözlése után, első teendője a konyhába menni, s a kéménybe föltekinteni. Akkor újra kigyulad a táncz, kedv, s foly a vacsora idejének elérkeztéig.

Azon közben a menyasszony vendégei, kik őt férje lakába elkísérték, visszatérnek szülői házához, a mulatozást ott folytatandók.

A vacsorát, mely ha két nap tart a lakodalom, mint az ebéd, asszonyok nélkül megy véghez, táncz váltja fel. Tánczos-nöket úgy kapnak, hogy fonodákból a tánczkedvelő leányok és menyecskék nézőkül oda mennek, és tánczosnőkül elkapatnak. Az ablakok is bámulókkal telvék sokszor egész éjfélig. Ez időtájban a násznagy intésére a nyoszolyóasszony és leány, legyen bár langy idő, vagy csikorgó hideg, mindig padláson, mert más alkalmas hely a háznál nincs, elkészítik a menyasszonyi ágyat, de úgy, miben találékonyaságuk ismét kimeríthetlen, hogy valami csintalan tréfával rászédjék a lefektetendő házaspárt. Például rossz fazekat oly ügyesen raknak el a párnák alá, hogy azokat a fiatalházasok csak akkor veszik észre, midőn lefektők után ropognak alattuk. Ellévén imígy készítve az ágy, a vőfél jobb keze ujjai közt három égő gyertyát tart, s a hívogatóval, kinek azonban nincsenek gyertyái, vagy három tánczosnőt megforgat, aztán a menyasszonyt tánczba viszi, s úgy intézi a dolgot, hogy őt

tánczközben a szobából ügyesen kiszöktesse; mert kivált a fiatalabb férfiak lesik a menyasszonyt, hogy őt, míg csak a padlásra fel nem szökik, kalapjaikkal üthessék. A hívogató tehát azzal mutat ügyességet, ha mennél kevesebb kalapütlegben részesül a menyasszony, kit a padláson nyoszolyóasszonya és leánya, úgy szintén a vőlegény vár. Utána a vőfél megy, s hogy háborítlanul maradhassanak, a hágesót maga után felhúzza. Aztán ő veszi le a menyasszony koszorúját, s azt a pártával a házfödelébe szúrt villára akasztja. A pártának tulajdonkép övének kellene lenni, de azt a menyasszony rendszerént 10 kron megváltja. Aztán a menyasszony lehúzza a vőlegény csizmáját, s ez viszont amazét, s ekkor joga van a menyasszonynak a lehúzott csizmával férjét megverni, jeléül annak, hogy hatalmat fölötte azontúl nem fog gyakorolni, s tiszte lesz az engedelmeskedés.

Említenünk fölösleges, hogy e verést a menyasszony lehető gyöngédséggel végzi, s tán ritkán fordul meg agyában a gondolat, vajha férje is viszonzná e gyöngédséget, ha idő multával kedve jó csizma helyett botot forгатni kezében. A lefektetők is végezve feladatukat/magokra hagyják a fiatal házasokat, s vagy akkor mindjárt meglesik, vagy más nap elbeszéltetik, miként sült el az ágygyal összekötött tréfa?

Reggel azután nyoszolyóasszony kötelessége a menyasszony fejét főkötő alá szorítani, s azt szalagokkal felcizcomázni. Ekkori dísz öltözékéhez fehér fátyol is múlhatatlanul tartozik, mely szalagokkal szegélyeztetten, nyakától le a derekán, majd térdhajtásáig ér. Azután isten házába avatásra megy, s végezve áhítatoskodását, otthon ládájából előveszi a főntebb említett kalácsot, diót, almát, s azokból a család minden tagjának juttat, a tyúkkal pedig a násznagyot, nyoszolyóasszonyt és leányt a kamarában vendégeli meg. Azon közben a vendégek újra gyülekeznek, e multságukat, mint megelőzőtt napon folytatandók. E nap csak abban különbözik a múlttól, hogy este már az asszonyok is elmennek férjeik után, részt venni a lakomában, s mindegyik kalácsot visz az örömanyanak, lakodalmi költségei némi földözéseül, mit ha csak egy napig tart a lakodalom, esküvő napján este tesznek meg. Vacsora végén felhozzatik a főlebb említett örömkalács, melyet a násznagy úgy darabol fel, hogy minden asztalra jusson egy darab, melyet egyike az asztalnál ülőknek annyi részre oszt, ahányan vannak, s különös felügyelet fordítottatik arra, hogy az örömkalácsban minden vendég, oda érte a zenészeket is, ha csak egy falatban is, részesüljön, különben kész a keserű neheztes. A násznagy is úgy köteles gazdálkodni e kalácscsal, hogy az asztaloknál ülőkön, kívül a felszolgálók, némelykor pedig a pap, tanító is megtiszteltethessenek valamelyes részecskejével, s annak minden főlebb érintett vesszeje, rózsája, kukoricza szeme, diója, galambja nagy becsben áll. A kalács elosztása jelül szolgál, hogy a nászvizalom azon éjjel befejezendő, a menyasszony is siet tehát a hívogató, vőfél, nyoszolyóasszony és leány, úgy a szakácsnének ajándékot adni a násznagy által, mely rendszerént kis zsebkendőből áll; valahányszor az asztalhoz ülnek a vendégek, vagy attól fölkelnek, a násznagy mindig imát mond, s áment reá a szobába szorult gyermekcsoport rikkant, úgy tesz most is, és véget vet a lakomának.

A menyasszony szülői vagy rokonai, csak az esküvő napján adnak lakomát, más nap pedig, ha akkor is tart a nászvendégség, ők maguk is vendégekül mennek a vőlegény házához, hol néha harmad nap is, a felszolgálók és rokonok 9-10 óráig, sokszor délig is, mulatnak; azután beáll a kölcsön kért asztalok, edények, evőeszközök széthordása, s a menyasszony mint családtag, minden teendőben osztozik. Következő vasárnap nagy megszólásnak tenné ki magát, ha meg nem jelenne a templomban, hol az ülőpadok közti üres helyen legelői állni van joga. E jog annyira tiszteltetik, hogy azt tőle egy menyecske sem akarja elvitázni, legyen nálánál ha csak egy héttel is idősb menyecske, életkorára ellenben sokkal fiatalabb, vagy gazdagabb szülők gyermeke, s bármint óhajtson első helyen hiúskodni. S e helyet mindaddig használja, míg ismét fiatalabb menyecske nem szerez magának főkötő alá kerültével jogot elébe állni. Délután pedig férje s ennek szüleiével vagy rokonaival apai házához megy, miként mondják, dunnáiért korhelykedni ... a párnákért vőlegény által fizetett

díjt megenni meginni ... mi az új rokonságnak lakomával megpöcsétlése. A templomba menetel e szokásos kötelessége alól, első vasárnap csak vidéki menyecske mentheti fel magát illem megsértése nélkül, kinek nem veszik rossz néven, ha férjével, napa és ipával, szüléit megy akkor látogatni.

Ha vidékről kívánja házasítani gyermekét az apa, vagy helyben nem kaphatott menyét, a legény nagyobb választási szabadságot élvez, mert bejárva néhány helység fonóházait, tetszése szerént választ. Ki lévén szemelve az óhajtott élettárs, ezt többnyire más nap megkéreti, s a válasz, ha kiadandó a leány, rendszerént az, hogy szülői a legénynél háztűzet nézni megígérkeznek, s ha ez kedvezően üt ki, a leányt odaígérik. Ekkor beállanak a főnebb leírt gondok és készülétek, azon különbséggel, hogy a lakodalom a vőlegénynél esküvő előtti este kezdődik, amidőn a vőlegény ifjú társainak, tőlük mintegy elbúcsúzandó, szokásos engedelmet ad házánál pár óráig tánczolhatni, mit ők hívatlanul annál örömebb használnak, mert borral is megvendégeltetnek. Azután a meghitt vendégek tanácskoznak, ki és hogyan, szekerével s ha lehet szánon a vagy lóháton, menjen a kisasszonyért? Ennek elintézése, mi a násznagy kötelessége, oly lassan halad, hogy éjfél is ott lepi őket, s alig oszoltak haza, a hívogató többnyire szőlőhegyi kereplővel fellármázza őket, hogy készüljenek. Míg marháikat rendbe hozzák, a lakodalmi házhoz összegyűlnek, megreggeliznek . . . rendszerént megvirrad. Akkor a menet elindul. Elöl néhány lovas kendőkből csinált zászlókkal lovagol, utánok a vőlegény szintén lóháton, azután 3-4 szekér vagy szán, az utolsón zenészek. A vőlegény kísérete násznagy, hívogató, vőfél, nyoszolyóasszony és leány, végre pár rokonból áll, s a szekerek vagy szánok úgy ki vannak számítva, hogy e kísézőkön felül a menyasszonynak, ládája és párnáinak, nyoszolyóasszonya és leányának is illő hely jusson. Útközben a menet meg-megáll, s a vőlegény nyoszolyóasszonya a magával vitt bor, pálinka és kalácsos oszlatja a netaláni éhséget és szomjat. Haza jövet a vőlegény, nem a menyasszonnyal kocsin vagy szánon, hanem ismét lovon ül. Egyéb szokásaik ilyenkor ugyanazok, miket főlebb vázolánk.

Ugyanazt mondhatni azon esetről, ha agárdi leány más vidékre vitetik; csakhogy ilyenkor a menyasszony házánál, legyen ez bármily vagyonos, csupán egy nap tart a lakodalom, vagyis a leány távozta után a násznép megvendégeltet-vén éjfél tájban, ameddig tart, többnyire duda, különben hegedűszó mellett a táncz, vége a lakomának. Megjegyzendő azonban, hogy a vidéki vőlegény, ha lovon jött a menyasszonyért, nyergére vagy akárminő ruhadarabjára különösen felügyeljen; mert az agárdi legénység mindent elkövet, hogy a vőlegény nyergét, vagy más valamijét elcsenhesse, mit aztán, ha menyasszonyát haza akarja vinni, ki kell váltania, a váltságdíjt a csint elkövetői a korcsmában borozzák aztán el. Ha a családnak van figyerméke, a leány többnyire kiadatik; vannak azonban esetek, kivált ha nincs fia az apának, vagy kiadandó volna a leány, de nem akad szerencséje, s megunta már a pártát, hogy a leányhoz vőt állítanak. Ilyenkor a leány kéreti meg a neki tetsző legényt:

Már mi nálunk az történt,
Lány kérette a legényt,
De a legény azt mondta,
Hogy férjhez nem megy soha.

Ez oka aztán, hogy a nép leányai közt, ha hibásak is valamely tagban, például púposak, sánták, vagy félszeműek, agg szüzet ritkán láthatni. Ha a legényt vidéken kellene keresni, ez megy a leányhoz háztűz nézni, s esküvő előtt néhány nappal elébb jó a házhoz, a nászkészületben segédkezet nyújtani.

Ha fiatalkori botlást követ el valamelyik pár, a leánynak kontyot a bába csinál, s a közvélemény nagyon rajta van, hogy egybekeljenek, mi ha a pap és vének közbenjártával sikerül, a menyasszony párta és koszorú nélkül megy az esküvőre, s elveszti jogát, melyet

említék, hogy menyecskék közt első helyen álljon a templomban, hanem hátul a karzat alatt kell helyet választania. Az összekelés kieszközlésének nem sikerülte esetében, a legényt legott megfenyítik, s fonodába többé nem járhat.

Özvegy férjhezmenetekor ugyanazon szokások divatoznak, csak hogy őt nem fektetik menyasszonyi ágyba, mint a leányt; mert miként mondják, ő már tudja, hogyan kell lefeküdni.

Magy. Erd. Képek. 1853. 2: 31-35.

Az agárdi nép keresztelési szertartásai.

Alig veszi észre a nő, hogy szerelme gyümölcsét hordja szíve alatt, azt nyomban valakinek háznépe közöl besúgni kötelességének tartja, mert attól fél, hogy a titkolódzás miatt születendő magzata néma fogna maradni. Hetek, havak folytával házbeliei legkisebb kíméletben sem részesítik, hanem velők együtt a legsúlyosb mezei munkákban egyenlően kell egész lebetegedésökig osztoznia. De nehéz munkákat kelljen bár végezniök, isten oly életerővel áldá meg a természet e gyermekeit, hogy a kora vagy halottszülés esetei ritkán fordulnak elő, hanem a szülők ép s egészséges magzatokkal örvendeztetnek meg. Világra jövén az új családtag, s beszereztetvén a paszita kellékei, a bába elküldetik meghíni a komákat, kiknek száma rendszerént 6, de ha úgy történt, hogy a gyermekágyast annak előtte hatnál többen hívák meg komaasszonynak, azok mind meghívandók. A bába tehát elindul egy jókora üveg pálinkával, s bejárja a kitűzőiteket, házaiknál mindenkinek, nagynak aprónak, ha inni akar, üvegcével, hogy szerencsés legyen a gyermek, kínálja s elmondja, hogy ... a csecsemő szülői tiszteletük mellett bocsánatot kérnek . . . től, mikép alkalmatlankodnak nekie, s arra kéri, lenne tanúja magzatuk megkeresztelésének. A meghívás, habár néha nem is szívesen, elfogadtatik, s nincs példa, hogy az visszautasíttatnék, még akkor sem, ha a legszegényebb pásztorok, hogy pártfogókat nyerjenek, a vagyonosabb, s emiatt befolyásosabb családokat, s ezek adott alkalommal viszont amazokat kéretik fel komácul, miben a vallás sem tesz akadályt; mert jóllehet” túlnyomó része a lakosoknak evangélikus, ezek ily szükségben a római katolikusoknak s viszont szolgálnak. Meghívás után a komák a templomhoz gyülekeznek, a házhoz csak a körösz tanya megy, keresztvízre viendő a gyermeket.

Keresztelés után a komák is a házhoz mennek, s elkezdődik a paszita, mely közben a bába vagy keresztanya kendőt térit az asztalra, s abba minden koma tehetsége szerént 50, 30 vagy még kevesebb krt, az úgynevezett keresztés-pénzt adja, mely egészen a gyermekágyas tulajdona, s gyermekének azon leginkább gyojcsvásznat vesz ingecskékre. Fölösleges említeni, hogy a lakoma pohárürítések, tréfák, dévajkodások, kaczaj közt vígan, soknál majd estig foly. A családtagy pazarlásig bőkezű, kínálásban fáradhatatlan. Csodálhatni e tehát, hogy a lakomázok végtére neki hevülnek, s többnyire daliás közt, a vagyonosbagnál néha dudaszó mellett ... a böjti heteket kivéve, mert szilvájuk lehullana . . . tánczra kelnek, hogy nagyra nőjjön a kender. Ily alkalomkor a legszegényebb is legalább egy akó bort szerez. Kényökkedvökre kimulatván magokat, az anyára és gyermekére, az atyára s egész házra pazarul szórt áldáskívánatok közt, végre a komák s a többiek is dalolva eloszlanak, kikről megjegyzendő, hogy a hat közt múlhatlanul van egy legény s egy leány, kik valamint a keresztanya, főkötőt, inget vagy szoknyácskát vesznek a gyermeknek, s viszonzásul a gyermekágyas, midőn ily legény komája megházasodik s gyermeke lesz, okvetlenül keresztanyának hívatik meg, leánykomaasszonyának pedig férjhezmenetekor fejkötővel kedveskedik. Ilyen legény s leány komácul nem egyszer 12-13 évesek is meghivatnak, a nevezetes, hogy őket a háznak, melyben komáskodtak, legkorosb tagja sem tegezi többet, hanem kendezi s komaaurának vagy komaasszonyának címezi.

A paszitat követő napokban, a gyermekágyasnak komaasszonyai ételt négy vagy ötször, gazdagabbak többször is és többfélét, aztán egyszer egy tál kalácsot visznek. Nagy megvetésnek tartaná mind a gyermekágyas, mind komaasszonya, ha ez a négy vagy többszöri

étel közt legalább egyszer tyúkot nem vinne; de a család is böcsületbeli kötelességének ismeri, hogy az így rakottan jött komaasszonyt valamivel megvendégelje, különösen borral felvidítsa.

Az anya lepedőkkel körülvett gyermekágyában tartózkodik, ki ritkán s akkoris óvakodva megy, leginkább idegen férfiak szemeitől, melyek neki közvélemény szerént megárthatnak, őrizkedik, s magát és gyermekét mindenfelől veszélylyel környezetnek hiszi mindaddig, míg avatásra nem megy. Az ifjabbak között találatnak ugyan a balhiedelmen túl emelkedettek, kik avatás előtt mind udvarokban, mind pedig az utcán, félelem nélkül megjelennek, de azért a korosbaktól elég pirongatást, sőt komoly feddést is kell hallgatniok, azonban ilyenkor mezei vagy más súlyos munkára még nem szoríttatnak.

Kötelessége a bábának egy hétig, s ha a körülmények úgy kívánnák, tovább is a gyermekágyast naponként kétszer meglátogatni, ha kell megkenni, a gyermeket megfürösztetni, s egyéb dolgot végezni, s első szülésnél 3, különben 2 hétre az anyát avatásra elkísérni, s ezzel tisztét az anya körül befejezé, bérül egy negyed gabonát kapván.

Avatás után az ágy körül függött lepedők levéttetnek, mi jelül szolgál a gyermekágyasnak, hogy a rossz szellem hatalmat fölötté nem gyakorolhat, így szabadon, félelem nélkül járhat kelhet, s járnia kelnie ugyancsak kell; mert kivált mezei munka idejében, azonnal veszi gyermekét, ringafáit, s a mezőre dolgozni megy. Ott a csecsemőt, kezeit és lábait több hétig bepólyálva, ringafák közé kötött lepedőbe fekteti, s ha van nagyobb, olyan 5-6 éves gyermek a családban, azzal ringathatja; ellenkező esetben magára hagyja, s hozzá többnyire csak akkor megy, midőn elrekedésig kisírta magát.

Súlyos betegség eseteit s más gátló körülményeket kivéve, az anya többnyire 2 évig, némelyik tovább is szoptat, s ha példakép úrigyermekekre hivatkozunk, hogy előbb is elválasztható a magzat, feleletül azt nyerjük, hogy az úri-gyermek, ha gyengébb korában választatik is el, jó úri étkekkel felnővelhető; de a nép szegényes konyhája kellő tápot, mely nélkülözhetővé tenné oly korán az emlőt, nem adhat a kis világpolgárnak.

Így növeltetik az agárdi nép gyermeke. S alig érte el az 5-6-ik évet, mi alatt a himlőt is vonakodás nélkül beléoltatták, szülői máris kora tavasztól késő ősziig egyremásra pl. libaőrzésre, bárány és marhalegeltetésre stb. szorítják, téli hónapokban pedig, 11-12 éves koráig, jóllehet sok, betegség vagy más okszülte félbeszakítással, a szegényebbek is iskoláztatják.

A csecsemő aztán így lesz ifjúvá és hajadonná, hol újabb teendők és foglalkozások várnak reá.

Magy. Erd. Kép. 1853.2. 27-28.

Az agárdiak temetési szertartásai.

Tán sohasem szánandóbb e nép, mint betegsége napjaiban, kivált ha azok a mezei munka hónapjaiban jelentek meg. Beteg lovát, ökrét kíméli, igába nem fogja; de essék kórba családtagja, ez kíméletre számot nem is tart, tudva, hogy abban részesíteni nem fogják. Meg kell vallanunk ami igaz, hogy házi szerekkel eléggé kuruzsolják a beteget, hogy minél előbb úgy dolgozhassék a többivel, mint egészséges; így a beteg míg mozoghat, kikerülendő övéinek dűnnyögéseit, mozog s tehetsége szerént dolgozik. S még akkor is, ha fekvő beteg lesz valaki, orvost még a vagyonosbak sem hínak, hanem vizet s némi tápot hagyva a sínlődőnek, a többi kimegy a munkára. A természetereje legtöbb esetben helyrehozza az ápolás hiányát ezen edzett fiainál. Súlyos, de csak hosszas betegségben nem vonakodnak orvosi segélytől; azonban többnyire akkor, midőn már késő, s a bajon maga a tudomány sem segíthet, vagy ha segítne is, ha egy két nap nincs segítve a betegen, felhagynak az orvossal. Különös tapintattal bírnak a halál közelségének kiösmérésében, s innen magyarázható az, hogy bár betegeiket munka időben magukra hagyják, nincs példa, hogy a halál órájában ne legyen valaki mellettök. Hosszas betegségben, nyilvános istentiszteletkor, imádkoztatnak a

betegért, s meggyóntatják őt, ha pedig sokáig vívódik, a rokonok s övéi, félretéve a munkát is, szent éneket zengedeznek ágyánál. Különben a korosbak, még éltökben elkészítik a ruhákat, melyekbe haláluk után felöltöztetendők. A végrendeletet akkor csinálják, midőn csügged reرنényök az élethez, sőt félig már eszmélet nélkül vannak.

Meghalván a beteg, mindjárt úgy felöltöztetik, mint éltében ruházkodott, míg a vagyonsbak egészen új ruhát adnak halottaikra.

Halottbejelentéskor jobbadán füllentenek, a halált 10-12 órával is elébb történtnek állítván a valónál, hogy a kimúltat minél előbb eltakaríthassák s munkáik után mehessenek. A koporsó, melyet a község házában lakó molnár ingyen tartozik megcsinálni, s jutalmul érte a torba hívatik meg, egyszerű, s nem lévén községi koporsótakaró, arra temetéskor tiszta lepedőt terítenek, s arra annyi kendőt aggatnak, mennyi a halottvivő, a kendők a temetőben utóbbiaknak adatván. A kis gyermekhalottat, ha fiú, azon leány, ha pedig leány, azon legény viszi a sírhoz, ki körösztoléskor komaasszony, vagy komának volt híva. A nemkülönbségre ügyelnek mindazoknál, kik ifjú korukban megházasodtak, vagy férjhezmenetelök előtt halnak el. Halottakat, voltak bár kedvesek, vagy gyűlöltek, kivált a nők, koporsóra borulva czifra szavakkal siratják, s vannak a gyászkiésérők közt, kik e szavakra mohón vigyáznak, nem kaphatnak-e belőlök olyakat föl, mikből aztán tréfát, vagy gúnyt űzhessenek; mert meg kell vallani, hogy a siratok olyakat is mondanak néha, mik valóban nevetségesek. A fiatalabbakat búcsúztatóval, a korosabbakat szintén búcsúztatóval, mely mindenkor az udvaron mondatik el, azonfelül templomban tartott predicációval, a gyermekeket és szegény halottakat csak énekszóval temetik el. A halva szülötteket a bába takarítja el, valamely sírt felnyitván a temetőben.

A hulla eltakarítása után a halottvivők és rokonok a sírásó által torba hivatnak meg, melyet szent énekek elzengése és ima fejez be. A sírt körülhantolják az illetők, s valamivel megjelölik, hogy évek múlva is ráismerjenek kedveseik nyughelyére. Ily jelekül többnyire gyümölcsfákat használnak,, melyek szép külsőt adnak a temetőnek, és jól is jövedelmeznek.

Magy. Erd. Képek. 1853. 2. 35-36.

Az agárdi fonoda vagy fonó.

Fonodának nevezzük azon házat, hol téli hónapokon át, a leánysereg fonás végett, szombatot, vasárnapot és más ünnepnapokat kivéve, esténként, legyen bár a legnagyobb sár, vagy zúgjon a legdühöngőbb zivatar, összegyűl. Alig hozzák t. i. az asszonyok rendbe a paszkoncza vagyis virágos kendert, September dereka táján, hosszabbodván már az esték, egy vasárnap néhány megletebb leány szétenéz a faluban, s kiszemel néhány házat, melyeket fonodául alkalmasoknak vél. Ezek azután társnőikkel tartott tanácskozás után felszólítják a kiszemelt házak birtokosait, engednék meg, hogy hozzájuk járjanak fonni. Ha kedvet mutat rá a háztulajdonos, megkötetik az alku, mi minden leánytól rendszerént kialakudott mennyiségű eledel, vagy kukoricza, vagy kender s más efféléből, vagy abból áll, hogy néhány este a házat átengedő gazdasszonynak minden leány fon, de csak az ő kenderéből. Mivel pedig az egész falubeli leánysereg az udvarlására járandó legénységgel egy szobában bajosan férne el, fonodául két házat, a helység két végén alkuszna ki, s úgy osztakozna el, hogy mindenkinek legközelebb esik vagy az egyik vagy a másik ház. Itt szerepelnek azután a kedves társasjátékok és tarkabarka multságok. Nem csoda tehát, hogy e helyekre a fiatalságot annyi vágy vonza, hogy az itt találja fel a szent Mekkát s álmai Eldorádóját.

Alig áll be ugyanis az estszürkület, a leányok nem ünnepiesen ugyan, de szokottnál csinosabban felöltözve, Összegyűlnek a fonodában, s helyeiket elfoglalva, 10-11 óráig folytonos tréfa, kacaj, dalolás, mesélés, talányok feladása közben szorgalmasan fonnak. A legények sem késnek sokáig, hanem serényen szállongnak a fonodába, hol nem ők a leányok iránt, hanem ezek buzognak gyöngéd figyelmet, udvariasságot kitüntetni amazok iránt, mennyiben legott helyet adnak nekik az asztal körül, a kisebb leányokat zugakba, vagy

zsámolyokra szorítva; mit a legények azzal viszonznak, hogy legalább kétszer, kiki pár garast adva, néhány font gyertyát vesznek a fonodába, s furulyázással mulattatják a leányokat. Dalaik, meséik, talányaik közé társas játékot vegyítenek. Talányaik közül adunk néhányat:

1) Kisebb az egégnél, magasabb a háznál, keserűbb a méregnél, édesebb a méznél (... dió ...) mely kisebb az egégnél; fája magasabb a háznál, héja keserűbb a méregnél, maga a mag pedig édesebb a méznél.

2) Száz ujj, öt körösztés, öt fej, négy lélek (... halott és vivői...) a halott s négy vivőjén összesen száz ujj van, mind az öt meg van keresztelve, öt fej szintén van, de csak négy lélek, mert a halottban már nincs.

3) Erdőben nőtt, réten legelt s vas szája van... fúvó... fája erdőben nőtt, a ló vagy más állat, melyről bőre véttet, réten legelt, s csöve vagyis szája vasból van stb.

Ezen s hasonló talányaik többnyire rímekben foglalvák. Lássunk azonban néhányat a szokottabb fonodái játékokból is:

1) **Szerető vallatás.** Egy leány tányérba vizet önt, s azzal körüljárva a szobát, minden fonó guzsalyból egy kis kendert vagy csöpüt húz, azt a tányér vizébe mártja, és a gyertyánál szárítja. Egy másik leány hozzá közelit, kérdvén, nem látta-e lúdrait. E kérdés azonban csak ürügy, szándoka pedig amattól elvenni a kendercsomót, s addig nem tágít, míg nem fortélyos fogásokkal azt csakugyan elcsenné. De a kendercsomótól megfosztott leány is addig mesterkedik, míg azt vissza nem cseni. Mind a két leány leleményes ötletek és szókkal törekszik egymáson kifogni, s a többit megkaczagtatni. Visszanyervén kendercsomóját az első leány, ismét a fonók mindegyikéhez megy, s a csomóból mindegyiknek azon parancs mellett ad, hogy egye meg ez s ezzel, s itt szeretőjét nevezi meg. Kiosztván emígy csomóját, ott hol elkezdé az osztogatást, vallatni kezdi a leányt, kivel ette meg részletét; s másokat kacagtatólag addig zaklatja a kérdezettet, míg kedvéért meg nem nevezi. S így folytatja sorban mindazon leánynyal, kiknek a kendercsomóból jutott.

2) **Legényidézés.** Ha hosszalják a legények kimaradtát, egy leány söpröt vesz, s minden társa előtt söpör, kérdvén kit söpörjön oda? A kérdezett szeretőjét nevezi meg. Ekkor amaz egyet toppant a seprővel, mondván, hogy a nevezett legény mindjárt ott teremjen. Emígy söpörve minden társa előtt, a szemetet, háttal ajtó felé leülve a szoba közepére, ölébe veszig és a söpröt feje fölött az ajtó felé dobja, s ha az nyéllel fordul kifelé, a legények eljönnek. Tudni akarják azonban azt is, merről fognak megérkezni? A szemetet tehát kiviszik az útra, reállva füttyentgetnek, s honnan kutyaugatást hallanak legelőbb, onnan jövendnek a legények.

3) **Lisztórlés.** Egyik a leányok közül padra fekszik, s alatta két fatányérral malomkelepeléshez hasonló zörejt csinál. Egy másik pedig lepedőbe burkoltan a fekvő fölé hajol, s pálczikával egy szitára ver. E két zörej meglehetősen utánozza a malomét.

4) **Gedó.** Egy leány szakajtóból púpot, csöpübül szakált és bajszot csinál magának, szűrt ölt, fejére kalapot tesz, és sorban járva a leányok mellett, mindegyiktől kérdi: volt-e itt az öreg Gedó úr? Felelet reá: volt. Mit akart? Felelet reá: leányokat. Adtatok neki? Felelet reá: neki adtunk, neked is adunk, ha tudsz ... itt a kérdett valami munkát nevez . . . kályhát tapasztani, káposztát ültetni, kévét kötni stb. A kérdő azután a tőle kívánt munkát képleg utánozza, s kérdi? Jól végezte-e? Ha „nem” a kapott felelet, búsongva jár a szobában, míg azt nem nyeri válaszul „jól” ekkor ugrál örömeiben.

5) **Zsidó pap.** Egyet a leányok közül felöltöztetnek úgy, hogy pusztá látásra is kacajjt ébresszen, s végre lepedőt akasztanak nyakába. Ekkor padra vagy kályha mellé áll, s elkezd érthetetlen szokat handabandázni, a zsidó kiejtést utánozva.

6) **Bárányölés.** Egyike a legnagyobb leányoknak jobbjában kést, baljában vízzel megtöltött csuprot tartva, zsámolyra áll, segédül pedig egy kisebb leánykát, ki azon fonószakban kezde hozzájok járni, s a bárányölés tréfáját még nem látta, választ s maga elé állit. A kés képviseli a bárányt, a víz annak vérét. Ekkor a nagyobbik leány leejti néhányszor a

kést, és segédével felemelteti, s végre midőn emez a kés után azt felemelendő alkalmasan lehajol, amaz őt csupor vizével nyakon önti.

7) **Kútörzés.** Éhez is, mint az élőbbemhez, oly kisebb leány kívántatik, ki a tréfát még nem látta. A szoba közepén kiszemelnek egy gödröcskét, s abba vizet öntenek – az a kút. Őreül a kiszemelt leánykát földre ültetik, kezébe pedig vesszőt adnak azon utasítással, hogy ki a kútból meríteni akar, azt a vesszővel üsse meg. Ekkor néhányan a nagyobbak közül körülállják az őrt, s a kútból meríteni akarnak, de az őr utasítása szerént tesz. Míg így foly az inderkedés, a háta mögött állók magukra fordítják valamivel az őr figyelmét, s mihelyt hátra tekint, az előtte állók megragadják, s végig húzzák a pocsolyán.

8) **Bolhácska.** E játék a polgárrendűek kútba estem-játékával azonos. Egy legény leül zsámolyra, s felhí valamely leányt, hogy emelje fel. A felhitt oda megy s megcsókolja, aztán a zsámolyra ül, és legényt nevez *meg*, ki viszont őt hasonlóan felemelje s így tovább

9) **Csoda.** Főlebb érintők, hogy két fonodába járnak a leányok, ezek néha látogatóba mennek egymáshoz, s ekkor van helye e játéknak. Amely fonoda fiatalsága meg akarja látogatni a másikat, egy leányt igazi csodává öltöztet fel, úgy hogy az is, ki kísértetet nem hisz, véletlenül találkozva vele, alkalmasint nem kevésbé döbbenne meg. S ily felöltöztetésben kifogyhatlanul találékony az ifjúság. Kész lévén a csoda, az egész fonodái fiatalság elindul a másik fonodába, s itt egy követé által bejelenteti, hogy valami újdonság . . . utazó, állat, áru, termény stb ... látható a faluban, meg akarják-e azt nézni? Kedvező válasz adatván, a csoda kíséretével bemegy, s feladata a társaságot bohóságaival kaczagtatni, mit azután közös táncz követ. Pár hét múlva a másik fonoda szintén csodával viszonozza a látogatást.

Ezen s más fonodái játéknál főkellék, hogy a szereplők a jelenlevőket folyvást derült kedvben tartsák. Valamint a leírtakból az is látható, hogy azokban valamennyi leány részt, hogy fonhasson, nem vesz, de természetöknél fogva nem is lehet, mert legtöbbször csak néhány szereplő. Világos, hogy vannak eme játékok közt olyanok is, melyek csak a legények távollétében játszhatók.

Farsangban legalább egyszer minden leány egy kevés lisztet, vagy zsírt hoz, s az így összehordott készletből pogácsát sütnek, aztán tánczolnak.

Így tölti az agárdi ifjúság fonodákban a hosszú téli estéket. Csodálhatni-e tehát, ha e házak oly vonzó erővel bírnak? De van még különösen egy, mely azokat fölöttébb böcsösekké teszi. A vidéki legény t. i. házasodni akarván, egyenesen csak a fonodába megy, s ott tart szemlét a falusi szépek fölött, ott mutatja be magát a leányoknak, ott választ feleséget.

A fonodát következő csinos versekbe foglalta egy hölgy.

Zordon az idő künn, hull a hó javában,
Be másként van itt a jó meleg szobában!
Pattog a tűz vígan, s fellobogó lángja
űzi egymást, mintha kedve volna tánczra.

Sarokba szorulva hever a ház őre,
Künn szaglált a hóban még vizes a szőre,
A gazda szunyókál, nem hallgat a szóra,
Nyolczat ütött már az öreg fali óra.

Az idősbje ott ül a kemence mellett,
Csepü-darabokból bajszot rak a gyermek,
Kis öcsese már alszik, felfeküdt a padra;
Mellette gyököntve dorombol a macska.

Szomszéd s komámasszony titkosan susognak
Ki tudhatná végét, hosszát a dolognak!
Egyik állítást a másikkal lerontják,
Ami meg se történt, még azt is elmondják.

Tovább lányok, ifjak ülnek csinos renddel.
Vidám nevetés közt apad a len s kender.
Ott egy fürge barna orsóját elejti,
S szemét ama sugár legénykén felejti.

Aki bizony nem rest, gyorsan érte hajlik,
Szíve dobogása majd hogy ki nem hallik,
Régen lesé már ő ezen kis jószágot,
Föl sem is cserélné érte a világot.

Kapdossa a többi . . . Mind vágnak reája,
Hisz e lány a falu legszebb tulipánja,
Orsóját az ifjú jó magasra tartja,
Nevet Örömében csókra sóvár ajka.

S győzelme jelével megy a lány elébe,
Forró epedéssel súgja a fülébe:
Eszem a kis szádat, én édes szerelmem,
Váltsd ki ezt az orsót, most mindjárt itt helyben!

Váltsd ki tulipántom, ne piruljon arcod,
Avagy te a csókot büntetésnek tartod?! . . .
Hej tudom a bajt már ...! volna csak itt Pista,
Egy csókjáért kettőt, hármat adnál vissza.

Fáj a szíved érte, a szemedből látom,
Megyek, hívom tüstént, úgyis jó barátom.
Légy boldog ám véle! ... ha nem szeretsz engem,
A más szerencsésén hadd örüljön lelkem.

Eképen évődik, úgy tesz mintha menne.
Neheztel a lány. Ő gyönyörködik benne.
Hiszen tudja jól, hogy bár ki fia volna,
Szerelmes galambja máshoz nem hajolna.

Isten áldjon meg hát! szól a hamis fajta.
Biztatja a többi: no csak rajta, rajta!
S már ha ennyibe van, mit tegyen a lányka,
Csak hogy el ne menjen, orsóját kiváltja,

Sokszor mondta már, hogy Övé szíve lelke,
De szavait csókkal le nem pecsételte.
S hogy először is most sok szem látta csókját,
Szégyenkedve rejté kötényébe arcját.

Szól a házi asszony: „Elég is lesz mára,
Rég volt, hogy az óra tizenegyre jára –
Folytatjuk, ha Isten segít holnap este,
Én szívesen látom, akinek lesz kedve

Mind eligérkeznek, s megköszönik szépen
Párosával rendre, kiki haza mégyen.
Szakad a hó, szél zúg. Alig hogy mehetnek,
El-elsikamodnak s rá jókat nevetnek.

Hideg van, de hogyha még hidegebb volna,
Az a boldog ifjú mit se tudna róla:
Ott ég a csók ajkán édes melegével,
Mit törődik ő az idő hidegével!

Magy. Erd. Kép. 1854. 2 köt. 29-31. Vas. Újs. 1865. 6. sz.

Az agárdiak apróbb szokásaik.

A fiatalabb nők, legények, sőt már 11-12 éves fiúk marhákkal közlegelőre járnak s ott hálnak. Összegyűlve elébb csintalankodnak, tréfálnak, s midőn álmom kezd nehezedni szemeikre, mindnyájan imádkoznak, s ha valaki elébb félre sompolyodott, azt mindaddig keresik, míg meg nem találják, s imádkozni kényszerítik. Őszi hidegebb éjeken pedig tüzelnek s burgonyát sütnek. Mindenikök köteles, bár honnan teremti, e tűzre egy kis fát, vagy rőzsét szerezni, s e kötelesség alól csak azok vannak kivéve, kik már kaszálni bírnak.

Újév előestéjén a vénebbek összegyűlnek a bírónál, oda hivatják a pásztorokat is, kölcsönösen adott áldomások ürítése közben, a bíró minden pásztornak egy váltó (5-kros pénzdarabot a földre vet, s a pásztor ugrádozva tánczolva körötte, veszi azt fel, mit tán újévi ajándékképp kap a helység jövedelmeiből.

A bíró hivatalnoktársai néhányával járul az úr asztalához; de megelőzött vasárnapon nevökben a pap szószékéről felkéri a népet, hogy botlásaikért bocsásson meg nekik, mire az egész nép fölkel, s halkán elmondja: „Isten bocsássa meg vétkeinket!” A családtagok is gyónni menve, megkövetik egymást, és bocsánatot kérnek egymástól.

Szent György napján a legények kötelessége a határbeli forráskutakat, és a lelkészét kitisztítani, hogy egész nyáron jó vizök legyen, a nagy kutak kitisztítása ugyanazon nap a korosb férfiak tiszte lévén. E munkájok után a legények tisztkarából kettő bejárja a házakat, s hol egy kis szalonnát, hol sertéshúst, majd néhány tojást kapnak, miből aztán este lakomát csapnak, s ha egyéb nincs, legalább dudaszó mellett tánczolnak. Ily házalást tesznek utolsó farsangkor is.

Téli hónapokban a lakodalmakon sokat tánczolnak. Legszokottabb táncnapjaik a következők: újév vagy utána következő vasárnap a cseléd kedvéért, a farsang folyama alatt legfelebb egyszer, utolsó farsangkor, húsvét és pünkösöd másod napján, nyáron vagy kétszer, szent Mihálykor, kezdetén a falu bormérésének, szent Györgykor, és templom búcsúkor. A legények többnyire kedveseikkel, a házások pedig csak hitveseikkel tánczolnak; ellenkező esetben kész a pörpatvar, mert e tekintetben nagyon féltékenyek a férfiak, és nők egyaránt Ha a feleség el nem mehetett, más nap legalább kipuhatolja: férje kivel tánczolt legtöbbet, s legközelebbi alkalommal ugyancsak pöröl a tánczosnőre; a jelenet ugyanaz, ha férj volt meggátolva a tánczra menetesben. Egyedüli tánczaik mindenkor a csárdás és toborzó magyar.

A bíró házánál összegyűlve, kalapjaikat leveszik, s dohányozniuk nem szabad. Ha valaki tanácskozás, vagy csak beszélgetés közben pár perczre kifordul a szobából, jobb s bal szomszédának, mint egy búcsúra kezet nyújt, s visszatértekor üdvözlötül ugyanazt leszi, minek elmulasztása miatt könnyen megbírságotlatnék. Lakodalomkor is az érkező és távozó

vendég, kéznyújtással jelenti be magát a násznagynak. Ha a nő férje ütlegei elől megugrani kénytelen, ez társnőinek panaszoltakor úgy fejezi ki „hogypapucsot árult” ezt akarván vele valószínűleg mondani, hogy férje akkor lerázta magáról a papucskormányt. Különben nőnek nem lehet nagyobb szégyent tenni, mintha czívódáskor férje, vagy más, főkötőjét lerántja; a férfi is legnagyobb megbecstelenítésnek tartaná, ha barátságos összejövetelkor, valakiveli összezőrdülése miatt, kalapját köztanácskozás után a bírőházánál ablakon kidobnák. E büntetés azonban csak azokra alkalmaztatik, kiknek a bírő házánál elkövetett rokonzátlanságával, illetlen magukviseletével, már nem bírnak, s a büntetés 18 év óta egyetlenegyszer volt fenyegetőleg alkalmazandó, s az illető csak nagy rimánkodás és áldomással háríthatá el. A kidobott kalap értelme az, hogy tulajdonosa köztök többé, soha meg ne jelenjen. A legények rendszerént szombaton és vasárnap este látogatják kedveseiket, s többnyire az egész éjt velők töltik, mit csak a szigorúbb szülők elleneznek. A csintalanabbak hétköznap is elugranak a marhától, vagy szülőik szeme elől, s beszólnak, mindenkor csak este, szeretőikhez, nekik gyümölcs idejekor lopott gyümölcscsel, mit eltulajdonítani ily szent czélra bűnnek sem tartanak, kedveskedve; mit a leányok azzal viszonznak, hogy vasárnap este lovagaikat vagy maguk természetete, vagy Vácson vett bokkrétákkal felcziczomázzák. E bokréta minél nagyobb, annál szebbnek tartatik, s azt a legény egész héten át kalapjánál hordja. Téli hónapokban, legalább ünnepélyes alkalmakkor, például karácsonkor, utolsó farsangkor, mesterséges virágokat, szintén leányok ajándokait, felszalagozva láthatni a legények süvegeinél. Pünkösdkor ennekelőtte majd minden leány ablakai előtt, vagy kapujánál, májusfákat lehet látni; de mióta az erdőkre szigorúbb a felügyelet, e szokás veszni indul; mindazáltal évenként legalább egy pár ilyen fát találni még a faluban, mit az illető leányok bokkrétával, s tehetségök szerént pénzzel, mi a legénynek tánczköltségül szolgál, jutalmaznak.

Karácsony előestéjén mindkét nemű iskolás gyermekek, mihelyt besötétedik, oldalaikon tarisznyával, s hárman négyen szövetkezve, ablakok alatt az ünnepre vonatkozó énekeket járnak énekelni, másnap korán pedig szintén házról házra járva, vagy azon napi evangeliomot olvasnak, vagy alkalomszerű rímes üdvözlést mondanak. Mind este, mind reggel jutalmul hol krajczárt, hol diós vagy más gyümölcsöt, vagy kalácsot kapnak, s így oldaltarisznyájokat megtöltik. Ezen éneklés és üdvözlés újévkor itt nem divatoz.

A fiatal menyecskének, leány vagy legénynek, egész évre elrontaná férje, vagy illetőleg anyja munkakedvét, ha neki húsvétra új, leánynak többnyire piros vagy sárga csizmát nem venne. Ha tán egész évben semmi új ruhadarabot nem szerezne neki, csak húsvétkor legyen meg az új csizma, úgy a vágyak kielégítvék. E csizmákat a nőszemélyek húsvétkor, vagy egy ideig azután is vasárnapokon, ha sár van, a templomig, hogy tiszták maradjanak, kezeikben viszik, s ott húzzák fel sártól megtisztított lábaikra, hogy istentisztelet után ismét lehúzzák, s miként jöttek, mezítláb menjenek haza.

Bírőválasztáskor a kalodát felbokkrétázva viszik az illető házához. Ilyenkor oly komolyságot követelnek minden kísérőtől, hogy aki ide s tova nézne, vagy elmosolyodnék, azt megbírságnak.

Magy. Erd. Kép. 1853. 2. 36 és 39-40.

Akasztó és Lak községi lakodalmi szokások.

Akasztó Solt M. Vhoz 3 órányira, dombos helyen fekszik, úgy tartják némelyek, hogy az időben midőn Solt vára állott, itt akasztották fel az elitélteket, mások szerént itt pocsolyás hely lévén, megakasztotta az utas kerekét. Van egy bástyás őrtornya, Rákóczy Ferencz idejéből, itt s Lak községében, mely közel fekszik ide, s melynek leírását a Sürögöny 1866. évi 67. számában adtuk, következő lakodalmi szokásdivatozik:

Ha a fiúnak kedvese van, s azt elvenni akarja, kitudja szándékát, azután ha az kedvező, megkéri apjától s anyjától, kik ha odaigérik leányukat, ez keszkenőt ad jegyül, a fiú neki

viszont czipőt, piros csizmát, vagy fésűt stb; azután paphoz mennek beíratni magokat, s az kihirdeti őket. Összekeelés napján zeneszóval mennek az egyházhoz. Lakodalomra a hívogatás pénteken történik, két vőfél megy a meghívottakhoz, egyik szalagos kulacscsal, másik virágos és szalagos bottal, és így tartják az úgynevezett beköszöntőt:

Szerencsés jó estét adjon isten kegyelmeteknek!

„Hogy ilyen alázatossággal, bátorsággal bejöttünk kegyelmetek hajlékába. De mivel kötelességünk is tartja, először is elbocsátott követek vagyunk. Úgy mint N. J. uram ö kegyelmétől mi általunk is szólítván kegyelmeteket, úgy mint hétfőn 8. órára hitnek letételére, és szentségnek felvételére.

Egy tisztességes tál ételre, vagy kettőre, egy tisztességes pohár borra, vagy kettőre, egy pár tánczra, vagy kettőre. Hogyha meg nem vetnék szegény tárházát, igen szívesen fogná látni mind kicsintől fogva nagyig – de még azt is hozzá tévén, hogyha isten életüket hosszabbítja, halálokat halasztja, igyekeznek kigyelmetek fáradságát visszaszolgálni. Dicsértessék a Jézus neve.”

Hívogatni még vasárnap este, s hétfőn hajnalban is szokás. A meghívottak küldeni szoktak egyetmás enni valót, s vacsora alkalmával 3 jó énekes jelen meg, s egyik mint kérdő, kettő mint felelő ezeket a torokat éneklük:

Kérdő: Édes jó barátom téged arra kérlek, mondjál nekem egyet!

Felelők: Egy az igaz hit, egy a keresztség, egy az úr isten, aki lakozik magos mennyekben!

Kérdő: Mondjatok kettőt:

Felelők: Kettő Mózes két táblája!

Kérdő: Mondjatok hármát:

Felelők: Három három patriarchák!

Kérdő: Mondjatok négyet:

Felelők: Négy a négy evangélisták!

Kérdő: Édes jó barátom mondjatok ötöt:

Felelők: Öt az öt érzékenység!

Kérdő: Kérlek mondjatok hatot:

Felelők: Hat a hat vödörök, melyek töltettek a kánai menyegzőben!

Hét a hét szentség!

Nyolcz a nyolcz boldogok!

Kilencz a kilencz charangyalok!

Tíz a tíz parancsolat!

Tizenegy a tizenegy szüzek!

Tizenkettő a tizenkét apostolok!

Hogy ezen éneklés tovább tartson, repetálni szokás minden feleletnél az első feleletet, és azt követő mondásokat, úgy, hogy a tizenkettedik feleletnél; a tizenegy előbbi felelet ismételve mondatik el.

Az ételfelhozásnál is verselnek; az asztalhoz hívást a vőfél így intézi:

Uraim az asztal megvagyon terítve,
Kés; kanál, vellával elvagyon készítve,
Az étkek is majd jönnek szépen sorjába.
Ez a sok legénység ne állják híjába,
Én a mi tőlem telik elkövetem,
Csak jó appetitussal egyenek.

(Első étel felhozásnál.)

Itt van a legelső tál étel felhoztam

Ne hogy azt elejtsem, azért imádkoztam,
A szakácsnéval meg fűszerszámoztattam,
Bors, sáfrány, gyömbérrel jól be is sózattam,
Örvendek, ha tálat viszem ki üresen,
Így a vendég gyomra sem marad üresen,
Lássanak hozzá hát uraim csak frisen,
Csak jó appetitussal egyenek kívánom szívesen.

(Második tál ételnél.)

Itt van a tehénhús tormával, mártással,
Jobb ez mint a hering a veres hagymával,
Ábrahám is ilyennel élt Sárájával,
Azért élt oly soká szerelme párjával.

(Bortöltésnél a gerendát pálczával verve)

Halkal, halgattassék a vendég,
Jézus neve dicsértessék,
Szív vidámítással Isten a bort adta,
Amint sz. Dávid zsoltárába mondotta,
Az én gazduram hordaját kifúratta,
Teli kancsó borát ide felhozatta,
Azért hát uraim a borból igyanak,
E lakodalomban vigan mulassanak,
De a vőfélnek is borocskát adjanak,
Úgy én is gyorsabban forgatnám magamat,
Mintha csak bolhák csípnék két oldalamat,
Egy kis bor áztatja meg száraz torkomat,
Nem minden szemetén találják páromat.

(A káposzta fölhozásakor.)

Itt van a káposzta firis disznóhússal,
Jól megiszkábálva, mint a szekér gúzszal
Egyenek ebből is uraim gusztussal,
Legyenek mindvégig jó appetitussal,
Ez a magyaroknak híres eledele,
Amit ha valaki jó ízűn elnyeje,
Nem volt annak az nap semmi veszedelme,
Sőt inkább távozik ő minden félelme.

(Csibe becsináltra.)

Itt van a becsinált szegfűvel babérral,
Ebből szedjen ki-ki jó két nagy tányérral,
Nem rég beszéltem egy híres gavalérral,
Kinek a két zsebje tele volt tallérral,
Bámulásra méltó volt nagy kövérsége,
Kinek volt már tudom vagy hét felesége,

Kérdem tőle honnét van jó egészsége,
Azt monda becsinált volt az elesége!

(Kása étel hozatalakor.)

Köles kását hoztam még pedig czukrozva,
Apró szőlővel van jó kipallérozva,
Megvan a teteje perczezve zsírozva,
Nem is kapta ezt meg a tűznél a kozma,
Nem kell-neki erő a megrágására,
Csak egy kicsiny szellő a megfújására,
Az árától is semmit ne féljenek,
Csak jó appetitussal egyenek kívánom szívesen.

(Kalács és pecsenye hordáskor.)

Hozom a kalácsot egész taréjával,
Jó puhára főzve apró riskásával,
Nem gondolt jó gazdánk a maga tyúkjával,
Költsék el jó ízűn Isten áldásával,

Szakács asszonyunk is erősen esküszik,
Hogy miolta szép napok alatt sütközik,
Ennél jobbízű ételt még sohasem kóstolt,
Noha már hetven esztendőt általgázolt.
Itt van a tésztából jóféle sütemény,
Nincs ebben sem ánizs, sem mustár, sem kemény
Jó ízű porhanyó s nem kemény.
Mégvagyon ez jó kívül belül czukrozva,
Mint borbély legény ki van pudanérozva,
Mazsola szőlővel be van pudancsozva,
Édes ez mint csupán a színméz,
Az ember megkívánja mihelyt csak ránéz,
Fogjon azért mindjárt hát vellát minden kéz.

Vacsora után bekötik a menyasszony fejét, s külön szobába vezetik, itt is mondanak a vőfélek valamit. Megelőzi ezt a menyasszonytáncz, minden tánczosa a menyasszonynak a vőfél kezéhez fizet, ezzel a zenészek elégíttetnek ki. Reggelre vödör víz, seprő tétetik a menyecske szobája elé, hogy felkelvén, munkálódjék. Kenyeret is adnak neki, hogy olyan legyen mint az, és ezt megkell neki metszeni.

Alföldi menyegzői szokások száz év előtt.

Ez időtájt ott minden házasságot az asszonyok kezdtek. Amennyiben ugyan nem voltak egyenes kérők, hanem ők puhatolták ki a legény szülői által kiszemelt leány körül: vaj jon nincs-e a hajadon már más valaki részére lefoglalva, vagy odaígérve, s,; ha nincs: vájjon volna-e kedve az illető ifjúhoz nőül menni, ha ez meg találná kéretni.

Mikor mindebben a lányos háznál eljárta volna a megbízott asszony, közönséges nevén „gyalog sátán” s jó reménységgel biztatta az ifjú szüléit, akkor láttak násznagyok után, kiknek tiszte volt a leányt formaszereént megkérni.

Mielőtt azonban elindultak volna, tartoztak bejelenteni a lelkésznél, hogy kinek számára,

kit akarnak nőül megkérni. A kérőkkel elment az ifjú is, s egy magukkal vitt kulacs bor mellett, asztal fölött beszédbe elegyedtek a gazdával, hogy van e hajlandósága leányát a legénynek adni. Ha nem volt kedve a szülőknek a házasságra, az volt a jel, hogy leányukat be sem eresztették a szobába, a kérdezősködésre kitérő feleletet adtak, és terminust sem tettek, hogy mikor találhatják otthon másszor.

Ha pedig tetszett a vőlegény, előbb kimondották a szülők, hogy odaadják a leányt, őt magát pedig csak azután szólították be a szobába, s midőn köszönés után kezet fogott volna a kérőkkel, azon alkalommal a kérők egyike kezébe, adá az ifjú részéről való jegyajándékot és megáldá.

Ekkor rendelek el a kézfogást is, melyre saját rokonait -és barátait mindenik fél meghítta, s melynek minden költségét, jól lehet a leányos háznál szokták tartani, rendszerént a legény viselte – adott azonban amit akart a házigazda is.

Begyűlvén a vendégek, az okos násznagy megkérdezett legényt és leányt: nem biztattak-e már más személyt házassággal? kezet vagy házassági jelt nem adtak-e valakinek? és szeretik-e egymást? Ha e kérdésekre mindkét részről megadatott a kívánt felelet, az ifjak megfogták egymás kezét, s azután Isten segítségül hívásával asztalhoz ülve, ettek, ittak, vigadtak.

Most a leány részéről egy pár keszkenő adatott át az ifjúnak, mint jegyajándok; később pedig, midőn az asszonyok a legény ajándokát elhozták, egy pár fehér öltözöt is adott a legénynek, mely mindkettőjük sorsához képest közönségesebb, vagy finomabb gyolcsból készült, s a magyar ing lobogós bő ujja mindenkor aranynyal volt kivárva a vagyonosbagnál.

A legény ajándéka szokott lenni: aranycsipkés angol posztó vagy kamuka (vastag selyem) előkötő, vagy csak rása (vastag szőrszövet) selyem csipkével; piros kordován vagy karmazsin csizma, hegyes orral és magas kerek patkóval, melynek az alja nem volt nagyobb fél dióhéjnál; fehér vagy zöld, vagy leginkább vörös selyemből háló módra kötött öv, melynek két végén bojt volt, s hátul vagy baloldalon szokott lógni; csillagos nyelű czifra kés, aranyos hüvelyben, melyen egy nagyocska kapocs volt, s annál fogva akasztotta öve mellé az asszony az aczéljával együtt; fehér vagy fekete fátyol, melyet a főkötőn felül szoktak teríteni, czifra gombostúkkal a fejhez tűzni, s hátul a kontyról földig leereszteni; a főte-tőre való; a főkötő; ezüstös tűk és még sok minden, melyeket midőn a leányos házhoz elküldött, akkor határozták meg, mikor viheti haza a menyasszonyt, ki addig minden vasárnap jegyruhájában és ékességeiben járt a templomba.

Ezeken felül mindkét fél adott az atyának és anyának s testvér atyafiaknak „tehetsége szerént való ajándékokat” miket a hazavitel alkalmával a vőfél előadván, a násznagy szokott felmutatni.

Kihirdettetvén a gyülekezet előtt a házasuló felek három vasárnap, az utolsó hirdetés délutánján tisztességtudó vőfél által szólítottak be a vendégek a következő szerdára. Azonban már kedden este be szokta hivatni a gazda a nász nagyot, a vendégek ifjait, és szüzeit, s a násznagy szolgálatára az ifjaktól friss, okos és becsületes személyeket állíta, kiket elneveze: kapitány, hadnagy, strázsamester stbnek, s ezek azontúl e neveket viselek egész a lakodalom végéig.

A leányokat pedig arra kérte fel, hogy mint barátai a férjhez ment szűznek, vigasztalják még ma, s leánysága utolsó éjjelén háljanak vele; a honnan ezen lakodalom előtti kedd-este „leányhálónak” szokott hivatni.

Szerdán reggel a felállított tisztek korán begyűjték a hivatalos vendégeket, s a vőlegényt az ennek részéről való, a menyasszonyt szintén a magáéi, felkísérik szüleit házatól a templomba; honnan az esketés után külön-külön mindenik felekezet ismét haza kíséré tulajdon felét.

Most indulnak el a vőlegény házatól a menyasszonyért szép renddel és muzsika szóval, kiknek a menyasszonyi háztól szintén elébe jönnek a leány vendégei, s miután kölcsönösen üdvözölték egymást, a kérő násznagy előáll, s kéri, hogy a leányt adják át vőlegényének; mire

a kiadó násznagy kézen fogja a menyasszonyt, megáldja, s vagy a kérő násznagynak, vagy a vőlegénynek kezébe adja; kik aztán a vőféllal együtt a szülőkhöz mennek, megköszönik a leány körüli dajkálkodásukat, s elbúcsúznak tőlük. Ezekután bemennek a házba.

Szoktak a vőlegénynyel jövők a leányos házhoz egy darab húst is hozni magukkal, rendszerént egy tehénnek első jobb lábát a lapoczkával együtt, melyet most nagy pompával mutatnak fel a vőfél keze által, s mint az atya és anya részéről való jóakarát jelét átadván, örömmel fordulnak vissza az átvett menyasszonynyal a vőlegény házához.

Ott azután hozzá ültek a derék ebédhez, mely a tehetős gazdáknál a következő ételekből állott: csigaleves, melynek készítése alatt az asszonyok néhol 5-6 akó bort is megittak; hús tormával, vagy más mártással; töltött káposzta kolbásszal; malaczhús, mézes és mandolászalmazsolás lével; marhaláb savanyu lével, melybe zsírban sült koczás kenyér volt aprítva, és sok veres hagyma; hurka riskásával, tüdővel töltve, s tejfeles paczal közé hányva; aprójószág szárnya, lába, nyaka becsinálva; ezután jöttek a sülték: marha, bárány, sertés, nyúl, kappan, lúd, pulyka oly bőséggel, hogy ezekkel magukban véve is jól lakhatott volna az egész násznép; végül jött a sok kalács, tálakban, szitákban, sőt teknőkben felhordva, s mind ezekre azután itták a tengernyi bort.

A jobb módúaknál két három nap tartott az ilyen lakodalom. Szegényebbeknél egy este. Ezeknek rendszerént csak egy dudásuk volt, vagy egy „tekerő hegedűjök” (ma már ismeretlen hangszer) s a hol semmi muzsikás sem volt, ott a gazdát és násznagyot füttyültették, s ha nem akartak, megcsipkedték őket az asszonyok. A gazdagoknál ellenben cigányok húzták a szomorú meg víg nótákat.

Az asztalnál az ifjúság szolgált. A rendre a sarkon ülő násznagyok vigyáztak, s általában a legszigorúbb gazda szerepét vitték. Tánczmesterekről is volt gondoskodva, kiknek arra kellett vigyázni, hogy egyszerre nagyon sokan fel ne álljanak táncolni, s hogy egy leány vagy asszony se maradjon el, nehogy aztán szomorkodva menjen haza.

Az ifjak hajdon fővel táncoltak; egy ingre vetkőzni s kiabálni nem volt szabad. Aki megrészegetett, azt a násznagy áristomba rekesztette, melynek egy presbyterialis végzés szerént előre kiszellőzött, szalmával behintett veremnek kellett lenni, hol pedig az nem volt, ott sertés ólba zárták; aki lármázott, vagy épen káromkodott, azt a násznagy azonnal ki tiltotta a lakodalomból. Ha látta ő kegyelme, hogy a bortól hevesedni kezd az ifjúság, s az illendőség határait kezdi áthágni – a gerendán lánczot vetett által, s ha valamelyik hibázott, oda kiáltott a vőfélnak „csördíts lánczot” amely jelre mind magához tért, ki a büntetést el akarta kerülni.

Az idősbek a sülttel, kalácscsal és borral folyvást rakott asztal mellett beszélgettek s iddögáltak, akik pedig dohányosak voltak, azok a kamarában pipáztak.

A menyegző napján a vőlegény még annyira nem közeledhetett menyasszonyához, hogy az asztalnál mellé ültették volna, s aludni is vele ment a nyoszolyóleány és asszony; de azért más nap felkötötték neki a főkötőt, s így adták reggel a vőlegény kezére – először is tánczra.

A menyegző utolsó napján, vagy közel utána egy bizonyos napra, különösen meghivattak a menyasszony szülei, és rokonai arra az ebédre, melyet közönségesen kárlátónak neveztek.

Az első vasárnap a nyoszolyóasszonyok készíték föl fejét a menyecskének, ki legelőször menván templomba, mint asszony, nem volt szabad neki leülni, hanem ez egy napon állania kellett, mint leány korában.

Vas. Újs. 1864. 29-30.

Alföldi lakodalmi szokások most.

Az ifjú, midőn elérte 22-24-dik évét, s így már a házasulandók sorába lépett, egy kérő, két követ- vagy pemet-asszony, és egy kulacsos kíséretében elindul leánynézőbe. Ebben az utczában is, amabban is 3-4 derék eladó lány van, csak az a kérdés, melyiket kérjék hát meg? a jó nénemasszonyok ezt szépségeért, amaszt jószágáért s dolgosságáért a .harmadikat gazdagságáért „komendálják” végre megállapodnak a legény szavára, hogy hát ennek s ennek

a lányát kéri meg.

A lányos-házhoz először a két követ asszony megy el, kik ezen szavakkal: „váratlan vendégeket várjanak kigyelmetek” vagy „becsületes embereket várjanak kigyelmetek lánynézés végett” jelentik ki, hogy mi járatban vannak. Pár óra múlva, ha kedvező válaszszal tértek vissza, elmennek mindnyájan; a kérő, az ifjúval és kulacssal helyet foglalva a nagy asztalnál, a következő szavakkal kéri meg a leányt szüleitől az ifjú számára:

„Jól tudva vagyon kigyelmetek előtt, mi végre kerestük meg a kigyelmetek becsületes hajlékát, mivel követeink által jelentést tettünk. . . Isten szerzetté a szent házasságot még kezdetben, amikor azt mondotta: nem jó az embernek egyedül élni, szerzek öneki segítőt, aki ő mellette legyen. . . Ez a becsületes ifjú N. N. megvizsgálván a maga sorsát, kivan magához illő feleséget venni Isten törvénye szerint – e mellett hallottuk a kigyelmetek becsületes lányuknak jó hírét; s nevét, magaviseletét – hogy ha a jó Isten a két ifjú szívét egymáshoz hajtaná, mi abban, emberek, elbontok nem lehetünk; azért kérjük szépen kigyelmeteket, ne sajnálják a leányukat bebocsátani egy-két pillanatra.”

Ekkor bevezetik az eladó-leányt, ki ünnepi ruhájába öltözve, megáll néhány lépésnyire a legény előtt, a két ifjú pár perczig szótlánul nézi egymást, ekkor a kérő a következőket mondja a leányhoz:

Most gondold meg szógám, elejét utolját,
Hogy mivel kötöd be két szemed világát;
Mert nem kölcsön kenyér, hogy visszaadhatnánk,
Se nem tiszta búza, hogy learathatnánk.

A kulacsos ezután átadja a legénynek a kulacsot, ki abból iszik, ez átnyújtja a leánynak, az is iszik, meg visszanyújtja, így váltakozva háromszor isznak; ezután a kérő megkínálja a leány szüleit, és a többi jelenlévőket is.

Rövid beszélgetés után a leány az övéivel együtt kimegy, s csak a legény marad benn hozzátartozóival. Künn a leánytól szülei megkérdik, hát mit szól a legényhez? Nem sokára ismét bemennek a leány szülei, kiktől a kérő megkérdezi: Hát mikorra halasztanak kigyelmetek? kik két vagy három napnál nem igen tűznek hosszabb határidőt; ennek lefolytával, ha a legény megszerette a leányt, ismét elmegy a két követasszony a lányos-házhoz. Itt a szülők – „ha nem kell a legény a leánynak, vagy ha a kérőket csak azért bocsátották be, hogy emeljék a leány pártját” – ezen választ adják „Csak azt gondoltuk mink, hogy ahon az isten megmutatja . . . csak másutt kereskedjenek kigyelmetek! . . .” s egy vagy más okot adnak elő, hogy ezért meg ezért nem teljesíthetik kívánatukat; ha pedig a leánynak mi kifogása sincs a legény ellen, kijelentik, hogy jöhetnek bátran.

A követek meghozva az örömhírt, ismét elmennek mindannyian, s a kérő újra az alábbi vers szerint kéri meg a leányt szüleitől:

Becsületre méltó jeles gyülekezet,
Férfi s asszonyrendből álló felekezet,
Kiket a szeretet összekötelezett:
Halljon szót, valaki ez helyre érkezett!

Ádámot az isten mikor teremtette,
A szent házasságot akkor megszerzetté;
Egy oldala csontját Ádámnak kivette
Melyből Éva asszonyt mellé készítette.

E bölcs rendelése az egek urának,

Tetszett Ádám atyánk sok maradékának,
Mind pátriárkáknak évangyélistáknak,
Páratlan életet kevesen tartának.

Ez ifjú legény is magába feltette,
Isten rendelésit, hogy szentül követte;
De kit, honnan vegyen, a nagy istent kérte,
Melyért szent anygala ide vezérletté.

Hogy a kigyelmetek leányát megnézzé,
És ezt jó emberek által megkértesse,
Melyért ő felségét Örökké dicsérje.

Most azért instáljuk, ami kérésünkre
Elébünk állítani ne légyen terhükre,
Hogy egymást megnézzé ezen két ifjúság,
Így lesz aztán köztük a tisztas házasság.

Estére kelve, az ifjú a kérővel, a leány egy nővel elmennek a paphoz kézadásra; midőn onnan alkonyodáskor a leányos-házhoz visszatérnek, már az asztalon párolog a jó étel. Vacsora után a legény és leány egymással jegyet váltanak, a legény ad a leánynak arany-ezüst pénzt és gyűrűt, a leány viszont gyűrűt és ruhaneműeket, különösen selyemkendőket, így lakják el a kézfogót.¹

A kétszeri kihirdetés után van a csókolódzó, mikor is a lányos-háznál újra nagy vendégséget csapnak, melyre az ifjú már csak a kérővel megy el, magával visz egy kendő almát s diót. Vacsora után a jegyesek külön szobába vonulnak, hol egymással beszélgetve, vagy ami gyakrabban megesik, majdnem szótlánul töltik el az időt. Ekkor csókolja meg aráját először (?) az ifjú.

A harmadszori kihirdetés után, harmad-negyed nap múlva történik a lakodalom.

A lakodalom előtti héten a vőfél, mielőtt a kijelölt vendégek hívogatására elindulna, elmegy az ifjú jegyeséhez, s miután az virágot, pántlikát és kendőt varrt dolmányára, bokrétát kötöz pálczájára, ilyenképen köszöni meg a nyert ajándékot:

Én követje vagyok e ház gazdájának,
Kelmetek házánál felnőtt virágszálnak;
Látom mily szívesen nyitja fel ládáját,
Hogy így ne felejtse pálczám gyászosságát.

Köszönettel veszem ez ajándékokat,
Melylyel felruháztad az én dolmányomat,
Kívánok érette ezer annyi jókat,
Holtod után pedig örök nyugodalmat.

Ezután elindul hívogatni, a kijelölt vendégeket házanként következőleg hívja meg a mulatságra:

„Alázatosan engedelmet kérek bátor bejövetelemért, és egy kevés ideig való megállásomért! – Én általam tiszteli N. N. uram és N. N.-né asszonyom N. N. uramat és N.

¹ A jegybenjárók egy-egy ezüst pénzdarabot hordanak mindtét talpuk alatt, hogy valaki meg ne rontsa őket.

N.-né asszonyomat, hogy az ő szárnyuk alatt felnevelkedett magzatjuknak tisztesség tételére szerdán d. e. * órára, egy tányér ételre, és egy pohár borra, és egy kevés ideig tartó mulatságra szívesen látják kigyelmeteket érdemes házuk népével.”

A lakodalom előtti nap délutánján, elmegy a vőfél egy pár kocsival a menyasszony ágyáért. Oda érve beköszön, s hogy mi járatban van, azt a következő vers szavaival adja elő:

Jól tudják kelmétek, mi szívünk szándéka;
Ami vőlegényünk nekem így számlálta:
Hogy vagyon itt neki egy kedves mátkája,
Akinek is vagyon szép felvetett ágya.

Most hát ágyat szépet, meg ugyanis párnát,
Két-három derékalyt, paplant avagy dunnát,
Két-három lepedőt, négy avagy öt párnát,
Ez mellé pediglen szép ágytakaróját

De még ez nem elég, még most is szólhatok,
Még menyasszonyunknak ládája is vagyon,
Kérem hát ezúttal azt is itt ne hagyjuk –
Ha kívánják pedig, váltságát megadjuk.

De jó is volna annyi ágyneműre s más egyéb drága ruhára oly könnyen szert tenni, – felelik a házbeliek – sok fáradságukba, vesződésükbe került az nekik, míg összecsőpörgették, azért nem is adják előbb oda, míg pénzt nem látnak. Ekkor a vőfél, hogy ez a kifogásuk se legyen, ki vesz a zsebéből egy krajczárt, megmutatja, s azzal visszateszi. Úgy! de amazok nem úgy értették ám azt, hanem hogy nekik az ágyért pénzt adjon; ekkor pedig egy összegyűrt papírt ad át, melyben olykor pénz, leggyakrabban pedig kova vagy fületlen gomb van takargatva, ha még ezzel sem elégszenek meg, először odanyújt váltságdíjúl egy krajczárt, aztán nagyobb-nagyobbát egész a régi kétgarasosig, mikor erre is rákerült a sor, kijelenti, hogy már annál nagyobb pénze nincs; – így mégis végre valahára megkapja az ágyat.

De míg ezek odabenn a szobában történnek, azalatt künn az udvaron sem szomorkodnak ám, mert kinek lehetne többet kaczagni, mint az elmés fonóasszonynak? (a fonóasszony egy tréfás férfi, női ruhába öltözve). Ott ül a kocsi oldalon, nála egy orsó, ölében egy rokka-szössz, durugálja a fonalat, szinte izzad belé; dicséri magát a legénység előtt irgalmatlanul, hogy ő milyen jó fonó, mert:

Az idei s a tavalyi
Talán van egy pászma

Ő (szalma) özvegy, jól jár az a fiatal ember, aki elveszi, tejbe vajba fűröszi ő azt stb. . . A kocsikra, melyeken az ágyat akarják vinni, a fonó asszony ügyel, hogy valamelyik gaz kópé ki ne lopja a kerékszőget, s így csúfot ne valljanak; akit a lopáson rajtakap, az ugyan megízelti a rokka-szárat.

Ekkorra odabenn is eligazodtak, s hordják a kocsira az ágyat, melyet elindulás előtt a vőfél ilyképen köszön meg:

Kívánok minden jót e ház gazdájának,
Ki egy személyt nevelt másnak, s nem magának,
Áldás és békesség atyának, anyának,

Mert tiszteletére jöttünk magzatjának.

Kívánom, az isten jó hitestárost adjon,
Tégedet, férjedet soha el ne hagyjon;
Légy hát csendességben addig az ideig,
Míg majd az a legény elvezet házáig.

Mivel kulacsunkból már is jól kiittunk,
Kérem hát, barátim, innét elinduljunk,
Mert a menyasszonyunk azt mondja: ne késsünk,
Most is azt sugdossa, hogy visszasiessünk! . . .
Vigyázzunk valami székenbe ne essünk!

mikor indulni akarnak:

Légyetek áldottak istentől örökké,
Ezen örömtők ne váljon ürömmé;
Maradjatok tehát isten oltalmába,
Míg beviszen végre dicső országába!

Ekkor kirobog a két kocsis az udvarról, s hazafelé vágat, de nem ám a legrövidebb úton,
hanem egyik utcán föl, a másikon le; ha az utcai gyermekek meglátják az ágyat vivő
kocsikat, utánok kiáltják hogy:

Viszik a menyasszony ágyát,
Elejtették a ládáját!

Másnap reggel elmegy a vőfély az összegyűlt vendégek egy részével a lányos-házhoz, hol a
menyasszonyt következőleg kéri el szüléitől az esküvőre:

Nagyérdemű édes atya,
Jó anya, hív nevelő!
Most kegyes színetek előtt
Avégre álltam elő:
Hogy jól nevelt leánytokat
Kikérjem hajléktokból,
Akit ti férjhez adtatok
Egyezett szándéktokból.

Jelen van az az időpont,
Hogy választott párjával
Összeköttesék ő az szent
Házasságnak lánczával,
Esküdjék örök hívséget
Leendő hív férjének,
Akit is fogadjon a jó Atya s anya vejének.

A felnevelésért pedig
És hív dajkálkodásért
Adja meg a jó teremő

Áldásaival a bért!

Majd következik a menyasszony búcsúzása szüléitől, testvéreitől, rokonaitól stb. melyet szintén a vőfél ad elő ezen szavakkal:

Vajda! hegedűnek álljon meg zengése,
A sarkantyúknak is szűnjön meg pengése,
Mert búcsúzásomnak most leszen kezdése,
Legyünk csendességben, míg leszen végzése.

Dicsőség először a nagy magasságban
Istennek, ki lakik fénylő boldogságban,
Ki rendelt énnekem egy igazi társat,
Kivel hogy megnyerjem mennyei országát.

Reszketnek ajakim belső félelemtől,
De még jobban rebeg szíved sérelmétől,
Kedves édes atyám! ha megbántottalak,
Engedj meg, ha téged háborítottalak.

Köszönöm atyai nagy szeretetedet,
Melyet nem érdemlék, gondviselésedet,
Az úr isten áldjon ezekért tégedet,
És szent országába vigye fel lelkedet!

Majd kiesik nyelvem megbágyadt helyéről,
Könnyeim mint patak úgy folynak szememből,
Midőn hozzád nyújtom ezen búcsúzásom,
Kedves édes anyám! tőled elválásom.

Óh szerelmes anyám! látom miként indulsz,
Ájulástól többé tán meg sem is vidulsz,
Ismerem te gyenge anyai szívedet,
Ismerem asszonyi erőtlenségedet.

Azt fogod sajnálni, engem mint neveltél,
Emlőddel tápláltál, széltől is őriztél,
Édes drága anyám! ne epeszd magadat,
Bocsáss el engemet, kedves leányodat.

Ha megbántottalak, a Krisztus sebére
Kérlek, bocsássál meg, az ő szent vérére;
Isten fizesse meg sok fáradságodat,
És én mellettem tett dajkálkodásodat,
Vigyen fel tégedet ezekért a mennybe,
Vigadjál szüntelen örök dicsőségbe!

Kedves testvérjeim! tőletek búcsúzóok,
Szívemből néktek is minden jót kívánok,
A nagy úristennek áldása maradjon

Mindéig rajtatok, és el ne is hagyjon,
Végre az egekbe magához fogadjon,
Az örök életben néktek is részt adjon!

Kedves lánybarátim! hozzátok fordulok,
Ha reátok nézek szintúgy megújulok;
De seregetektől más útra indulok,
És tőletek mostan immáron megválok.

Az úr isten adjon néktek is igaz párt,
És szívből szeretett szerelmes hitvestárost,
Végre az egekbe fogadjon magához,
Legyetek érdemes szűz koszorújához.

Kedves alsó, felső jószívű szomszédim!
Mindenféle kegyes szép jóakaróim!
Áldjon meg az isten, szívemből kívánom,
Vigyen fel a mennybe magához, azt mondom!

Ekkor az egész násznép víg zeneszóval indul a templomhoz esküvőre. Elöl megy néhány lovas legény zászlóval s fegyverrel, az első kocsin ül a vőlegény, mellette a vő fél, a másodikon ül a menyasszony, két oldalánál egy-egy nyoszolyó-leány, a harmadik kocsin ülnek a muzsikások, azután a násznép. A fiatalságnak, köztük a vőlegénynek is „boti rúzs” van a kalapján, a nők közül csak a menyasszony fején van koszorú, szintén csinált virágból, olykor a két nyoszolyóleány hajában is van egy-egy rózsa.

Az esküvő végeztével, mely a szokásos szertartások közt megy végbe, a menyasszonyt, ha abban egyeztek meg, egyenest a lakodalmas házhoz viszik, ez azonban ritkán esik így; a szülék még egyszer látni óhajtják magzatukat lány-fővel, azért esküvő után a menyasszonyt a vőfél ismét haza kíséri, a násznép pedig a vőlegénynyel víg zeneszó, öröm újongás közt robog hazafelé, útközben egyik is másik is el-elkiáltja a következő versek egyikét vagy másikat:

Arany bárány, arany kos,
Szép menyasszonyt viszünk most!

Ez az utcza véggel erre,
Szép menyasszonyt viszünk erre!

Aki miránk báméskodik,
A lagziba kívánkozik!

Akinek most kedve nincs.
Annak egy csepp esze sincs!

Ez az élet úgy sem sok,
Használják az okosok!

Aki minket kicsúfol,
Pokolba hason csússzon!

Aki minket meggyaláz,

Akasztófán legyen váz!

Ihajla:

Megbornyadzott a kajla!

Hazaérve a násznép, egy része táncznak ered, más része pedig a vőlegénnyel együtt elmegy a menyasszonyért, kit a vőfél elkér szüléitől, hozzácsatlakozik még kísérőül két férfi és két nő, az úgynevezett kállátósok², kiket vele együtt víg örömmel repítnek a lakodalmas házhoz. – Itt az új vendéget (a menyasszonyt) a vőfél mutatja be férje szüléinek a következő vers szavaival:

Jó napot kívánok e ház gazdájának,
Ezen kedves vendég befogadójának;
De messziről jöttünk, és el is fáradtunk,
Azért egy kevésbé pihenést instálunk.

Nagyérdemű édes atya,
Jó anya, hív nevelő!

Most kegyes színetek előtt
Avégre álltam elő,
Hogy jól nevelt leánytokkal
Köszönjek hajléktokhoz,
Ki a hit felvételéről
Megtért hív rokonhoz.

Ím eltelt az az időpont,
Hogy választott párjával
Összekötöttetett ő a szent
Házasságnak lánczával;
Örökké tartó hűséget
Esküdt jó férjének, –
Akit az atya és anya
Fogadjon el menyének!

Ezután a menyasszony ipát, napát, férjének testvéreit sorra csókolja, s úgy vezetik be a mulató házba, hol már sir a hegedű, a jókedvű fiatalság sarkantyú-pengés közt járja a csárdást.

A teremben fenn a nagy asztalnál ül a násznagy a sarokban, ki feje a vendégeknek, körülötte az öregebbek foglalnak helyet, és pipa szó s vidám beszélgetés közt morzsolják a bort. – A másik sarokban két éltes nő közt ül a szomorú menyasszony, ezek vigasztalják, s egyszersmind vigyáznak rá, hogy sokat ne tánczoljon (hajdan négy-öt nótát tánczolt a menyasszony az egész lakodalmi idő alatt.) Lenn az ajtó háta megett van a bánat, itt a legélczesebb emberek egyikét választják meg násznagyul, ki leginkább a jó rendre vigyáz fel; a bánatban egy üres hordót használnak asztalul, s arra teszik a nagy csikóbőrös kulacsot, a falakra hagymát, csüves paprikát, tyúkot, kalácsot, gyökeret akasztanak, mentül jobban felczifrázhatják, annál büszkébbek rá, hogy gazdag a bánat.

² Alább a kállátó (kár-látój másképp is van említve. Mindenesetre a lányos-háztól való küldöttséget jelenti az, s értelme akkor volt, midőn a kétnapos menyegző második napján (tehát az első éj után) érkezett a vőlegény házához.

A főnásznagy mellé választanak még egy vicze-násznagyot is, ki amaz mellett foglal helyet, ezenkívül szükség van még szószólóra és helytartóra is, továbbá két táncmesterre, kik arra ügyelnek, hogy valaki, legkivált a nőszemélyek közül, táncz nélkül ne maradjon; a legtréfásabb s legfurfangosabb embert pedig megteszik izgáncsnak, ennek már minden szabad.

Midőn eljön a délebed ideje, a legénység asztalt rak, s amellé telepedik le a vendégsereg; a vőfél hozza az első tál ételt, a többit utána a fiatalság, mindegyik ételre mond valami verset, olykor olyat, hogy az egész ház hahotára fakad. Mielőtt az evéshez fognának, a bánáti násznagy, de leginkább az izgáncs, a vőlegénynek és a menyasszonynak, kik egy tányérból szoktak enni, páros kés helyett fakést és nád villát visz azon megjegyzéssel, hogy különbbel nem szolgálhat, mivel a vendégek a többi kést és villát már elkapkodták, ha ez, amit ad, nem tetszik, dolgozzanak és vegyenek, ha lesz pénzük, olyat, amilyet akarnak. Ebédközben előbb az új házaspárra mondanak köszöntést, kívánva nekik sok boldog esztendő, égi s földi boldogságot; felköszöntik még egyenként a házi gazdát s gazdasszonyt, násznagyokat, helytartót, tánczmestereket stb., ezek közül is hadd álljon itt egy pár!

Az új házaspárhoz.

Mivel hogy két szívet már egygyé tettetek,
Számos esztendőket, kívánom érjete,
Lobogjon egymáshoz tiszta szeretetek,
Gyönyörködjön mindig a Krisztus bennetek.

Mint nyíló tavaszkor a fák virágokkal,
Úgy ékeskedjete kedves magzatokkal;
Vegyen környül az úr annyi áldásokkal,
Hogy megterheltetve legyetek azokkal.

Végre ha elhagyja lelketek sátorát,
Testetek hizlalni fogja a föld porát:
Vígán szemléljéte virtusotok sorát,
Együtt bővítséte a szentek táborát!

Házi-gazdához.

Mi házi-gazdánknak, mi jó emberünknek,
Az egészségiért igyunk hát vendégek!
Ne légyen romlása az egészséginek,
Minden jót kívánok egész háznépinek!

Násznagyhoz.

Nincsen olyan helység, város vagy tartomány.
Ahol nem szükséges az előljáróság,
Példa itt előttünk azon kis társaság,
Kiket összeszerzett szeretet s barátság.

Azért instálom hát most engedelemmel,
Légyen figyelemmel ide minden ember,
Éljen a násznagyunk e vendégség feje,

Légyen foganatos itt minden beszéde,
Vigyázzon gazdánknek begyült vendégire,
E pohár bor váljon fris egészségire!

V i c z e-n á s z n a g y h o z.

Vieze-násznagy urat az isten éltesse,
Mostan hivatalát hogy véghez vihesse,
Kívánom, az isten szerencsésé tegye,
Nálam egy pohár bor, ezt szívesen vegye.

Szószólóhoz.

Szószóló uram is, hogy igazat szóljon,
Legelőbb előre mindent megfontoljon,
Az igazság mellől soha el ne álljon,
Egy pohár bor fris egészségére váljon!

A fiatalság alig várja, hogy vége legyen az ebédnek, kivált a legények talpa viszket, még az utolsó falatot jóformán le se nyelték, s már takarítják ki az asztalt, hogy ismét tánczhoz kezdhessenek.

Estve gyertya gyújtáskor kivezetik a menyasszonyt a kamrába, ott koszorúját levéve, fejét bekötik, másik ruhát vesz magára, s így vezetik be a tánczterembe a nagy asztalhoz; itt a menyasszonyt, ki az asztalnál ülőknek „jó estét” kivan, a vőfél következő szavakkal mutatja be a násznagynak és a körülötte levőknek:

Ím menyasszonyunk a koszorút letette,
Fejét féketővel³ felékesítette,
Engedje az isten, hogy míg e koszorú
Fején lészen, bútól ne legyen szomorú.
Ékesség rózsája viruljon orcáján,
Ne jöjjön ki panasz, sóhajtás a száján;
Férjével érhessen számos esztendőket,
Csendes békességben vígan telendöket.
Sokáig lobogjon élete fáklyája,
Öröm közt végződjek e földön pályája:
Kinek zsebjében van egy garas vagy kettő,
Hozza most közelebb, utánam lesz első,
Ezen tánczot járnai szabadságában áll,
Akinek a zsebje a pénztől jó dobár.
Nosza muzsikások ne szunnyadozzatok,
Hanem szünet nélkül nótákat rántsatok.

Ennek végeztével a menyasszony megcsókolja a násznagyot. Megharsan a zene, a vőfél, ki egy rostát helyezett a nagy asztal közepére, megöleli a menyasszonyt, s elkezd vele járnai a menyasszonytánczot, de alig fordul kettőt hármat, már csordul a rostába vetett pénz, ettől is elveszik, vagy ha nem akarja, ismét pénzt vet a rostába, de amaz se rest ám, valahányszor ez dob, ő is ugyanannyiszor hajít, végre aki tovább győzi, az tánczol a menyasszonynyal, míg

³ Fejkötő.

tőle egy harmadik, ettől pedig egy negyedik s ötödik el nem veszi.

A menyasszonytáncz végeztével, az asztalnál ülő öregek összeszámítják a bekapott pénzt, egy kis részt belőle a vőfélnek adnak, egy másikat pedig a muzsikásoknak húrra, előszólitván a barna fiúk közül egyet, ez hűz egy nótát ott az asztalnál násznagy uraiméknak, ennek végeztével megköszöni szépen a jó akaratot, s helyére távozik; a többi megmaradt pénzt pedig – de nini! imhol jön a bánáti násznagy is az izgáncscsal egyben, kezében egy bögre, a bögrében pedig most az egyszer nem víz, vagy bor, de pénz van, még pedig ugyancsak busásan sok; ő ugyanis a menyasszony-tánczakor az izgáncscsal együtt az ajtóra állott, s egy lelket sem eresztett se ki, se be, csak azt, ki a bögréjébe egy darab pénzt vetett, most azt hozta elő, s örül, hogy a bánat nem maradt adós; ekkora násznagy fáradtságuk jutalmául mindkettőnek tölt egy-egy pohár bort; – az ujonan hozott pénzt a többihez olvassák, s úgy adják át a menyasszonynak.

Ekkor ismét elkiáltja egyik vagy másik:

Húzd rá ezigány! disznót adok,
Nem túrja föl az udvarod.

a more nem rest, rárántja, a fiatalság bokázik; de alig tánczolnak négy-öt nótát, itt a vacsora ideje; újra hozzá fognak az evéshez, a vőfél most is kitesz magáért, hisz délebbékor azt mondta, hogy:

Mikor bor áztatja meg száradt torkomat:
Nem minden szeméten találni páromat,

már ekkorra pedig jócskán behörpöntött a venyige levéből. Vacsora végeztével a menyasszonyt kísérő kállátósok még tánczolnak egy nótát, avval kászolódnak haza felé, az egész vendégsereg muzsikaszóval kíséri ki őket, s úgy bocsátják el. A kállátósok elmenetele után, a vendégek közül az öregebbek szintén nyugalomra térnek; a fiatalság pedig kétszeres kedvvel fog a tánczhoz, úgy megforgatja azokat a fiatal menyecskéket, eladó leányokat, hogy még! járják a csárdást egyre kivilágos kivirradtig. . .

Hajnal felé, midőn már a legénység be kezd telni a tánczczal, hozzáfognak mindenféle dévaj Ságához; ekkor kerül rá a sor a temetkezésre, nevezetesen az izgáncs leterít egy legényt a ház közepén fehér lepedővel, ez a halott, ekkor előveszi a tavalyi kalendáriumot, s abból elbúcsúztatja a körül állóktól, majd felolvassa a halott testamentumát, előadja mije volt? kinek mit hagyott? stb... van nevetés meg nevetés, de még mennyi!

Ma már a lakodalom csak egy napra és az ezt követő éjre szorítkozik; hajdan három-négy napig, sőt egy hétig is «ltartott, minden délután újra kezdték a mulatságot; az utolsó napon, ekkor már muzsikás nem volt, kását főztek ebédre, s «gy némely torkosabb vendéget a szakácsasszonyok a kásás kanállal tuszkolták haza, ez volt a kitoló-kása.

A lakodalom utáni vasárnapon, a menyasszony szülőinél tartanak egy, a lakodalomhoz mindenben hasonló mulatságot, ezt nevezik ezen a vidéken kárlátónak vagy kállátónak.

Koszorú 1864. második félév 19 és 20 sz.

Alföldi arató ünnepek.

Mikor az alföldön aratnak, nem elég hozzá a környék népe, meghivatnak erre a felföldi tót atyafiak is, kik ilyenkor az alföldet, egy kasza s nyele kíséretében beutazzák. Ezek pénz helyett bizonyos gabonarészt kapnak, és ellátnak az aratás egész ideje alatt étellel, leginkább szeretik a krumplit és kását, kivált ha kapnak hozzá borocskát vagy pálinkát. Dél felé már a magyar menyecskék hátukon, kezükben, vagy számarra rakodva hozzák ki a meleg ételt, s fris kenyereket. Az aratást vezető mondja ki a delet, s azt úgy eltalálja, mintha

óra volna előtte. Mikor vége az aratásnak, fölosztják mi megy a gazdának, mi a munkásoké. Az utolsó nap az ünnep.

Kijő a gazda, elébe mennek az aratóleányok és asszonyok, és szalmafonadékkal fölczifrázzák, (ha nem engedi, egy hordó borába kerül), melyet mezei virágokkal és szalagokkal díszítenek, ezt bot végére helyezik, erős legény kezébe adják, ki azt fölemeli, s maga körül gyűjtven az aratókat kimondja, hogy az aratás végét érvén, búcsúlakomára a gazdához jöjjenek. Erre megindul a nagy sereg tarkázva párosan, ének s néha zeneszóval a mezőföldről bemennek a faluba az uraság házához, vagy gazdatisztje lakáához, ott átnyújtják a kalászkoszorút, s jót kívannak. Erre kezdődik a vacsora, ivás, táncz, mely néha estétől reggelig tart.

Ha a gabona jól fizetett, jódolga van az aratónak, ha nem, akkor még koszorút sem kötnek.

Szép élet ez! aki nem látta nézze meg.

Nefelejts 1862. 147. 42. Vas. Újs. 1859. 486.

Áprilisba küldés.

A természet ébredése latin nyelven „aperire” szóval fejeztetik ki, és ebből ered az „april” szó is. Nagy Károly német neveket adván a hónapoknak, aprilist „húsvét hó”-nak nevezte el, mert rendszeren abban vannak a húsvéti ünnepek; miután azonban az áprilisi időjárás nagyon változékony, azon embereket, akik minden pillanatban változtatják véleményüket, szintén april embereknek hívják.

Az áprilisenek legrégebb idők óta különös sajátsága van, t. i. első napján az „áprilisbe-küldés” – és ezen szokás oka épen az ünnepélyes nagy hétben keresendő. Az „áprilisbe-küldés” által nevezetesen Jézus Krisztusnak egyik bírótól a másikhoz történt küldöztetése jeleztetik; azért van még mai nap is használatban ezen régi közmondás: „Pontiustól Pilátushoz küldöztetik.”

Azonban az „áprilisbe-küldés” eredete a pogány időkre vihető vissza; a Keleten nagyon el van terjedve; az ó-kor izraelitáinál, valamint a görögöknél is szokásban volt, és most egész Európában divatba jött, úgy hogy alig van nemzet, melynél azzal – ha mindjárt különböző alakban is – ne találkozánk.

Az angol azt mondja: „an April fool” s április elsőjét „fools day”-nak (bolondok napja) nevezi; a hollandoknak megvan az „April-gek”; a francziáknál pedig a „poisson d’Avril.” Ha azt kérjük a francziától: miért nevezi az együgyű ficzkót, kivel a bolondját járatták „hal”-nak (poisson), azt mondja, hogy azért: mert ezen állat a legostobább. Azonban ezen indoklás egészen alaptalan. A tudatlan emberek „la passion d’Avril” szavakból csinálták a „poisson d’Avril”-t.

1530-ban Augsburgban birodalmi gyűlést hirdettek, hogy a török háborúra pénzt és katonát szerezzenek, a vallási villongásnak véget vessenek, s különösen a rendkívül elhanyagolt pénzügyet rendezzék. A mondott év április 1-je különösen az nap volt, melyen az összes német pénzügyet kell vala rendbe hozni. Ezen nap ennél fogva igen sok és nagy pénzspeculációkra adott alkalmat. De mivel e napon semmi új pénzrend nem jelent meg, s az üzerek felültettek, a nép gúnyból elnevezte őket „április bolondoknak.”

Az „áprilisbe-küldés” gyakran nagy szerepet játszott a társadalomban.

XV. Lajos a lothringiai herceget és nejét – mert Lothringiát Franciaországba akarta kebelezní – Luneville saját városában tartotta fogva. A hercegi pár szökésre határozván el magát, ápril elsőjén pórköntösben ment ki a városból, és a kapu előtt álló őr által természetesen nem tartóztatott fel; de alig értek ki, midőn a velők szemközt jövő paraszt leány rájuk ismert, és az őrhelyen elbeszélte kedvesének az esetet. Ez azonban pompás „áprilisi tréfának” tartotta az egész dolgot, és annál nagyobbakat kaczagott, minél hangosabban bizonyítgatta kedvese, hogy jól látott.

A katona néhány percz múlva még sem tartotta a hírt lehetetlennek, s rögtön jelentést tön a

tisztán. „Quel joli poisson d’Avril!” kiáltott felnevetve. „Kedvesed bolonddá tartott!”; de rövid idő múlva – ő sem akará magára venni a felelősséget – a város-parancsnokkal közlé a hallottakat. „Ön áprilisi bolond!” dühöngött ez; – „hallgasson, különben az egész helyőrség előtt nevetségessé teszi magát.”

Néhány óra múlva a parancsnok is aggódni kezdett, elküldött tehát a herceg szobája előtti őrség tisztjéhez, megkérdeztetvén, honn vannak e a magas uraságok? „Alszanak!” volt a kérdőre vont és csendre intő komornyik válasza.

Így telt el 8 óra, mely alatt a magas pár átlépte a határt. Ki írhatná le Brassac, a várparancsnok haragját, midőn megtudta, hogy mindnyájukat az április küldte áprilisbe.

Regnault de Saint Jean d’Angely és Cárion de Nisas 1805-dik év ápril első napján hivattak egy hamisított miniszteri aláírással Fontainebleauban Napoleon császár elé. Ez utóbbi természetesen semmit sem tudott a dologról; mire Regnault szörnyű haragra lobbant, minden áron ki akarta fürkésztetni a tetteket, aki őt áprilisbe küldötte, de biz ez még a rendőrfőnöknek sem sikerült. Cárion ügyesebben viselte magát. „Sir! – monda – nem panaszkodom, hogy áprilisi tréfát űztek velem, mert ezáltal nyílt alkalmam rendkívüli időben is bemutatni felségednél hódolatomat.” Napoleon jóízűt nevetett, és mindenütt elbeszélte a tréfát, melyet nagyon kedvesnek találtak.

Nagy Péter czár egy ízben egész várost küldött áprilisbe. Szent-Pétervár előtt t. i. roppant tömeg fát hordatott össze titokban, s azt felgyújtatta; a tűz – éjszaka lévén – borzasztó látványt nyújtott; nemcsak a szent-péterváriak, hanem a közel lévő községek is kétségbe voltak esve; eszeveszetten rohantak vízipuskákkal a vész színhelyére; de mily nagy volt meglepetéstik, midőn az őrt álló katonák felsőbb parancsra s egyszerre elkiáltották magukat: „Ma április elsője van!”

Londonban 1798. martius végén nemcsak a falragaszok, minden utca sarkán, hanem a lapokban közétett hirdetések is ezt kürtölték: „Mához egy hétre pontban déli 12 órakor nagyon különös, itt még sohasem látott menet tartandja bevonulását a westmünsteri apátságba, amely agg férfiak és nőkből, mindkét nembeli özvegyekből, gyermekekből, nős, s nejeiktől elvált férfiaktól, férjnél lévő, vagy férjeiktől elválasztott nőkből álland, – és amely ünnepélyes menetre minden rang s nembeliek meghivatnak.”

E hirdetés folytán természetes, hogy a kitűzött időben tömérdek nép lepte el az utcákat, melyeken a menet átvonulandó volt; még az ablakokban is csak úgy hemzseget a sokaság, midőn a tolongó tömeg közepette egy stentori hang elordítá magát: „Ma van ápril elseje!” és az összecsoportosult nép hangos hahoták között boszankodva oszlott szét.

Az „áprilisbe-küldés” egy fiatal londoni seborvosnak különös szerencsét hozott. Valaki ugyanis tréfából Dobbs nevű igen gazdag polgárhoz küldte őt, aki állítólag nagy beteg volt. „Nekem semmi bajom – monda Dobbs – valószínűleg öcsém, a cukrász van roszul; mindjárt írok neki néhány sort, s átadom lakcímét.” A fiatal orvos sietve teszi meg a $\frac{3}{4}$ mértföldnyi utat; de a cukrász is azt monda neki, hogy nem beteg, hasonlóképen néhány sor írással szintén öcscséhez utasítván, – azonban ez is egészséges volt, és így kitűnt, hogy „áprilisbe küldték.”

Boszúsan indult hazafelé, midőn nem messze tőle egy megvadult ló levetette lovasát, s ez élettelenül feküdt a földön. A seborvos odaugrott, a csaknem haldoklót életre hozá, majd egy szomszéd házba vitte, ahol bekötözé, és oly hathatós gyógyszert alkalmazott, hogy betege csakhamar felgyógyult. A lóról lebukott egyén gazdag kelet-indiai kereskedő volt, kinek nem lévén családja, magánál tartotta a fiatal orvost, és halála után örökösévé tette.

Bécsben egy iparossegéd 1857. ápril elsején kartársait akarta bolonddá tartani, és jól tudván, hogy a linczi lotteria-húzásra már nem lehet tenni, azt monda, mikép a 30. 44. B 61. számok arany sugarak között jelentek meg előtte, tehát bizonyos, mikép azok a jövő húzás alkalmával ki fognak jönni. Kartársai nem sajnálták a költséget, táviratoztak Linczbe, s estig az élecek czéltáblája gyanánt szolgáltak. De a koczka megfordult, mert az iparossegéd által

tréfából megjelölt számok valósággal kihúztak, és 4800 ftot jövedelmeztek az. „, aprilisbe-küldöttek” -nek.

Ily eredménnyel más se bánná, ha aprilisbe küldetnék.

Vas. ujs. 1860. 179. Sürögöny 1866. év 75. szban.

Ártány-leverés.

Némely vidékeken, hol erdőben, vagy a réten szilajon tenyésztetnek a sertés falkák, máig is szokásos azokat, mikor már jól neki híztak, előbb leütni, s azután venni véréit. Innen, származott aztán az „ártány leverés” nevezete és „verő ártány” alatt így kell a „levágni alkalmas hizott sertést” értenünk.

Hornyik J. II. 73.

Bakony környékén szűrkitetés.

Több vidéken, így többek között Bakony környékén is, szokás a szűrnek kitevésével adni tudtára a legénynek, hogy nem adják neki a leányt.

A legényt vagy meghívják a leányos házhoz, vagy maga megy oda hálásra, ilyenkor egy cseléd fogadja, ez a parádés szobába vezeti őt, s kimutatja az ágyat hova feküdjék. A legény leteszi szűrét, s többnyire az ágy fölé egy szögre akasztja, vagy bizonyos helyre leteszi s leheverész. Ha fölkel, és szüre ott csüng, hova akasztotta, vagy ott fekszik, hova tette, s tán arra egy virág is van tűzve, úgy az jó jel, de ha szűrít nem találja rendes helyén, azt tán a házon kívül a pitvarban leli, akkor már odább állhat, távozhatik a háztól.

Közmondássá is vált, hogy kitették a szűrét, s ezzel, ha hivatalnokra mondják, a hivatalbóli kiejtést értjük.

Komárom környékén is divatos ez az eljárás, de ott következő móddal is élnek a leánykérő kiadására: Amely napon a leánykérésére kitűzi a kérő a napot, a leány szülői vendégeket hívnak meg, a kérő elmegy, de minden másról, csak nem a házasságról szól. A leány szülői hosszú padra ültetik a kérőt, az érkező vendégeket pedig melléje, mindaddig, míg csak üllőhely van rajta, ezután már ha vendég érkezik, s a kérő kedves a háznál, a vendégnek új padot mutatnak ki, de ha a legény nem kedves, akkor azt az új vendéggel kinyomatják helyéből. S ez a kikoszarzás.

Bánati bolgárok házassági szokásaik.

A bánati bolgároknál soha sincsenek hoszasabban együtt a fiúk és a leányok, kivéve húsvéthétfőjét, mikor is a templom udvarában együtt szembekötődizhetnek s játszáik „kűnn a bárány benn a farkast.” A fiatalok ilyenkor a fehér színű posztó felöltő helyett, kék színűt viselnek, a leányok pedig égszínkék dolmánykához, a 10-12 rőf széles rokolyát hordják, mely elé még a sárga kötenyt úgy kötik, hogy fehér ingjök mindkétfelől jól kilátszassék. Ha játékközben valamelyik fiatalember egyik vagy másik leányka keszkenőjét elveheti, az náluk a házassodni akarás jelének vétetik. Másnap ugyanis a leányka anyja egy bodakot s egy kulacs bort küld a zsebkendőörzónak, annak jeléül, hogy ok is beleegyeznek ezen házasságba. Erre nem sokára elkövetkezik a lakodalom, melyen a vendégeket főtt kukoricza és gyömbérekkel szokták jól tartani. A fiatal házaspár azonban nem vesz részt ezen ünnepélyen, mert míg a menyasszony régi szokás szerént a templom ajtajában áll, s ott minden belépőnek egy-egy kis adományért kezét csókol, addig a vőlegény az istállóban tölti idejét, s várakozik míg a vendégek mind eltávoztak, s az ajándékosztogatásoknak is vége szakad. Tánczot és túlságos borivást nem ismer a bolgár.

Bilder aus Ungarn 2. 55-57.

Baracskai kukoricza-fosztók estéje.

Szt. Mihály után, hogy a kukoriczát haza hordják a gazdák, fosztására a falu legényeit és leányait meg szokták hívni, mert áldott a sok kéz. Este a tehetősb gazdák zenét is fogadnak, s a gyülekezők emellett végezik a munkát, a nők a fosztással vesződnek, a férfiak pedig a java kukoriczát szépen összefonják mindenféle alakba, s ha egy-egy nagyobb fonást elvégeztek, tánczra kerekednek. Munka után enni, inni, s némelyek kukoricza részt is kapnak. Hol zene nincs, ott ének szóval ülik meg e napot.

Baranyai ember lukmája.

Baranya vármegyében, kivált Márfa körül, nevezetes a „lukma” és ez nem egyébből áll, mint a lelkésznek járó tartozás meghozása. Egy zsák búza, vagy egy zsák liszt, vagy ennek fele, ki mennyit bír, néhol természetnyéből tartozik meghatározott mennyiséget vinni. A papokat az emberek pár számra fizetik, pár alatt egy ember s egy asszony értetik.

Nefejejs 141-36 sz.

Baranyai sokacz lakodalom.

Sokacz lakodalomban legnagyobb szerepet játszik a „kumo” ennek feltétlenül mindnyájan hódolni, a fiatal házasulandók pedig valahányszor közelébe jönnek, kezeit csókolni kötelesek. Oldala] mellett van a „sztari svat” a kumo helyettese, de szerepe a kumolnak van alárendelve. Vége a „csauz”) vőfél, multságvezető, vendég hívó, rendrefelügyelő, és a gajdos (dudás).

Ha meg van kérve a menyasszony, csinált virágból koszorút visel, czopfját, mely különben feje tetejére volt kötve, leereszti, s nyakát csillogó ezüst húszasok, és tallérokka fölczifrázza, s nincs oly gyémántos nyakék, melyért talléros nyakékét felcserélné. Két három nappal az esküvő előtt, a csauz a vendégeket hívogatja össze, ilyen alkalommal, valamint a lakodalom napján, minél bizarrabb öltönybe búvhatik, s minél jobban megtudja a vendégeket nevetetni, annál nagyobb hírt szerez. Lehet látni ő kémét kifordított, hoszú, úri elviselt kabátban, magas tetejű, összenyomott vagy elviselt női kalapban, veres pántlikával keresztül kötve, mely mellől nagy kakas vagy pulykatollnak nem szabad hiányzani. Elválaszthatlan társai pedig a felkendőzött fokosra akasztott kulacs, s a hatalma kitüntetése, s a rend föntartására szükséges korbács vagy bikaér. Ekép fölkészülve, vendég hívóba indul, útközben minden eléje jöttét kulacsa tartalmával kínálva meg, s nem is búsul rajta, ha kiürült, mert amely házban vendéget hív, a meghívott vendég családja szemügyre veszi a csauz kulacsát, s a világon a legnagyobb szégyen lenne, a csauzt üres kulacscsal a házból kieszeszteni. Félig fehér borral telt kulacsát vörös borral töltik-e meg, vagy viszont, ezen a csauz soha sem törí a fejét.

Esküvő előtti napon este felé, a vendégek a kumo vezérlete alatt a menyasszonyos háznál jönnek össze, de a vacsorára szükséges eledelt és italt a vőlegény köteles kiállítani, s házából a menyasszony házába átszállítani, mely átszállítás szintén ünnepélyesen megy végbe. Elöl indul a csapat vezetője, csauz uram, szokott egyenruhájában; tüstént utána a nélkülözhetlen gajdos, ezután a meghívott vendégek nőtelen fiai viszik a sok ételt és italt. Éjfél tájban a vendégek szétoszlanak. Másnap t. i. az esküvő napján, miután a kumonak a menyasszony családja előtt sikerült igazolni magát, hogy rossz dologban nem járnak, s miután a menyasszonyért a váltságdíjt megadták, a menyasszony szülei és rokonaitól vett áldása s elbucsuzása után, megindul a menet. Elöl a csauz, utána a zászlóvivő. E zászló sárgapiros szinti, bele van varrva feketével több csillag, hold és kereszt, a nyele hegyibe pedig citrom, narancs, vagy aranyozott alma van szúrva. A zászlóvivőt a dudás, ezt a kumo és sztari svat, a közéjük vett vőlegénnyel követik, utánok jönnek a férfiak, s úgy a nők. Többnyire a plébános udvarán megáll a menet, hol előbb egyet kólóznak, mely az ő nemzeti tánczuk, s melyben nem-különbség nélkül összefogóznak, s így kört képeznek, közbe közbe versekben buzdítva a tánczókat a vígságra. Esküvő után szokott rendben haza jöve, ott a zászló a házfödélre

kitűzetik, s a jöttek szerencse kívánatokkal fogadtatnak. Ebéd alatt nincs hossza a felköszöntéseknek.

Hogy valamint a magyaroknál, úgy a sokaczoknál is az ebéd alatt a vendég sok adózásnak van kitéve, világos; az ételt az asszonyok hordják be, mert csauz uram a rendcsinálással s a vendégek mulattatásával van elfoglalva.

Ebéd után folyvást kólóznak. Estefelé a menyasszony ágyáért mennek, de azt elébb meg nem kapják, míg a kumo ki nem váltja. Az ágyhoz egy kakas is adatik, s útközben pénzzel tömetik. Vacsora után a menyasszony kakasát kukorításra ingerlik, vagy ha ennek nincs reá kedve, a csauz teszi azt helyette, mire az új házasok, mintha álomból ébrednének, fölkelnek, helyüket a vőlegény apja foglalja el, előtte áll most az új pár, szőnyeggel beterített földön. A vőlegény apja ekkor kérdi: „Fiam mit akasz?” Mire a fiú: „Áldásodat édesapám.” Erre az apa: „Áldjon meg hát benneteket a mindenható atya, fiú és szentlélek isten.” Ezután a menyasszonynál már készen tartott pohárból isznak az apa, a fiú, s az új menyasszony. Ez utóbbi amit ki nem iszik, hátra önti.

Most előáll a sztari svat, s elvezeti az új párt a padlásra aludni. Más nap avatóra az új menyasszonyt legtekintélyesebb rokonnője vezeti, a templom után előbb haza mennek, s most az új menyasszony vízért megy a Dunára, elől a zászlós, utána a gajdos;] a csauz a menyasszony mellett van, ki minden szembejövőt megcsókol; haza jövet aztán evés ivással töltik az időt. Most az új menyecske nem ül le, hanem tetszése szerint csókolgatja a vendégeket, míg a nyomában levő csauz a csókért pénzt szedve, sürgölődik, mert az új menyecskének egy csókja sincs ingyen.

Vas. ujs. 1864. 7. 68.

Baranyai sokaczoknak más lakodalmi szokásaik.

A család élén az u. n. „sztárác áll” ki gazdaságát fiai s unokái által akép kezeli, hogy a legidősb fia oldala mellett a másod gazdát képviseli, azután jön a „volar” (gulyás), „csobán” (juhász) s a legifjabb a „szvinyár” (kanász).

Farsangjok csak három napig tart, mely alatt minden lakodalom végbe megy, még pedig nagy ceremóniával.

Ha ugyanis a legifjabb t. i. a kanász házasodik, egy nappal előbb az erdőből haza hívják, új kalap, szűr és sarkantyús csizmába öltöztetik, s azután dudaszóval mennek menyasszonyáért, s a pap által megrendelt időben a templom előtt összegyűlnek. Megnyílván a templom ajtaja, az egész csoport betódul.

Itt rakásban állnak, s először beszenteltetnek, azután név és pár szerént a hozzájuk tartozó tanúkkal összeállítatnak, megeskedtetnek.

Esketés után ujjongások, kurjongatások s dudaszó mellett haza sietnek, ekkor az alig 16 éves férfinak első gondja a terített asztalhoz ülni, a talán még soha nem élvezett pecsenyék, rétesek és süteményekből jól lakni, fölborozni, hogy barátságot szerezzen magának feleségével néhány szót váltani, ebéd után tánczra vezeti, mely a falu legelőbbkelőjének háza előtt tartatik, itt azután félig ittasan a nemzeti „kóló” tánczot eljárrja, kedves feleségének merő hízélsből lábait tapossa.

Este menyasszonyát haza vezeti, új ruháját leveti, bocskorba öltözködik, tarisznyáját vállára vetvén, az erdőre nyájához siet, majd ha a tarisznyájából kifogy, feleségét is meglátogatja.

Több ünnepélyességgel tartatnak a másod gazdák lakodalmi, kiknek menyasszonyai aranyos mentébe öltözködve, a négylovas kocsiról maguk le nem szállnak, hanem udvariasan le s fölemeltetnek, amikor lábuk alá a templom ajtajáig szőnyeg terítettik. Férjeik a nőket szigorúan tartják, s ezek a családasztalnál sem ülnek velők, hanem a tányérből merítve, hátuk megett állva esznek.

Vas. újs. 1857. 1 41.

Becskereki házassági szokások és gyászok.

A becskerei szerb nők, ha még házasságuk első évében vannak, minden ünnepélyes alkalomnál csupa művirágból készült rémítő nagy búbot hordanak fejükön, mely majdnem még akkora mint fejök, és hátukon csak úgy fityeg a sok arany és ezüst pénz, mit nászajándékkul kaptak. Az ilyen menyecske, ha előtalál útjában valami öreg embert, annak kezeit, ha fiatal, annak szemeit, száját és orcáját csókolja összevissza.

Vas. újs. 1855. 339.

Ugyanitt a szerb köznépnél a gyásznak szokásos kifejezése a földetlen fövel való járás, ép úgy mint minálunk a fekete ruha és fátyol.

Vas. újs. 1855. 339.

A fehérkörösvölgyi oláh ember is, ha neje meghal, azzal gyászolja őt, hogy hat hétig nem hord föveget, legyen tél vagy kánikula.

Vas. újs. 1856. 12.

Békepohárivás.

Nem egyéb ez azon áldomásnál, melyet a kibékélt haragosok engesztelődésük jeléül, s ezután barátságuk zálogául isznak.

Berkenyei és szendehelyi sváb lakomák.

Berkenyén s a szendehelyi sváboknál a vendégek maguk látják el magukat poharak s evőeszközökkel. Ebéd végefelé mindenik mond valami köszöntést, melynek vége mindig „fifáttal” megy ki, mire a bort kiissza, a poharat pedig vagy földhöz, vagy a falhoz vágja. Fölkelvén az asztaltól, az üres tányérokot vagdalják földhöz, s nem egyszer 2-3 kerék kosarat töltenek meg cserepekkel. Itt még azon különös szokás is megvan, hogy a meghívott vendégek annyi kalácsot, pecsenyét és bort hordanak össze a lakodalmas] házhoz, miszerént olykor egy hétig is eltart a vendégeskedés, s ha vidéki vendég távozik tőlük, csak ajándékokkal terhelten menekülhet.

Honderú 1845. I. 265.

Bethlentjárás.

Karácson előtt egy héttel egész vízkeresztig pórfiúk, vagy kisebb városokban kézműves inasok szoktak Bethlennel járni, azaz egy templom formát készítenek vastag papirosból, melynek belsejébe Krisztus születését ábrázoló faragványokat és képecskéket illesztenek, – éhez aztán betanulnak néhány karácsonyi éneket, és Krisztus születését jelentő pásztori beszélgetéseket, így felkészülve bejárják a körüli falukat, honnan különféle ajándékokkal térnek haza. Némely helyen ellenben serdülő lányok járnak ki bölcsövei, melyben kis be pólyázott gyermek fekszik, és kakukot is visznek magukkal – mindezekhez pedig alkalmi, s igen kellemesen összhangzó énekeket és köszöntőket mondanak. Néhányan közölök pásztorosan férfinak öltözték, a többi pedig mindnyája szalagokkal van a túlságig felczifrázva. Vízkereszt napján azután meg fehérbe öltözködnek, s egy csillagalakú lámpással bejárják az előbbkelő házakat, s az ez ünnepélyhez alkalmazott énekeket zengedeznek, és verseket mondanak el.

Honderú 1847. I. 94.

Bikahajsz.

Ez a népies multság Kecskeméten divatozott. Pünkösöd másod napján ugyanis kiment a város népe a temetőbe, s ott a halmok és gátakra fölállva, vagy az akászfákra felkapaszkodva gyönyörködött a bikahajszban. Jól meg is izzadt már minden ember a napon, míg végre porfellel keletkezett a homokbuczkák felől, és távoli kutyaugatás, s egy mély bömbölés

jelenté az ünnepeelt művész közeledését.

Nem kellett a függőnyt felhúzni, tágas volt a színpad; öt hat percz múlva sebesen robogva jött elő a kergetett vadállat, amint a pusztáról lovasok idáig terelték; véres nyelve kilógott szájából, szarvait előre hegyezve jött, s úgy látszék, hogy nem lát maga körül semmit.

„Hohó itt a bika!” ordíták egyszerre mindenoldalról. E zsvajra egyszerre megtorpant az üldözött vad, megállt, előre feszíté két első lábát, felemelte fejét daczosan, s nagy büszkén körütekintve, egy hosszú vontatott haragos bögéssel kezdé el szerepét, amelyet alig halottak még a jó criticusok tán még külföldi művész szájából sem.

A temetőárok mögül egy a bikáénál semmivel sem alábbvaló hang visszakurjanta rá:

„Eresszétek rá a kutyákat!”

Most egyszerre vad csaholás hallatszék, s a mázsaház mögül sebesen rohant elő hat izmos szelindek a tér közepén álló vad bikára.

A megtámadott vad egyszerre megfordult, megrázta kormos fejét, s azzal dühösen kezdte el szarvával tépni a gyepet, mintha addig sem várhatna, amíg ellenségei oda érnek hozzá.

Szép hat szelindek volt, aki megtámadta; de aki még nem látott röpülő kutyát, most fogalmat szerezhetett róluk. A dühödtt fenevad egymásután hajigálta föl őket a levegőbe, mint valami rossz macskafiúkat, nincs olyan ügyes kötél-tánczos, aki úgy hánnya a bukfenczet a levegőben, mint ezek a párák. Egy-egy belekapaszkodott orrába, fülébe, azt meg úgy legázolta, hogy sírva futott el onnan.

Most azután még jobban neki bősülve, elkezdett a téren nyargalászni. Hasztalan uszították a kutyákat rá újra, elment a kedvük az első fogadtatástól. A bika végtére méltó haragjában, ahonnan megtámadták, a mázsaházra rontott. Egyenesen neki a paraplés nézőknek, uraknak, asszonyságoknak, akik azt képzelték, hogy ez a pusztai állat csak tud annyi emberséget, hogy megtudja különböztetni, ki a nobel ember?

Najsz volt rémület! Szaladt mindenki be a házba, fel a kéménybe, le a pinczébe, tán az üres palackba is bebújt volna örömet, akinek szűk volt a világ. A bika berontott a nyitva levő ajtón, szerencsére a belső szobához vezető ajtót bezárták előtte. Annak neki rohant, a fejével körösztlütötte az ajtó felső tábláját, s nagy bozontos homlokát véres szarvaival betolva rajta, ott bömbölt egy ideig a szobában, halálra rémítve ahova lenni nem tudó honorátorokat, míg végre ismét csendesen, nyugodtan visszahúzta a fejét, s minthogy megfordulni nem tudott, kihátrált az udvarra.

Ott egy szögletben ácsorgott valami gányó legény, aki sohasem vétett neki semmit; a bika nagy dühhel az ártatlan embernek fordult neki, és szarvait előre szegezve, rárohant veszetten.

Mindenki elborzadva látta az ifjú veszedelmét, akinek egy percz múlva úgy kelle a falhoz szegezve maradni, mint hogy a pillangókat odaszúrják a skatulya oldalához gombostűvel.

A veszély azonban némely embert találékonyvá tesz. Az ifjú legény azon pillanatban, midőn a bika leszegzé szarvát, odavetette magát annak fejére, s két kezével megkapaszkodott annak szarvaiban.

A bika először elbámulva állt meg, azután elkezdte szarvait rázni, nyakát csavargatni, s amint látta, hogy ez új ellenséget nem vetheti le oly könnyen macáról, mint az előbbieneket, akkor elkezdte ugrálni, szökélni, hánykolódni. A legényt még sem bírta levetni fejéről, oda volt az növe hozzá.

Ekkor bömbölve futotta körül a tért, fején hurczolva legyőzhetlen ellenségét, akit senki sem tudott helyzetéből megszabadítani.

Végre egy pillanatra megállt a bika, tán hogy kissé megpihenve, új erőt szerezzen.

E pillanatban a legény egy kezével csizmaszárába kapott, s azzal valami villant meg kezében.

Abban a perczben mind a négy lábáról leesett a bika, mintha kikapták volna alóla a földet, összerogyott, egyet rázkódott, s azzal vége volt.

A suhancz a csizmaszárából előrántott fehérvári bicskával, csak egy akkora szúrást tett a

nyakán, hol a gerincz és a nyak összeér, mint egy gombostű hossza, s megölte vele.

Ilyen multság volt az a bikahajsz, sok tréfával, de olykor veszélylyel is volt egybekötve.
Vas. újs. 1856. 166-167.

Bírói pálcza átadása.

Hazánk némely vidékén szokásban van, hogy a község-bírói hivatal jelképileg adatik át a kilépő bíró által az újonnan megválasztottnak, mely tény „bírói pálcza átadásának” neveztetik, s csak ezen formalitás megtörténte után léphet az új bíró hivatalába.

Vas. újs. 1860. 445.

Bonyhádi lakodalmi szokások és halottor.

Szokás náluk asztal felett az új pár egészségeért sorban inni, s a menyasszony számára, ki mennyit akar, pénzt a tányérra rakni. Míg ez tart, a gyermekek ügyesen lehúzzák a menyasszony egyik cipőjét, mit a vőféleknek kell kiváltani. Jön a szakácsné is bekötött kezével, mintha bizony megégette volna magát, és serpenyőjébe kéreget. Vacsora után pedig feltevéen a menyasszony fejére a főköttöt, vele minden vendégnek egyet-kettőt kell fordulni.

Tud. Gyűjt. 1813. 5. 74.

Halottaikat fényesen temetik. A festett koporsónak el nem szabad maradni. A szemfödél fehér, finom, és jól kilóg a koporsóból. A testet csak ritkán helyezik sz. mihály lovára, hanem közönségesen a koporsóra csinált fogantékoknál fogva viszik kézben. Néha halotti muzsika is kíséri a temetést, és fáklyákat is láthatni. A virrasztás el *nem* maradhat. Egész éjjel tart, s hol imádkoznak vagy énekelnek, majd különféléről beszélgetnek, hol pedig esznek isznak. A temetés után aztán következik a halottor.

Tud. Gyűjt. 1823. 5. 74.

Borsodi népszokások.

1. Lakodalmi szokások Miskolcz tájékán, s a kakas nyakvágás Miskolczon.

Miskolcznak tájékán a paraszt-lakodalmak sajtáságos vígsággal szoktak tartatni. Midőn a kérő elmegy a leányt megkérni, először is fris vizet kér, és ha a korsó, mely rendesen az asztal lábán áll, nincs tele, vagy a víz nem jó hideg gyakran elég ok, hogy a leány még azon télen pártában maradjon. A kérés rendszerent a szentíráson kezdődik következőleg: „midőn az isten Ádámot teremte, csakhamar átlátá, hogy nem jó az embernek magában lenni, álmában tehát kivéve oldalbordáját, s teremte belőle Évát.” Ekkor nagyhosszas teketóriával előadják, hogy a szent házasság isten rendelése, – végre aztán a leányt megkérlik. A vőfél, kinek mellénye zsebébe vagy dolmányzsinorjára, kifityegő zsebkendő van kötve, pálczájára szintén lobogó kendő akasztva, mellére arany poros, bokros pántlikával megkötött rozmarin tűzve kalapja mellé szintén olyan rozmarin szúrva – a vőfél hát szintén oly nagy szerszavassággal hívja meg a vendégeket lakadalomba, s meghívó beszéde rendszerent következő szavakkal kezdődik s végződik: „Nem egyébért, hanem azért kívántam a kigyelmetek becsületes házát megtisztelni, hogy mivel az én jó nagy uram, Sőregi István uram, fíjának Istvánnak a szent házasságban való élését elhatározván, kigyelmeteket, nagy jó uraim, először a szent hit letételének meghallására, azután pedig egy kis barátságos vendégségre s collatióra, általunk, minden hozzátartozandóikkal szívesen látja. Kanalat, kést, villát ne felejtse el magokkal hozni.” (Ez utóbbi kitétel most már szokásból kiment.) A kis vőfél erre azt mondja: „Én is az ő kigyelme becsületes szavait mondom.”

Lakadalom közben szokott megenni a csíkfogás; midőn t. i. valaki magát leissza és garázdálkodik, megfogják és a jeges kapitány-vízbe mártják.

Az ételeket versekkel szokták felhordani. Utoljára jön a kásapénz-szedés. Egy vőfél vagy legény, asszonyruhába öltözik, fejét nagy fehér kendővel beköti, szavát elváltoztatva a

kásapénzt kéri, mivel a szakácsné megégette kezét, s orvosságért sok pénz kell a patikába. A kásapénz-szedő kezében egy nagy főzőkanál van, melylyel tréfából sok embert, mivel vagy nem akar pénzt adni, vagy késedelmes az adással, mellbe taszít. A másnapi lakadalom részét, délutáni négy arától kezdve, „bőrésznek” hívják; ekkor szokta a nyoszolyóasszony és nyoszolyóleány a herőczét vagy csörögét feladni.

A táncz rendesen magyar, melynek, Berzsenyi szerint: „titkos törvényét mesterség nem szedi rendbe, csak maga szab törvényt, s lelkesedése határt.” Az ugrás, ujjongatás, tapsolás, sarkantyúpengetésnek, melylyel a dalt szintén kiverik, s a csizmaszárverésnek vége hossza nincs. A kedv oly alakban adja ki magát, minő neki tetszik, melyet a pillanati ötlet tanácsol. „Húzzad cigány, disznót adok. Nem tőrja ki a házadot” ezt szokták a cigánynak kiáltani, s ilyenkor ritkán marad el a „három a táncz.” Az ifjúság csapongó kedve a már bortól kissé fölhevült öregeket visszavarázsolja a mai időbe, és ekkor aztán a fiatalság nekik nem egész tűzzel tánczol, s nem rakja oly jól ki, mint ők fiatakorukban. Gyakran megesik, hogy az öregek magok is tánczra kerekednek, mitsem hajtván Anakreon azon; mondására: „Szeretem a víg kedvű öreget, szeretem a tánczoló ifjat; de a tánczoló öreg csak hajára nézve öreg, eszére pedig fiatal.” Magam láttam egy ily öreget, ki azt monda egy fiatalnak: „nem jól tánczolsz, öcsém, nem úgy jártuk mi azt fiatal korunkban, így kell járni.” Ekkor elkezdett tánczolni, s mikor csizmája szárát meg akarta ütni, a padkához támaszkodott, és úgy verte meg. A lélek kész volt, de a test erőtelen. E jellemvonásból kinek nem jut itt eszébe, mikép a hun gyermekek sírtak, midőn a férfiak vitéz tetteit hallották, hogy ők még olyat nem tehetnek, s az öregeknek szintén könny patakozott szemeikből, hogy már többé oly dolgokat nem vihetnek véghez. Ha tisztess rendűek vetődnek népi lakadalomba, azok kedveért keringőt, vagy mint falun szokás mondani „langászt” (lang aus) huzatnak.

Lakadalom vége felé gyakran összetörök aiczigány bögőjét és hegedűjét. Falusi lakadalomban sajtáságos látni a dudást, ki, mikor már melegszik füle töve, hanggal is éneklí,, amit dudáján fű. Lakadalom vége felé igen gyakran belé szúrják a kés-villát a dudába, vagy pedig késsel hasítják ki, s akkor azon vitatkoznak, ki a jobb dudás, Vak Miksa-e, vagy pedig Sipos Jancsi. – Inni rendszerént kancsóból szokták a bort, melynek száját gyakran el harapdálják, sőt némelyik legény fogával az üvegpoharat is összerágja. Mily szépen, mulattatólag recseg, csikorog ilyenkor az üveg, csak annak lehet róla fogalma, ki tulajdon szemeivel látta.

Mikor vidékről hoznak menyasszonyt, a szekérben mindenik ló fülére kendőt kötnek. A szekér előtt több vagy kevesebb lovas legény megy, kik lovuk sörényét pántlikával befonják, mellényzsebbe, dolmányzsinórba kendőt akasztanak, mellőkre aranyporos, pántlikás rozmarin tűzve, kalapjuk mellé szintén. Legelől egy vagy két zászlót visznek, a zászló mellett megy a török sípos, mely töröksíp alkalmasint egy a Rákóczy elveszett, s most egészen ismeretlen tárogatójával.

A török sípban egy réz síp van, hangja keserves és messze hallatszó.⁴ Útközben a lovas legények mindenféle pajkosságot elkövetnek egymással; futtatnak, egymás lova alá lövöldöznek; a ló megriad, néha a lovag lemarad; ekkor van nevetés, néha, kartörés, lábfcizamodás is, de a csont beforr. Mikor a násznép falu végére ér, ott az utat, egy inastól bizonyos távolságra szalmakötéllal átkötik, közibe szalmából tüzet vetnek, s a lovakat így ijesztgetik. – Lakadalmi szokások egyike a „kakasnyakvágás”, mely következőleg esik meg: Egy kakast megfognak, szárnyát, hogy el ne repülhessen, összekötik, aztán orra lyukán keresztül vékony szalagot húznak, a kettősszalag végét egy ember tartja, s a kakast maga előtt hajtja. Többen különféle álarczába öltöznek, s valamennyinek nagy karikás van kezében. Két

⁴ Szeredy írja, hogy gyermekkorában ő is hallott egy ily töröksípot, és midőn 1844. ész. körül gr. Reviczky Borsodban járt, az ő tiszteletére felült k . . . i kék inges legényeknek szintén megfűvatták a töröksípot. A szegény öreg sípos Rákóczy valamelyik régi dalát fűtta volna, de melle már nem bírta meg az erős fűvást. Most senki sem tudja a török sípot fűni.

ember veres ruhába töröknek van öltözve, fején török turbány, kezében kivont éles kard. Ezek mindég a kakas után mennek. Most indulnak esketőre a templomba. A sok álarzás elől megy, a cigány hátul. A kakast a, násznép előtt hajtják. Midőn a templomba mennek, egész csendességgel s illendőséggel viselik magokat, s még csak a cigány sem hegedül. Elérvén a templomhoz, a különféle alakosok: a két török, kakasvivő, cigányok, a templom ajtaja előtt maradnak, s egész csendességgel várják a násznép kijövetelét. Vége levén az esketésnek, mihelyt a templomtól kissé eltávoztak, ráhúzzák a cigányok, pattognak a karikással, s különféle dévajverseket mondanak. Akár esik útba, akár nem, a főbb tisztviselőket, mint: alispán, szolgabíró, város bírása, és más előkelőbb embereket útba ejtenek, s verssel megköszöntik. A járkálás sokszor három óráig i, tart, s a menyasszonynak legtöbbet kell szenvedni, mert nyáriasan van öltözve, karja mezítelen, s így néha annyira átfázik, hogy szinte halálos betegségbe esik. Elvégre haza érven, a törvényszék összeül, a kakast elébe állítják, s a vádló is rögtön előáll. Legterhelőbb vád az, hogy a kakas anyjával s leányaival szerelmeteskedett, és hogy sok feleséget tart. A törvényszék fontolóra vévén a bűn nagyságát, tekintvén azt is, hogyha az büntetlen maradna, mint példa, igen veszedelmes következtetéseket vonna maga tán, s a törvény tekintete, mely a sokfeleség-tartást tiltja, végkép lesülyedne. Azért is a törvények értelmében, másoknak rettentő példájára, a kakas fejére a halálos ítélet kimondatik, és nyomban végrehajtatni rendeltetik. Ekkor a szalagnál fogva a kakas nyakát meghúzzák, s az egyik török az éles karddal fejét elcsapja. Ezután a völegénynek tudtul adják, hogy e példából vegyen magának tanulságot; mert minden, aki több feleséget tart, így jár.

E népszokás, mint egy tekintetre látható, a keresztyén vallás s törvény által megalapított egy feleségűség elvéből indul ki, s képből tudtul adja a népnek, hogy a több feleségűség tilos, s ki a törvény parancsolatját át merné hágni, a tüntetést el nem kerüli.

2. Gúnárnyak-szakítás Miskolczon.

Miskolczon a mészároslegény mesterré létele különös szertartással szokott végbemenni. „Valamennyi mészároslegény, még a legutolsó paczalos is, a mesterré leendővel együtt ünneplésen magyar ruhába felöltözik, s a híres fringiát sem felejtvén le oldaláról, 12 óra tájban mind lóháton van. A ló sörénye pántlika s egyéb czifrasággal díszesleg. A piacon az emeletes vargaszín ablakába, és az azzal általellenben levő kis kávéházéba, egy kötél ki van feszítve, melynek közepén a felkötött lúd függ. A lud nyaka selyem zsinórral elannyira be van fűzve s tekergetve, hogy emberi erőnek szinte lehetlen elszakítani. A két ablakba kifeszített kötél végét mindkét felől tenyeres talpas vargák fogják, kiknek szeméből a józan élet s kemény” munka következtében életerő villog, kiket Sparta is büszkén nevezhetne fiainak. Amint a cifrán felöltözött mészáros-legények lóháton jönnek, a ludat a kötélen annyira leeresztik, hogy a lóról el lehessen érni s megfogni. A lúd nyakát rendszerént hón alá szokták fogni. Ekkor a kötelet mindkét felől egyszerre megrántják, a mészároslegény a nyeregből kiemeltetik, s nem ritkán félőlnyire függ a levegőben lóva felett, melyet kantárszáron alatta tartanak. A szegény lúd nyakát mindenképp igyekszik elszakítani; most hóna alól két marokra fogja, de hasztalan minden erőködés, mert a selyemzsinórral erősen befűzött nyak nemcsak mészároskezekkel, de Toldy Miklós vagy Kinisy Páléval is daczolna. Gondolhatni, hogy az istentől erővel gazdagon megáldott vargák azon mészároslegényt, kire vagy a hús rosz megméréseért, vagy más valami okért foguk van, ugyancsak megrángatják s tánczoltatják a levegőben. Midőn a mészáros jó sokáig hasztalan küzdött s erőködött, a kötelet ismét leeresztik, a mészáros lovára ül, s mormogva magában, hogy az átkozott selyem-zsinór izmos kezének nem engedett, vagy hogy a vargák amúgy isten igazában megrángatták, tova lovagol. Második, harmadik, negyedik s ötödik stb. jó, s miután mint az első hasztalan erőködött, tova ballag. A sor most újra kezdődik; de a lúdnyak egyre nem enged. – Ki szakítsa el a gúnárnyakat, az előre ki van csinálva. Mikor hát a kijelölt jön, az előtt lebecsátják a ludat a kötélen, s a mesterek a selyem zsinórt titkon elvagdadják. A kijelölt ekkor hatalmasan

megragadja a lúd nyakát, de még így is legénynek kell lennie, hogy elszakítsa. Mikor én a gúnárnyak-szakítást láttam, a kijelölt nem bírta elszakítani, hanem egy másik után, ki csak úgy képleg erőködött, újra neki került, és ekkor csakugyan elszakítá, s ő leve a nap hőse. Ha nem mondjuk is, magában értetik, hogy az ily mulatság iváson kezdődik, és bálon s vendégségen végződik. Én a gúnárnyak-szakítást Miskolczon igen rég láttam, s azóta tudtomra legalább nem volt. A szegény lúd, igaz hogy jól megszenved, de népszokás, habár kegyetlen is, mint a bikaviadal Spanyolországban, itt csak úgy érintetik, dicséret nélkül.

Ezen szokás azon elven alapszik, hogy a mézáróssághoz főleg erő kívántatik, s kit a természet azzal illő mértékben meg nem áldott, más, testalkatával egyező mesterséget válasszon magának.

3. Czéhláda-hordás Miskolczon.

Mikor az atya, vagy czéhmester változott, Miskolczon nagy pompával szokták a czéh ládáját az új atya, vagy czéh-mesterhez vinni. Már jókor reggel elkezdődött a pattogás, kurjongatás, és mindenféle csörgő eszközök használása. Az. illető mesterlegények különféle alakosnak voltak felöltözve. Sok közölök evégre készített falovon ült, de amely természetesen csak akkor ugrott, vágatott, ha a legény maga is ugrott, vágatott. A láda pántlikával, virágkoszorúval, s más egyéb czifrasággal, a czéh címerével, s illető szerszámokkal fel volt ékesítve. A nevezetesebb utczákon meghordozták a ládát, a főbb tisztviselőket útba ejtették, s megköszöntötték. Az utcán sok helyen megálltak, tánczoltak a czéh ládája előtt, mint hajdan Dávid a frigy láda körül; ittak a város czéh egészségéért; a pohárköszönés mindig verssel szokott történni. A reformátusok iskoláját ritkán szokták elkerülni. Megállván az iskola előtt, versben poharat köszöntek a ref. gyülekezet s iskola egészségéért. Egy diák, az iskola ablakába kiállván, a megtisztelést az iskola részéről elfogadta s viszonzta, s miután mondókáját versben elmondta, szintén poharat üritett a czéh s mesterlegények egészségéért. A czéhláda vivése iszonyú pajkossággal s dévajssággal ment véghez, de a mi botránnyá még sem fajult soha. Legkicsapongóbbak voltak a varga és csizmadialegények. A mesterlegények ez alkalommal, mely mindig télben szokott esni, a csikorgó hideg daczára is, igen nyáriasan voltak öltözve, és emiatt a sok fel s alá csavargás s átfázás következtében, többen vagy veszedelmes betegségbe estek, vagy mégis haltak; ezért a czéh jónak látta e szokást megszüntetni. Nézetünk szerént azonban jobb lett volna a mesterlegényeknek meghagyni, hogy téliesen öltözködjének, mintsem egy ütessel egy népi szokást kivégezni.

E szokás azon örök igazságot akarta visszatükrözni, hogy minden felsőbbbségi hatalom közmegegyezés s választás által adatik, hogy senki sem teheti magát parancsolóvá önkakarattal.

4. Gergelyjárás.

Borsodban s csaknem egész felső Magyarországon a református iskolás gyermekeknél szokásban volt a Gergelyjárás; de már most csak kevés helyen van divatban. Gergelynapkor t. i. az iskolás gyermekek dobbal, zászlóval, cifrán s pántlikásan felöltözve, s csaknem minden házba beköszöntve, daliás közt bejárták a falut, vagy várost, hogy a még iskolába nem járó gyermekekkel kedvet kapassanak az iskolába járásra, aminthogy ha valamely házba bementek, az volt első szavok: van-e katona, ki Pallas táborába beáll? A többek közt a kengyelfutó kitűnőleg cifrán volt öltözve. Ennek azon joga volt, hogy akármely házba bementek, az ágyra fölheveredhetett, hanem e kiváltság árát gyakran keservesen megfizette; mert az ágyba jó eleve tűt rakván, kengyelfutó uramat jól megszurkálta. A többi Gergelyjárók az asztalt körülállván, egy pár dalt elénekeltek, s ezután leülvén, a házi gazda valamivel megkínálta. Ekkor előállt a nyárs és kosárhordó. A nyársat, ahol különös kárt nem tett, a padlásba ütötte. A nyársra szalonnát szúrtak, a kosárba tojást tettek, tehetősebb háznál pénzt is adtak. Ami így begyűlt, az iskola-tanítóé lett, de aki rántottával néhányszor megvendégelte

a Gergelyjárókat. Volt még a Gergelyjárókkal egy úgynevezett morjó (bajazzo) is, ki képét korommal bekenvén, ruháját szalmával kitömvén, egy karikással kezében, a többi gyermek előtt futkosott s pattogott, s különféle pajzánságot elkövetett. A morjó szájába, mennyire emlékezem, következő vers volt adva:

Miért bámulsz reám, vén vasorrú bába,
Nem láttál még embert angyali formába?
Távozz ez ártatlan seregtől messzire,
Mert másként jót húzok hátad közepire. stb.
Életképek 1844. 7. füzet.

Borsodi matyók házassági szokásaik.

Nálok nem a szerelem szerzi a házasságot, hanem a szokás, nem a házasulandó választ magának földi élte pályájához élettársat, hanem a szülék néznek ki számára olyant, akit jónak látnak. A matyók többnyire a Tisza mellett haszonbélrelvén pusztákat, nyaranta ott lakik, s ha a fiú, kit szüléi házasodásra már alkalmasnak látnak, ami eddig leginkább 19-20 éves korukban történt – ősszel haza jön – az apa vagy anya azon hírrel lepi meg fiát: „No megházasodnál Bera?” mire a fiú, kibén a szerelem heve bizonyosan késkedett még felloboggni, azon kérdést intézi viszont: „Kit vettem el?” mire az elvett, vagy kiszemelt leány neve tudtául adatván, akár ismeri a fiú, akár nem, belenyugszik – hiszen ez volt a szokás nálok még apja vagy élő nagyapja emlékezetére is. Különben ebből nem kell ám gondolni, hogy a leányozás nálok ismeretlen volna, mert csoportosan mennek lányos házakhoz, de más utcabeli legényt utcájokban lakó leányokhoz járnak nem engednek, s volt rá példa, hogy a mégis tolakodó másik (tyúkszer) utcai legénység ellenében, törvényszék elé is került verekedés fejlett ki köztök. Lakadalmaik eltartanak 3 nap, s az alatt fel s alá járnak muzsikaszóval az utcákon.

Napkelet 1857. 386.

Breznóbányai és. k. favágók lakodalmi szokásaik.

A házasodni kívánó legény elmegy kedveltje szüleihez, s legott tanakodik a házinép, vájjon odaadják-e a leányt, vagy nem? ha igen, úgy legközelebbi vasárnap ismét eljön a násznagy, és vőfélek kíséretében a vőlegény, s rövid köszöntés után, mi a násznagy tiszte, kezdődik a vendégeskedés, az alatt előhívja a násznagy a menyasszonyt, s a jövendő házaspár kezét ad egymásnak, miközben a háziasszony vakarcsot készít, ezt dió, körtve, alma, sajt részletekkel ékesítve, és szép kendővel egy tálba takarva, átadja a vőfélek egyikének „koszorú” név alatt. Most elbúcsúzóval a ház népétől, a férfiak s nők elmennek. A vőlegény házába újra beköszönt a násznagy, s a koszorút odaajánlva a házicsaládnak, egyenként juttat valamit a tálból a családtagoknak, és szomszédoknak is, a menyasszony pedig itt marad munkában; a többi kihirdetés végett elmegy a paphoz; második kihirdetés után elmegy a násznagy meghívni a vendégeket, s ezt harmadik vasárnap is ismétli. Következik az esküvő. Esküvés után zeneszó mellett mindnyájan megállnak a menyasszony háza mellett, a násznagy bemegy, s kéri a ház gazdáját, adna rövid időre szállást, mit ez megígérve, maga mellé ülteti a násznagyot. Egy ideig poharaznak, csak azután jön be zeneszóval a násznép, s egy itcze pálinka mellett vigad, ha ezt kiitták, előkéri a násznagy a menyasszonyt, a vőfél kendőbe takart koszorúval, s virágokkal ennek eléje vezeti azt, hosszú köszöntés után visszaadja a koszorút, és a menyasszonyt odaajánlja a vőlegénynek a násznagy. Most egy hordó pálinkát ad vendégeinek a gazda, ha azt elköltötték, csak azután indulnak a valóságos lakodalomba a vőlegény házához. A menyasszony társnőivel fel ül a szekérre, a vőlegény lovára, kit egyike a nászférfiaknak háromszor körülvezet a szekéren ülő ara körül, azután megáll arája mellett a vőlegény, és szentelt vízzel telt Üveget nyújt neki, mindketten megköstolják azt, azután

felveti az üveget a vízzel együtt a háztetőre a vőlegény, kinek egyszersmind kötelessége falujabeli legénytársait egy itcze pálinkával ellátni, mit ők „láncznak” neveznek. A vőlegény házához elérkezvén, a násznagy beköszöntése mellett bekíséri a vőfél a menyasszonyt, ki mézet kap annak jeléül, hogy édes legyen férjéhez mint a méz. Ha minden elkészült, leülnek; a násznagy bezáróul köszöntést és imádságot mond, úgy esznek azután egy tálból a férfiak feltett kalappal. Yégre ahány a pár, ugyanannyi forintot és harmincz krajczárt kötelesek fizetni.

Vas. újs. 1858. 476.

Budai tisztviselők hivatalfoglalásuk hajdanta.

Erre vonatkozólag a budai törvénykönyv, mely a városnak szokásokon, királyi szabadalmakon és törvényszéki ítéleteken alapuló jogait és törvényeit adja elő, nagyon nevezetes adatokat foglal magában. A város feje, úgymond a bíró. Évenként Sz. György napján a budai polgárság a városháza előtti térre gyűl, új bírót választandó. Bíró csak az lehetett, ki négy ősétől német, és legalább már hat évig a tanács tagja volt. Miután az új bíró esküvel fogadta: hogy a király, királyné, és ország iránti hű, és az igazság kiszolgáltatásában részrehajlatlan, megvesztegethetlen lesz, a község 12 tanácsost, és pedig 10 németet, 2 magyart választott. Ezután a bíró és tanács kinevezte a jegyzőt, kinek szintén német születésűnek kellett lennie. Végre még minden mívesség részéről két-két esküdt választatott, s ezzel a tisztújítás be vala fejezve. A volt tisztviselők a községhez intézett német és magyar be széddel köszöntek le, s a bíró zöld ágat, vagy fehér botocskát, melyet beszéde alatt kezében tart vala, tett a földre, hivatala letételének jeleül. A lelkészt a jegyző és tanács választotta, de az esztergomi érsek erősíté meg.

Magy. Erd. Kép. 1856. 1. 16.

Bukbálás.

Így nevezik a viskiek a lentörést, mely közben mulat és ismeretséget köt a fiatalság. Midőn a vízparton egyszerre megszólal száz meg száz sulyok, a legények oda suhannak az illető helyekre, s tart a vidám csevegés néha éjfélén tui is.

Vas. Újs. 1863. 42. 371.

Bukovinai magyarok házassági szokásaik.⁵

A hívogatást két vőfél végzi, egy nős, pálcza a kezében, másik nőtlen, egy ölnyi hosszú vékony rúdon egy fehér s egy szép tarka kendővel. Meghívásuk így hangzik: „Isten szerencséltesse kegyelmeteket minden kívántféle javaival, és tartsa meg számos esztendeiben. Igen szépen köszönteti kegyelmeteket az örömatya, az örömanya, és hazai leányasszony, hogy ha az Isten engedi kegyelmeteknek békével élni a holnapi napot, ne sajnálják fáradságikat az ő kelmik becsületes háziknál megjelenni, ajánlják magukat: úgymint egy tál ételre s egy pohár italra, egy kis mulatságra, tiszta szívvel várják kegyelmeteket.

Lakodalom mind a meny asszony, mind a vőlegény szüleinél három napig szokott tartani, de már az első nap délután a vőlegényhez viszik a menyasszonyt szekeren, minden ingó bingó jószágaival együtt, több lóhátas ifjak kíséretében. Ilyenkor van kiabálás, lövöldözés s nagybani pálinka ivás.

Vas, újs. 1859 164.

⁵ Ezek a magyarok Erdélynek székely földjeiről political zavarok következtében először Moldvába vonultak; onnan aztán József császár a kegyelem megadása után, Bukovinába telepítette le őket, Hadik András és Laudon ezredesek vezetése alatt, mintegy 1777-dik esztendőben.

Császártöltési népszokások.

A császártöltésiek úgy tartják, hogy őket délnémethoni tartományokból hozták be az itteni silány földekre. Sveibert nevűek voltak az első csapatvezetők, és mert ezek robotolástól mentek lettek „szabados” előnevet nyertek stb.

Ha e nép lakadalmi szokásait vesszük, az egyszerű és patriarchális. A fiúnak megtetszvé a leány, és látja, hogy vele értelemben egybe hangzik, este beállít hozzá, s megkérdezi „hogyan leszünk” a leány ha halgát, beleegyezésnek vétetik, s másnap a fiú a mutter-hoz intézi kérését, az pedig, ha nincs kifogása a kérő ellen, a leányához így szól: „Ich brauche ihn nicht” azaz neked kell, nekem nem, legyen amint szívetek sugalja! A kézfogás kitűzetvén, ez abból áll, hogy meghívott rokonok előtt a keresztanya összesíti a jegyesek kezét, s megkérdezi ünnepélyesen őket, szeretik e egymást, s ha igennel felelnek, korszóból bort tölt a kezükre három ízben e szavakkal: „Helf euch Gott Vater, Sohn und heiliger Geist.” – Erre másnap a keresztanya paphoz viszi a jegyeseket, s bejelenti őket hirdetésre. Gyuriit csak esküvő napján kapnak, és cserélnek a pap előtt. Kézfogó után rozmaringot visel a menyasszony, a legény pedig bokrétásan hordja a kalapját. Lakodalomra két vőfél teszi a meghívásokat, egyik szalagos bottal, másik virágos tölt kulacscsal járul az illetőkhöz, s betérvén a kijelölt házhoz, a botos vőfél így kezdi meg a beköszöntőt (Einladung):

Gelobt sei Jezus Christus!

Herr Hausvater, und Frau Hausmutter,

Sie werden mir, und meine Mitgesellen

Nicht vor Übel nehmen,

Das wir ihnen so späth (früh) überlaufen.

Wir sind geschickt von unsern Hausvater und Hausmutter,

Wie auch von Herrn Bräutigam und seiner vielgeliebten Braut,

Sie lassen einen schönen Gelobt sei Jezus Christus herein sagen,

Und ihnen ganz höflich einladen.

In zukünftigen Dienstag wird ihnen das Kleid gegeben

Zur Kirche, und in Gassen zu Wegen und zu Strassen,

Zu Wasser, und zu Land, dann die priesterliche Copulation in
die Hand,

Dann zurück in das benannte Hochzeitshaus,

Dort wird ein kleines Tractament und Mahlzeit sein,

Da kann ein jeder nehmen, nach seinen Muth,

So lang diese Freud und Tractament dauern thut.

Gilt uns alle, gleich arm oder reich, gross oder klein,

Soll ein jeder lustig sein,

Da wird sein ein Kandelwein, ein Kandelbier,

(Erre a kulacsos belekiált)

Wivat Bruder, gilt mir und dir I

A háziak erre megköszönik a meghívást, s a kulacsot is megtöltik, arra tovább mennek a vőfélek. A lakodalomra a meghívottak enni valót küldenek, a legénység kocsin hordja össze az asztalokat, székeket, a leányok pedig kosárba az edényeket. A menyecske stafíringját csak lakadalom utáni szombaton szállítják férjéhez. Összekelés napján zenével kísértetnek a jegyesek templomba és vissza, a zene természetesen trombitás. A templomba vőfélek vezetik a menyasszonyt is, a vőlegényt is, kimenőre már a vőlegény jó elől, melylyel az asszony feletti előnyét akarja kimutatni, habár azután papucs alá kerül is.

A lakodalom a vőlegény és menyasszony részéről egyesítve tartatik, táncz kezdetén a menyasszonyt a szoba közepére ültetik, rozmaring koszorúját, melyet kézfogó óta viselt, a vőfélek lemetszik fejéről, s azután táncznak indítják; a menyasszonynyal mindenki tánczolhat,

de pénzt tartozik fizetni, melyet a lábáról ellopott cipőbe szednek össze, és abból fizetik ki a trombitás zenészeket.

A házasság, mint mondtuk, korai, úgy, hogy a leány 16-18 éves korában vitetik férjhez.

Eredeti e népet a törvénykezési tárgyakban hallani, hogy ejti a német szó közt a műszavakat magyarul, p. o. „Der elnök war da, mit einem solgabiró, und haben einen végzés gebracht! auf das haben wir százalék gezahlt stb.

Valamikor még a hivatalnokot megkenni szabad volt, ok hűségese naplózták kinek mit adtak, p. o. 1778-ban január hóban R. A. tisztviselőnek e czimen „wegen uns erzeugten Gefälligkeiten 9 Halbe Schmalz” így megy ez tovább fa, tojás, pénznemben, s nyílt lapokon keresztül. Most? – –

Mikor még a bírák is jobb gazdák voltak, egyik a másiknak készpénzt tudott átadni, most üres kasszát!

Télen a leánysereg fonás végett, szombatot, mint tisztogatás napját, úgy vasár s ünnepnapokat kivéve, nappal ugy mint este, az általuk kiszemelt házhoz jár fonókába. Legkedvesebb dallamok, melyet ömledezve, keseregve, majd mokányan énekcluek a helyökbe járó fiatalságnak, s azok vissza, a következő:

Jetzt ist Zeit zum Wandern,
Herz aller schönsten Schatz,
Wenn werd wiederum kommen,
Das ich mich erfreuen kann.

Wann wer ich wiederum kommen,
Was werd dir zum Nutzen sein,
Ein kleins Wein, wer ich dich lieben,
Heirathen thue ich dich nicht.

Was nutzt mir deine Liebe,
Wann du mich nicht heiraths,
Die Eher hast mir versprochen,
Geld schöne müsse gereit.

Es wachst ein Apfel so rosenroth,
Ein Kernelein wachst darin,
Es ist kein Bursch in Császártöltés,
Der führt keine falsche Sinn.

Ein falscher Sinn, ein hoher Muth,
Der verführt sie alle Zeit,
Wenn einer ein Mädchen verführen kann,
Das ist seine grösste Freud.

Ein Ilauslein wollen wir bauen,
Mit Rosemari und Klee,
Mit Buchsbaum kelbe (gelb)
Reselein Soll es gedecket sein.

Wie das Ilauslein bald fertig war,
Wenn schickt uns Gott berein,
Ein junger Knab mit achtzehn Jahr,

Das soll mein Eigen sein.

Cserhádi szüret és mulatságai.

Víg dalok kíséretében a szőlőt leszedik, kicsomaszolják, hordóba szűrik, és pompás lakomát csapnak utána; ez azon átalakulási ünnepély, melyet mi azért szoktunk nevezni így, mert az édes s ártatlan szőlő, savanyús s hevítő itallá változik át, – a szüret elnevezés pedig azért kedves, mert minden embernek, minden esztendőben, legalább egyszer szokott lenni szüretje. – A szüreti szokások s mulatságok, többnyire minden vidéken, másféleképp szoktak véghez menni; nálunk a szüret bevégeztével, tarkabarka néptömeg közepén, az úgynevezett vinczellér áll czifra kalapban, jobb karján különféle szőlőből ügyesen összefont koszorú függ, bal kezében szőlővel kirakott botot tart, és a csapat kíséretében népdalokat hangoztatva, egész méltósággal indul le a hegyről a borház felé, melyben már harsog a zene, melyben nagy multság van készülöben, a borház előtt megáll a csapat, a vinczellér leemeli kalapját, rövid üdvözlő beszéd után, a koszorút a háziasszonynak, a botot pedig a háziúrnak nyújtja át, – s ezen eredeti szokásos jelenet után, a tömeg pompás vacsorában s multságban részesül; előállnak a szögverők, húzzák keservesen, a szüretelők pedig rakják a csárdást egész reggelig.

Bent a borházban szintén rakják a csárdást, a francziát, a polkamazúrkát, a czepperlit sat, a szem egész vágygyal csügg a gyönyörű hölgyek angyal-arczain, a fül a zene pompás harmóniájában részesül, finom illattal van tele a borház-, oh mily felséges egy multság az a szüreti multság!

Ideje egyszer, hogy a vacsorához ülünk, de először végignézzünk a körön, melyben lehetni mindennel fölér a világon, a sok kínálgatásra sem foglalunk helyet, de ha történetesen megpillantunk egy üres helyet, mely mellett eszményképünk ül, akkor egész vágygyal rohanunk oda, nehogy valaki, ki az előzékenységhez annyit ért, mint bagoly a muzsikához, megakadályozzon tiszta szándékunkban. Ha nagynehezen helyre vergődünk, mi sokszor igen terhes föladat, addig kínálgatjuk bájos szomszédnőnk, míg csak finoman bólintva szép fejével, értésünkre nem adja, hogy loyaltásunkkal tökéletesen meg van elégedve, azután kis kenyérmorzsát dob szemünk közé; mi érteni szoktuk a jelt, szépen visszadobjuk őt, mire ajkaira mosoly lopószik, halavány arcza kigyúl, és a kezén, mely véletlenül szomszédnőnk kezével érintkezésbe jön, finom szoritást vehetünk észre. – Így múlik el az idő a vacsora alatt. – Vacsora után kiülünk a tűzhöz, mely szép időben igen költőiesen veszi ki magát a szabadban a hölgyek tiszteletére köpönyegeinket s öltönyeinket is oda terítjük, és a zene hangjainál merengünk, kivált ha eszményképünk szomorú nótát húzat el a zenészekkel; – aztán az ürmösfőző társaságot tekintjük meg, egész készséggel fogjuk meg a habszedő kanalat, s azon hiúságból, hogy az ürmösfőzésben valami érdemünk legyen, komolyan szedegetjük a habot, vinyegét rakunk a katlan alá, ha pedig a katlan alól kiverő láng véletlenül a ruhánkba kap, és becsületes darabot kiéget belőle, vagy a nagy hajlongásban kalapunk beleesik az Ürmöskatlanba, azt mi fel sem vesszük. Oh mert a kellemeikkel, többnyire kellemetlenségek is szoktak járni! – Midőn elvégezzük a tennivalókat, a zene tánczra hív ismét, egyet kurjantunk jó kedvünkben, és mazurkapolkázunk ki-világos kivirradtig.

A szüretnek folyamában megható jelenet az is, ha például egy csinos hölgy ürmöst ültet maga mellé, azaz ha az ürmös mellé ő ül, kivált ha hosszasan kell együtt utazniok, – az ürmös nem szokott mindjárt forrásnak eredni, de sokára nagyon természetes, kivált ha a szép szemek lelkesítik, sziszegni kezd; a hölgy először kedvenczét veregeti s csillapítgatja, az ürmös mindig jobban garabonciáskodik, a hölgy végre kifogy a béketúrésból, lábaihoz varázsolja az alkalmatlankodót, s ez hosszú kínos helyzetében megaprehendál, kiüti a hordó fenekét, és összeöntözi a hölgy ruháját, s beparfümírozza annyira, hogy a hölgy bujában sirásnak adja magát, s megfogadja, hogy soha többé ürmössel utazni nem fog.

Cserhádi eprészet.

Mikor juniushó elején érni kezd az eper, egy cigány karaván megy ki kémlelődni mindenekelőtt az erdőbe, mert ezen faj csupa kinézésből, leghamarabb megérzi az eper finom illatát, s azután hoznak magokkal mutatóul belőle, minden úri házhoz visznek egy keveset, s ha kisasszony vagy fiatal menyecske van a háznál, akkor a cigány meglehetősen szerencsében részesül, mert azért a csekély nem egészen érett eperért, a közeledő jómulatás fejében, nem megvetendő borralalóval szokták útra eresztetni. Mikor aztán ki van tűzve a zászló, összegyűlnek egy bizonyos helyre, fiatal embereket hívnak meg, sütnek, főznek fáradhatlanul, s a kitűzött napon megindul egy becsületes nagyságú karaván, sokféle munitióval ellátva, s vágat tüskön bokron keresztül az eper illatos paradicsomába. Kérve a szabadba, a lombos ernyő árnyas sátora alá, ott leheverednek a hűvös gyepre, fáradságaikat kipihenendők, kevés idő múlva aztán kiosztatnak a különböző nagyságú kosarak, s mindeniknek lelkére köttetik, hogy haszontalan bohóságokkal ne vesztegesse az időt, hanem igazán hozzá lásson az eperszedéshez, mert különben majd az eprészet törvényei értelmében meg fog büntettetni. Mikor aztán kiki belefáradt az eperszedésbe – alkonyatfelé egy hatalmas férfihang összehívja az elszéledteteket, bírálat mondatik az epei-szépsége és sokasága fölött, s aki legkevesebbet szedett, az szerelmesnek és ábrándosnak mondatik egyakarattal. Ilyenkor van aztán nevetés, a sok csípős megjegyzés egymást éri, az érdeklött pedig nem győzi magát mentetegetni, előhordván számtalan okot, melyek az eperszedésben gátolták. Ezután a férfiak leszedik kalapjaikról a száraival szedett legszebb epert, s azt a hölgyeknek nyújtják az eprészet emlékeül; a hölgyek szintén így tesznek, s azokat kölcsönösen tűzik kebleikhez. Ezután hozzálátnak a sok minden süteményhez, történnek a köszöntések, s végül víg dalok kíséretében kiki siet rendeltetése helyére.

Eltékintve a nyári forróság, s az ily társaságot gyakran meglepő záporosó, s egyéb apró kellemetlenségektől – elmondhatjuk, hogy az eprészet egyike a legnaivabb s legkedvesebb mulatságoknak.

Napkelet 1857. 481.

Cserhádi majális.

A majálist megelőző napon lótás-futás, sürgés-forgás, sütés-főzés stb. van mindenfelé; a részvényesek egyike kimegy az erdőbe, s elkészítteti a tánczhelyet, zöld ágakból ebédlőt rakat; másik sört bort vásárol össze; a harmadik a zenészeket fogadja meg; a negyedik meghívó jegyeket ír stb. Reggel aztán az indítványozó, ki egyszersmind a rendező szerepét is magára szokta vállalni, zenészóval megindul, s házról házra járva, magához szedi úgy az apróságokat, mint nagyságokat, s midőn mind együtt van a karaván, meghúzatnak a harangok, elsüttenek az ágyuk, s kedélyes zene kíséretében, lépést tartva, vándorolnak ki a szabadba.

Dél felé gyepből készült asztalt terítenek meg, s adott jelre mindnyájan az asztalhoz rohannak, hogy ott helyre tudjanak vergődni. Érdekes ilyenkor a különféle párbeszédet, s azt hallani, midőn az asszonyságok egymás süteményeit bírálgatják; mert megjegyzendő, hogy minden család süttet és süteményeket hozni köteles.

Ebéd után séták terveztetnek, kirándulások a nagy természetbe, s ez a várva várt pillanat, midőn mindenki a maga párjával, papa a mamával, fiatal ember imádottjával oszlik szét élvezni a természet gyönyöreit, csak az agglegények húzódnak a boldogok után pár nélkül, egyre politizálva, s beszélgetve az elmúlt napok eseményeiről. Egy kedélyes óra lefolyása után aztán, a tánczhelyen beállott csendet ismét zaj váltja fel, s tart a táncz egész alkonyatig, midőn is zöld gályákkal felbokrétáztatnak a kalapok; s kiki párjával karonfogva hagyják oda a természetet, hol oly pompásan élvezték a majális kellemeit. Benn a városban, vagy faluban, készen vár reájok a zöld gályákkal kiékesített, tükrökkel és pamlagokkal bőven ellátott tánczterem; mert ők a majálist nem csak nappal tartják meg, hanem egyik reggeltől másik reggelig mulatnak; mivel úgy gondolják magukban, hogyha akar lenni valami, legyen

nagszerű, úgy is egy évben egyszer van csak multság a zöldben.

Reggelfelé pedig, azaz midőn már a nap is kisütött, forró kézszerítések s epedő pillantások után siet mindenki a maga dolgára.

Napkelet 1858. 301.

Dabi csizmadia inas felszabadítása,

Ha a csizmadia inas tanuló éveit gazdájánál becsülettel kitöltötte, az őt ünnepélyesen legénynyé avattatja. Meghíja a felszabadítandó szüleit, rokonait, a czéhbeli tagokat, és mikor mind jelen vannak, a felavatandó székbe ültetetik, két suhancz új pár csizmát húz lábára, egy a szék háta megett áll, s a felavatandót vállcsontjainál fogva tartja, jó más két suhancz fénymáz készlettel, ezek tükörfényességüire tisztítják annak csizmáit, mely után hirtelen kirántják a széket alóla úgy hogy az földre pottyan, s akkor a jelenlevő suhanczok még jól el is verik, már ki hol éri. A módosabbak zeneszóval hordoztatják körül a felavatottat községükben, s a meghívottakat megvendégelik.

A leánynevelés megköszönése Dabon Pest vármegyében.

Ha már a szent házasság iránt intézkedések vannak téve a legény és leány között, előbbi utóbbinak ágyát kedden este magához hozatja csinos! kocsin, melybe fölszalagozott, fölkendőzött, csengetyűs lovak vannak fogva, s melyet még több más vendégekkel megrakott kocsik is kísérnek, újongatva zeneszó mellett, vígan kerülnek meg a falut. Szerdán reggel aztán kezdődik a lakodalom, miután már d. e. 8-9 óra közt csendesén véghez ment az esküvő a templomban. Esküvő után a vőlegény vendégeivel a maga házához megy, egy óráig ott beszélgetnek, azután az összes jelenlevők a menyasszony laka felé indulnak, annak lakába szintén egy óra hosszat időzvé, ekkor a násznagy elmondja miben fáradnak, kéri a menyasszony kiadását, mely megadatván, a vőlegény ekkor következőképen köszöni meg a leány szülőinek a nevelés bajait:

Köszönöm jó atyám atyai hűséged,
Hogy szeretett lányod nem volt ellenséged,
Melyért nem sajnáltad kedves magzatodat,
Nekem általadni kedves leányodat.
Melyért azt kívánom, az Úr erős karja,
Idős fejeteket veszélytől takarja;
Ha pedig leteszed testednek sárházát,
Kérjed az úr Istent, mint egek bíróját,
Adja meg az örök élet koronáját.
Ha pedig kívánja lelkedet az égbe,
Ültesse jobb felől a szent dicsőségbe.

Erre megindul a násznép, és foly a lakodalom, valamikor 2 nap 3 estve tartott a multság, most egy nap egy estve.

Debreczeni leányvásár.

Debreczenben új év s pünkösdi napján, a szolgálóleányok és asszonyok ünnepiesen felöltözve, mind a piacra gyűlnek, számuk szinte 3000-re is rámegegy, s a háziasszonyok vagy ide jönnek cselédet fogadni, vagy innen hivatják házukhoz a közelebbi fél vagy egész évre felveendő nőcselédet. Azon gyülekezetet aztán leányvásárnak hívják.

Életképek 1844. 2. 711.

Debreczeni nászmenet.

A menyasszonyi menetnél legelő a menyasszony leánybarátai és rokonai lépdegélnek párosával, ezek után jó két asszonyrokona közt a menyasszony, kiket az örömanya, közelebbi és távolabbi rokonok kísérik a templomba, s vissza azon rendben. A jobb módúaknál a menyasszonyt szekeren viszik, s azt két oldalt, és elől kivont kardokkal, kuláccsal, és pisztolylyal ellátott kék posztó ruhában öltözött lovasok kísérik. A vőlegényi menetnél csak annyiban tartják meg a rendet, hogy a násznagy megy legelői, utána a vőlegény, apjával, vagy valamelyik rokonával, mindezek után a többi rokonok, s a vőfél által hivatalosan meghívott férfiak zárják be a menetet. A füzérperczcel, szalagokkal, és virágokkal gazdagon fölékitett vőfélnak kötelessége, mind az utcán, mind a háznál a vendégkoszorút élezés tréfákkal folytonos vígságban tartani, amiért is e fontos hivatalra szakavatott embert szokás választani.

Vas. újs. 1861. 592. és 1862. 19.

Diakovári lábmosás.

A Drávamelléki bosnyákoknál, de lehet a horvát népnél is divatos, hogyha házaikhoz tisztességes férfivendég érkezik, egy fiatal nőt küldenek szobájába, ki lábait szépen megmossa, s megtörülgeti. A lábmosónénak még azon kötelessége is van, hogy ha a vendég úgy kívánja, meg is kell őt csókolnia. Aki e szokásnak nem hódol, sérti barátságukat.

Nefejejs 1862. 147. 42.

Dobrai fonodai esték.

Néhol a fonodák igen veszélyesek erkölcsi szempontból, de nem úgy Dobrán. Összejönnek egy háznál a természet egyszerű gyermekei, egy nap egyik, máskor másik viszi a gyertyát, sorban, – néha pedig a legények kedveskednek a világítással. Fonnak a leányok, mesélnek a fiúk, játszva kiismerik egymást, kitanulják természetök és hajlamaikat. A fonás időszaka alatt hol egyik leány, hol a másik ad „farsangi pogácsát” (vacsora) melyre idegenek is hivatalosak. Aki fonodából viszi el kedvesét, édesen emlékszik a multság e gyúpontjára.

Nefejejs 1861. III. 36.

Dodola a szerbeknél.

A Dodola, mit a magyar maskara, némelyek maskarádénak neveznek, eredetét veszi a régi rómaiaktól, hol szokásban volt április hó utolján Flóra Istennőnek – de később az új ünnepek behozatalával, a gazdag Laurentiusnak tiszteletére is – ünnepet tartani, s ilyenkor meznélküli asszonyok csoportozva, égő gyertyákkal, az utcákon fel s alá járván, magasztos énekek kíséretében – a sok nézők ablakaikról borsót s babot hintettek reájok – asztalaikat rózsákkal s virágokkal ékesíték, s ezeket a földre is szórták, hogy őket” meggazdagítaná Laurentius. – (Alkalmasint innen ered a szerbeknél, midőn menyegzőről mennek, riskásával hintik az új párosokat, bő szaporodás jeléül.)

A régi szláv nemzetnél, a keresztyén hit behozatala előtt, Ládó volt a szerelem, házasság, egyesség és szerencse Istene. Ennek tiszteletére még ma is az oroszoknál és szerbeknél, a leányok minden évben mintegy búcsúval faluról falura mennek, és danolnak ösmeretes nótákat. Ezt mi Dodolának nevezzük. – A vízzel való öntözés is húsvét második napján, és több ily szokások innen eredtek.⁶

A Dodola mezítelen egyén, zöld ágakkal egészen összefonva vezeti őt utcáról utcára, sok gyermek és más nézők kíséretében, két társa ily énekszóval:

Ó Dodolo, Dodolo,
Sta bi tebi valyalo,
Jedna kanta vodicze, I od Boga kiscicze.

⁶ Lásd Porjesznica Szerbszokg Xároda Medakovitstól I. R. 23.lap.

azaz:

Ó Maskara, Maskara,
Mi kellene tenéked,
Egy jó kanna vizecske,
S az Istentől esőcske.

Dodolát szoktak vezetni hosszas szárazság idejében, a házakból némelyek kijönnek teli kanna vízzel, s öt leöntik, egy pár krajczárral is megajándékozzák – (valószínű hogy most már ez utóbbi az ő igazi céljuk.)

De ezen Dodola név használtatik a szerbeknél a szóbeszédben több illetlenkedéseknél, mint például: ha a gyermek bemocskolta magát, az mondatik neki, hogy Dodola.

Ha a felnőttek, vagy öregek is magokra illetlen ruhákat vesznek, mely őket inkább csúfítja, azoknak is azt mondják, hogy Dodola.

Azért Dodolának nevezik az oly férjt is, kinek neje parancsol.

Anchises is, kit az öreg Jupiter menykúvel üte agyon, Dodola volt, mert mámoros korában Vénus titkait kifecsege.

Ha valaki azt mondja, hogy az erényben annyi a bűn, mint ahány lyuk van Diogenes köpenyében, ez sem egyéb mint Dodola.

A teknős béka, ki mindég az égre néz – miért? hogy lássa repülni a madarat – Dodola?

Így a Dodola is csakugyan Dodola, – mert a mai világban is ily hasztalanságokkal, és babonaságokkal töltik az időt; – de ezen szokás a magyaroknál is megvan, mert Jász - Berényben hallám egy barátomtól, ki több évek előtt látta a Dodolát maskarádé név alatt vezetni, s a fenti énekkel esőért rimánkodni.

Domoszlói pór nép udvarlása.

Domoszlón, Heves megyében, az atyák, fivérek, általában a férfiak, leánygyermekük, testvéreikre, akár kisebbek, akár felnőttek legyenek, kevés figyelemmel vannak. Az anyák sem sokat bánják, ha leánygyermekük az udvaron minden felügyelet nélkül hálnak, ahol aztán őket éjjelként a legények látogatják. E szokás egyebütt is megvan, mert a nappali udvarlás a szegény munkás népnél csak időrablás lenne. Este pedig a munkában elfáradt háznép nyugalomnak hajtván fejét, a szerelemtől hevülő fiatalokra nem képes ügyelni – aztán meg a szülők is így voltak fiatal korukban. Svajcban (Bern) szintén szokás, hogy a leány kedvesét éjjelre várja, de az asszony tiszta marad, vagy nőül veszi őt az ifjú. A csábítás ismeretlen bűn, polgárjogtól! megfosztás, és közgúny kíséri a csábítót.

Zombori Gedő Útirajzok II. köt. 80. lap.

Drávamelléki lakodalmi szokások.

A drávamelléki nép igen hallgat szíve sugallatára. Susogó hetekben . . . szent András hava . . . a vén asszonyok isteni tisztelet *után* összecsoportosulnak, hogy nyelvökre szedhessék a falu ifjait, és házassági terveket szőjenek. E szerzőasszonyok közbenjárulta nélkül kevés legény választja magának leendő hitves társát. A leánykérő szerepét vagy maga a legény atyja, vagy valamelyik rokona vállalja el. Ezután vagy késő estve, vagy korán reggel jár el tisztében. A drávamelléki földműves, társa ajtaját, csakis leánykérés alkalmával kopogtatja meg, különben sohasem; ha tehát estve vagy reggel valaki az ajtón kopogtat, a szobában lévők azonnal tudják, micsoda járatban van a kopogtató; ha a leány ekkor a szobában van, mindjárt a guzsaly mellé ül, s így várja a vendéget. A kérő rendszeren azon kezdi, hogy elmondja, mint bízta meg Ábrahám az ő szolgáját, s a hűséges szolga mint teljesítő tisztét, vagy pedig előadja, az Úristen, mint vévé ki Ádám egyik oldalbordáját, s mint építé asszonyállattá, és szerzé a házasságot. A leány azalatt már kiosont a szobából, s az ajtón hallgatódik. Első esetben a

kérő egyenes választ nem kap, sőt négyszer ötször is ismételnie kell látogatását, mígnem végre vagy igenlő, vagy tagadó választ kap. Ekkor aztán kitűzik a kézfogás-ivás napját.

Kézfogás-ivásra megjelennek: a házasulandó legény, ennek szülei, a kérő s még két vagy három rokon, valamint a leány rokonai is. Előbb közönyös dolgokról foly a beszélgetés, azután ekkép szólal fel a násznagy: „Édes atyámfiai! az idő eljár, beszéljünk másról, adják elé kigyelmeitek szívök szándékát.” Erre a leánynak valamelyik atyjafia következő jegyajándékokat kér: apa-anyakiszmát, a leány számára lábbelit, kis bundát, egy pár takarítót (főtakarót), egy vagy két pár csillagos nyelvű bicsakot, és nyoszolyát, végre egy darab marhatartást. A násznagy ez utóbbit kivéve, mindent megígér, s ha nem természetben kívánják, árukat is rögtön lefizeti; azután viszont ő kér a legény szülői számára apa-anyakiszmát, egy előkötőt. . . miket azonban el szoktak engedni a szülők, csakhogy mondhassák: rá nem szorultak . . . továbbá maga számára egy nagyobb, az atyafiak részére pedig egy-egy kisebb patyolatkendőt. Az alku megtörténte után az örömapák és örömanyák egymással kezét fognak, s ekkor felhordják az estelit. Evés közben a násznagy kendőt kér a leánytól, melyet a vőlegénynek átadhasson. A lakoma után a nők alkusznak a vőlegény számára szabandó fehérneműre. A legszegényebb leány is annyi vásznat hord elő, hogy 12-15 pár fehérruha fölszabása után a leendő magzatoknak is bizonyosan fönmarad ingnek való. Két három órai együttlét után feloszlik a társaság, s a legény csakis ekkor nyújtja át mátkájának a cifra jegypogácsákat, milyeneket a leány is szokott küldeni jegyesének. Feloszlás előtt a leány rendre csókolja a legény részéről valókat, s ezektől csókpénzt kap. Azután mindkét fél a kialakult jegyajándékokat vásárolja be, zenészeket fogadnak, bort s égettort szereznek be. Ezek megtörténte után következik a tulajdonképi eljegyzés, vagyis kézfogás, vagy a drávamellékiek szerint, áldomás-ivás, mely többnyire szent János napján történik. Az illető rokonokon kívül néha a pap és néptanító is megjelennek. A hivatalos atyafiak közül mindkét részről négy párt választanak ki, hogy ezek a házasulandókat eljegyzés végett a paphoz kísérik, honnét a szokott szertartás végezte után, a legény részéről való kísérők a legényes, a más két pár pedig a leányos házhoz térnek vissza. Alig hogy beesteledett, a legényes háznál töltogetik az akós hordót, rúdra akasztják, s még kilencz tíz kulacsot, s egy sült sonkát magokkal vivén, útnak indulnak a leányos ház felé. Oda érve helyet foglalnak, de a legény, s még egy nőszemély az ajtó mellett állva marad mindaddig, míg a leány egy hozzátartozó, nő által bevezetettve, mátkája nyakába tíz-tizenkét szebbnél szebb kendőt vet; erre aztán egymást megcsókolják, s jobb lábukat előre téve, belépnek s helyet foglalnak az asztalnál. A kendőket, melyeket a mátká a legény nyakába vetett, az ennek részéről való nő szedi s teszi el az esküvő utáni időig. Azután a kézfogás-iváskor kialakult kendők osztatnak ki e szavakkal: „Édes apám uram, megajándékozza kendet a kend menyé egy verítéktörölővel.” Erre amaz így felel: „Köszönöm és szívesen veszem, adja Isten, hogy többet is szerezhessen, én pedig igyekszem megszolgálni.” S ekép rendre osztatnak ki a kendők az atyafiak közt. Ezután a leány mellett ülő nő, s utána a leány csók-sort kezdenek, míg utánok egy férfi tányért hordozva körül, a csók árát szedi föl Most az estelit hordják elé. Evés alatt, midőn a legény iszik, feláll a leány, s megcsókolja jegyesét mindannyiszor, valahányszor lábát a mellette ülő nő megnyomintja. Az áldomás ivás addig tart, mígnem az akós hordó kiürül, végeztével a mátká ismét rendre csókolja az atyafiakat, s ezúttal a csókbérét maga szedi fel.

A vőfélek, vagy mint a drávamelléki magyarok hívják pozsoviczok, a menyegzőt megelőző vasárnapon meghívják a vendégeket, kiktől legalább két tojást a lakodalmas házhoz szállítanak. Az esküvés szokott napjain, kedden vagy csütörtökön, újra meghivatnak a vendégek, azután mindenik fél külön megyén a templomba. Ez csakhamar megtelik a násznéppel és kíváncsiakkal, kik látni akarják, milyen aranyfürtös pántlikás koszorúja van a menyasszonynak, s bokkrétája a vőlegénynek. Esküvés után mindenik fél a hozzájuk tartozó vendégekkel együtt saját lakába tér vissza. Délután három óra tájban a követjárás kezdődik,

azaz a legény vendégei násznagyuk kíséretében a leányos házhoz mennek, s kopogtatván, bebocsájtatnak. A leány vendégei, mintha nem is ösmernék őket, lakásuk s miben járatuk iránt kérdezősködnek, erre valamelyik az érkezettek közül figyelmezteti őket, hogy ekkor ennél a háznál egy hajadont foglaltak el, kit is most egy más hajlékba akarnánk szállítani. „Nem adjuk ki” felelnek amazok „hacsak három kérdésre meg nem felelnek kegyelmetek.

Ekkép többször kiküldetnek, s új meg új kérdésre kell megfelelniük. Ekközben valamelyik a legény részéről valók közül tele kulacsot von elő, s mind övéit, mind a leány részéről valókat rendre megkínálja; ezalatt elszedik a követjárók kalapjait, s egy-egy lúdtollból készített czifra bokkrétával éke-sítik fel. A bokkrétákért fizetni kell. A bokkrétás kalapok kiváltása után a násznagy a leányért jövendő kocsik száma, s a hozandó ajándékok minémúsége iránt tudakozódik. Ezek következők szoktak lenni: négy öt kocsi vagy szán, egy csutora bor, a nyakára kötött szíj, vagy madzag terhelve perczekkel, egy sonka, egy kakas, ágy, és kapupéznül rendesen huszonegy krajczár váltó. Ezzel a követjárók haza mennek, s a vőlegényt otthon hagyva, a kívánt ajándékokkal térnek vissza a menyasszonyos házhoz. Itt most csak a pozsovics és násznagy lépnek be, s föltétvén a koszorút a menyasszony fejére, a két nyoszolyóval együtt kocsira vezetik, s útnak eresztik. Míg most az egyik félen levők künn az udvaron vigadoznak, újongatnak és ugrálnak, a szobában lévők sírva búsulnak. Végre amazok kocsira ülnek, s a már útnak eresztett menyasszony után indulnak. Ezt egyenest a tűzhelyre viszik, hogy ott a vőlegénnyel együtt a sült kappanból falatozzék. Elkészülvén az esteli, következik az új pár bekérése, mi is a pozsovicsnak lévén tiszte, ő másod vagy harmad magával a násznagytól szállást kér. Ez azonban a legczifrább címekkel illeti ő kelmét, kujtorgatónak, zsványinak, dezertornak, gazembernek nevezi, kinek számára itten nincs szállás. Eleget védi magát a pozsovics, de míg darab papírt elő nem mutat, nem talál hitelre. Végre szállás díjula következőket kívánják tőle: egy kila mogyorót, egy mázsa sajtot, egy akó bort, egy pozsonyi mérő szellőt, tizenhétféle gyümölcsöt egy ágon, végetlen fán száraz vizet, eleven vágót. E díjak letétele után a vőfél bevezetheti az új párt, kik is megvizsgáltatván, vájjon nem sánták-e, a terített asztal mellé ültetnek. Mostapozsovics a szokásos versekkel felhordja az ételeket. Evés után a nyoszolyó, s utána a menyasszony, a vőlegényen kezdve, rendre megcsókolják a vendégeket, s pozsovics uram rendre szedi tányérján a csókpénzt. Éjfél felé feküdni készül az új pár, ekkor a vőfél által a szoba közepére vezetetik, s ujra megvizsgáltatik, de most már mindkettő sánta, miért is a násznagyot szidják, hogy gondját nem viselte szegényeknek. Azután a vőfél így szólítja meg az új párt: „Menjetek most szépen ágyba helyetekre, nyugodjatok szépen egymást megölelve.” Erre a vőfél, a két nyoszolyóleány, s még valaki az ágyasházba kísérik őket, s mindaddig jelen vannak, míg a nyugalomra átadandók le nem vetkőznek, s azután magokra hagyják a Jézus nevében. Alig egy két óra múlva a nyoszolyók egyike észrevétlenül eltűnik a mulatók közül, az ágyasházba megy, s kontyot tévén a menyasszony fejére, megint párjával a vigadók közé kíséri vissza. Itt most az új házasok, égettboros üvegekkel kezőkben, rendre megkínálják a vendégsereget, közben egyet-egyét ugorva, azután jó éjszakát mondva, szétoszlanak. Másnap reggel ismét összegyűlnek, paprikás mézes meleg bor, pálinka, kocsonyával, s több effélével jól laknak, s azután farsangot járnak. Ez abból áll, hogy az egyes rokonokhoz eljárnak, s mindegyiktől vagy tulajdon házában, vagy a korcsmában megvendégtetnek. Estefelé visszatérnek a menyegzős házhoz, s a következő, és még egy éjszakán át mulatnak.

Magy. Erd. Kép. 1854. 1. füzet 273-277. Vas. újs. 1856. 100.

Dunatáji (felső) magyar pórok lakomái.

A választás itt is többnyire szülők befolyásával történik, s nem hiányzik eset, hogy ha a fiú szülői akaratja ellen nősül, házuktól elutasítatik, sőt a szerzett vagyon örökségétől végrendeletileg is kizáratik. Hol fonóházak nem léteznek, ott ismeretségek leginkább sör vagy

borkorcsmábi multságok alkalmával történnek; egyébiránt kitünőbb leánykakat, szombat és ünnep estéjén, csoportosan látogatják a legények, itt egy ideig enyelegve tréfálnak, s midőn a csapat tovább ballag, egy közölök, t. i. a választott, még több óráig mulat, s ritka est múlik, hogy kedvesét meg ne látogatná; ekkor történnek a szerelmi nyilatkozatok és egyezések, melyek ha a szülők által is helyben hagyatnak, bekövetkező farsang elején, s néha még advent utolsó hetében kézfogás tartatik, melyet kendőlakásnak is neveznek. Ezt megelőzve, az ifjú násznagyával a kitűzött estén a leány szülői házához megy, s tisztos beköszöntés után, a násznagy utas képében szállást kér, és elősorolja fáradozásuk célját; a leány násznagya elfogadja őket, s leülteti, mire az ifjú násznagya így kezdi: „Hogy világosan kijelentsük szándékunkat és akaratunkat, ezen tisztességes ifjú a hetedik szentséget kívánná felvenni, de maga fel nem veheti, hanem szükséges neki párjának lenni, azért elindultunk, valamint régenten a három sz. királyok, amidőn hallották volna, hogy született a királyok királya Jézus Krisztus, azonnal elindultak köszöntésére, látogatására; nem különben minket is az úr Isten ő sz. angyala által vezérlett kigyelmetek hajlékába, hogy ezen tisztos ifjúnak párját feltalálhánk, hogy ha személyünk és jámborságunk tetszenék.”

Ekkor a fiatalok egymáshoz hajlandóságuk és szeretetük iránt kikérdeztetnek; mi meglévén, a leány násznagya tányérra teszen egy kendőt s gyűrűt, s ekkép nyújtja azt a vőlegénynek: „A menyasszony íme ezen keszkenőt nyújtja? és ezzel lekötelezi magát a békességes türesre, mert ez jele, hogy a házassági sorsban előforduló hibákat ezzel fogja eltakarni.” Ezután a gyűrűt adja által: „Ezen gyűrű kerek, és se vége se hossza nincs, úgy azon szeretet, melyet most előttünk felvallottatok, legyen” végnélküli.” A vőlegény násznagya is gyűrűt ad a menyasszonynak, s még hozzá néhány húszast jegyzálogul, mire így szól: „Ami vőlegényünk is ezzel ajándékozza meg a menyasszonyt, s azt ígéri, hogy ezentúl kincses ládájának kulcsát is átadja neki bizodalma jeléül.”

A felbontó rész, mi ugyan ritka eset, köteles a jegyajándokot visszaadni, s a tett költségeket is megtéríteni.

Midőn tehát az e részbeni szertartások megtétettek, vacsorához ülnek; ezalatt iparkodnak a násznagyok elménczkedve egymáson kifogni, mit helyes vagy helytelen kaczagás követ. Nem ritka eset, hogy a vőlegénynek jegyínget varr menyasszonya, vagy más által varrat, s ez viszont neki menyasszonyi főköttöt vásárol.

Harmadszori kihirdetés után, a vőfélek hívogatni járnak, ezt megelőzve, midőn a menyasszony karjaira virágot köt, ekkép köszönik azt meg: „Kedves húgom asszony! mi köszönjük, és kedvesen vesszük ezen első zöld ajándékot, nem különben mint Noé bárkájából kiküldött fehér galamb, midőn visszafordulásában kevés zöld olajfaágot vitt, ezzel örvendetes hírt szerzett; mi is elindulunk ezen dicsőséges sz. napon, a mi menyasszonyunk czellájából, hogy mi is visszafordulván ezen zöld olajfaággal, örvendetes hírt és nevet szerezhessünk a mi menyasszonyunk menyegzőjére.” A hívogatás pedig ekkép történik: „Mi alázatossággal megkövetjük kigyelmeteket, követek vagyunk ezen becsületes jámbor egy pár egybekelt két ifjútól, u. m. N. N. és N. N. mi általunk invitáltatják reánk következő sz. napra u. m. vasárnap (vagy más napra) 10 órára, elsőben a sz. hitnek felvételére, annakutána pedig egy tisztességes ebédre, egy vagy két tál ételre, egy vagy két pohár borra, és azután való multságára szívesen látjuk, és eî is várjuk; ez szómondásom kigyelmetekhez.

Esküvést megelőző éjjel virradtig táncolnak, s ezt virrasztónak nevezik; reggel, midőn a templomba menetelre jel adatik, előjön a vőlegény násznagya vendégeivel, zene kíséret mellett, s így szól be a menyasszonyi házhoz: „Tudom szerény emlékezetben vagyon kigyelmeteknek, hogy ennekelotte egy pár héttel történt a mi jelenlétünkben, hogy ezen tisztességes ifjú itt ezen tisztességes hajlékba eljegyzett magának egy szüzeckét, melyet meg is bélyegzett tulajdon gyűrűjével. De mivel magunkkal akkor el nem vihettük, azért is násznagy uram pártfogása alá ajánlottuk bizonyos terminusig t. i. e mai napig; tehát édes szerető násznagy uram, nincs egyéb hátra, hanem hogy azon szüzeckét tessék általadni a mi

párt fogásunk alá, mivel így csoportosan fáradozunk, hogy mi is jutalmát vehessük fáradozásainknak.” Ekkor bevezetik a bőgőst női öltözetben, s azt kérdik a vőlegénytől: „vajjon az-e azon választott szűzecske?” mire ez szabódik, hogy nem az, s hogy ez se testének, se lelkének nem kell; miután még különféle tréfákat tiznek, végre bevezetik a menyasszonyt; násznagya szüleitől búcsút vesz, s leányuk nevében köszönetet mond eddigi fölnevelése és gondoskodásukért, mit általános sírás követ; ez megtörténvén, zene kíséret mellett mennek az egyházba, hol az ifjú pár számos hívott és hívatlan vendég jelenlétében megesküszik.

Ezalatt elkészülvén az ebéd, haza jövet egy keveset még tánczolnak, azután asztalhoz ülnek, hol a vőlegény ara-azután asztalhoz ülnek, hol a vőlegény arájával egy tálból eszik, hogy összeszokjanak. Ebéd alatt Ebéd alatt történik a kásapénzszedegetés, egy nőszemély t. i. bepólyázott kézzel megjelenik, s panaszkodik, hogy a forró kása kezét megégeté, minthogy gyógyítása sokba kerül, kénytelen kérégetésre vetemedni; ez víg enyelgésre nyújt alkalmat, mert mindenik látni kívánja a sebet, s a kérégetőnek elég gondot ad ellenkezését védokokkal támogatni.

Ebéd végefelé a zenészek részére kérégetnek, azt állítván, hogy húrjai elszakadoztak.

Ebéd után kitakarítottván az asztalok, tánczolnak; este gyertyagyújtáskor a vőfél égő gyertyával lép a szobába, s hosszas köszönetés után ezt mondja: „Nemde az Isten a világot semmiből teremté, abba különféle csúszó mászó állatot, az égre pedig két égő fáklyát, napot és holdat; elmentem tehát én is szeretett násznagy uraimék számára, s mind közönségesen világosságot keresni, összejártam a világ négy részét, Ázsiát, Afrikát, Amerikát és Európát; Európában ugyan találtam egy karbunkulus gyémántkővet, melyet kapámmal vágtam, de nem vághattam, körmömmel csíptem, de nem csíphettem, így visszafordulván, azt a porból felrúgtam-s magammal elhoztam, hogy szeretett násznagy uraiméknak, s mind közönségesen legyen mivel világítaniok, fogadják szívesen csekély ajándokomat.”

Ejfélfelé beköszönt a vőfél, a vendégeket rendre leülteti, s minden férfi mellé egy nőt választ; ezután derekára kendőt köt, ennek hátulsó csücskét megfogja a menyasszony, a nyoszolyóleány és asszony; a vőfél három gyertyát szorít ujjai közé, s így kezdi: „Szeretett násznagy uraimék, és tisztességes vendég urak mind közönségesen! egy vagy két szóm volna, ha méltóztatnának meghallgatni: halljuk! Úgy tetszik nekem, hogy eljött már azon boldog óra, melyben a páros galamb az ő párját maga mellé kívánja, ha tehát a fölséges úr Isten engem is annyira segítene, magam is szeretném vőlegényünk mellé helyezettetni a mi menyasszonyunkat, hanem előbb meggyújtom ezen első szál gyertyát az atya Isten nevében, ki minket teremtett. Ekkor a vőfél szomorú zene kíséret mellett egyet fordul, s vele azok, kik a kendőhöz akaszkodtak; az asztalnál ismét megáll: „másodszor is meggyújtom a második szál gyertyát a fiú Isten nevében, ki minket megváltott;” ismét előbbi módon fordul egyet. „Meggyújtom a harmadik szál gyertyát is a szent lélek Isten nevében, ki minket megszentelt! Szentelje meg ezen becsületes jámbor egy pár egybekelt két ifjakat, kiket a mai dicsőséges sz. napon, a sz. hit által, a sz. oltárnál egybevezérltet; hanem én Istennek ajánlom szeretett násznagy uraimék, s mind közönségesen.” Ekkor a vőfél s kendőjére akaszkodtak kifordulnak, mire fris magyart húznak a zenészek, s ezt a v fél által előbb elhelyezett párok mindaddig lejtik, míg a vőfél a menyasszonyt fő-kötővel bevezeti, s hosszasan sorolja elő győzedelmeit, melyeket a koszorú elnyerése által magának kieszközlött. Ekkor oda vezeti vőlegényéhez, mire kezdődik a menyasszony-táncz, s végére kiszöknek a menyasszonynyal. Hajnal felé szétoszlik a társaság, s másnap az atyafiak végzik a lakomát.

Honderű 1845. I. 14. 133.

Dunatáji (felső) német pórok lakomái.

Az ismeretségek itt is, mint más helyeken, mivel fonókat nem tartanak, többnyire sör és borkorcsmákban köttetnek, táncmultságok alkalmával, melyek igen gyakoriak, s ritka

vasárnap múlik e nélkül, kivált farsangkor, s május hónapban, mely hónap előestéjén minden ifjú kedveltjének udvarába, vagy ablaka elé májusfát állít; úgy szintén bor és sörkorcsmák elé 8-10 öles gyönyörű fiatal bükkfákat piros szalagokkal feldíszítve, hegyibe vajas szarvast és egy meszely bort kötve, állítanak; ezen fáradságos munkát, vagy azonnal, vagy reákövetkező vasárnap, tánc mulatsággal enyhítik, midőn az első tánczot kiki kedvesével járja el, s innen az ismeretség mindinkább terjedvén, a bekövetkező időig gyakori látogatásokkal fűszereztetik. Advent vége felé eldöntetik az ügy, hogy Miskának meg kell házasodnia; ez feltárja szíve titkát, s ha az az öregeknél viszhangra talált, legközelebbi alkalommal kedvesével tudatja azt, ki szerénység palástja alatt szülőire hivatkozik; kikenél azonban könnyen kieszközölhető a beleegyezés, mivel a fölfödözés már nem váratlanul történik. De azért még is bizonytalan bizonyosságban marad az egész viszontlátásig, mikoron a leány értesíti választottját, hogy szülői nem ellenzik ugyan, de előbb vele akarnak szólni. Az ifjú tehát hallható szívdobogással besompolyodik a gazdához, és közel az ajtóhoz foglal helyet, a leány apja közelebb szólítja, s körülbelől ily kérdéseket intéz hozzá:

Hallom Miska te házasodni akarsz?

Igen! Szülőim is azt akarják.

És kit akarsz elvenni? A fiú hallgat . . . no hát nem mondod meg nekem?

Megmondanám, de szégyenlem.

Csak valld ki, talán én is lehetek szószólód. Ekép fölbátorítatva, midőn nagy nehezen kivallja, hogy a Lizit szereti, s viszont szeretted, az öreg a házasság szentségéről még hosszas értekezést tart, s tehetsége szerént elővarázsolja a házassági élet viszonyait. Ez alatt elkészülvén a tepertyús pogácsa, melyet a kedves készített, az ifjat jól tartják, s kedvező válaszszaal bocsájtják haza.

Utána következő vasárnap estéjén, az ifjú apjával és násznagyával, ki többnyire keresztatyákból választatik, a leányos házhoz megy, hol őket már készen várják, s a leány násznagya által fogadtatnak. Letelepdedvén az öregek az asztal körül, az ifjú állva marad, s násznagya előadja, miszerént a jelen becsületes ifjú e háznál kiszemelvén egy hajadon szüzet, kinek ígéretét már bírja is, de mivel ez tanúk nélkül történt, most azok jelenlétében kívánja azt megerősíttetni. Erre a leány elővezettetik, s miután nyilatkozatát kijelenté, az öregek a házassági szerződés iránt egyezkednek, mi meglévén, ifjaink kezét fognak, s a leány násznagya bort önt keresztül rajtok, s a sz. háromság nevében megáldja őket. Ekkor a leálynak a vőlegény, vagy ennek atyja pénzbeli ajándokot nyújt, s azután a készen levő vacsorához ülnek.

Másnap a násznagyok megíratják a házassági szerződést, s a felbontó rész terhére, nagyobb értékű kötést tesznek.

Azon esetben, ha a leány az ifjú házához vitetik férjhez, egészen új házi butor és eszközökkel láttatik el, és szülői birtokához képest ingatlan javakban is részeltetik, miből aztán az ifjú pár külön gazdálkodik, s magát ruházza.

A kihirdetési időközben tanakodnak az öregek, a menyegző mikénti tartása, és arra meghívandó vendégek iránt. Szabadságában áll mindenik félnek tetszése szerént akárkit meghíni, ámbár az ünnepély majd mindig a leányos, azaz kiadó háznál tartatik. Az egybekelendőknek is megengedtetik magok részéről néhányat meghíni, s különösen a leány aravezetőt, s koszorú vagy nyoszolyóleányt választ magának; ámbár ez utóbbiak száma 4-6-ra is szaporítható, de csak egynek van joga, koszorút a menyasszony fejére felkötni.

Lakadalmat megelőző napon násznagyok, mert vőfélek nincsenek, az eléjük adott írás szerént hivatgatni járnak, s más nap már nem ők, hanem a vőlegény ifjú baráti hívják meg újra az előbbkelő vendégeket. Szintén menyegző előtti napon, a nyoszolyóleányok edényeket hordanak össze, a meghívott vendégek házaiktól.

Az eskető reggelén, a vőlegényi házhoz csoportoznak a meghívottak, s innen zenekíséret mellett mennek a menyasszonyhoz, hol előbb ablak alatt hallatják magukat a muzsikusok,

ezután a két násznagy bemegy, és engedelmet kér a kíséretében érkezett utasok beszállásolhatására, mire a gazda szabódik, hogy oly nagy számú népnek nem képes illő szállást adni, ha azonban beelégsszenek azzal, mi szegénységétől kitelik, kész őket befogadni. Erre betódul a násznép, s a tekintélyesebbek, a szoba felső szögletében helyezett asztalnál foglalnak helyet. Ekkor a vőlegény násznagya egész komolysággal kikéri a menyasszonyt. Azon esetben, ha az ifjú vőül jön a házhoz, előbb ünnepélyesen meg kell ígérnie; hogy arája szülőit illő becsben tartandja, őket mint tulajdon szülőit tisztelni, szavukat fogadni, sőt azon esetben, ha öregség, vagy betegség által tehetetlenségre jutnának, gyámolítani és ápolni fogja; mire az apa elővezeti leányát, s ilyforma szavakkal adja öt vőlegényének által. „Íme kezedbe adom legkedvesebb kincsemet, viseld ezután gondját, mint én eddig viseltem, soha magadtól messzire ne bocsásd, légy neki vezére és istápjá, szoktasd magadhoz, mint sajátodat, értsétek jól egymást, úgy boldogok lesztek s több efféle jó tanácsokat mond neki, mire valamint ő; úgy arája nedves szemekkel köszönetet mond, s a szülők kezeit megcsókolják. A leány násznagya szintén érzékeny szavakban köszöni a szülőknek eddigi hiv gondoskodását, s kéri, hogy ezután is vezetőik lenni meg ne szűnjenek. Azon esetben pedig, ha a leány a háztól kiházasodik, azaz férjének házához vitetik, elsőbben édes anyja, testvérei, rokonai és jó barátnéitól érzékeny búcsút vesz, mit természetesen közönséges sírás követ, ezután apja öt kivezeti házából, szabad ég alatt ráadván atyai áldását, elébb érintett szavakkal adja át vőlegényének; mire tust húznak, s az egész sereg zene mellett illő rendben indul az egyházba, eskü letételére. Itt azon szokás divatozik, hogy az új házasulandóknak esküvés közben rozmarin koszorúkat tesznek fejükre, s elvégződván a szertartás, az oltárt az egész násznép megkerüli. Templomból hazajövet, a fiatal házaspár a konyhaajtó előtt megállapodik, midőn elsőbben a násznagyok és menyasszonyvezető, azután a többiek, kiki maga módja szerint, szerencsét kívannak az új házasoknak.

Míg egyik szobában az asztalok megtérítettnek, addig a másikban tánczolnak, s elkészülvén az ebéd, asztalhoz ülnek; a menyasszony, vezetőjével, a legfelsőbb helyen foglal helyet, körülé a násznagyok és válogatottabb vendégfűzér, úgy a többiek; az ebédnek vége hossza nincs, az ételek többnyire jól elkészítvék, pazarlásig fel vannak nyergelve— Ritka eset, hogy torta s egyéb drága sütemények hiányoznak, borlevesben betálalt, rozmarin és piros szalagokkal fölczifrázott borjúfejnek is meg kell lenni. A vőlegény nem ül asztalhoz, hanem néhány legénykori barátival szolgál az asztal körül. Ebéd alatt itt is vannak különös szokások, melyek pontosan megtartatnak, ilyenek a kásapénz kéregetés, szintén olykép, mint egyebütt, s ezután a mosogató leánykák kéregetnek; mert itt minden második étel után felszedetnek a tányérok, és tisztákkal cseréltetnek fel, nem úgy mint számos más helyeken, hol ha fölszedek is, nincs köszönet benne, mert nem mossák meg, hanem csak száraz ruhával törülük ki. Midőn a pecsenyefélék kerülnek az asztalra, a muzsikusok egyike fatálba két ágú villát ver, azt körülállítja rozmaringokkal, középebe poharat helyez, másik kezében egy itczés palaczkban bort vesz, így elkészülve, felköszönt! az új házaspárt, és vendégeket, s poharát megtöltve, legelsőbben átalnyújtja a menyasszony vezetőnek, ki tehetsége szerint szintén köszöntést mond, a poharat kiüríti, visszaadja, s egy-két húszast vet a tányérra, ezután következnek a násznagyok, az előbbkelő vendégek, s úgy tovább, mindenik szokott valamit mondani, mely alkalommal az elszavalt különféle sületlenségek víg tréfát nyújtanak. Ez alatt gyerkőczék lopódnak az asztal alá, s a menyasszony cipőjét lábáról ellopják, melyet a menyasszonyvezető köteles visszaváltani, sokszor oly drága áron, hogy újdón párt jutányosabban vehetett volna.

Ebéd után a szoba kitakarítottatik, s miután a zenészek is jól tartattak, kezdődik a táncz; felváltva tánczolnak nemzetit, vágatót, polkát és kendőtánczot. Éjféel előtt a menyasszonyt, tánczolás közben, egy szögletbe helyezett székre lerántják, s tettetett vonakodása közben, a főkötőt fejére kötik, mire elsőbben vezetőjével, azután a násznagyok, s így sorban a vendégekkel tánczol, végre midőn már alig piheg, vőlegényének adják által, ki szintén még

néhányat fordul vele, s tánczolás alatt a szobából kisurran, és aráját a hátsó szobában mulató vendégeknek bemutatván, nem fektetik le, hanem újra tánczra erednek, melynek csak a reggel szakasztja végét.

Másnap délelőtt félig józan, félig mámoros fővel, zenekíséret mellett, csoportosan bejárják a vendégségben részt vettek házait; szokás őket mindenhol valamivel megkínálni, s e járást slompolásnak nevezik. Így múlik el a nap, és estve ismét csak tánczolnak, de kevesen győzik virradtig, s ekkor már a zenészek is többnyire kakasmódjára, azaz behunyt szemmel muzsikálnak, fejökkel biccentvén a dallábat. Reggelre kelvén a menyasszony bútorát, ha a háztól ment férjhez, szekerekre rakják, s miután szülőitől még egyszer érzékeny búcsút vesz, s kéri őket, hogy ezentúl is gondjuk legyen reá, sőt azon nem remélt esetben, ha férjével meg nem férhetne vagy az élni szünnék, őt. atyai házukhoz visszafogadni szívesek legyenek – a vőlegényi házhoz vitetik, hol ismét az öregek előtt fogadást kell tennie, hogy őket mint saját szülőit tisztelni és becsülni fogja, s hogy mindenkiben akaratjához alkalmaztatja magát.

Honderü 1845. 1. 2:(3. 5.

Egri házassági szokások.

A legény egy öregebb ember (kérő) társaságában elmegy a leány szüleihez kérőbe. Ha a leány és szülői a kérő kívánságába beleegyeznek, megtörténik a kézfogó, ezt egy kis áldomás követi. A kézfogó után néhány napra következik a gyűrűvel és kendővel eljegyzés, azaz a fiatalok több összehívott rokonok, barátok jelenlétében gyűrűt váltanak, s a leány a legényt, ez viszont a leányt kendővel ajándékozza meg.

Ezt ismét áldomás követi. A kendőzés után a fiatal pár elmegy a plebánushoz, s kihirdetés végett magukat bejelentik. A háromszori kihirdetés ideje alatt a fiatal párok a parochián vallási oktatást nyernek. A kihirdetés megtörténte után következik az esküvő. Erre a vendégek, rokonok, vőfél által hivatnak meg. A vőfél bokrétával kalapjánál, s egy másik nagy csomó rozmarin, citrom, fagaly s egyéb téli virágból összekötött bokrétával balkezeiben, s egy kis vesszővel jobb kezében, posztó ruhában felöltözve, ezen felül vagy rókatorkos mente, vagy legalább sötétkék köpönyeg öltetik, a vőfélek nagyobb lakodalomnál párosan mennek el hívogatni ily módon. Bekopogtatván a vőfélek, a szoba közepén állnak meg, s egy „dicsértessék a Jézus” után földre sütött szemmel, hosszú lélekzések közt, az egyik vőfél rákezdi: „Először is én általam köszönteti kegyelmeteket az én princípálisom, úgymint (a vőlegény megneveztetik) hogy az Isten malasztja megszállván az ő szívét és lelkét, fölindította őtet a szent házasságra, azon kérte és gyakorolta az anyaszentegyházat, hogy mutatna neki házastársat a szüzek, árvák, vagy özvegyek közül; de az úr Isten meg is hallgatta ő kigyelme kérését, megadván neki a szüzek (a körülményekhez képest árvák, özvegyek) közül, úgymint (itt a menyasszony neveztetik meg) kit kendővel és gyűrűvel magának el is jegyzett. De még ő evvel meg-nem elégedvén, azt a szent hit felvételével is megerősíteni elhatározta. Azért is a holnapi napra 11 órakor a szent Mihály arkangyal parochiális templomába a szent hitnek felvételére, onnan hazakísérésére, egynehány tál déli ebédre, s kedvök szerént való mulatságra szívesen látják kigyelmeteket minden háza népestül. Dicsértessék a Jézus Krisztus.” Ezzel a hívogatás bevégeztetvén, a násznép, nyoszolyóleány stb. kíséretében 11 órakor a templomba mennek, hol az esküvés végrehajtatik. A templomba menet s onnan hazatérés alkalmával, a vőfélek elől menvén, időközönként nagyokat rikkantanak. A menyasszony szokott tisztos leányi öltözetében, fehér koszorúval jelen meg; a vőlegény, habár mástól kérte is azt, ez alkalommal posztó ruhában, s rókatorkos mentében díszel. Hazatérvén a templomból, kezdődik az ebéd, ezután a táncz kivilágos kivirradtig, sőt más nap is folytatvatván egész nap. A hivatalos leányokat a mulatságra újra a vőfélek hívják meg s vezetik a lakodalmas házhoz. Beesteledvén, a vő-fél vezetése mellett elmennek a menyasszony ágyáért, ezt elhozván, az új házaspár részére egy senki által sem háborítandó helyen az ágy elkészítetik – rendszeren a kamrában, vagy a padon

fent, vacsora után a menyasszony és vőlegény ezen magánhelyre vonulnak. A vőlegény menyasszonyát mindig az apai házhoz viszi, de ha ott a menyre szükség nincsen, onnan rövid idő múlva maguk szárnyára kelnek.

Áldomás vagy borköszöntés ebéd alatt a vőfél által:

Szívünk vidámítására Isten a bort adta,
Amint a zoltárban szent Dávid mondotta;
No azért jó gazdánk hordóját kifúrta,
Tele köcsög borát ide behozatta.
Adj Isten hogy sült lúd járjon az utczába,
Kovászos uborkát tartson a szájába,
Az ökör is sülve járjon,
Kis oldalán kulacs álljon,
Az is hozzánk közel járjon;
Jaj be nagyon jól gondolta,
Ki a szőlőfát plántálta,
S Egret vele körülrakta.

Az atyaisten teremtett egy bimbót, az a bimbó szülte szent Annát, szenté Anna szülte Máriát, Mária szülte szent fiát, a világ megváltóját, kinek neve Jézus, kit mindnyájan dicsérjünk.

Más felköszöntés.

Adjon Isten erőt, egészséget, országunkban csendes békességet, hogy oly legyen mint az itcze, mint a pincze, mint a bolt, mint ezelőtt régen volt; hogy minden ember megbecsülje egymást, mind a magyar, mind a polyák, mind a tót, mint ezelőtt régen volt. Bor ez, bor ennek a neve, fekete a szeme, zöld ennek a levele, vaskapácskával megkopogtatott tőkécskék, metszőkéssel megszomorgatott vesszőcskék, mogyorófával körülveretett tonnácskák, abban vannak ember bolondító italocskák. Néha vidámító, néha szomorító, erszényt pusztító, ruharongyosító. Most hát iszom az elment gólyákért, otthon maradott verebekért, a vőlegény éltiért, a menyasszony megmaradásáért, kelmétek kedviért s mindnyájunk egészségeért.

Meghívás a menyasszony szüleihez.

Méltó tisztelettel én általam tiszteli és köszönti az én princípálisom, hogy ha fáradságukat nem sajnállanák, szegény hajlékunkat meg nem utálnák, úgymint eleresztett magzatjuknak meglátogatására, és tőlünk kitelhető vacsorára, és kedvök szerént való mulatságra igen szívesen látnák mind édes atyját, mind édes anyját, mind tisztelt vendégeiket. Dicsértessék a Jézus Krisztus.

Midőn a menyasszonyt f e k ü n n i k í s é r i k, s a vőfél a gyertyát meggyújtja

Szerencsés jóestét kívánok mindeneknek,
Akik ezen házba szép seregbe gyűltek,
Most egy igazságot mondok mindeneknek,
Akik a szavamra jól rá figyelmeznek.

Minden jót kívánok, áldást, békességet,

Egy kevés ideig tartó csendességet,
Üljön le helyére kérem a községet,
Hadd tegyek mindennek szép kötelességet.

A szerelem tüzét, gondolom tudjátok,
Magatok próbáján, kik ezt tanultátok,
Midőn a menyegzőt óhajtva vártátok,
Ha még nem tudtátok, most tanulhatjátok.

Etel, ital, álom, szükség ez a három,
Kettőben volt részem, harmadikat várom,
Azért ezt a személyt tőletek elzárom,
Mert párja így kiált: jaj be régen várom.

Elviszem hát ötét feküdni párjához,
Lássatok cigányok a muzsikáláshoz,
Húzzatok egy csendes szép nótát álmához,
Majd vígabban megyén feküdni párjához.

(A cigányok a búcsúztató nótát reákezdvén, a menyasszonya háló helyre kísértetik, s a vőfél a menyasszony nevében a búcsúztatót így folytatja)

Örülök Istenem, hogy ez napot értem,
Hogy menyasszony vagyok, akit régen kértem,
Te szent oltárodhoz ezen napon értem,
És mint házasszemély onnan visszatértem.

Nem mondják már nekem, amott megy egy vén lány,
Azért igyekeztem férjhez menni korán,
Ti is lánybarátim szőjjetek fonjatok,
Hogy esztendő múlva ti is így járjatok.

Vezet a vőfél a férjem oldalához,
Örülök, hogy jutottam ez éjszakához,
Ha vezet fektetni, reggel majd visszahoz,
Majd mikor Patyaró⁷ reggelre harangoz.

Azon egy pár személy, ki most a padon hál,
A szent házasságban két test ma egygyé vál,
De egymástól addig soha el sem is vál,
Míg Polonkay⁸ nekik koporsót nem csinál.

Magy. Erd. Kép. 1854. 4. 81-S3.

Egri pinczésés.

Az egri pinczésés, vagy pinczejárás, látogatása egyike a legsajátságosabb és kedélyesebb magyar multságoknak, s igeu helyesen pótolja az a kávéházi gőzélet fanyar időtöltéseit. Egerbe egész utcák, sőt egész városrészek csupa hegyaljába vágott pinczék, és csinos

⁷ Az egri harangozónak a vezetékneve.

⁸ Az egri asztalosnak a vezetékneve.

borházakból állanak. Az ily pinczék előrészei tágas sajtószínek, hol a gazdák szüret idején borkezeléssel foglalkoznak, s ekkor valamint máskor is, leginkább szeretnek itt mulatozni. A szomszéd, rokon, barát és ismerős vegyesen itt szokta egymást felkeresni, egy-egy jó pohár borra behívogatni, de azért mindenki a maga körében és szőrűek közt mégis legjobban találja fel magát. Vannak itt rögtönzött, vannak készült összejövetelek, multságok; amaz egyszerűbb, fesztelenebb; az utóbbi nagyobb czeremoniával jár. Ha kevesen vannak együtt, a hordó fenékre rakják a boros kantákat s a harapni valót, ha pedig nagyobb társaság gyűl össze, deszkákat tesznek a hordókra, s az így improvizált asztalra némelykor fel is terítenek, s válogatott ételek és italokkal halmozzák azt el. Az ily pinczelakmározások főfűszere, a lelkesítő zamatos egri borokon kívül az, hogy itt többnyire bizalmas, meghitt emberek szoktak egymással minden tartózkodás nélkül, s vidám jó kedvvel társalogni, szebbnél szebb magyar népdalokat danolni, s olykor cigányzene mellett tánczra is kerekedni. Az ily pinczedáridókból a különben legmogorvább ember is jó kedvvel szokott haza ballagni.

Magy. Erd. Kép. 1864. 4. 38.

Egri apróbb szokások.

Egyik főfoglalkozása az egri népnek az aratásra való menetel, mi így történik:

Búzaérés előtt egy pár héttel, két ember elindul az alföldre búzát nézni, s ha valamely határban jó életet talál, a tulajdonossal arató részben megegyez, meghatározván ez alkalommal az aratók számát is. Az ily búzanéző, kit később gazdának neveznek, fogad, vagyis vállal maga mellé annyi számú aratót, mennyit kiállítani megígért; minden bevállalt közarató, a gazdának bizonyos mennyiségű pénzt tartozik lefizetni, 30 krtól 1 ftig. Ezen pénzből először a búzanézők vagy gazdák fáradsága jutalmaztatik meg, mi megmarad, azt közösen áldomásul megisszák. Ha az aratás ebédre részre vállaltatott, azaz ha a tulajdonos az aratók életéről nem gondoskodik, akkor az aratócsapat, nagyságához képest, egy vagy több asszonyt is visz magával, ki is részökre süt és főz; az ily asszony szintén bizonyos aratórészt nyer jutalmul.

A kapás rész táncmultságát nem köti a téli napokhoz, hanem tart úgynevezett ivót télen nyáron egyaránt. Nyáron az Isten szabad ege alatt, vagy ponyvasátor alatt a multság jobb lévén a szűk szobainál, az ivót a legények adják, azaz annyi pénzt gyűjtenek össze, mennyit a cigányoknak s azon háztulajdonosnak, ki udvarát vagy szobáját e végre átengedi, fizetni kell s kész az ivó, hová a közre fizetett legénynek joga van leányokat hívogatni. A multság neve ivó lévén, s itt hetyke legényeink az elégnél többet szokván inni, ritkán múlik az el veszekedés nélkül. Azért az ivót a városi hatóság engedelmével lehet tartani, valamely tanácsnok vagy a fertálmester felügyelete s jelenlétében. Azonban e mellett is gyakran előfordul a verekedés, s az odaérkező városi hatalomkar, ha békét akar eszközölni, ütlegeket osztogat, s viszont ütlegeket kap, míg sikerül a multságnak véget vetni, azaz szétkergetni azt.

Pünkösöd napján a mátkatál küldözgetése van szokásban, azaz egypár fiatal 8-10 éves leányka szép fehér ruhába felöltözik, fején koszorúval, kezében tányért tart, melybe koszorú formára font kalács tétetik, a kalács közepébe pedig egy kis üveg bor. A tányér tarka kendővel befödötven, ez neveztetik mátkatálnak. A legény ismerős leányhoz, a leány viszont legényhez küldvén azt. A tálat hordozó kis leány megnevezvén a küldőt, egy-két krajczár ajándékot kap; egyszersmind megtudakolja, hogy azt tovább hova vigye. Egy kedvelt költőnk következőleg szavaltatja a mátkatál hordozó kis gyermekeket:

Nyissák ki az ajtót,
Nagy tisztségben vagyok,
A kendtek lányának (fiának)
Mátkatálát hozok.

Van tojás benn páros,
Piros mint orozája,
Mézes bábkalácsból
Édes csók is rája.

Van benne szerelem,
Nagy szív, fölírásál:
„Soha nem lehetek
Boldog senki mással.”

Van benne barátság,
Bor az édeséből,
Meghal a bú tőle,
De a szív kiépül.

S mindennapi kenyér,
E kalács képében,
Hozzá Isten áldás,
A szentelt só légyen.

Van a tormából is,
Hogy ne csak vigadjon
Örömeben, hanem
Könyre is fakadjon.

S hogy ne legyen semmi
Hiány, itt a bölcső,
Házi eszköz szinte,
Ha nem is legelső.

Háromkirályok hetében, a gyermekek ketten hárman szövetkezve, a Krisztus születésére vonatkozó danákat énekelnek az ablakok alatt, miért ők is krajczárokkal jutalmaztatnak.

A kapás ember sírt ásni egymásnak ingyen megy el-mikor is a sírásó étel és itallal ingyen láttatik el. Temetés után a legszegényebb is tort tart, hova a sírásók, rokonok s egyéb jó ismerősök is meghivatnak.

Magy. Erd. Kép. 1854. 4. 79. 80. 81 és 82.

Délibáb 1853. 1. 447.

Egyházkelő.

Régi szokás az is, hogy az asszony mihelyt túl esett a szülés fájdalmain, s az ágyat is elhagyhatta, templomba megy hálákat adni Istenének. Az ilyen asszonyokat nevezik aztán egyházkelőknek.

Eklesia követés.

Ez hajdanta nagy szokásban volt, s abból állt, hogy a templomban a bűnöst fekete székbe ültették, s fekete posztóval takarták el. Isteni tisztelet végeztével a pap elolvasta előtte bűnét és bűnbánatát, melyet az utána tartozott mondani.

Magy. Erd. Kép. I. köt. 178. l. Hornyik „Kecskemét története” II. 211.

Elgyűrűzés és története.

Mindenütt egyformán történik az elgyűrűzés, a házasulandó ifjú két atyjafijától a leánynak a jegygyűrűt megküldi, mit az elvevén (természetesen a kérés és mátkaság után) ő szintén nőrokonai közbenjöttével keszkenőbe kötve küldi meg gyűrűjét . . . stb. . . .

Hajdan törvény létezett, hogy a házasulandók gyűrűje vasból legyen, annak jelentőségéül, hogy a házasok közti szeretet és hűségnek is erősnek kell lenni. Most nemesebb érczből van, s jelenti a legnemesebb czélt; adatik pedig a bal kéznek kis ujj melletti ujjára, mert az orvosi tudomány szerént az embernek ezen ujjáról egy ér megyén föl egészen a szívhez, amelyben a szeretetnek széke van:

Ha kérdezed mit jelenthet Jegygyűrűd, mely kerekded, Azt: legyen mint ő végetlen Hittársadhoz hivséged.

Nyáry „Egyházi legen.”

Erdélyi lakadalmi és házassági szokások hajdanában.

Régen a magyarok igen fiatalon házasodtak⁹ – Midőn házasodni akart a fiatal ember, előre küldte egy rokont vagy más valakit az illető házhoz, hogy kitapogatná, szívesen fogadják-e? Akkor paripára ült, s inasai kíséretében vacsorára megjelent. Asztalnál az ifjat a leánynyal szemben ültetek, nagyot ittak, s reggelig tánczoltak, mire a fiú eltávozott. Akkor szemben ült, most pedig ha nem a leány mellé terítenek neki, tudhatja, hogy nincs elfogadva. Ha a leányt oda Ígérték, az ifjú ismét megjelent. Vacsora előtt a leányt az ebédlőbe kihozták. A számos atyafiságnak a fiú térdet hajtott, czifrán, kardosán, lódingosan a leányhoz közeledék, s ujjjaival megüté gyöngén a leány újjahegyét. Ebből állt a kézfogás, mire a leányt bevitték. Akkor a fiú két atyjafiával gyűrűt küldte be, mire belől egy skofiúmos keszkenőre akasztva küldetett ki a leány jegygyűrűje. Ekkor az ifjú két atyjafiát újlag beküldé, s hitre kérte ki a leányt, mire a leányt kihozták. Most az asztalra gazdag szőnyeget terítettek, szőnyeget az asztal elébe, mire a pap reáállt, utána a fiú, s végre vezeték a leányt. Itt lefolyt az eskü, s a földön lévő szőnyeg a papé lett. Azalatt felterítettek, vacsoránál az új párt ismét egymással szemben ültetek, s vacsora után éjfélig tánczoltak.

Reggel felkelvén, a fiú mátkájának, ha főúr volt, 100 aranyat küldte, s feles ajándékot osztogata. Erre elbúcsúzott és elment. Míg mátkások maradának: a leány a fiút bátyjának, a fiú hűgának czímezé a leányt.

Régebben a leánynézőnek a vacsoránál tojást adtak volt fel, s azt szégyen nélkül meg kelle ennie. Ez pediglen három szégyent követettel: első volt ha híg tojást kemény, vagy keményt híg gyanánt tört meg; második ha sózásnál kifolyatá; harmadik ha több vagy kevesebb kenyeret metélt fel mint kelle.

A nász napját kitűzték. A fiú előre szállás-készítőket küldött jövetre menetre, oda bort és vágó-marhát. Maga pedig feles néppel indula meg. A lakadalom előtti napon megérkezett a szomszéd faluba, s izent a leányos házhoz, hogy mikor készen lesznek, üzenjenek. Mire készen valának, megindultak. Elöl két úrfi ment, paripán, tigris bőrben, forgósán, s előköszöntőknek hívák; ezek a menyasszony gazdáját násznagyuk nevében köszöntötték, azok szívesen fogadták borral, s három tánczot osztottak nekik. Ezek visszalovagolva, megvívék, hogy várva vannak. Ekkor a vőlegény paripájáról hintóba ült, a násznagy mellé. Elöl ment a két úrfi, utánok indultak a zenészek, utánok a násznép, itt jött a vőlegény, mindenik szekér mellett tigrises, párduczos ifjak. Mikor oda érnének, megálltak, paripákat hoztak elő mind két félről, a leányos háztól még egy gyűrűt is, s az ifjak egy adott jelre versenyt kezdenek futni, s ki a gyűrű repítőkhöz leghamarabb ért, az volt a nász hőse, azé lett a gyűrű. Akkor

⁹ Vagy mint Cserei mondja „mihelyt anyjok teje szájokról elment, már házasság után láttak.” Lásd Históriaja 465. 1.

megszálltak a faluban, újba öltöztek, s a vőlegény menyasszonyának ajándékot küldte, mi ruhából; s arany pénzből állt. Az ajándékot a fő gazda vette át, ki mindig fő úr vala, s aranyos pálczát horda. Ennek több vicze-gazdája lévén, ezek zöldre festett pálczával járkáltak. E lakomákra rendszeren hosszú színt állítottak fel, miket télben fűthetőkké készítettek.

Mikor már a leányos háznál készen voltak, megindult a násznép. Kétfelőlről egymást muzsikával s lövésekkel köszönték, s mire összejöttek, a két fél egymással kezét szoríta; a násznagy pedig köszönté a háziakat, mit a főgazda fogadott Erre haza mentek, be a lakoma színbe, megkezdődött a mozdás, s asztalhoz ültek; de kést, kanalat egynek sem adtak. Asztalfőn a mátkapár ült, de a menyasszony egy falatot sem evett, hanem szemei törlésével mulatá magát. Hosszas volna leírni, mily renddel ültének. Elég, hogy végre az ételt muzsikaszónál felhozták, felrakták, felálltak, s a pap megáldotta. Ezek után kezdődött a főgazda kínálgatása.

A színben két karzat volt, egyikben a vőlegény, másban a menyasszony zenészei muzsikáltak. E kívül egy sereg pohárszék állt, egyikken mind ezüst, másikon mind ón, s a többieken mind egyéb hólyagos kupák.

Mikor ideje lón, a főgazda beadatá a bort, még pedig vagy nagy ezüst kehelyben, vagy veres fazékban. S mivel némely lakodalomban négy-öt fogás is volt, nagyokat ittak, s a pohárköszöntések nagyban mentek. A vicze gazdák e közben körül járták az asztalt, ügyeltek a szükségesekre, s kínálgták a vendégeket.

A szolgálk sem koplaltak; a falusi nép számára pedig ökröket sütöttek; s ott mellé elég kenyeret és bort adának.

Mire a gyümölcsöket, befőzteket is elkölték, felkeltek, az asztalt eltakaríták, s a főgazda tánczot kezdte osztani. A tánczot a násznagy a nyoszolyóasszony, a vőlegény a menyasszony, s a vőfél a nyoszolyókisasszonynyal nyiták meg. Hármat tánczoltak. Második táncz volt az örömatyáé és anyáé s két pár gyermekéé, vagy ezek nem létében, legközelebbi rokonáé. Ez alatt a menyasszony harmadszor öltözött; ekkor haját kifonták, s hátán leeresztek. Az addig viselt gyöngyös pártát most virágkoszorú váltta fel. Így felöltözve a színbe vivék, hol a cigányok a menyasszony tánczát kezdek húzni, mire a násznagy vele tánczolni kezdte, s övéitől kezdé búcsúztatni. A menyasszony e táncza csak séta volt, mert ő első nap nem tánczolt. A búcsúztatás pedig abból állt, hogy a leány apja és anyja lába elé borult, a násznagy az ő nevében megköszönte hogy felnevelték, a leány pedig szülői kezeit megcsókolá, megcsókolá a szülők is gyermekeiket. Ekkor a násznagy a leányt a vőfél kezébe adá, ki vele tánczolni kezdte. Hat égő szövétnekes ifjú jelent meg erre, kik a leányt a nyoszolyóasszony s kisasszonynyal körültánczolák. Vége lévén a táncznak, a szobából kirepíték, s vitték a vőlegény hálószobájába. Ekkor a vőfél kardot vont, azzal a leány fejéről a koszorút lemetszé, s magára hagyták, csak a nyoszolyóasszony maradt benn vele. A vőfél tánczra kelt, s táncza végén a koszorút, mit addig kardjában tart vala, négybe vágta, jelentvén, hogy az illető bevégezte leánysági pályáját.

Virradatkor bement a nyoszolyóasszony, s a menyecskét felöltöztette a vőlegénytől kapott köntösbe, fejére keleti gyöngyös főkötőt is tévén. Felöltöztetvén, legelsőbb férjének mutatta be, azután szülőinek. Azonban mielőtt felkeltek volna, a muzsikusok nekik s nászhivatalnokainak hajnali zenét csináltak.

Most másod napján már új házasoknak nevezték őket. Vőfél s egyéb nevezetek egész lakadalom alatt megmaradtak.

Másod nap a vőfél lóra ült, úgy járta el a vendégeket a faluban házról házra, s megmarasztotta ebédre. E nap nem a gazda, hanem a vőfél készítette a reggelit és mézesbort, mit csókos pohárnak neveztek, ugyan ő osztá a tánczot is. Míg a reggeli készült, az udvaron felállított másfőfára mászással tölték az ifjak az időt, melynek tetején néhány arany, vagy öt sing posztó, és egy palaczk bor volt.

Amint kész lett, a vőfél vendégeit leültette. Legelőbb felhozatta a meleg mézesbort,

melyből rendre ittak, mire egymást rendre csókolták. Azután jött az éték, de kurtán reggeliztek, hogy tánczolhassanak, s tánczoltak egész ebédig, mi este felé volt. Ebéd előtt mintegy órával a nők eltávoztak.

Ebéd idejére a nők lejöttek. A gazdái hivatalt a násznagy, a gazdasszonyt a nyoszolyóasszony ismét felvette. Megmosakodtak és leültek. A nyoszolyóasszony ekkorra annyi bélest süttetett, amennyi asztal volt, s azt nyoszolyóasszony bélesének nevezték. Süttettek egyet külön a vőfél számára is, mibe gyakran a bele tenni szokott riskása, őzmáj, mézes szilva, s egyebek helyett, apró tiszta ruhadarabokat, s rézvevesszőket rakatának, mi ki nem látszott. A tanulatlan vőfél, ha nem ügyelt, neki esett késivel, hogy felbontsa, s gyalázatban maradt. A tanult vőfél előbb villával megszúrogatta, s kitanulta miféle béles, s a rézvevesszőket s egyebeket belőle kiszedve, a nyoszolyóasszonynak gazdálkodott tányérán vele . . . kalács folytonosan elég volt, mi ha elég bőven nem költ, a gazdasszonyok neheztek. A fő gazdasszony mindig egy főúrnő, ez alatt álltak a vicze-gazdasszonyok. Vajas étek nem valának, hanem magyar módra szalonnások. A vajas éték csak elrontotta volna az akkori magyar gyomrot. Az asztal fölé kárpit volt vonva, mi egy lakodalomban, hol a fejedelem is jelen volt, ötszáz oroszlanos tallér vala Konstantinápolyból. Ebéd után ismét tánczra kerekedtek, mi éjfélutánig tartott.

Harmad nap, mikor el akartak menni, a menyasszonyi hozományt, mit összeíratának, szekerre rakták. Akkor a leány anyja a nászhivatalnokainak ajándékokat küld, mi aranynyal ezüsttel varrott keszkenőkből állott.

Elmenvén pedig a nász, kezdődött a gazdák és gazdasszonyok megvendégelése. Mire aztán a házi ur mindeniknek ajándékot ada, kinek pénzt, kinek köntöst, kinek paripát.

Haza érvén a vőlegény, ott a lakoma újból kezdődék, s három napon át az előbbi renddel folyt.¹⁰

Az itt leirt lakadalom, a nagyobbyszerű lakadalmak leírása volt ugyan, de ilyes volt a kisebbek mintája is.

Napkelet 1859. 131-133. Kövári „Magy. Csal. Köz. Visel. és Szók.” 88-98.

Erdélyi keresztelési szokások hajdan.

Régen, mikor a magyar előtt nyitva állt a közélet, a polgári és hadi pálya szerencséje: a keresztelés a családi élet egyik legnagyobb örömmünnepe volt, mert minden gyermek újabb áldás vala a házon.

A keresztelőnél első gond volt a keresztkomák keresése, kik vagy a rokonságból, vagy a ház azon barátáiból álltak ki, kiket verség nem fűzött a családhoz, hogy ez által is közelebbi viszonyba jöjjenek. Mert régen igen gyakran megesett, hogy az elhalt szülő helyét a keresztszülők pótolák, vagy ha szükség nem volt reá, kötelességöknek tárták a keresztgyermeket folyvást ajándékozni, s végül neki vég hagyományozni.¹¹

Ha gyász vagy harci idők jöttek közbe, a keresztelés évekig elnyúlt; végre összejöttek, s nagy lakomát ütöttek. Sajnálattal kell megvallanunk, ma már e lakoma részleteit nem ismerjük, s csakis a fenforgó személyzet megajándékozása módjáról van némi ismeretünk. Ilyen az, hogy mikor a bába a gyermeket a keresztelőre készíté, szokás volt azt megtekinteni, s mosdóteknőjét pénzzel tölteni. Erre oly formák következtek, miket Rontó Pál beszél saját keresztelőjéről:

A bába engemet szépen bepólyázott,
Mint pünkösdi királyt, tarkán pántlikázott.
Egy fehér abroszszal asztal terítettett,

¹⁰ Hogy voltak, s pedig gyakorta hosszabban tartó lakadalmak is, bizonyítja Stibor vajda esete, ki egy évig; bizonyítja II. Rákóczy Ferenczé, ki Zrínyi Ilonával, szintén vagy hat hónapig lakadalmazott.

¹¹ Így szerezte Bethlen János Budaitól Alsó-Rákost egyik gyermeke számára. L. Kemény J. Önéletleírása 314.

S ami szükséges volt reája tétetett.
A komák szép renddel mind e körül álltak,
Czeremóniához fogjon a pap, vártak. . .
A komaasszonyok hosszú fátyolokkal,
Zöld rázsa szoknyában, reczés ingvállalokkal. . .
Keresztanyám felvett bábától karjára,
Keresztapám uram állott a jobbára.
Mihent megöntözött a pap engem s megkent,
Keresztanyám velem anyám ágyához ment.
Sok kívánások közt letett az ágyára,
Többi asszonyok is körül a lóczára
Ülvén, az anyámnak sok köszöntést tettek,
Mily gyönyörű volnék, arról beszélgettek. . .
Felállta végtére a komák fejébe,
Keresztapám s óráit azoknak nevébe. . .
Míg a prófécziák eképen folytattak,
Étkek asztalokra addig felhordattak.
Az asztali áldást a pap elmondotta,
A sok koma Amen, Amen kiáltotta. . .
A betegágyasnak az egészségeért,
Ittak a gazdáért, ittak a gyermekért.
Így ültek volt együtt egész hat óráig,
S vígan ettek mindig, napnak elfogytáig.
Kövári Magy. Csal. Közéi. Vis. és Szvk. 86. lap.

Erdélyi temetési szertartások hajdan.

A sir, e hely, melyből három sing koldusnak királynak elég, tán mindenütt egyenlő, s régen divat, hogy minél gazdagabb volt valaki, annál mélyebb sírba fektetnek.

A halálesetet és temetés idejét, szomorú jelentések által tudaták, melyek a mostanitól főleg az által különböztek, hogy hosszabbak voltak, s félivalaku papírra vannak nyomtatva, s a hátramaradtak többnyire saját kezűleg írták alá, még pedig az özvegy, mint árva ez és ez.

A koporsók kiállítása régen igen költséges. A gazdagabbak belől bársony nyal vonaták be, a szegényebbek olcsóbb kelmével. Kívül festés helyett szintén kelme jött reá, mi a gazdagokról fehér vagy fekete bársony, a szegényebb férfiaknál fekete bakacsín; az ifjú emberek koporsótakarója zöld kamuka, mi aranyos virágokkal, tollal volt díszítve, a leányoké fehér selyem vagy gyolcs, mit virágkoszorúk borítanak.

A koporsók bársonyába ezüst szegeket vertek, ugyanazzal szegték reá a családi címereket, nőére úgy mint a férfiera.

Amint valaki meghalt, mikép ma is, koporsóba tevék, vagy mint mondani szokás, kinyújtóztatták. A ravatalt, melyre a koporsó jött, szőnyegek fedezték. Az öltözék, mit ráadtak, rendesen vékony kelméjű, a nadrág bőr vagy gyolcs kapczás, feje alatt drága vánkös, a süveget régen fejébe vonták, a fejedelmek korában csak melléje tették; kezébe szép varratos keszkenőt adtak. Emellett, főleg a nőket, ezreket érő ékszerekkel, gyűrűkkel, arany-ezüst csipkével; aki harczon esett el, veres Süvegben temették.¹²

A nők halotti ruhája fehér szoknya, hasonló váll és előruha.

Ha valaki városon, vagy családi temetkezőjétől távol halt el, és szállítani kellett, a koporsó alá, hogy ne rázódjék, tövisét tettek, s a koporsót és szekeret földig érő fekete posztóval vonták be.

¹² A szt.-imrei csata hőstét, ki mint Hunyadi J. esett el, Kemény Simont, ily börtalppal fedezték fel gáldi sírboltjában. L. Bolyai „Kemény Simon” 35. 3.

Mikor kiindíták, legelől mentek a diákok és papok, utánok a férfiak, a férfiak után a halottas szekér, melynek posztóját két felől hat legény fogta, s ha katolikus volt, hat szövétnekkal vették körül; ha neje volt s nőrokonai, azok hintóban kísérték, de a hintó bőre le volt eresztve.

A város végéről a kíséret visszament. Csak a legközelebbi rokonok kísérték tovább. Futár járván elő!, ha helységeken vitték át, a harangot meghúzni tartoztak; ha pedig oly falukon haladtak, melyben a meghalt vallása képviselve volt, a pap és kántor majd a határszélig elébe jött, s énekszóval kísérik át; addig a koporsótakarót leereszttek, s a hat legény széleit fogta; máskor fel volt aggatva.

Mikor a testtel haza értek, ha katolikus volt, misét, ha protestáns, prédikációt tartottak; s míg a temetéshez készültek, valamely arravaló boltba letevék.

Letévén, az ország kathalogusa szerint, az ország rendéihez meghívó leveleket küldtek, melyben az urakat és asszonyokat meghívák. Addig is a harangot mindennap kétszer meghúzták, meg minden Muban, hol a megholtnak bár mi kevés részjószága volt; otthon pedig minden vasárnap a templomban könyörgés, a háznál pedig zsoltárt énekeltek, vagy ha katolikus volt, misét tartottak.

Ami kis városokban s falukon most is megvan, nagy divatban volt a nők részéről a halott látni menés, körülülték a koporsót, s a meghalt érdemeit emlegetve, siraták.

Az özvegy valamíg férjét el nem temették, azon jószágából másba nem mozdult, sőt otthon sem ment ki szobájából, sem udvari embereivel nem ebédelt.

A temetés intézésére, mint a lakodalmaknál láttuk, fő és algazdákat kértek fel. Az udvarra nagyszerű szint építettek, azt belől bevonták posztóval; bele prédikálószéket, vagy oltárt, mit szintén gyászba borítottak; közepére magas emelvényt, melyre a koporsó jött; a szín ajtaja körét szintén posztó takaró, s mindenikre és mindenüvé a megholt címereit reászegezték.

A temetés előtt néhány nappal a gazdák megjelentek, s a temetéshez készültek. A meghívottaknak szállásról gondoskodtak; ha az udvarban nem fértek, a faluban; s miként lakodalmi alkalmakkor, minden ember szállását kiczédulázák.

A temetés előtti napokban a rokonok is megjelentek. Sőt azelőtti napon a meghívott idegenek egy része is.

A temetésnap hajnalán a testet kihozák, s feltették az emelvényre, s földig érő posztóval takarák. Valamivel később, a szín elé, két fegy vernök állott, fekete bakacsinba vont lován, páncélba öltözve, leeresztettél sisakkal, az egyik kezében buzogány, másikéban fekete lobogó; a halott fejéhez fényesen felöltözött férfi állott, kezében a megholt ezüst címere, ennek nem létében, aranyos zászló, melynek egyik felén címer, másikon sírirat. E mellett ha tanácsúr volt, tizenkét, ha nem volt, értéke szerint kevesebb s drágán felszerelt paripát állítottak fel a szín előtt.

Közelgetvén a temetés órája, a harang megkondult. A gyülekezet megjelent. Kisasszonyokat a temetésre vinni nem volt szokás, ha mentek is, szállásukon maradtak, kivéve ha a háznak közel rokonai valának. Az egész gyülekezet lehető legegyszerűbben volt öltözve. A férfiak setét dolmányban, mentében, szőr zsinórral és gombbal, selyem övvel, nyestes fekete durva posztó süvegben; a nők szederjes vagy viola szín posztó szoknyában, fekete csipkével, selyem zsinórzattal, fejkön hosszú fekete fátyol, vállukon bársony palást, s nyakukon igen apró gyöngy, derekukon fekete kláris öv, A keserves férfiak viselete borzos fekete posztó, de a korunkban gyászt jelező fátyolról semmi emlékezet, azt úgy látszik, németektől vettük át. A nőkeservesek, a főkötő és fátyol helyett, lenszövetből burkot illesztettek fejükre, melyről hátul, fátyolszerűleg, hosszú vég csüngött a földig, vállukon egyszer ványolt durva posztó palást.

Felgyűlvén, a papok elfoglalák gyászba vont székeiket, hat ifjú, égő szövétnekkal a koporsó mellé állt; a címereket, melyek selyemre és papírra voltak rajzolva, osztani kezdek, igen a gyászversezeteket.

A keservesek jöttét egy gazda nyitá meg, szép lassan; utána jöttek a férfiak azon renddel, hogy a legtávolabbi rokon legtávolabb esett az özvegytől. Eszerént legelsőek voltak a sógorok, utánok a távolabbi s közelebbi rokonok, ezek után a vők, végre a megholt fiai, szülői, testvérei; a férfiak után vezették a nőket, két felől karon fogva, úgy miként a főgazda elrendezte volt.

A színbe érve, a keservesek a koporsó körüli székeket foglalák el, a legközelebbi rokonok ülven legközelebb; ha atyát temettek, fiai fejéhez álltak meg; s bár kit temettek, nő és férfi cselédei, gyászba öltöztetve, lábaihoz voltak felállítva.

Kezdődött a szertartás. Ha protestáns volt, a könyörgést és prédikációt, magyar vagy deák oratio, ezt búcsúztató-vers követte.

Végezven, kiindultak a testtel. Ha a halott katolikus volt, minden férfi gyertyát kapott kezébe.¹³ A menet élén a deákság és papság; utánok a trombitások, töröksíposok, kik a deákok éneklését zenéjükkel váltogaták, s ezeknek a temetésre oly keserves nótájok volt, hogy még a férfiakat is sírásra indították. Ezek után jöttek az urak, még pedig ha a temető távol volt, hintón, utánok a község gyalog; úgy a testet is az első esetben szekerre tevék, különben hat vagy nyolcz férfi emelte. Nyomában a keserves nők, ezekében az úri asszonyok hintói mentek, s az egészet a népbeli asszonyok rekesztek be.

Némelyek a temetőben is szint emeltettek, s a szertartás ott másodszor kezdődött. Onnan a koporsót a sírra a legközelebbi rokonok tették le. A fekete zászlót és kardot a fegyvernökök összetörték, s a koporsóra vetették; némelyek, római szokás szerént, egy göröngyöt is vetettek utána; az ezüst címert, aranyos zászlót a templom oldalára tűzék fel.

A nők temetése szintén hasonló, csak hogy trombitások s felszerelt paripák nem voltak.

Vége lévén a temetésnek, torhoz ültek, még pedig minden nem és osztály külön teremben, külön a keserves férfiak, külön a keserves nők; de sehol két fogásnál több nem volt, gyümölcs nem rekeszté be, s pohárköszöntésnek helye nem volt.

A kárhoztatásig költséges, de gazdag lévén a kor, csak annyiban volt káros, mennyiben a tehetlenebbek is utánozni erőlködtek. Némelyek minden jószágaikban elpredikáltaták halottjaikat, egész templomokat vonattak gyászba, cselédségek légióját feketébe öltözteték, fáklya gyertya égetésnek vége hossza nem volt; némely halott után egész kötet prédikáció, vers és oráció maradt nyomtatásban, mely utolsóknak a volt feladata, hogy a megholt családfáját minél felébb vigye Noé felé.¹⁴

Kövári Magy. Csal. Közél. Vis. és Szók. 101-110.

Farsang eltemetése.

Több helyt a farsangot hamvazó szerda délutánján el szokták temetni, mely szertartás következőképen megy véghez: Egy férfialakot kitömnek szalmával, s a korcsma asztalára terítik ki, mint valami holtat, mire egy leginkább bor-ivásról nevezetes egyén, hosszú ingbe öltözve, beszédet tart a mulandóságról, melybe különféle ízetlen tréfák szövetnek, s ezt az ájtatos hallgatóság féktelen hahotája követi. Befejeztetvén a beszéd, az alakot fölemelik, s a falu végére viszik, mit nagy csoport bábász nép szokott kikísérni, hol azután még néhány versezet szavaltatik valamely régi bordalból, s végre az alakot levetkőztetve, a korcsmába visszatérnek, s ott a múlt évben elásott boros palaczkot előveszik, sorba kóstolgatják, s az utolsó termésből ismét másikat ásnak el. Ezután tánczra kerekednek, melynek többnyire csak a reggel szakítja végét.

Honderű 1847, I. 93.

¹³ Mikes Kelemen temetése, volt az első, hol a protestánsoknak adni nem kezdettek. Bethlen M. Élete II. 49.

¹⁴ E szokás még a múlt században is annyira tartá magát, hogy némelyek temetése 10-12,000 frtba bele került. Minek következtében egy 1747.ápr. 16-ánkelt felsőbb rendelet a temetési fényűzést, igen okosan, korlátok közé veté. Így estünk át aztán a másik szélsőségbe, miszerént ma már csak is egy könyörgés, s csendes kíséret teszi egy-hangúvá vált temetéseinket.

Felsőbányai (Szatmármegye) kakasütés.

Ez itt leginkább a nősülési ünnepélyeknél fordul elő. A lakoma előtt ugyanis vagy két héttel, sőt néha egy hóval, a leendő menyasszony, ha saját házuknál nincs, a piacon is bármi áron szerez egy jóra való kakast, melyet hizlalnak a lakoma napjáig. E napon az esketési szertartás után ebédjüket végezve, a násznép s önmaguk multságául rendezik a kakasütést.

Téres helyen, de többnyire az utcán, hosszú zsinórra fűzik a kakast, s azután egy czölöphöz erősítik meg. Míg ez kívül történik, addig benn a házban a vőlegény szemeit kendővel bekötik, és zene s kiabálások között kivezetik a czölöphöz, hol a násznép közül egyik kilép, s a vőlegény kezébe egy oly hosszúságú rudat ad, melylyel a kakast azon helyről elérheti. Most arczczal a kakas felé fordítják, azután az adott jelre néhányszor meg kell fordulnia azon helyen, mit ha megtett, kezdődik a valódi kakasütés, s azalatt a zene folytonosan szól. A körülálló násznép feszült figyelemmel nézi a bekötött szemmel hadonázó vőlegényt, kinek sikertelen ütésein kedvtelve mulatnak; de ha sikerült leütni a vergődő állatot, leoldják szeméről a köteléket, s az elszédült kakas nyakát elszakítva, a főt a rúd végére tűzik; az eddig halk zene erősebbé válik, vegyülve a jókedvű násznép kiáltásával, s így vonulnak be a lakba. A megölt kakas húsa este adatik fel, midőn már a táncz némileg kifárasztá őket, mely étkezésnél leginkább az elvázott kakas története, s a vőlegény ügyes vagy ügyetlen ütései képezik a beszéd tárgyát.

Vas. újs. 1864. 506.

Garan szt. benedeki lapáttáncz.

Élt vagy 100 év előtt Garan Szt. Benedeken egy Szentiványi Raphael nevű jókedvű apát, ki a közel szliácsi, szklenói és vihneyi fördőkbe utazó, hozzá beforduló vendégeket mindenkor szívesen látta ebédre, multságára, lapáttánczra.

A protoculum, melybe minden vendég az egyik oldalán veres, másikon fekete lapáttal a magáét kikapta, s a kapottat maga a fél, vagy az apát nyugtatta, 1761-től 1799-ig vezetve, máig is látható az ottani apátságánál, magyar, német, tót, sőt franczia nyelven irt ily forma nyugtákkal:

1) Lapáttánczczal szokták a farsangot végezni, Benedek várában pedig legelső jövetellel lapáttánczot jártak, velem is eljáratták, ezzel bizonyítom, die 7. martii 1794. Sz. A.

2. Bebotlott Botlik Pál Benedek várába,
Vélvén szerencsés lesz prókátorságában,
Meg is nyerte pőrét, melynek jó bérére,
Három fapecsétet nyomtak . . felére.

3. Harmadnapos menyasszonynak kérésére,
Szent Benedeken személye mentségére,
Kegyelem nem használt esedezésére,
Most lapát üttetett neki jobb felére.
Nem fordulhatott másképp kegyelem sorsa,
Mert megcsípte a lapátnak borsá,
Így emlékeznek Szent Benedekről,
. . . Julianna menyasszony,
... és Zsuzsanna kisasszony.

Üstökös 1862. Jan. 11.2. sz.

Gergely és Balásnapja.

Némely kisebb faluban Gergely és Balás napján az iskolás gyermekek, amint ők nevezik „kassatumot” járnak, azaz mesterük részére dudaszó mellett házról házra kéregetnek;

különféle bakugrások közt belépvén a házba, így kezdik az éneket:

Ma vagyon sz. Balás püspök napja,
S azt ami régi szokásunk tartja,
Hogy a szegény diákok házanként járjanak,
Adjatok gyermekecskét,

Hadd tanuljon a-b-c-ét,
Totus campus debitorum,
Forum terminere!

Adjatok leánykát,
Hadd seperjen iskolát,
Totus etc. etc.

Adjatok pókát
Hadd vakarjon póturát,
Totus etc. etc.

Adjatok kakaskát,
Hadd vakarjon garaskát,
Totus etc. etc.

Adjatok szalonnát,
Hadd tartsuk jól Ilonát,
Totus etc. etc.

Adjatok sonkát,
Majd megesszük a húsát,
Visszaadjuk a csontját,
Totus etc etc.

Adjatok, adjatok amit Isten adott,
Mert ha nekünk nem adtok,
Fazekakban kárt valltok,
Majd úgy fogunk táncolni,
Mint a molnár tyúkjai,
Kik jól laktak búzával,
Az ellopott sok vámmal.

Eszerént bejárván a falut, este kántornéasszony a deákoknak vacsorát készít, s miután táncoltak is keveset, haza bocsáttatnak.

Honderű 1847. I. 94.

Giostra.

Ez a morlakoknak, vagy mint ők magukat nevezni szokták és szeretik, montanaroknak oly igen kedvelt népünnepe, mely nem egyéb ama lándzsaviadaloknál, melyet a mi őseink is annyira szerettek, s melyben Mátyás sem egyszer vett részt, és tűzött borostyánt fejedelmi homlokára. Az ünnepély napján tele vannak az ablakok lobogók, kendők, szőnyegek és virágkoszorúkkal, alig múlt el a dél, már hemzseg a nép mindenütt, különösen ott, hol a

turnírozók haladnak szép csendesen a küzdőtér felé. Legelői díszöltönyös poroszlók haladnak, hogy az utánok jöveknék utat készítsenek, azután egy viadalmas lovat vezető két szolga, s a paizs hordozó jön, majd az u. n. maestro del campo, kit segédei és a zászlóvivők környeznek, ezeket követik a lándzsalovagok, kik 12-ten vannak, s ruházatjuk a török magyar nemzeti viseletnek vegyülete. A menetet egy csoport poroszló zárja be. Azonban oda nézzünk, már megkezdték a viaskodást, mely karika szúrásból áll. Minden szerencsés szúrást pisztollövéllel üdvözölnék a nézők, aki pedig több karikát is tudott leszúrni, azt a poroszlók örömjongatás közt vállukra emelik, s úgy hordják körül a pályakörben. A díjt azonban csak az nyeri el, ki mind a három ízben, mind a három összecsapásban a legtöbb karikát szúrta le. A győzöt a nép vállaira veszi, utczáról utczára hordozza, s a lövések s a nép örömjongatásától csak úgy remeg minden. Így viszik őt egy darabig, azután arra alkalmas helyen leteszik, s ott vendégeskednek míg meg nem unják.

Bilder aus Ungarn 2. 123-121.

Göcseji virrasztó.

A göcsejiek halottjuk felett borral virrasztanak. Az ily virrasztótársaságnak három negyed részét majd mindig vén banyák teszik, kiknek egy részét míg a borszesz földre teríti, más része a holt lelkeért énekel és imádkozik:

Azon a környéken az a nép szokása,
Hogyha valakinek esik kimúlása,
Síró asszonyokat vagy pénzért fogadnak,
Avagy a sírásért nekik málét adnak.
Énekelve sírnak, de ha könnyük nem hull,
Hamar az egyházfi a korbáczhoz is nyúl.
A síralmas házhoz mihelyt megérkeznek,
Mintegy fél óráig ott ők megpihennek,
A test mellé ülnek, azután két felől,
Egyike secundál, más énekel elől.

Honderű 1845. 1. 242. Gvadányi „A falusi nótáriusnak elméltedései” 1796. 233. 1.

Gölniczbányai szokás.

Itt szt. Mihály napján a bányászok ünnepélyes menetben kegyajándékot visznek az egyháznak. E menet, mely feldíszített vas rudakat, gazdag ércztufákat, viaszgyertyákat és pénzajándékokat viszen, sokszor órahosszat is eltart. A menethez minden bányabirtokos egész munkás személyzetével és önkénytes áldozatokkal szokott járulni.

Vas. újs. 1858. 503.

Gömörmegeyi lakodalmi szokások.

A szülők rendszeren keveset ügyelnek gyermekeik ismeretségére és hajlandóságára, akit ők választanak, azzal kellő megalégedni s egybeházasulni. Kinézik ők, melyik lesz házi állapotjuk növekedésére, vagy egyéb haszon előmozdítására a legjobb házastárs, azután, ha hatodik faluban lakik is az Ő inyök szerént való leány, elmennek oda egy-két jó emberükkel a legény nélkül, s előadván, mint hatott nekik is fülökbe ez s ez becsületes leány híre, s a magok házi állapotját is dicsérve leírván, a szokott bibliai hasonlatosságokkal megkérlik a leányt. Ha a másik félnek tetszik az ajánlás, szintén hosszú beszéddel válaszol, s elfogadja azt. A leány ekkor nincs jelen, hanem az anyjával együtt a kamrában van, s ott hallgatja az örvendetes hírt és buzdítást. Ott benn a szobában, csak férfiak közt, elvégezik az egybekelést. Haza menvén a szüle, tudtára adja fiának, milyen jó s alkalmas személyt választott neki jövendő házastársul, s mint fog ezáltal gazdagságuk gyarapodni; ezek ellen a fiúnak nem szabad szólni, mivel annak

meg kell lennie, mit az öregek magok közt elvégeztek. Gyakran a menyasszony sírva, s a vőlegény búsan, kedvetlenül mennek a szent hitre, de erre a szülők csak mosolyogva azt felelik: „Én is úgy voltam, mikor elvettem a feleségemet, mégis összetörődünk.” S valóban lassanként összetörődnek a házasok, s nem élnek rosszabbul, mint azok, kik kölcsönös szerelemből házasodtak meg. A kézfogás előtt a leány atyja is egy két jó emberével elmegy a vőlegényes házhoz „háztűzlátni.” Ekkor megvizsgálják úgy van e a dolog, mint a legény atyja elbeszélte, megnézik még a legkisebb baromfiát is, s jó karban találván mindeneket, tudósítják, s neki biztatják otthon a leányt. A kézfogásra kitűzött napon a szülők a legénynyel együtt elmennek a leányos házhoz: „Kedves jó uraim! nekünk egy igen kedves galambunk elrepült, és egyenesen a kigyelmetek becsületes házába repült, nem látták-e kigyelmetek?” Ily vagy más képes szólással beköszönnek. Azonban a vendégeket egyszerre el nem fogadják, mert a leánynak egyszerre kiadását felette gyalázatos dolognak tartanak. Ha alkalmas a szószóló, ötször hatszor is kiküldi őket egymásután, s a fentebbi kérdésre így felel: „Kedves jó barátim, mi nem láttuk a kigyelmetek galambját, nekünk magunknak is van galambunk, de az a mienk, kigyelmetek pedig menjenek Isten hírével, és keressék a magokét.” Ekkor a kérő félnek minden további szó nélkül ki kell mennie a házból. Kevés idő múlva ismét visszamennek és jelentik, hogy épen az idevaló galambot kívánnák ők magokhoz venni, és szép gyönyörűséges kalitkába tenni, s ott táplálni. Erre a felelet: „Ez a dolog gondolkodást kivan, azért menjenek ki, míg felöle gondoskodnak, s ekkor újra ki kell menniök. Így foly ez, míg csak lehet, az a legderekkabb szószóló, ki a kérőket legtöbbször kiidézheti. Végre kifogyván a kiadó a mentségekből, a kérőket nagy becsülettel leültetik. De a legény kalapját le nem veszi, s állva marad, s ekkor először lesi oldalt jövődöbeli mátkáját, ki ekkor szintén előáll, s a kiadótól nagy szertartással ily módon szólíttatik meg: „No kedves húgom asszony, hát tetszik e kigyelmednek az ő kigyelme becsületes személye?” Erre a leány kijelenti tetszését, a legény leveszi kalapját s kezet fognak. Ekkor mindnyájan letelepedvén, a kérők a leánytól vizet kérnek, amikor hátulról, azután ismét tüzet, amikor előlről nagy gonddal megnézik, ha elég gyors e, s nincs e valami hiba testében. Az egész dolog késő este kezdődik, és sok hosszas beszédekkel és szertartásokkal jár, miértis maga a kézfogás éjfélnél előbb meg nem esik. Altaljában azon megkérést tartják díszesnek, amely mellett egy száll gyertya elég, míg a leányt kiadják. Tehát éjfélnél után felvervén mindent, valakit meghíni akarnak, meghíják a vendégeket. Míg ezek egymásután gyülekeznek, szüntelen foly az égettborozás; hol zenész van, tánczolnak, hol pedig nincs, ott dalolnak. Begyülekezvén a vendégek, a menyasszony tehetségéhez képest vékonyabb vagy vastagabb kendőket osztogattat ki a körülötte forgott és fátadott személyeknek. Ez így történik: a menyasszony anyja átadja a kendőket a szószólónak, az ölébe veszi, s azután egyenként előlvén, ily beszéddel adja át az illetőnek: „Kedves . . . uram, íme a mi menyasszonyunk nem kívánja hiába a kigyelmed fáradságát, hanem ezzel a kendővel kivan kedveskedni, hanem azt tudakoztatja általam, hogy inkább örül e kigyelmed az ő kigyelme nevének, becsületének, világban való életének, mint ennek a csekély világi mulandójószágnak?” Erre a megajándékozott elvévén a kendőt, a legnagyobb komolysággal így felel: „Inkább örülök az ő kigyelme jó hírének, nevének, böcsületének, világban való életének, mint ennek a csekély mulandó világi jószágnak.” Míg a kendőosztogatás ekképen foly, mindnyájan mély csendben fülelnek, mintha templomban volnának. Hajnal tájban vendégeskednek, a legény a mátkájával külön a kamarában, s azzal szétoszlanak.

Ezek után a jegyeseket bejelentik a papnál, s a lakodalomhoz készülnek. Az esketés a protestánsoknál rendesen a harmadik hirdetését követő szerdán van. De már az előtt való pénteken marhát vágnak s feltisztítják; az asszonyok pedig egybegyűlvén, a hurkáját kimossák és megtöltik, mert ezek a paczallal együtt tejben főzve, a lakadalomnak múlhatlan tál étkét teszik. Szombaton ugyancsak az asszonyok gyertyát mártanak; vasárnap tanakodnak holmi csekélységek iránt; hétfőn fáért mennek, s a vőfél a leányos házhoz megyén, a

menyasszonyt haza kérendő, s annak képében a guzsalyát el is viszi a vőlegényes házhoz: kedden a konyhakészítéshez fognak. Mindezen idő alatt a pálinkázás éjjel nappal foly, beszerzett égettborot az úgynevezett kócsár sáfarkodására bízzák. Ugyancsak kedden a leányos házaknál felállítják az úgynevezett kendőfát, azaz egyenes és mentől fiatalabb fát, melynek tetejére kendőt kötnek szalagokkal s néhány percczel, s úgy ássák a földbe. Minthogy a lakadalmakat rendszeren egyszerre tartják, azért a házak felett messze kilátszó ezen kendőfákról meglehet tudni, hány menyasszonyos ház van a faluban. Szerdán reggel eligazítván a ház táját, és házi bajokat, a menyasszony kikéréséhez fognak, ki ha más faluban lakik, több szekeren és zenészekkel mennek oda. A menyasszonyos háznál a szószóló újra elkezd a kötődést, tartóztatást, ittatást, úgy hogy kétszer háromszor is elkeli menni a vőfélnak, míg a menyasszonyt a szent hitre kinyerheti. Mihelyt a vőfél a menyasszonnyal eltávozott, valamelyik elővesz egy hosszú írást, s elkezd versekkel a menyasszonyt szüleitől, testvéreitől, atyjafiaitól, minden jó akaróitól, barátnéitől, komáitól búcsúztatni, mintha végkép ki kellene a világból mennie, mire a szülők, testvérek nagy jajszót ütnek, s egész torokkal siratják az elköltöző menyasszonyt. De a búcsúztatónak utolsó szavával a sírás egyszerre megszakad, és ismét vigadozni kezdenek. Azalatt a vőlegényes háznál elkészülvén, jel adatik harangszóval, s ekkor a menyasszonyos háznál levők is kiindulván, mindkét rész külön seregben a templomba megy. Esketés után ismét mind a két fél külön a maga szállására indul. A vendégség végeztével a vőlegény pártjával együtt a menyasszonyos házhoz megyén, hol darab ideig tánczolnak; estefelé a menyasszony holmiját szedik össze, amikor is annak minden portékájáért, ládájáért, ágyáért stb. fizetni kell a vőfélnak, különben ki nem adják a nyo-szolyók. Ezek ilyenkor a vőlegény szószólójának és vőfélnének téli zöldből s holmi száraz virágokból kötött bokrétát adnak, s azért is fizetni kell. Miután felrakodtak, mindenik kocsis lovára kendőt tartozik adni a menyasszony. A legelői menő kocsist illeti az, hogy a kendőfát fejszével kivágja, mintha élőfa volna, s a tetején levő kendőt a szalagokkal együtt elvegye, de nagyon gyorsnak is kell lennie, mivel már akkor tíz húsz gyermek készen lesi, merre dül a fa, s oda rohanván, egymásra omolva igyekeznek mindenik a fára kötött perczeket elkapni. Elkapván a kocsis a maga illetményét, sebesen vágatva zene, daliás, újongatás közt megindulnak, egyszer kétszer megkerülik a falut, s úgy viszik haza a menyasszonyt. Itt a ház ajtajában már készen várják az asszonyok egy tányérral, melyen méz van egy késsel, s az új házasságokat be nem eresztik, míg abból mindenik egy-egy kés hegygyel nem vészen, melylyel jelentik, hogy oly édes legyen házassági szerelmek, mint a méz. Ez meglévén, bemennek, a holmit a kamrában lerakják, s elkezdődik a tulajdonképeni lakodalmi multság. Az esteli rendszeren tíz óra után hordatik fel. Erre különösen meghívják minden vendéget ily beszéddel: „Ilyen becsületes embernek postája és követe, mint. . . általam hivatja kigyelmeteket az ő kigyelme királyi házához, az ő kigyelme kedves magzatjának középső tisztesség tételére, egy tál ételre, egy korsó italra. Ha azokat az ételeket és italokat az Isten megáldja, megszorítja, költeni, közleni kívánja kigyelmetekkel is, mint több hivatalos vendégeivel is. Ez szóm és mondásom.” A lakodalmas házat átaljában királyi háznak hívják. A lakomát égettborral kezdik, melyet elsőbben tisztán, azután mézesen isznak. Elkészülvén az esteli, a szakácsnék tálalnak, a vő fél felhordja az ételeket. Utolsó étel tejben főtt kása, melyet midőn megettek, a szakácsné kezét bekötve, nagy főző kanállal és tányérral sorban jár, panaszkodván, hogy kezét a kása megégette, és kéregetvén annak gyógyítására. Minden vendég tartozik valami pénzt tányérjára tenni, különben a főző kanál fenyegeti.

Egyik szakácsasszony kezét bekötötte, A főző kanalat kásával töltötte; Megforrázta, úgymond, a kezét a kása, Az asztal körül járt, hogy azt minden lássa. Hogy meggyógyíthassa, arra kéregetett, Ki poltrát, ki húszast adott, mint telhetett.

Azután azok ülnek le, akik addig felszolgáltak volt. Erre az asztalok kihordatván, világos virradtig tánczolnak és mulatnak. De éjfél előtt a vőfél bevezeti a vőlegényt a halókamarába, s lefekteti, azután visszatér, s hallgatást kérvén, előadja versekben a vőlegény forró

kívánságát az ő menyasszonya után. Azzal meggyújtván egy épen ez alkalomra készített három ágú gyertyát, s ugyan olyat a menyasszonynak is adván, a zenészek az úgy nevezett lefektető dalt kezdik el, s a vőfél megindul, utána a menyasszony, ezután meg sorban a jelenlevő leányok, s különös táncmozdulatokkal megkerülik néhányszor a szobát, hangosan danolván zene mellett a lefektető dalt. Azután egyszerre a vőfél kiszalad az ajtón, utána a menyasszony s leányok egyenest a hálókamarába. Itt a vőfél szép szerivel, vagy erőszakkal is ki ragadja a szűz koszorút a menyasszony fejéből, s a vőlegény mellé fektetik. Azután magukra hagyják az új házásokat. Reggeli szürkületben kimennek a hajnal tánczot járni, azaz a falu közepére kimenvén, szalmából nagy tüzet raknak, s körül tánczolják, a menyasszonnyal pedig, kit oda magokkal kivisznek, több ízben egymásután keresztül ugráltatják, ha rést találva haza nem futamodik, s itt a vőlegényes háznál pénzért bebocsáttatást nem nyer. E hajnali tüzelést perselésnek is mondják. Beeresztetvén a menyasszony, azonnal átöltözik, s kontyot tesznek a fejére.

Azalatt a leányos háznál is foly a lakodalom, ép úgy mint a vőlegényes háznál. Az ottani vendégek nagyobb része másnap, akár a helységbe, akár messze földre vitetett a menyasszony, az úgynevezett hórészbe indul a vőlegényes házhoz. Itt a menyasszonyt, egész fejét kendővei bekötvén, az ajtóba állítják, hogy ott a hórészeseknek kötőjét tartsa, melybe azok pénzt vetni tartoznak, különben meg nem mutatják nekik a menyasszonyt. A hórészesek rendszeren a zenészeket is kénytelenek megfizetni, máskép nem játszanak nekik, hanem a pitvarban maradnak. Miután a hórészesek magukat kimulatták, estelihez ültetgetnek, s megvendégettetnek. De még el sem költhetik az estelit, midőn holmi pajkosok a házban levő tűzre paprikát hintenek, vagy azt pipából szívják, minek folytán igen erős, fojtogató, köhöggető s prüszköltető füst támad. Emellett ajtón, ablakon dobolni, dörömbözni kezdenek, annak jelentésére, hogy a hórészesek már takarodjanak el, s ezek végre is akarva nem akarva a nagy füst és dobolás elől eltávoznak. Elmentök után ismét foly a mulatság, mintha semmi sem történt volna. A táncz és vendégeskedés rendszeren folyvást tart vasárnap reggelig; ekkor eljönnek a menyasszony szülei s közelebbi atyjafiai a kárlátóba, hogy meglássák nem esett e valami kár a menyasszonyban, vagy holmijában. Azután mindnyájan a templomba mennek, hogy az új asszonyt az Isten színe előtt bemutassák; az isteni tisztelet után ismét vendégeskednek, s ezzel berekesztetik a lakodalmi mulatság.

Minthogy a faluban rendszeren tartják lakodalmaikat az illető jegyesek, tehát az egyik félnek vendégei a másik félnek lakodalmát is meglátogatják. A látogató borral vagy pálinkával megtöltött edényt szokott magával vinni, melyet *tőle* szép szavakkal elfogadnak, de azután, ha magát kimulatta és távozni készül, ismét frissel és jobbal megtöltenék.

Magy. Erd. Kép. I. köt. 277. Tud. Gyűjt. 1827. 7. 38-48. Gvadányi ..Bontó Pál 13. lap.

Gyermekkeresztelés.

A gyermekkeresztelések szintén különböző szertartásokkal járnak. Különösen az első lebetegedés, s az első gyermek keresztelése nagy teketóriával ünnepeltetik. Némely vidéken a következő szokások divatoznak: A gyermekágyat a szoba sarkában vetik meg, de vajúdáskor a gyermekágyast a szoba közepére terített zsúpágyra fektetik, hogy a születés ott történjék meg. Azután a csecsemőt az asztal alá viszik, melyen megszegett kenyér van, annak jelentéséül, hogy az újdonszülött soha ki ne fogyjon a kenyérből, azután az apa ölébe teszik, s végre a szoba zugolyába viszik.

Emellett nagyon vigyáznak arra, hogy midőn a csecsemőt ide oda hordozzák, lábával ne essék az ajtó felé, mi azt jelentené, hogy nem sokára lábánál fogva, azaz halottan fogják kivinni. A komákat, keresztapát és keresztanyát a bába hívja meg. Mikor a csecsemőt kereszteltetés végett a templomba viszik, azt a komaasszony előbb karjaiban háromszor szokta a ház küszöbe fölött meghintáztatni. A keresztelő után a komák, atyafiai és szomszédok lakomára gyülekesznek, ezt paszítának, poszréknak nevezik. Minden vendégnek

minden ételből kell valamit ennie, hogy a gyermek majdan ha fölserdüendő, ételben italban finyás és válogatós ne legyen. Mikor a gyermeket először fürdetik meg, akkor a fürdőbe néhány pénzdarabot vetnek, melyek a bábát illetik, hogy a felserdülő gyermeknek ne legyen fogyatkozása a pénzben; tollat is vetnek a fürdőbe, hogy jól tanuljon. A bölcsőbe kulcsot, bibliát, az apa ingét, mellényét stb. szokták tenni, hogy a gonosz be folyásokat, boszorkányságokat tőle eltávoztathassák. A gyermekágyast a koma, a szomszédasszonyok 11-14 napig jó ételekkel tartják, melyeket természetesen az apa költ el leginkább. A keresztelő lakomával jár.

Hajdudorogi menyasszonyág.

Sajnálatra méltó azon nő, ki e vidékre talál férjhez menni; mert oly kemény menyasszonyi ágyba vezeti őt férje, milyenről csak nem is álmodott. Ugyanis itt ha nem is általában minden háznál, de mégis legtöbb helyen faagy helyett sártéglából épült ágy divatozik.

Vas. Újs. 1858. 108.

Határhányás emlékezetessé tétele.

Hogy a községek, vagy azok egyes szomszédos lakosai földjeik határvonalai iránt tisztába jöjjenek, a határon magas hányásokat szoktak földből vagy kövekből vetni, a községek kirendelik az ásókat, kik közt suhanczok is vannak, a földhányás kellő magasságot és takarítást érven, az előljáróság a néppel együtt a hely színére megy, s a hányat emlékezetére az azzal bajoskodott fiatalabbak a dombra fektetve, megcsapatnak e szavakkal: „Emlékezzetek meg, hogy ekkor s ekkor stb. a határt itt hánytátok.” Néhol pedig a megcsapatott jutalmul s emlékül is egyszersmind ezüst húszasokat és tallérokat kapnak, zene bönög azután, s mulatság rendeztetik.

A dömsödi jegyzőkönyv így jegyzett fel egy határhányást: 1755. Karácsonhó 11-én a dabi és dömsödi szigethatár megállapításánál egy határocska hányatott két sor fűzfák között, s megemlékezés okáért megverettek Bödi Ferencz és András dömsödiek.

Ez oly szokás, mint a vadászoknál, ha az újoncz puskázó az első vadat leteríti, ennek emlékezetére társai puskavesszővel felcsapják, vagy adásvevésnél az áldomás ivás, annak bizonyosságára, hogy igaz jószág adatott el, s vetetett meg, vagy halottas házaknál a tor, annak jelére, hogy a jelenlevők látták a halottat, s annak mikénti kimúlásáról bármikor bizonylatot tehetnek.

Hátszegyidéki oláhság Nedeja ünnepe.

A hátszegi nép életének s kedélyének legtisztább tükre a nedéjának nevezett piros pünköszt ünnepe, mely alkalmasint a régi nejadok-najadoktól, a források, folyók, kutak lakói és nemtőitől veszi eredetét, kiket sassal koszorúzott fővel ábrázoltak, amint hamvedren nyugosznak, s a belőle ömlő vízre túlvilági szépséggel mosolyognak. Ezzel a Hátszegen a tavasz megérkeztének örömét ülik. Ez ünnepet régenten a földes urak tartották fenn – most többnyire közkölségen esik Összegyül ilyenkor legény, leány s az öregek is a vidékből, s tilinkó és csimpolya mellett naphosszat zsupálnak (tánczolnak) és isznak; közben a rögtönzéseknek, helybentermő népdaloknak végehossza nincsen:

A telegraf oszlopára,
Oszlopáról sodronyára,
Fölteszem az ízenetet,
S elhozom a szeretőmet . . . Nedejára.

Ezt pedig összefogódzva mindig éneklük:

Zöld levél és vendégség,
Szívem szerelmétől ég,
Hej Nedeja Nedeja,
Üres pipa tarisznya.

Selyemkendő nyakadba,
Enyémbé juhászbunda,
Ezüstpénz a hajadba,
Szép orczádat csókolja,
Hej Nedeja, Nedeja,
Gyerünk be a lúgosba.

Vas. újs. 1859. 591.

Hegyaljai szüret.

Hegyalján, hol a bölcs IV. Béla áldásos intézkedése folytán ültettek munkás kezek szálló vesszőket, mindig kedélyesen és vígan foly le a szüret. Alig van viskó, hol legalább egy dudás ne hangoztatná a felvidék kedvelt nótája „a pozabucski pozahlatot” s a bérczek többszörösen visszaverve a szedők egyszerű dalai és örömjongatását, már meszünnen hirdetik, hogy itt ma a nép nagy ünnepet tart. Ha az est félbeszakítja a munkát, szanaszerte meggyújtják a tüzet a tavalyi rőzsékből, s aztán csoportosan körülveszik a gyermekek és öregek, míg a fiatalság távolabb heveredik le a gyepesen, s beszélgetnek sok szóval a szép jövőről. Amoda tűzijátékkal bajoskodnak az atyafiak, meglátszik rajtok, hogy tavalóta nem próbálták, mert csak minden 4-5 vergődik fel magasabban közölök az égre. Azonban hagyjuk a tarkabarka csoportozatokat s az élénk sürgés forgást, nézzünk ide hol most készítik épen a szállóhegy birtokosának a koszorút nagy gazdag gerezdekből, van közte dinka és gahér, meg egy-két mezei virág is. Mikor aztán elkészült, két fehérbe öltözött piros arcú leányka cifra rúdon vállára emeli, s úgy viszi, a cigányok és szedők csoportjától kísérve, végig az utcákon. Itt ott megállnak, hogy a körülöttük levő legénység megkínálhassa a tavaliból az elejőkjöttöket, s midőn haza érnek, felfüggesztik ott valamelyik szobában a koszorút, s tisztelőtére reggelig esznek, isznak és tánczolnak.

Bilder aus Ungarn I. 68.

Hérész.

Ez alatt a menyasszony szülei házatól a vőlegény házáig tartó menetet értjük. Kik abban részt vesznek, hérészeknek neveztetnek. Ezek mindegyike visz valami ajándékot, melyet azután a násznagy előtt szoktak lerakni, ki őket azután különösen megdicséri, s míg az ételeket beadja a konyhába, a többit felaggatja az úgynevezett paradicsomfára.

Hétfalusi kakasünnep.

A kakasünnepet Hétfaluban húsvét harmadik napján szokták volt megtartani. A tanító megjelent mind a két nembeli iskolás gyermekekkel a helység játszó helyén, ahol őket a kíváncsi és mulatni vágyó néptömeg fogadta. Itt a leánykák és legénykék két táborra szakadtak. A leánykák közül mindenik egy koszttal (bottal), a legénykék ívvel és nyilakkal voltak ellátva. Mind a két tábor részére egy-egy czövek veretett a földbe; a leánykák számára egy hizlalt tyúk, a legénykék számára pedig egy hizlalt kakas lőn a czövekhez kötve. Ezekután a leánykák bekötözték egymás szeméit kendővei, míg a fiúk illő távolságban a kakastól, rendbe állottak, miként azon katonák, kik egy elitelt főbelövésére rendeltettek ki. A leánykák föladata volt, bekötött szemmel a tyúkot felkeresni, és megütni; a fiúké, a kakast

nyíllal lelőni. Ki leghamarabb találta az áldozatot, azé volt a dicsőség

Ezen eljárás alatt megzendült aztán az iskolás gyermekek ajkán az úgy nevezett „kakasének” melynek szövege így hangzik:

Jaj szomorú gyászos óra,
Ki provokálsz kockázásra,
Szívdobbantó viadalra,
Diákgyermeki játéokra.

Mért vigasságos életem,
Éjjeli szép éneklésem,
Időkort megjelentésem,
Lón én keserves életem.

Mert midőn meg se gondoltam,
Halál mérgével tartoztam,
Mire volt hizlaltatásom,
Nem tudtam, de csak most tudom.

Anyám mikor melegegett,
Szárnyaival fedeggett,
Hogy hozhatna ez életre,
Lett volna bár vészesemre.

Kétszer születtem világra,
Voltam sokaknak hasznára,
Időkornak megmondója,
Éjjel mindenkori óra.

Ily hasznos voltom nem nézték,
Hanem értem adták pénzek,
Meghízalván az ő ívjek,
Megronta s nyilval megöltek.

Nyilak miatt lón halálom,
E világból kimúlásom,
Mire volt hizlaltatásom,
Tyúkok között kodácsolásom.

Bőrömet úgy megliggatták,
Mint a rostát úgy csinálták,
Szegény fejemet nem szánták,
De nyilokat mind rám szórták.

Íjj ereje s nyilak mérge,
Bőrömet megfeszegette,
Fejemet földhöz szegezte
Erőmet is mind elvette.

No borbát¹⁵ fonó asszonyok,
Kik csak kakas szóra vártok,
Én többet nem kenternálok,
Mert engem pénzért adatok.

Ti kakasok vigyázzatok,
Diákokat ahol láttok,
Magatokat elvonjátok,
Velők szembe ne szálljatok.

Kikiriki az utczákon,
Kikiriki a tyúkokon,
Kikiriki a hivukon¹⁶
Kikiriki a pajtákon.

Hallod e te kakas koma,
A szomszédnak jó kántora,
Nincsen nálad melódia,
Oda lett a hangos nóta.

Immár többet nem szólhatok,
Mert nyilak mérge elfojtott,
Azért rólam tanuljatok,
Élők, hogy így ne járjatok.

A kakasünnep azzal végződött, hogy a diadalmas lánykát, ki a tyúkot agyonütötte, lánykátársai; a diadalmas fiút pedig, ki a kakast lötte agyon, fiútársai kísérték nagy zajjal a szülői házhoz, hol a lánykák tyúk-hússal, a fiúk meg kakashússal csaptak világraszóló vendégséget.

Vas. újs 1861 500.

Holdmezővásárhelyi lakodalom.

Itt újborkor tömeges a házasság, néha egy nap 10 pár is esküszik, és pedig szerdai napon. Módosabbak kocsin mennek templomba, s az új párt lovaslegények kísérik, szalag és zsebkendővel cifrázva. Vőfélek zászlóval vezetik a zenét. Vígan mennek, vígan jönnek. Visszajövet a rokonság és vendégség, kik templomba nem mentek, a háznál várják a lakodalmásokat. Néha 2-300 vendég is együtt van, mert a meghívásoknál nem csak a ház, de a föld szomszédokra is figyelemmel vannak. Nyáron sátor alatt tartják a lakodalmat, mely oly nagy, hogy nem csak a mulatóknak, de a nézőknek is helyt ad. Csárdás a fő táncza a lakodalmásoknak, melyet cifrán járnak. A vacsoránál első ételök a tyúkleves, kiválóan szeretik csinálni a borkorcsóját és túróslepényt. A lakodalmat a leány apja tartja ki, s ekkor a legroszabb borokat adják fel, mert sok kell, de meg részegséget sem akarnak, innét nevezik el ők a rossz bort „lakodalmás bor”-nak.

Táncz kezdetekor, a menyasszony viszi a nőknek a tánczost, egy tánczos pedig (ügynevezett tánczmester) a férfiaknak szerez tánczosnőket. A menyasszonytáncz mindig abból áll, hogy a lakodalmás ebéd végeztével, kivezetik a menyasszonyt közel rokonai, és felfejkötőzik, majd legszebb ruhájába öltözve vezetik a vendégekhez vissza, hol a vőfél jó előttük, az asztalfőre vezetve Őket. Bemutatja násznagy uramnak, s elmondja, hogy kezdődik

¹⁵ Serény gyors, ügyes.

¹⁶ Padlás.

a menyasszonytáncz, s hogy legyenek szívesek a vendégek az új pár háztartásához egy kevés pénzbeli ajándékot adni. Ekkor a menyasszony az asztalfőn ülő vendégeket megcsókolgatja, az asztalra egy rostát tesznek, melybe 5-6 krt perdit bele egy nő s egy férfi. A férfi forgatja a menyasszonyt, a nő a vőlegényt, míg nem ismét más férfi és nő váltja fel a tánczolókat, midőn ismét pénz gördül a rostába. Ha a tánczos nem akarja egyhamar kiereszteni keze közül a menyasszonyt, mindenkor pénzt vet a ros lába; de ellenfele szintén nem akar hátralépni, ez is ugyan zörögteni a rostát pénzével, mígnem egyik vagy másik kifogy apró pénzébe, s a pénzesebb marad a táncztéren. Így megy a nő tánczosok között is, kik a vőlegényt tánczoltatják. Ez alatt a többi vendégek kört képeznek a két pár tánczos körül, s midőn már az egész vendégsereg részt vett a menyasszony és vőlegénytánczba, az asztalnál ülő vendégek megszámlálják a pénzt, mi rendesen 10-15 pengőre megy. Ami a kerek számon felülmarad, az a zenészeké és vőfélé, a többit a menyasszonynak adják, jó áldás kívánatok mellett, ki azt zsebbelijébe szedi, és szemérmesen megköszöni, majd távozik, hogy átöltözködjék.

Vacsorakor a köszöntéseket maguk rögtönzik, és csemegeadáskor az új párra ürítenek poharat, – többnyire e szavakkal: „Adjon isten az új párnak bort, búzát és békességet.”

Kárlátókor, mely nem egyéb egy vendégségnél, mely azon alkalomra adatik, midőn a férjhez adott leány, mint új asszony először megy haza szülei házához, a nőnek feje szépen be van kötve, neki kell fogadni a vendégeket, minden érkezőt, férfit úgy mint nőt megcsókol. Ekkor kezdik megítélni az új asszonyt, s ha ügyes megdicsérik, ha hiányai vannak megszólják. Innen ered a kárlátó név. Ez a kárlátó nagyobb ünnepély, mint maga a lakodalom, mert ha ez csendben ment is véghez, a kárlátó annál zajosabb mulatság.

Más vidéken a szülők mennek gyermekeik, az új házások látogatására.

Vas. újs. 1858. 96. Nefejejts 1862. 147. 92.

Hódmezővásárhelyi mesteremberek lakozása.

Itt a mesteremberek tartják a bált, de a legények adják össze a szükséges pénzt zenére, borra; az ételeket pedig a mesternők sütik és főzik össze. A kitűzött napra szalagos ifjonzok mennek vendéghívogatónak.

Vendégségnél külön asztalnál ül a czéh- és atyamester, ezekhez vezetik a rendezők a vendégeket, bemutatják, s a vendégek ilyenkor, az előtők lévő asztalon kitett tálczába, rangjokhoz illőleg, a czéh javára áldoznak, és pedig mindig készpénzt.

A lakozás 2-3 napig is szokott tartani, kivált a kovács és csizmadia-czéhbelieknél.

Horvát határőrvidéki házassági szokások Károlyvár vidékén.

A megkérések rendesen aratás után történnek. Előbb két gügyü,¹⁷ azután maga a vőlegény értekezik és alkuszik a leány szülőivel, azután mindkét ház barátai híják meg a vendégeket.

A meghívottak (szvali), kik között egy zászlóvivő (zástovnik) és kettő násznagy (kumi) a nászvezetőnek (starashina) vannak alárendelve.

A várt estén¹⁸ a vendégek a vőlegénynyel együtt lóháton mennek a menyasszony házához, hol a koszorúleányokkal együtt segítik az arakoszorút fűzni, mit bevégezve, vacsorálnak s haza térnek.

Másnap a nászvezető által rendezve ismét lóra ülnek · elöl megy a zászlóvivő, utána jönnek a násznagyok, s így páronként minden vendég. – így megy az egész népség a menyasszonyhoz. Az utón többször megállnak, s italt és ételt vesznek magukhoz. – A legjobb lovas előre ugrat, és a menyasszonynak egy kendőt ad át (marama), mit ez rendesen a nászvezetőnek szokott ajándékozni. Majd a leányok egyike egy koszorúzott almát tűz a zászló tetejére. Ekkor a jegyesek a szülők előtt leborulnak, és térden fogadják ezeknek áldását, és az

¹⁷ Alföldi tájszó, a kérő násznagyok.

¹⁸ Alföldi tájszó, esküvő előtti est.

új életre való oktatását. Ekkor befátyoloztatik a menyasszony és lóra ül, két vendég szintén lóháton oldala mellett kíséri; a koszorúleányok, néha négy is, a férfiak mögött ülnek lovon; a menetet egy eleséggel terhelt ló zárja be.

Így érnek a templomhoz, hol végbe megy az esküvő, azután előbbeni rendben elindulnak a vőlegény házához, a menyasszony oda érve, háza födelét dióval és fűgével dobálja meg.

A lakománál a menyasszony ül legfölül, a vőlegény a vendégeket szolgálja ki. E közben a menyasszony vagyonát (ripovade) a vőlegény házába hozzák; lakoma bevégeztével kezdődik a füzértáncz, mely népdalok kísérete mellett járatik; az estét ismét egy gazdag vacsora fejezi be.

Éjfélkor a násznagyok az új házasságokat hálókamrájukba kísérik, hol (amint ők nevezik) lovagja által a menyasszonyi koszorú egy karddal leüttetik.

Másnap az új menyecske az első, ki megjelen, ő készíti a vendégeknek a reggelit, s ő takarítja össze a lakást, ezután friss forrás-vizet hoz kézmosásra, mely alkalommal egy-egy darab pénzt kap.

A gazdagabbaknál e vendégségek néhány napig szoktak tartani.¹⁹

Több különbség mutatkozik már a szláv vidéken. A kérők előbb a szülőknek adják tudtokra szándékukat, ez rendszeren este történik, mert vacsorához ülve, a menyasszony itt adja beleegyezését, ha elfogadja a kérőt, ráköszönt és iszik vele. De jellemző e nép óvatossága, nehogy egy kérőnek vacsorát kellessék adni, kit elfogadni nem szándékoznak, azt a szokást vették föl, hogy a vacsorához szükségeseket a kérő adja, de oly annyira mindent, hogy még a kenyeret, mit esznek, sőt mi több, még a gyertyát is ő hozza, a szerdai napokat legszerencsésebbeknek hiszik a lakodalmakra.

A nászmenet egészen elválik a leírttól. A menyasszony egy szánon, vagy kocsin, csak egy idősb nő kíséretében jön a templomhoz; ellenben annál lármásabb s nagyobb szerűbb a vőlegény kísérete, kik mind lóháton szoktak jönni, esnem egy kéz visz el szomorú emléket azon szokásnál fogva, hogy pisztolyból lövöldöznek, mert tudni való, hogy e népnek több rozsdás és rozsz, mint jó lőfegyvere van.

A bohóc (csaush) a menet vezetője, ki a faluban található legroszabb lovon ül.

Kalapját egy lúdszárny díszíti, derékig mint férfi, alább mint nő van öltözve, s így ül a nyeregtelen rozsz gebén; a legnagyobb lármát ő csinálja, s habár néha tréfái igen nyeresek és szögletesek, de míg e hivatalban van, addig senki sem érezheti magát általa megsértve.

A vőlegénynek a menyasszony egy kendőt ad, melyet hátára kötnek, a kalapjára pedig egy nagy virágcokort tűz; a menyasszony a násznagytól (debelkum) egy vég kelmét kap, melyet a nyoszolyó-asszony átvesz.

Amint a templomba érnek, ennek közepén megállnak, a menyasszonyt a nyert kelmével beterítik, és most az esküvés megy véghez, ezalatt a koszorúleányok két koronát tartanak az esküvők fölött, melyek szent képekkel vannak ékesítve, és azért a görög templomban az esküvést „házassági koronázásnak” is szokták nevezni.

Az ima után a pap a koronát átveszi, és e szavakkal: „Isten szolgálja, én koronázlak téged e tisztes nő urává” a koronát fejére teszi: „Isten szolgálója én koronázlak téged e férfi nevére, légy kísérője és társa ez élten át.”

Ha a menyasszony koszorúját félti, akkor csak érintik a fejét, de sokszor a koronák oly ékesek s drágák, hogy büszkén hordják fejkön. Eredetileg zöld galyból vagy virágokból fűzték e koronákat, a még hervadatlan ifjúság jeléül, de később a fényűzéssel ez is megváltozott, most a gazdagoknál arany vagy ezüstből, a szegényeknél más ércből szoktak e koronák készíttetni.

De mennyi bajjal jár az, míg egy fiatal ember, ha csak nem nagyon gazdag, odáig jut, mint előbb leírtuk.

Rendszeren a szülék választanak gyermekeiknek házaspárt, a fiút apja előhíja és kijelenti

¹⁹ Így írja le Haquet is a bán- és varazsd-vidéki szokásokat, melyek csak kevésbé térnek el a fenn leírtaktól.

neki, hogy házasodni fog. Jövő héten leány nézőbe mennek, ezt vagy amazt már kinézte neki.

A fiú egész alázatossággal felel rá, hogy majd elmegy vele. Ekkor történik a leirt megkérés és eljegyzés; ha kész az alku, a fiú apja vesz mindent a legközelebbi vásáron a leánynak, u. m. csizmát, ködmönt, kendőt, fülbe függőt, ládát, gyűrűt, nyoszolyát. – De történik, hogy egy gazdagabb kérő jön, akkor amannak lemondanak, persze kerül ebből azután perpatvar, van szaladgálás a bíróhoz, és csak ha mindent megbír téríteni a vőlegénynek, kapja meg a menyasszonyt, ha ez szép, úgy öröme nem tart sokáig, mert egy harmadik és negyedik is jelentkezik ugyané szándékkal, és akkor kezdődik a többet ígérés. A legtöbbet ígérő kapja meg a menyasszonyt.

Ha ily kérők között aztán olyan van, ki érzi magában, hogy habár szegényebb, de többet ér a gazdagabbnál, sokszor igen érzékeny boszút vesz. Nem egyszer történtek már e végett gyilkolások, de még többször verekedések, s ebből az illető leányok sincsenek kivéve, úgy hogy nem egy menyasszony ment már kék szemmel az oltárhoz.

A jegyváltás idejétől egész az esküvés napjáig, a vőlegény úgy kerüli a menyasszonyt, mint a bűnt, emez viszont; s ha a leány a fiút meglátja, lesüti szemét és nem szól hozzá. Ha a leány nagyon szemérmes, még a jegyváltáson sem túri meg a legény jelenlétét, és csak a násznagy által történik meg.

Ez alkalommal az eljegyzett leány egy nagy almát (jabluka) kap, melybe a legény vagyonához mérve egy vagy több darab arany, vagy ezüstpénz van dugva; erről neveznek aztán minden arajándékot jablukának.

A menyasszony gospodarjának legalább tizenkét forint, az apának tíz forint, az anyának két forint, minden fivérnek nadrágra hat forint, a többi házi népnek hét forint jár, mely ajándékok mint minimum tekinthetők, mert gazdagabbnál sokkal nevezetesebbek. De gondoljunk most egy 25-30 tagból álló családot, s nem fogjuk csodálni, hogy egypár lakadalom sokszor koldussá tesz egy szegény embert.

De a szegény ember is akar ám házasodni! mitévő legyen tehát, habár a nőrablások a törvények által igen szigorúan büntetettek, és most ritkábbak, azért máig is fordulnak elő.

Ha a falu ifjúsága a korcsmában tánczra össze van gyűlve, 5-6 jó barát egy leányt körülvesz és elrabolja, ha a nő egyetért velők, ez könnyű, de alig is hihető, hogy egy rablás történjék anélkül, hogy a nő félig ne egyezzen bele. – A rablók az erdőségekbe vonulnak, ott 6-8 nap maradnak, hol minden papot a környéken fölkernek, esketné meg őket: ez persze nem teszi, akkor egyik haza megy az illetők családjához, és tudósítja a történetről ha a leány szereti a férfit, és csak szegénység szülte e tettet, szép csendesen összeesketik; de ha nem akarják neki adni, és inkább haza viszik „a gyászhet után” azzal vigasztalják magukat, később majd kerül, ki elveszi.

Ha ily rablás oly nővel történik, kit egy férfi megkért, de kosarat adott neki, vagy ki eljegyezve volt, és többet-ígérés miatt elvált, az ily esetnél rendesen per szokott támadni; mert a szülők törvényesen keresik gyermeköket, és szigorúan kívánják a rabló megbüntetését. Vájjon nem bánja e a vőlegény ilyenkor, hogy visszanyeri aráját? vagy hogy azelőtt ő ütötte el emennek kezéről, mert a sok ajándékot odahagyni nem akarja, s ha pedig visszalép, ez mind ott marad, és így inkább elvállalja a nőt; ha a rablás nem önkarata által történt, ezért szemrehányást nem nyer, de nem ritka, hogy ily esetben vérboszú éri a vetélytárust.

Egy család bár hány tagból álljon is, ritkán vál el egymástól; az apa, nagypapa és unokái minden gyermekeivel együtt maradnak; a leányokat elviszik férjhez, a fiúk pedig haza házasodnak. Csak oly család, hol egyetlen gyermek a leány, ott vőt vesznek a házhoz.

Az esküvő után egy hétre kezdődnek a rokonok látogatásai az új házaspárnál, melyek három nap alatt megtörténnek, mert ez idő alatt folytonosan tart a lakomázás. – Ez időn át mindig szól a duda, általában ez a legkedveltebb zenéjük; ha e sívító rikító eszközt zenének lehet nevezni, ez izgatja és vidítja kedvöket, s ezen hangok ragadják az ifjúságot csodálatos tánczokra.

Horvátok harczy esküje a múlt időiben.

Mikor a horvátok harczra készültek, minden faluban máglya égett az egyház kapuja előtt. A fenfobogó tűz körül aztán összegyűlt a harczképes fiatalság, s megesküdtek mindnyájan az élő nagy Istenre, boldogságos szűzre, és községök saját védszentjére, hogy a közbizalom által választandó vezéreket követve, mint dicső őseik fognak hazájok és tűzhelyeikért küzdeni.

A lelkész ezután egyenként befecskenedezte az esküt tett férfiakat szentelt vízzel, a nők pedig egy kitömött babát hozván elő, bedobták azt a lángok közé, s arra az egész népség így kiáltott: „Ilykép égjen a pokolban az, ki ha megkezdődött a harcz, nem lesz méltó utódja a dicső ősöknek. Ezt követte a védcsapat vezérének megválasztása.

Bemellay G. Ker. Fő. I. 46.

Horvát hősök eltemetése.

A horvát hősöket ha elestek, a csatatérről bajtársaik hozták haza, köntösét ereklyeként oszták szélyel, s ahelyett a rokonság, vagy a hős kedvese, vörös szegélyű fehér ruhát, vagy fekete zubonyt ajándékozott a holttestre, mely aztán az egész község kísérete mellett temettetett el. A pizmákat, melyekben a hajdankor bajnokaink hőstetteit örökíté meg a hagyományos népköltészet, ilyenkor nagyban dallá a gyászoló csoportozat.

Remellay G. Ver. és Fél. 1861. I. 51.

Húsvéthétfői szent-gellérthegyi népünnep.

Pesttel szemközt, a Duna partján, szaggatott sziklafalaival, meredekül emelkedik föl Gellérthegye, mely egyébként annyira elhagyatott, hogy csak szelek s egy két eltévedt madár, vagy a bogarakat és ásványokat gyűjtő tanulógyermekek látogatják meg olykor-olykor; de egészen másképp van ez húsvéthétfőjén, mikor is szakadatlan sokaság kapaszkodik föl a kigyózdó ösvényeken, s a hegy alig képes a feltóduló tömegnek elegendő helyet adni. Itt bor és sörhordókkal megrakodt szekerek vannak, körülöttök száz siirge kéz és száz szomjas torok foglalatoskodik; ott sátrak alatt mézes kalácsért czívódnak; emitt ponyvákön olvasót, képeket, játékszert és gombot árulnák. A sihederek is megkeresik szerepöket, és tűzműveket szórnak a légbe, míg körülöttük labdáznak, bújócskáznak, kergetőznek a többiek, s hogy a koldusok tarka serege sem hiányzik ily alkalomkor, mely oly sokoldalúan támadja meg zsebeinket, azt talán mondanom is feleslegei!

Magy. Era. Kép. I. füzet 117.

Húsvéti határjárás Zala-Egerszegen.

Zala-Egerszeg egy egyszerű, kedves magyar város Zalamegyében, s főhelye e megyének, a Zala vize mellett, Budához 24 mértföldnyire, kies termékeny vidéken. Hajdan híres város volt.

Eredetét e népszokásnak századok sűrű homálya takarja. A találgatás: váljon hűn szokás-e, vagy a határ csapásnak (metatio) évenként meg-megújuló össz jellemű magyar gyakorlata? kételyben hagy. Egyébiránt a zala-egerszegi határjárást a nép tudalma újabb történeti hagyományra alapítja.

Néphagyomány szerint, a nagy-kanizsai török basa e vár birtokára ásitozott. A nagyhét egyik éjjelén, húsvét virradóra, Besenyő alatt, egy jelentékeny török tábor nyúlt el. A basa sátra a halmon még most is épségben álló kápolna melletti óriás agg hársnak árnyékában vala kifeszítve. A várat lövette, de a védsereg keményen válaszolt, s elszánt kirohanásával az ellentábort megfutamította, mely Nagy-Kanizsáig meg sem állott. E hősiesség emlékére a városházban máig őriztetni szokott azon török zászló, mely a húsvéti határjárás díszjele. A bajnokösök ezen győzelmét ünnepli – a monda szerint – a zala-egerszegi nép a tábori portyázáshoz hasonló húsvéti határjárásban. Legyen bár minő alapja ezen érdekes

népszokásnak, az minden esetre harcziás jellemű Rajza ez:

Nagyszombat éjjelén, féltizenegy körül, keresztyén ájtatossággal, a város piaczára, hol a díszes szentegyház áll, gyülvöng férfi és néember. Az éj csendjét puskaropogás veri fel időszakonként. Balta és puskákkal ellátott egész serege alakul a harcziós apák gyermekeinek. Az enyhe lég szárnyaira kel az ősi lobogó. Előáll a város dobosa, mellette az ősi tárogatós. A templom ajtai kitérülnek, a nép beözönlik, élükön az énekvezető. A jámbor lelkész, egyházi mezbe öltözött, feszülettel a kezében, a főoltárhoz járulván, térdre bocsátkozik. Rövid csendes ima után felemelkedik onnan, megfordul s indul. A nép rajként szállja meg a piacot, sorakozik. A lobogó legelői, a két sor derekán dobos és tárogatós, a nébersereg előtt a lelkész, előtte a megváltás szent jelvényével. Az énekvezető ajkain felhangzik az egyházi ének, s a buzgó nép szívemelő harmóniája. A határjárás vallásos szellemű népe éji tizenegy órákor megindul.

A kíséret a városon kívül délnyugotra eső kálváriáig halad. Itt egyházi áldás után az ájtatos sereg feloszlik. A határjárók rendeltetésük irányában folytatják útjokat. A kíséret némberei, s a bon maradó férfiak részént haza, részént a kálváriái kereszttálmásokhoz térnek ájtatoskodni.

Az útra kelt határjárók fegyveres serege, saját köréből egyet csendörnek választ, ki rend s illemre ügyel. Útjuk ének s ima közt halad. Itt a határjáró újonczok szigorú vizsgálat alá vétetnek, s ha kisül, hogy most először léptek e határvédelmi századba, a határdombra nyújtóztatva 6-12 páczaütéssel illetetnek. Útközben az illedelmes beszélgetés nincs tiltva; de az eszemiszom ezen húsvéti szenteltre előkészítő éjjelen egészen szokatlan. Táborjázatuk harcziás kifejezésére a puska lövések koronként megújulnak, pereg a dob, s a síp ütenszerűleg kezeltek.

Hasad a hajnal, a puska mind közelebb durrognak. A város népe ébred, öltözik, szenteltet. A családok asztalhoz települnek. Beáll a reggelizés. Már ekkor a határjáró nép, a kálvária mellett elvonulván, ünnepélyes tisztelgése jelöl, rendtartólag „a fehér képet” megkerüli, a város felé közelelvén a „veres kereszttig.” Ezután a népájtatosság egyházi díszmenetben mutatkozik, mely a városból a kálváriához tart. Ha az idő kedvez, lélekemelő látvány ez. A gazdag czéhlobogók pompás hullámai, a csinos öltözetű népsokaság tisztos sorai, az öszhangzatos énekben olvadozó szívek áhítata, egyaránt édesen hatnak szívre s lélekre. Mialatt a kálváriához érkeznék az egyházi menet, a határjárók a tavasz zsenge hajtásaival, főleg puszpángágakkal elborítva, a közelelvők felé haladnak, az érkezőket puska lövésekkel, dob- és sípszóval üdvözlik, s megfordulván, illő rendben a kálváriához vezetnek őket. Itt kezdődik a szent mise, mialatt puska- s taracklövések egymást váltogatják. Végződén az ájtatosság, az egyházmenet, a határjárókkal együtt, a nagy templomba visszatér, honnan áldásvétel után, kiki lakába tart az ízletes ebédhez.

Napkelet 1857. 401. 1.

Húsvéti határkerülés Székelyföldön.

Húsvét szombatján estve, mintegy ösztönszerűleg ösze szoktak gyülekezni a legények és ifjabb házások a templomkerítések közé, az ügynevezett czinterembe. Semmi más nem hívja őket meg, mint ősapáik hagyománya, senki nem adja tudtokra a nevezetes ünnepélyt, mint a kebleikben élő s fiúról fiúra szálló emlékezés. Amint a vacsorának vége, s éji csend száll a falu fölbe, egy otczából két-három ifjú vonul a templom felé, a másik utczából jövő három-négy egyénnel találkoznak, néhányat, kik szintén hasonló czélból azon helyre igyekeznek, utolérnek, sokan már helyt vannak, s lassú beszélgetés közt várják a gyülekezőket; beszédük tárgya: a tavaszi vetés, szentgyörgynap, az időjárás, némi előkészületek stb

Egy óra telhetik bele, míg a gyülekezés foly, s a szervezés azonnal megkezdődik. Egyike az értelmesebbeknek, tisztos férfi vagy mívelt osztálybeli ifjú, előadja, miszerént húsvétszombat lévén, ősi székely szokás szerént, a határt megkerülni, a határhalmokat

megújítani, forrásokot megtisztítani, a mezőre áldást s az égi csapások eltávozását kérni összegyülekezőnk; válaszszunk azért – úgymond – tiszteket, kik az ünnepély folyamát vezessék, minket rendben tartsanak, a határkerülésre újonnan felavatandókat beigtassák, a megállítandó szabályok ellen vétőket megfenyítsék stb.

A választások röviden, egyszerűen mennek végbe. Egy főkirálybíró, dülök, bírák, kém, káplár, pap, énekvezető választatnak. A főkirálybíró intézi az ünnepély menetét, formáját, ő hozza alkirálybíróival a törvényt, s végrehajtatja dulóival és a káplárral. A kém vigyáz a hibázókra, határkerülési újonczokra, magokat illetlenül viselőkre. A pap elmondja az imádságokat, az énekvezető kezdi az éneklést. A tisztviselőség megalakulásától az ünnepély végéig, a tisztek címzete: nemzeti fő- vagy alkirálybíró, dülő úr, vitézlő bíró és káplár uram; a gyülekezeté pedig: öcsémuram, bátyámuram, egyéb címkezés nincs. Például ha a kém észreveszi, hogy valaki illetlenül beszél, nevet, nem énekel, nem imádkozik, most van először határkerülni, elfeledte a határdombok hollétét, így teszi jelentését: „Jelentem egész alázatossággal, nemzeti főkirálybíró úr! hogy ez s ez öcsém vagy bátyámuram ezt meg ezt hibázta, tessék reá ítéletet mondani.”

Megalakulván a tisztviselői kar, a főbíró éneklésre szólítja fel a gyülekezetet, mely mindig zsoltári ének szokott lenni, mi alatt a templomot megkerülik, s visszaérvén az előbbi helyre, a választott pap hozzá fog az imádkozáshoz, s rövid, a nép sajátságos eszejárásához mért imádságának minden egyes tételeit külön-külön utána mondja a gyülekezet. Ez imák körülbelül így hangzanak: „Úr Isten! áldd meg határunkat, szőlőhegyeinket, kerteinket; áldd meg falunkat, hajlékainkat; áldd meg hazánkat, nemzetünket; küldd el hozzánk az igazságot, a törvényt, adj jó előjárókat; távoztass el mezeinkről jégesőt, sáskát, árvizeket, falunktól a tüzet, idegeneket; adj bő termő esztendőt s békességet. Úr Isten! halld meg imádságunkat.”

Ezután következik a menet: Halk éneklés közt a falun végigvonulnak, s épen szélére azon határrésznek, melyben van a búzavetés. Ott mindazokra, kik már többször voltak határkerülni, s a határhalmokat még sem tudják kijelölni, akik későn érkeztek az ünnepélyre, s végre akik netalán az úton rendetlenkedtek, nem énekeltek stb. Ítéletet mondanak, mely a felhányt és megújított határhalmokon 6-12 pálczautésig végre is hajtatik.

Megjegyzendő, hogy menet közben az útjokba eső mezei forrásokot kitakarítják, felköpüzik, s mellettök egy-egy rövid imát mondanak, hogy az Isten bő forrással Jó ivóvízzel áldja meg stb.

Így mennek mindenütt a határszélen, éneklés közt halomról-halomra, mindeniket megújítván; a bérezek tetőin meg-megállnak, s helyszerű imákat mondanak, minőket fellebb közlénk.

Ha az idő kedvező, egész határt megkerülik; hanem csak a vetéskertet, az ügynevezett búzahatárt, és azzal hazatérnek a templomkerítésbe. Ott éneklést és imát ismételnék, s a pap áldása és főkirálybíró intései közt, hogy az ősmeneti szokást tiszteletben tartsák, a falu határait el ne felejtsek, az elhányt vagy felejtett halmokat mindannyiszor megújítsák, a község igazait védjék, ótalmazzák stb, egymástól szíves búcsú közt eltávoznak.

Míg az ünnepély lefoly, rendesen pitymallani kezd. A reggelig hátra lévő időt az ifjúság a szeretet és emlékezés egy kedves cselekedetére szokta fordítani; tudniillik már húsvét hetében fenyőágot szokott szerezni, azt színes szalagokkal, cifra papirosokkal, piros tojással feldíszíteni s választottjainak kaputetejére felhelyezni. Egy ily reggelen a vagyonosabb falvak utcáin végig nézni a leggyönyörűbb látvány. Majd minden kapuról egykét fenyőág hajlik ki az utcára, melynek tarkaságaival lengedező szél játszik. Láthatod, hol hány férjhez adó leány van, s azoknak milyen szeretőjük. Sőt magok a leányok is korán vízért mentőkben végignézik az utcákat, beszélgetik, ki kinek minő virágot tesz; kinek van legszebb fenyőága, tehát leghívebb szeretője. Kisded gyermekek, kíváncsi asszonyok szokott falusi pongyolájukban futnak ki az utcákra s álmélnakodnak – közhit szerént – a falu legügyesebb legénye a legszebb virágot kell hogy tegye. Imitt amott a fenyőágak mellé fagyöngyöt is szoktak tenni Amely

leánynak húsvét reggelén nincs virága, vagy azt jelenti, hogy rossz magaviseletű, vagy hogy szeretője nincs, mi egyaránt lealázza.

Ünnep másod napján korán a virágtevő legények szeretőiket meglátogatják, leöntik, s váltság fejében piros tojást és más emlékeket kapnak, mit harmadnapon a leányok viszonzanak, s váltságul szintegy piros tojást és egyéb szerelmi zálogokat vesznek.

A határkerülésnek van még egy kiegészítő része; azon fiatal házasok tudniillik, kik ott jelen voltak, ünnep másodnapján virradóra a falut csoportosan bejárják. Van egy vajdájuk, beszédeikben a sátorosokat utánozzák; elmennek a házak ablakai alá, s ott fázékonyan dideregve kéredzenek be; mondják, hogy messze földről, hideg tartományokból jönnek, el vannak fázódva, éhezve, bocsássák be; vannak áru-czikkeik, orvos és szépítőszerők, gazdasági eszközök, könyveik; a lelkésznek bibliát, a nőtlennek féleséget, a jegyzőnek tentát, pennát, az úrihölgyeknek kocsit, selyemkelméket ajánlanak; elbeszélnek a falusi életben, a nép között forgó kisszerű pletykákat; felfödöznek minden háznak és egyénnek tudott titkait, leányok és legények kalandjait; óvatosságra intenek egy s más iránt, feddnek ezért vagy amazért stb. Ez eljárás neve a nép nyelvén: didergés, akik követik, didergők; ideje húsvét másod éjszakája; a jutalom: szép szó, piros tojás, bor, kalács.

Érdekes őket hallani, midőn vezetőjük elmés, s olykor egy-egy leleményes székely emberre akadnak; ilyenkor éleznék, és csipős vagdalózásnak vége hossza nincs. Itt tűnik ki? mily ép humora, mennyi természetes éleze van az irni és olvasni nem tudó székelynek is; minő dolgokat tud meg a nép, s mégis elhallgatja; mint kikémeleli mindenki házi életét, magán titkait és cselédi dolgait!

Napkelet 1857. 399. l.

Ipolysági régi czéh szokás.

Ipolyságon, a hontmegyei becsületes czéh, farsang végén szokta tartani lakozását, s a tanítványok fölszabadulásának ünnepélyét. A mészáros czéhtagok összejönnek este a kitűzött helyen, két oldalt rendben ülven, a felszabadulandó ifjak előttök egymásután sorba állanak. Az atyamester előveszi a czéh fegyvertárából az őslapátot, s ezzel a felszabadítandó ifjú testének azon részét, melyen ülni szokott, háromszor érzékenyen megilleti. A harmadik ütésnél a legénykét két kamasz két kezénél fogva odább előre lódítja, s így sorban mindegyik hasonló manipulation, lapátoláson és tovább lódításon megy keresztül. Az ellódítás 20 év előtt egy nagy vizes kádba történt, de e szokás azóta eltöröltetett. 1862-ik évben ez ünnepély ismét megtartatott, s valakinek azon indítványa, hogy a lapátütések eltöröltessenek, leszavaztatott, s a tisztos ős szokás mentve maradt. A fölszabadítást ünnepélyes vacsora és reggelig tartó dáridó követte.

Sürgöny 1862. 59. sz.

Ipolysági virágvasárnap.

Ipolyméntében virágvasárnap délután, a hajdon pórleányok egy nőalakot szalagok és kendőkkel felcífrázva öltöztetnek fel, s azt egy póznára illesztvén, a folyóhoz viszik, mit énekszó mellett nagy, többnyire leányok és apró gyermekekből álló kíséret követ. Az ez alkalomra készült ének körülbelül így hangzik: „Haj ki kische! Haj jöjj be sodar, gömböcze! mi csakugyan nem hangzik rosszul. A folyóhoz érvén, az alakról leszedik a ruházatot, vázát pedig a vízbe dobják, s örömkialtások között térnek haza.

Honderű 1847. 1. 94.

Juhászok dömötörje.

A juhászok országszerte ezen a napon tartanak ünnepélyes összeseregléseket vidékenként, bizonyos helyen, mint ezt nagyban láthatni például a székesfehérvári főpiacon. E napon változtatják helyöket, szegődnek és vándorolnak. Ilyenkor messze állomásokról és pusztákról a juhászok egész czéhje együtt levén, történnek sok titkos összebeszélések és határozások, minő például, hogy a juhászságból kilépni, s bérességet vagy más alávaló sorsot vállalni nem

szabad. A czéh rendelkezései ellen vétők ilyenkor fenýítettnek, s pedig ugyancsak vastag demonstratiókkal, sőt néha vérengzökkel is. Végre következnek a zajos mulatozások juhász modorban, pajkos pénzföcsérlés mellett. A juhász ilyenkor visz vásárfiát szeretöje számára, vagy otthon más valakinek, s különösen a naptároknak van ez időben nálók nagy keletje.

Vas. újs. 1856. 371.

Kaláka.

I. A székeleyknél.

Ósi szokása a székeleyeknek a kaláka, mely abból áll, hogy az arrai meghívás után az atyafiak, szomszédok, sőt az egész falu, valakinek egyszerre minden fizetés nélkül dolgozni mennek, s így a meghívó dolgát egyszerre elvégzik. Ezen kalákák a gazdasági szakosztályok szerint többfélék, házfa” hordó, arató, kaszáló, gyűjtő, szántó, kendernyűvő, háztöltő, trágyázó, kőhordó, s télben a nőknél fonókalákák. A dolog végével a nehezebb munkáknál 3 féle étellel, s természetesen mézes pálinkával vendégeltetnek meg a segítők; könnyebb munkájú kalákában, mint fonó, háztöltő, szénagyűjtő, kendernyűvő, csak lágy kenyér, pálinka és tánczczal.

Az aratáskori kalákáknál így danolnak a férfiak:

Kévét kötünk még vastagot,
Hogy rakjunk csinos asztagot,
A nagy asztag s a szép leány,
Segít hazán és a pártán.

A kalákárai meghívás vagy követek által történik, vagy ha tánczos a kaláka, némely faluban az utczákon fel s alá muzsikussal járnak, s úgy kiáltozzák, hogy kinek hol s miféle kalákája lesz?

Némely falvakban, midőn a kaláka meg van már híva, egy ember elmegy a kiáltó hegyre, mely a falu mellett van, vagy ha az nincs, a falu tornyába, s nyáron a mezőnek azon dombjára, hol a munkások vannak, s ottan a kalákát megkiáltja ily módon: „Uh hó! aki eligérkezett Véső Tamás uramnak kalákába aratni, mindjárt minden ember elmenjen hollós mezőbe, ho uh!” Az ily kalákába főleg az ifjúság vágyik, mert itt egy kis időtöltés, tánczolgatás s új ismeretségek esnek, barát barátjával, szerető szeretőjével összejő, mondani valóját közli, új terveket készítenek stb. Az ily kalákából mindég víg ének és zeneszóval oszlanak haza.

II. A szlavóniai magyaroknál.

Ezeknél az u. n. építkezési kaláka, egyike a legszokásosabbaknak. Ugyanis ha valaki egyik, vagy másik helységben új házat építtet, ez esetben a helység népe átváltozik darázsokká és kasztorokká; nemcsak annyiban pedig, hogy közösen építenek; hanem annyiban is, hogy házaikra a legmesterségesebb czifrázatokat vésik. Mint a darázsoknál, egyik ássa és hordja a földet; másik az épületre való anyagot czipeli rakásra, s a boltozatot valami ragadós anyaggal ragasztja össze mesterségesen; míg a másik alapját veti meg a csudálatos laktanyának, – s mint a kasztoroknál egynek egyet, másnak mást kell csinálni; mert rendszerént egy házon tizen, harminczan dolgoznak együtt egyenlő akarattal. Egyik hordja a földet, másik veti a vályogot, a harmadik égeti a téglát, – egyik vágja a fat, s faragja a gerendákat, s vési az oszlopokat, másik gyalulja a deszkákat, – egyik állítja össze a tetőt, másik nádaz vagy zszindelyez, egyik tapaszt, másik meszel, s így néhány nap alatt. egy oly épületet készítenek el, melyen csak bámulni lehet.

Magy. Erdl Kép. 1854. 4. 103. Van. újs. 1854. 135.

Kalotaszegi házassági szokások.

A kalotaszegiek házassági szertartása századok tisztos nyomait hordja magán, s mintegy képlete az ősi magyar családi élet folyamának.

Az atya mintegy patriarcha; maga határozza el, mikor lett alkalmassá fia család alkotására. Miután tehát az év áldásait betakaríták, ősszel az apa fiának egy tallért ad, s ez által tudtára adja mintegy, hogy magának nőt vehet.

A házasulandó tehát most már nem csak guzsalyosba, de leánynézni jár, s a kiszemelt leánynak a tallért megmutatja, mely annyit tesz, hogy ha kosarat nem adnál, elvonnék.

A fiú kiválaszt, s felhív egy tisztos férfiút, hogy a leányt megkérje. A leánykérő egyedül jelen meg, s egész ünnepélyességgel kijelenti, hogy ez s ez fiatal házasodni kívánván, keresi a házigazda ilyen s ilyen nevű leányát. A házigazda, kinél e jelenet nem volt váratlan, egy csinosan öltöztetett, de sánta vagy sántító nőt vezet elé. s oda ajánlja. Mire a leánykérő szól: „Házi gazda uramat ép egészséges leánynyal áldotta meg az Isten;fiatal gazda a leányt kéreti, kérem tehát gazdnramat, a leányát mutassa elé.” E szavakra a sánta nőt elviszik, helyébe mást állítanak, ki hasonlóan béna, vagy legalább azt játszik. A leánykérő természetesen ezt is visszautasítja, s újból kéri a valódi házileányt.

Most harmadszor csinosan öltözve maga lép be a kérdéses leány. Mire egy eddig észre sem vett személy is a szertartás színterére lép. Az ifjú t. i. ki a játék alatt magát az ajtó mögé vonta, amint a leány előlépett, kiugrik, kedvese nyakába borul, s az apa áldást mond reájok.

Erre néhány rokon jelenlétében megtartják a marhaságot, vagy jegyváltást, mi gyűrűből, vagy pedig a főnebb említett tallérból áll.

A legény vőfélt választ magának, ifjakat vesz fel, és zene kíséretében a leányos házhoz mennek, hol a szószóló szokott beszéddel a leányt újra megkéri, mit kézadás követ, és lakoma; ezt ott kézfogásnak nevezik.

Kitűzetik a kézfogás határídeje, mi rendesen farsang-elejére esik. A lakmározás kedden kezdődik, mi abból áll, hogy a násznagy e nap megjár minden hivatalos vendéget, hogy a lakodalomra fát hozni segítsenek; mire minden meghívott befog, és sajátjából egy szekér fát hoz be az erdőről a lakoma számára. Az estét a vőlegény és vőfélt a leánynál töltik, s ezt sirató estének nevezik.

Szerdán reggel, mind a vőlegény, mind a menyasszonynál megkezdődik a lakmározás. Az ajándékok folytonosan gyűlnek, s többek közt a nők egy lakadalmi fát hoznak ajándékba. Ez egy csöbörbe illesztett fenyő bokor, melyet nő hoz fején, mint egy kis tornyot, mely szalag és csörögeszerű süteménnyel van felcífrázva.

Tíz óra tájt mind a két fél külön-külön megindul a paphoz. A vőlegény három kakast, három kalácsot, három kancsó bort hoz; a menyasszony három tyúkot, s az említett kalács és bormennyiséget. S ekkor történik meg a kikérdezés. Innen haza mennek, mindenik fél úgy amint jött, saját vendégei és muzsikusaival.

Tizenegy órakor a harang megszólal esketőre. Mindkét fél templomba indul, hol az esketés véghez megy. Innen-is mindenik saját lakába tér meg, s estefeléig honn mulatnak, vagy zeneszó mellett az utcákon járkálva, az atyafiakat látogatják.

Esteli harangozáskor a leányos háznál a leány hozományát kezdik az udvaron kirakni. E hozomány rendesen hat párna, két derekalj, egy festett láda, egy hordó s több effélék. A hordóra fenyőágot állítanak föl, s arra fejkötőt, pántlikát, tükröt, korsót, s mindenféle apróságot aggatnak fel.

Ekkor a vőlegény felkendőzött, pántlikázott és felgalyazott ökrökkel, ostoresattogtatások között oda megy, felrakják a hozományt, rendesen minden darabot egyenként szállítva ki, még pedig egy szekérre teszik az ágyneműt, s ugyanerre ül fel több nők közé a menyasszony, más szekérre a ládát, hordót rakják, s ide a vőlegény ül fel férfiakkal. Az ökrök előtt a

nyüszőleány²⁰ megy, fején vive a lakodalmi fát, apró hozományokkal rakottan. Így viszik a leányt haza, hol terített asztal vár rájuk.

Leülnek, még pedig az asztal-főre a vőlegény és arája, melléjük a rokonok, legvégül a vendégek. Amint az ételt felhozzák, minden tál ételt bizonyos megszokott mondatokkal fogadnak. Az első tál után a násznagy feláll és szól: „. . . házigazdum férjhez adván leányát, a fiatal párnak, hogy életeiket megkezdhessék, minden vendég ajándékozzon pénzt.” Erre az asztal közepére tányért tesz, melléje bicsakot üt fel, s az adakozás a tányérba befolyván, ezt azután az örömapák teszik el. A második tál ételre nem pénzt, hanem marhát kér, s rendesen apró marhákat ígérnek. A harmadik tál ételnél házi bútorokat, edényeket, s így rendre. Tizenkét órákor a menyasszonyt családja fölveszi, s ismét haza viszi, s azon nap vége a lakomának.

Harmadik nap csötörtökön, a nászba tartozó nők, férfiak, szekereken, muzsika szó mellett, újongatás közben megindulnak, kezökben boros kancsó, s tizenegy óráig az utcákat járók. Ekkor következik a kontyoló, s egy igen eredeti jelenet. Míg a menyasszonyt kontyolják, a vőlegény násznépe egy közel eső atyjafiához veszi be magát, hol a vőlegényt rokonai beeresztik a kútba, s ott tartják mindaddig, míg a leány oda nem fut, s nem kér érette, és „uram ökemének” nem nevezi.

Ez aztán a hűség próba, miből az is bekövetkezett már, hogy a kancsó fenekére mélyeben pillantott pajtások, kissé be találták a vízbe mártani; valamint az is, hogy a leány meg nem jelent, s így a legényt még is ki kelle húzni.

Innen a leányt haza kísérik apjához, s mint hü nőt bemutatják. Erre kitör a lakzi és táncz, foly egész éjji 12 óráig, mikor is az ökrös szekér újra előáll, s most vőlegény és menyasszony egy szekerre ül, s a vőlegény házához hajtanak. Itt a leányt anyja, a vőlegénynek, mint férjének hatalmába adja, s azzal ott hagyja.

Negyed nap pénteken, a násznagy hat ökrös szekérrel megindul a faluban, az ígért ajándékokat összegyűjti, mit herisnek neveznek.

Szombaton az ifjú pár nem mozdul ki honról. Hatodik nap, vasárnap, templomba mennek, hol könyörögnek érette; még pedig a nő hóna alatt kalácscsal jelen meg, mire áldást kér, s azt ismét baza viszi. E jelenéssel vége a lakodalomnak, s e percztől nő és férj lett belőlök.

Magy. Erd. Kép. 18öü. 2. 136-7. Vas. újs. 1856. 144.

Kalotaszegi keresztelő.

A tehetősök, született gyermekek keresztelője alkalmával, közelebbi rokonaikat, jó barátait költségesen megvendégelik. A növendékek keresztelőiket mindenkor nagy tiszteletben tartják. A keresztelőkön megjelent vendégek, a koma címet és barátságot híven megtartják. Régebben megvolt azon furcsa szokás, hogy ha a keresztkomák valahogy összeháborodtak, a megbántott fél egy darab forgácsra pökött, s azt, mint a megszünt komaság jelét, a bántó félnek küldötte.

Vas. Újs. 1856. 143.

Kalotaszegi gyász.

A temetéseket nagy szertartással viszik véghez, nem ritkán két halotti beszédet is tartanak, mely alkalommal minden közeli távoli rokonuktól, barátjuktól, sőt még a harangozótól és sírásótól is elbúcsúztatják a halottat. A temetésért a lelkésznek férfitől egy kakast, nőtől egy tyúkot, néha varrottas kendőt és párnát adnak. A fiatal nők és leányok kedvesebb halottjukat pártájukon és hajfonadékukban fekete szalagokkal, fekete csizmával gyászolják, mert rendesen piros kordován csizmát viselnek.

Vas. újs. 1856. 143. 144.

²⁰ Nyoszolyóleány.

Kalotaszegi apróbb szokások.

Minden háznál az eladó leány kötelessége, ahol csak vagyon, korán reggel ivó vizet hordani.

A nagy leánynak ebéd és vacsora felett leülni illetlen, valamint bármely csikorgó télben, csizmában mosni a kútnál vagy folyamnál.

A kalotaszegi leány, naplemente után, nem marad a tánczvizgalomban, különben vége a szalagos pártának, s innen van az a közmondás, hogy „szemérmes, mint a kalotaszegi leány.

Az ifjú legények a legkorosabb legényt megválasztják „legénybíró” név alatt, mellé esküdtekkal, kik minden vasár napi templomozás után gyűlést tartván, káromkodáson, vagy más erkölcsiség elleni kihágáson talált hibás ifjú legényekre ítéletet hoznak, s azt érdeme szerint egy kifúrt falapiczkával megveretik.

Miklós napján a leányos házakat az ifjú legények rendre járják, megvizsgálják a darab fonalakat, s azon leányt, ki nov. 15-én napjától kezdve minden héten egy darab fonalat nem mutathat, hamuval tömött zacskóval megütögetik.

Vas. újs. 1800. 144.

Kamóhúzás.

Először is tudnunk kell, hogy mi az a „kamó”, mert ezt minden faluban másként híják. Túl a Dunán „kampó”, Pest mellékén „gajmó”, az alföldön „horog”, a székelyeknél „kankó”, tulajdonképpen pedig valami bot, melynek a vége befelé görbül.

A székely faluvégeken pünkösdi napján összegyűl a szomszéd falvak népessége a mezőre.

Mert tudni kell, hogy a székely falvak nincsenek oly messze egymáshoz, mint az alföldi városok, hanem egyik falu kakasának átfelelget a másik falu hajnalban.

Tehát mindegyik falu legénysége elhozza magával a hosszú görbe kamót, mely alatt nem kell érteni valami kurta nádpálczát, amelyet az úrfiak hordanak a városban, hanem egy három négy öles jó fiatal töriilvágott bükkfát, aminek a vége horgasnak van hagyva-

Két ilyen kamót aztán horgas végeinél fogva egymásba akasztanak, egyikbe belekapaszkodik az egyik falu fiatalsága, másikba a másiké, néha ötven is egy sorban. Akkor azután megkérdik egymástól, hogy „fogod-e már komé?”

„Ha fogod, hát húzd rá!”

Erre elkezdődik az erős mulatság, mind a két falu legénysége neki feszíti erejét, hogy saját kamójával a másikat kihúzhassa helyéből. Néha ki sem bírják mozdítani egymást egy álló helyükből, mind a két fél úgy megállja helyét, mintha oda volna növe, s ha egy-két lépést tágitott is előre, másik perczben megint visszaserzi. De ha aztán sikerül valamelyiknek a másik falut kihúzni helyéből, van azon kaczagás.

Mondják, hogy az oláhfalusiak egyszer egész a városuk kapujáig elhúztak egy szomszéd helységet, amelyiknek nevét nem mondjuk meg, mert megharagudnának érte.

Vannak emberek, kik mindennek szeretik az okát tudni, s ezek azt állítják, hogy e pünkösdi mulatság onnan eredt a székelyeknél, miszerént sokszor levén határvillongásaik, ezen pereknek úgy szakíták végét, hogy amelyik helység el tudta a másikat vonczolni kamóval a vitatott határról, s ameddig eltudta, ottan volt a határ. Természetesen mindenik fél a másik földén állt, különben maga ellen erőködött volna.

Kas. újs. 1856. 166.

Kecskemétiéknél a húsvét.

Húsvét más napján a kecskeméti lakosság minden osztályának legnagyobb része a város nyugati részén, szabad mezőn álló, hajdan remete lak, jelenleg az ájtatos r. katolicus hívek gyakori imahelye, az úgynevezett „Mária Kápolnához” gyűl, hol zene melletti táncsátorok alatt, sör, bor, mezei játék, czikázás, s többnyire a magyarhoz annyira illő, nemesebb élvezetű

lóverseny mulattatja a több ezernyi megjelenőket, déltől alkonyig. Neve a mulatságnak „Emmaus” húsvét másnapi evangéliomban foglalt szent történet helynevééről, midőn a feltámadt megváltó, Emmausba menő két tanítványának megjelent.

Magy. Erd. Kép. 1854. I. köt. 101.

Pünkösöd más napján ugyanily népmulatság tartatik a város éjszaknyugoti részén, szállókon kívül fekvő „Talfája” nevű szép tölgyes erdőben.

Kecskeméti disznótor.

Régi jó szokás Kecskeméten az úgynevezett disznótor, midőn t. i. a gazda télen sertéseit leöli, vagy leöleti, mi nagyobb moduaknál nem egyszerre történik, atyafiait, jó barátait összehívja, s kedvök csucsorodván, esttől nem ritkán reggelig, s többnyire zene mellett derekasan, mulatnak. Megjegyzendő, hogy az ily torokban nem csupán sertés húst tálalnak fel, hanem mindenféle sültet, pörkölt húst, túrus csuszát, juhczobákot, tarhonyás rétest, foszlós kalácsot, omlós pogácsát, tarhót és több ily ízletes magyar ételt, roppant mennyiségben, melynek tetejébe jóféle öreghegyi és széktói borocskát szoktak öntögetni. Ilyenkor aztán megesik, hogy komám és ángyomasszonyoméknak is félreáll kissé a kontyuk, s összevissza tánczolnak és dalolnak mindent.

Magy. Erd. Kép. 1851. I. 102.

Koloniak Sz. György napja.

Az iskolamesterek és tanítványok védszentjének emez ünnepén, utóbbiak csinosan felöltözve, pörge kalapokban járnak be a gyermekes házakat legidősb tanulótársuk vezénylete alatt, amidőn is illedelmes jelentésre nyert bebocsáttatás után házanként elzengik következő ismeretes dalukat:

Szent Gergely doctornak, híres tanítónak az ő napján,
Régi szokás szerént menjünk Isten szerént iskolába,
Lám a madárkák is gyönyörű tavasznak zengedeznek,
Úgy a deákocskák házanként eljárnak s énekelnek.
Szerelmes öcséink, ti lesztek társaink, jertek el már,
Jó mesterünk vagyon, kit Isten megáldjon, ő minket vár.
Ide mostan tehát kiki maga fiát elküldheti,
Itt ő szent ihletben és jó nevelésben mívelheti,
Mert ilyetén helyben, mint gyümölcsös kertben, a fiatal
Növekesznek ifjak, gyermekek, jó fiak Isten által,
Ily helyen királyok, úrfiak s császárok taníttatnak,
A szegény árvák is, elhagyott ifjak oktattatnak.
Jó atyák magzati és jámbor rajzati örüljetez,
Kik itt az erkölcsben, mint gyümölcsös kertben növeltettek.
Ti is ezenképen, jertek el hát szépen iskolába,
Holott majd tudományt, vegyetek adományt idvességre.

Hogyha nem adhattok minekünk diákot házatokból, Papirosra valót adjatok és más jót vagyonotokból. Most azért hozzatok, sok tojást rakjatok e kasunkba, Mi azt megköszönjük, el sem is felejtjük, hú hálaunkba, Az Isten áldása s ezért áldomása házatokon Maradjon mindétig, világ végzetéig jószágtokon. Mert ki ajándékot nyújt nekünk, mint szokott ez órában, Díját voszi annak ő, nagy jutalmának menyországban.

(Ezt elénekelvén, mondatnak utána íme versek is.)

Az úr minden jókkal e házat szeresse,

A benne lakókat sokáig éltesse,
Éltöket mindvégig szerencse kövesse,
Holtuk után az úr magához vezesse.

Én e házhoz követ nem egyébért vagyok,
Minthogy seregünket minap a hadnagyok,
Megszámlálván, látták, hogy hiányi nagyok,
Azért katonákat verbuválni hagyok.

Egy hete múlt épen, hogy mustránk kezdődött,
Mely is szerencsésen az nap végződött,
Ott sokféle dolog elővetődött,
Diák verbunkra is pakszus engedődött.

E pakszussal azért mostan elindultunk,
Levelünk mutatja, mi az akaratunk,
Az hogy diákokat mostan verbuváljunk,
Kiket seregünkhöz így hívunk, kiáltunk:

Jöjj el s légy katona, adj minékünk kezét,
Nem bánjuk, ha holnap ismét visszaveszed,
Ha borunkból iszol, pogácsánkat eszed,
Azért még katona nem léssen a neved.

Az A. B. C. D. E. F. a mi ellenségünk,
Sületlen pogácsa a mi eleségünk,
Kis diákok vagyunk, nincsen feleségünk,
Könyv, papiros, tenta a mi mesterségünk.

Szállásod, ha tetszik, minden helyen léssen,
De legbizonyosabb szüléidnél léssen,
Csak mustrára jársz föl, ha az végbe mégyen,
Az ebéd s vacsora már otthon vár készen.

Mondért akár milyent akarsz, olyant hozhatsz,
Akár minden héten mást-mást csináltathatsz,
Ha egyéb nincs, egy szűrt nyakadba akaszthatsz,
Nyáron, ha úgy tetszik mezítláb is járhatsz.

Ha kedvelitek hát szülők ez életet,
Ha van magzatokhoz bennetek szeretet,
Mivel megérték már a szép kikeletet:
Bocsássátok hát el velünk gyermekieket

Hogyha nem adhattok minékünk diákot,
Üresen tántán csak el nem bocsátatok,
Elveszünk örömet penészes petákat,
Melyért áldást mondunk mindnyájan reátok.

E kedves mondókájukat végezvén, diák alamizsnát kérnek, mely végett az

adakozmányokra van velők kosár, és szalonnának, kolbásznak, nyárs, melyet a kapott szalonnadarabokkal teledugdosván, feltartanak. így meglévén a házról házrai kalandozás, visszatérnek iskolájukba, hol reájok mesterük lakában vendégség vár; midőn így mesterasszonyuk asztalánál kényelmesen lakmároztak, és a tanulástól szünet-kezeset kaplak volna, hazaoszlanak.

Magy. Erd. Kép. 1851. 3. 27.

Ezt a mesterek részére dudaszó mellett házról házra menve szokásos kéregetést „cassatumot járni” műszóval fejezik ők ki.

Honderű 1847. 1. 94.

Koloni apróbb szokások.

Farsang utolsó napjaiban a legényes czéhbe már beavatott füzéres ifjak lobogós gyolcs ingeket öltvén, a vagyonosabbak ezüst, a szegényebbek ólom gombos kék magyar ruhában, cigány zene mellett járnak be a falut, s népdalokkal felváltva lejtik az úgynevezett „botostánczot” minthogy bot van ekkor kezökben, s miután azon házaknál, hol szívesen látott vendégek, a reggelit vagy harmadebédet elkölték, a csapszékbe térnek be, s ez harmadnapig így tart. Az abban résztvettek banduroknak neveztetnek, s az ez alkalommal ajándékba kapott szalonnadarabokat minden czéhnél egy-egy suhanczra bizott nyársra tűzdelik fel. Megelőzi e kedvtöltést a még gyengébb iskolás gyerkőczök táncza kövér csötörtökön dudaszó mellett, miről azt tartják, hogy a „duda nem is muzsika.”¹

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 26.

Virág vasárnapján a virágzó kis leánykák énekkel elegy járásukkal, egy szalma bábót menyasszonyilag felpiperézve, mit kiczeviczének neveznek, házról házra körülhordoznak, s énekszóval a faluban így zengedeznek:

Villő! Villő! faluvégén selyemsátor,
Zengjünk ott most úgy mint máskor,
Villő! Villő! kivisszük a kiczeviczét,
S behozzuk a konczmesternét. Villő! Villő!
stb. stb.

(Végre a kiczeviczét beledobják a falu patakjába s eldanolják:)

Vígan szenteljük meg majd őt,
S énekszóval a pünkösdt, Villő! Villő!
stb. stb.

Vagy csak egyszerűen a virágvasárnapi lányok füzfa-ágot felszalagozván, az ablakok alatt megállapodnak s villóznék:

Villő! Villő! ki hazája?
Biz az a jámbor ember háza.
Falú végén selyem sátor. Villő! Villő!
Adjon keétek tyuktoját.

(Tréfásan némelyek odamondják:)

Ha még nem tojott a kakas,
Egye meg a farkas.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 28.

Húsvét másod napján szokásban van a falusi lányok leöntözése is, kiket a pajkos legények a kúthoz vonszolván, vödörrel leöntenek, vagy egy ingre vetkőztetve, őket a váluban

megfürösztik – mire kölcsön fejében a vízre vittek suhogó kedden nyolcz szál hajlékony fűzfa vesszőből készült suhogóval jól megverik ő keméket.

Magy. Erd. Kép. 1854 3. 28.

Szülőkötözéskor a leányok nagy énekszóval hojedáznak:

Hője, hője, hojeda, hoj hoj!

(Itt valami nevet említenek)

Jó barátom régen,

Szép szeretőm szívem,

(Ismét név) lelkem,

Majd meghalok érted.

(Hangot változtatva:)

Meghalok, meghalok még beteg sem vagyok,

Kolonyi temetőn nyugodni akarok

(Erre következik más helyről a köszönet:)

Köszönjük az éneket,

Százszorta jobban magát

Az édes csillagomat. (Nevet említ) kaszáljon keé,

Vastag rendet ne vágjon keé.

Vastag a rend,, vékony vella,

(Nevet említ) el nem bírja stb.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 29.

Koloniak sz. Balás napja.

A koloni iskolás gyermekek sajtáságosan ünneplik meg e napot, midőn mesterük meghagyásából, gondos felügyelők kíséretében, régi szokás szerént, minden házba különféle ug-rándozás közt beköszöntének, mikor is ünnepiesen fel vannak öltözködve, bokrétázva és szalagozva, s a szoba közepén egyik közölök letúzi a vas nyársat, ezt a többiek karikába veszik, s mint fürge méhecskék szende hangon egész szabatossággal éneklük a mesterök által betanított következő dalocskát:

Szent Balásnak napján.

Szabadságunkban van,

Hogy házanként járjunk,

Segítséget várjunk;

S énekeljünk:

Omne dignum

líeverendum.

Campes.

Adjatok gyermekecskét,

Hallja abéczécskét,

Omne dignum,

Reverendum,

Laudes.

Adjatok leánykát,

Söpörjön iskolát,

Adjatok egy ludat,

Hogy mutasson utat,

Iskolába.
Adjatok egy kakast,
Hadd kaparjon garast,
Papirosra,
Most úgy fogunk táncolni!

És ekkor a szalonna darabokkal tűzött nyárs körül, melyet egyik közölök a padlás mestergerendájába szúr, körben táncolnak.

Mint a molnár tyúkjai,
Ha jól laktak búzával,
S az ellopott árpával,
S gazdánk embersége,
Gazdasszony tisztessége;
Adjon darab szalonnát,
Vérest, májust, nagy hurkát.
(Most egyik felemeli kezét s mutatva felkiált:)

Ekkorát!
Mert ha nekünk nem adtok,
Fazekakban kárt valltok;
Mind lehulnak a polczról,
Es a tyúkok a pántról,
Ha nem akarja keétek azt,
Hogy kárt tegyünk,
Vagy pedig mást,
Nézze keétek meg a padlást.
S hozzon keétek le egy kolbászt.

(Ekkor szerényen ezt mondja egyik:)

Macska van a szalonnán,
Kergessétek el onnan,
Szegjetek egy falatot,
Nekünk is egy darabot.

Ennek végeztével a ház gazdasszonyától szalonnát, kolbászt, tojást, vagy néhány karajczárt kapnak ajándékba, s ekkor ismét bakugrások közt hagyják el a házat, s a nyert ajándékokat iskola mesteröknek adják át, ki házánál megvendégeli a neki szép hasznot csinált csürhéket. Innen neveztetnek aztán e gyermekek sok helyt Balás vitézeinek.

Magy. Erd. Kép, 1854. 3. 27. Magyar nyelv. Szol. 2. füzet 395.

Koloni sz. Ivánnapi tűzgrások.

Virágos sz. János napján a kolóniák úrnapi párlos füvekkel vegyített szalmarakásokat gyűjtanak meg a négyszögű tűzhelyeken, örömríadozó daliás és ugrós táncz között, s a fellobogó lángokat egyenként átugrálják. A tűzre tett illatos füvekkel a sárkányokat, ördögöket vélik elűzni, hogy ártalmas fürgeteggel a vetésben kárt ne tegyenek, s a kutakat, forrásokat meg ne mérgezzék. Néhol e célra csontból, szemétből; ringyrongyból bűdös füstöt is támasztanak, mintha csak az ördögnek akarnának tömjénezní. Mások a mező szélén tüzet raknak, s égő üszökkal kerülí meg a vetéseket. Mások ismét nagy tüzet raknak az erdő vagy a hegy tövében s danolnak, tánczolnak körülötte, az égő üszköt elviszík a házakhoz, s a

kertbe tűzik, hogy a hernyó el ne pusztítsa gyümölcsseit, vagy a vetések közé, hogy az élet meg ne üszögösödjék stb. Abból, hogy a leányzók miképp ugorják át sz. Iván tűzét, jósolni szoktak a férjhez menésre. ... Az ezen szertartással egybekapcsolt sz. Iván tűzéneke pedig így hangzik:

Tűzét megrakáljuk,
Négyszögre rakáljuk,
Egyik szögén ülnek
Szép öreg emberek;
Másik szögén ülnek
Szép öreg asszonyok;
Harmadikon ülnek,
Szép ifjú legények;
Negyediken ülnek
Szép hajadon lányok.

Ki lovai vannak
A nagy hegyek alatt,
De ott is ott vannak,
A.....é
Selyem sár hajó,
... nak,
Hajó felő gyöngy,
Koszorú gyöngy,
Térítsd elő Orzsi
Az én lovaimat,
Én is megtérítem
A te ludaidat.

(S itt ismét rákezdik „Ki lovai vannak a nagy hegyek alatt” mindig más névvel p. o. Balkó Istváné, Hertédy Jánosé stb. mint főnebb, míg valamennyiét kiénekeltek s összepárosították a dalban. S midőn már a szalmatűzet meggyújtották:)

Világolj, világolj, világolj szent János,
Csak most légy világos, osztán légy homályos,
Meggyuladandó.....nak,
Kőháza, Ojtsuk, ojtsuk, jaj ne hagyjuk szegényeket.

(Mikor a tűzet keresztül ugrálják:)

Mely magas rút a fa, ága elágozik,
A tengeren által hajlongik,
Selyem sár hajó nak,
Hajó felő gyöngy, koszorú gyöngy.

Egyik ága hajlik (a legény nevét dalolják)
Udvarába,
Másik ága hajlik (a lány nevét mondják)
Udvarába.
Selyem sár hajó nak,
Hajó felő gyöngy, gyöngy, koszorú gyöngy.

Vetekedik velem háromféle virág,
Virágom véled elmegyek,
Virágom tőled el sem maradok,
Egyik féle virág a szőlő szép virág,
Ne vetekedj vélem te búza szép virág,
Mert bizony én vélem széles e világ él,
Virágom véled elmének,
Virágom tőled el sem maradok,
Szóval a szót mondja a búza szép virág,
Ne vetekedj velem te rózsa szép virág,
Mert bizony te vélem szent misét szolgálnak,
Virágom véled elmének,
Virágom tőled el sem maradok.
Ne vetekedj vélem ivola szép virág,
Mert bizony én velem lányok dicsekednek,
Virágom veled elmegyek,
Virágom tőled el sem maradok.

Hajtsad rózsám hajtsad
A cseresznye ágát;
Hadd szakéjjak szépéből.
Magamnak javából,
Szeretőmnek színéből,
A fölvégi lányok,
Mind azt énekelik,
Hogy dőljön ki, dőljön ki
A gyivófa;
Ha a gyivó megérik,
A levele lehullik,
Roppanj gyivó, mogyoró
Levél alá.

(Ezen refrain ezek után ismétlődően viszáztatik.)

Lassan csendéjétek én apró deákjaim.
Hogy aludjék Mária napfelköltig,
Arany hajú Mária rendítsd alább a napot,
Hozd estére a holdat, ahol az nap elnyugszik,
Máriában elnyugszik,
Roppanj gyivó, mogyoró
Levél alá.

Ha én volnék a budai nemes asszony,
Kisöpreném a budai nagy piacot,
Megöntözném hideg kőkútnak vizével.
Behinteném apró pünkösti rózsával.
Rendvel ülnek a szép lányok,
Rendvel néznek a tükörbe,
Ha a tükör nem hazudna,

Vaj ki volna náloknál szebb.

stb. stb. stb.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 29

Körösi régi szokások.

Körösön a tanácsbeliek, kik abban az időben mind szakálos emberek voltak, s jó, ért elméjű öreg emberekből álltak, midőn a tanácsházba gyülnének be, szokásban volt náluk, hogy mind fehér ruhában, mind köpönyeg formában mentek a gyülekezet elé. Mikor pedig valaki a lakosok közül büntetésre méltónak ítéltetett, azt ponyvába takarták, s mindenik tanácsbeli személy a bíró után egyet csapot a bünösön. Ha valaki lopó, vagy parázna személy volt, az a prédikátor megegyezéséből tartozott eklesia követést tenni.

Magy. Erd. Kép. I. füz. 178. lap.

Kosáradás eredete.²¹

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer Magyarországon egy jómódú falu, ebben a faluban sok apró ház, az apró házak közt egy nagy kastély, s a kastélyban egy tündérszépűgü úri lány, akit hittak Ilonnak.

Ilon atyja öreg, harcias tekintetű férfi volt, kinek élte legnagyobb része csatákban folyt le, s jó öreg Sámson úr még most hatvanhét éves korában sem tudott otthon nyugodtan ülni a zselyeszékben, mint más tisztességes vén ember, hanem már kora hajnalban felnyergeltette vadászparipáját, kezébe vette íjját, kopjáját, s Gergely szolgája kíséretében belévágtatott a rengetegbe, honnan csak akkor tért meg, midőn a hold már magasra szállott az égen.

Szegény Ilon tehát a nagy kastélyban mindig magában volt; egyedüli mulatótársai szép fehér galambjai, szorgalmasan ápolt virágai, s hímző-kerete volt.

Midőn mesénk kezdődik, Ilon ezen hímző kereten egész naphosszat dolgoztatott, s ha idegen jött a kastélyba, munkáját rögtön elrejtette, mert meglepetést szándékozott jegyese névnapjára készíteni egy remek hímzett kardövvel.

Hogy azonban a sok színű selyemszálakat, tűket, s az ily női munkához szükséges egyéb apróságokat kellő rendben tarthassa, feltette magában, hogy csináltat számukra az öreg Ambrus által egy csinos kosárkát.

Az öreg Ambrus a falu legvégén és legrongyosabb vityillójában lakott, épen a folyó partján, honnan busásan metszhette kosarai számára a fűzfavesszőket, miket aztán nagy ügyességgel értett meghámozni, három négyfelé hasítani, s pirosra, kékre, sárgára festeni; mert ámbár Ambrus szegény volt és öreg, de ügyesebb kosár kötő nem találkozott nálánál hét vármegyében.

Szegénységével nem sokat törődött volna Ambrus bátya, csak ne lett volna neki egy Sára nevezetű körmönfont, pattogó nyelvű felesége, aki az ő nyugodalmas életét mindenkép megkeseríteni igyekezett. Elégszer is megbánta, hogy első hitestársának az úrban elnyugovása után nem maradt csendes özvegységben, hanem Sárát vette el. Elégszer is mondogatta, hogy saját bűne bünteti őt.

Midőn szép Ilon a kosárkötő hajlékába belépett, akkor is még zsörtölődött a menyecske. Két kezét módosan csípőire feszítve, s nyakát előre nyújtva, körülbelül ily szavakat hangoztatott:

– Hát kelmed most is csak az utcára báméskodik, mint a feszület, mi? Persze! már nem tud mit csinálni a nagy gazdagság miatt, csak úgy úszunk tejben vajban, azért nem dolgozunk, s még sincs egy betevő falatunk. Azt mondja kelmed: hogy hiába köti a kosarat, ott hever most is ötven darab a sutban, hogy nem kell senkinek, nem veszi senki?

²¹ E beszély, illetőleg mese alakjába öntött, s az ország minden részében nagyban divatozó népszokás eredete leírását, azért vettem fel e gyűjteménybe, mert az egyszersmind néphagyományi alapokon gyökerezik, s mint ilyen annak keretébe méltán beilleszthető.

– Igaz bizony! az a kelmed hibája, mért nem kínálja jobban. S aztán, ha épen nem teszi azt, tegye ezt; ha nem köt kosarat, itt van la orrunk előtt a Tisza, bizony nem törne le a dereka, ha egy kissé halászatna. . .

Most lépett be az alacsony szobába Ilon, mire Sára asszony abba hagyta a szót, eltávozott, s nagy széllal vágta be maga után az ajtót.

Ambrus bátya nem tudott hová lenni az öröm miatt, hogy házat ily nagy tisztesség érte; ide s tova keresgélte hogy milyen helyre ültesse le a nagyságos kisasszonyt, végre egy négy lábú kis lóczát leterített egy tarka kendővel, s azzal kínálta meg.

– Mi jó szerencse hozta a nagyságos kisasszonyt szegény hajlékomba? – kérdé végre az öreg, elkezdve a beszédet

– Ambrus bátyát jöttem kérni, – válaszolt a kisasszony – ha számomra egy csinos kis kosárkát kötne. Az árát jól meg fogom fizetni.

– Meglesz, meglesz! Olyan lesz a kosár, amilyennek párját hetedhét országon kereshetni, de még sem találhatni!

– kiáltott fel nagy örömmel a kosárkötő.

Ambrus bátya még az nap hozzáfogott a kosárka készítéséhez, s hogy csak szép legyen, minden művészetét rá pazarolta. Olyan rózsákat, tulipánokat és tarka énekes madarakat font belé, hogy ugyan piktor legyen, aki különbeket fest. Két hónapig dolgozott ezen a munkán a jámbor ember, s míg elkészült vele, ugyan hallgathatta drága felesége nyelvének kerepelését.

– Sz jól van, jól! – ilyenféleképen beszélt az asszony

– Mily örökidő óta babralsz itt ezzel a csöpp haszontalansággal, ami épen egy falatot sem hoz a konyhára. Szántszándékkal koldusbotra, éhhalálra akarsz juttatni. . . Ily kegyetlen bánásmód még akkor is sok volna, ha megérdemlettem volna! ... Oh én istenem, miért is nem veszsz már magadhoz ezen földi pokol szenvedéseiből!

De Ambrus bátya mind e beszédek csak hallgatta nagy türelemmel, s elnyelte a szót. Azonban midőn két hónapi nagy fáradság után készen lett a kis kosárral, oda ment feleségéhez, megmutatta neki, hogy nézze meg mily szép, hogy biz ő maga is alig hiszi, miszerént ő csinálta, no hanem iszen volt is rajta mit dolgozni!

– Haszontalan időfecserlés az egész! – jegyzé meg a drága hitestárs.

– Ne beszélj így édes kincsem, – veté közbe el keseredetten jó Ambrus bátya. – Sőt ha csak egy kissé is szeretsz, mond velem együtt, hogy: „hála isten! elkészült a kosár.”

– De biz nem mondom!

– Kérlek. . .

– Azért se mondom!

– Mondjad, hogy hála isten elkészült a kosár, különben megverlek drága feleségem!

– Azt szeretném látni!

Ambrus gazdát nem kellett ez egyszer sokáig biztatni, mert hitestársa akaratosságán türelmét vesztvén, összefogott három négy szál kosárra való fűzfavesszőt, s azzal fenyegetését végrehajtotta.

– Mondod most?

– Igen; hála isten elkészült a kosár! – szólt az asszony egészen megváltozva, mert azt ugyan soha sem hitte, hogy Ambrus bátya képes volna valaha uralkodni felette.

Ennek a házaseleti jelenetnek elejétől végig az ablakon keresztül tanúja volt a szomszéd asszony, s futott tüstént haza az urához

– Hej, ha tudná kegyelmed, mi történt Ambrus bátyáéknál?

– Nos, mi kincsem? – kérdé az öreg.

– Ambrus bátya arra kérte a feleségét, hogy mondja az ő kedvéért: hála isten elkészült a kosár! – mert ha nem mondja, hát megveri.

– S mondotta-e Sára asszony?

– Dehogyan mondotta!

- Ambrus bátya hát megverte ?
- Meg bizony! ütné meg a kő!
- S ha én kérnék, elmondanád e te?
- Dehogyan mondanám!

Lásd pedig, ha el nem mondom, én is megverlek, mint megverte Ambrus bátya Sára asszonyt.

- Már most csak azért sem mondom el! – kiáltott a szomszédasszony nagy haraggal.
- Én meg hát csak azért is megverlek! – felelt a szomszédasszony férje, s úgy tett amint szólott.

Meghallotta ezt a dolgot a szomszédasszony két komaasszonya, elmondotta kiki férjének, férjeik őket is kérték, hogy mondják: hála isten elkészült a kosár! – s minthogy nem mondták, őket is megverték!

Végre elment ennek híre az egész faluban, s minthogy az egész faluban nem volt egyetlen asszony sem, ki férje kérését teljesítette volna, minden férj megverte a feleségét.

Szép Ilon már elkészítette a hímzett kardkötőt, s az ott volt előtte a csinos kis kosárkában, mellette pedig jegyese a délczeg lovag ült.

- Hallotta kegyed szép Ilon azon eseményt, mi a faluban történt? – kérde az ifjú Ilont.
- Igen, s épen ezen kosár itt az egésznek oka.
- S mit tenne kegyed, ha én kérném, hogy mondja: hála isten elkészült a kosár?
- Most még nem tudom.

– Mert lássa, ha egyszer oly boldog leszek, hogy kegyedet enyémnek mondhatom, s el nem fogná mondani, én kegyedet is képes volnék megverni.

– De azt kegyed lovag nem fogná tenni, – válaszolt haragtól kipirult arczczal Ilon, – mert én előbb fognam mondani: „Hála isten elkészült a kosár!”

Ezzel Ilon kivette a hímzett övet, s az üres kosarat átnyújtva a lovagnak, hirtelen eltűnt. S ez a kosáradás eredete.

Krécsen.

Így nevezik a viskiek a vizenmosásokat, ahova a leány választottját anyja által meghívja falkafacsarónak. Ez télen járja, s a jeges vízben foly a multság, még a locsolódás is; náthát még sem kapnak; sőt otthon a jó vacsora után még tánczra is kerednek.

Vas. újs. 1863. 42. 371.

Kun sz. Mártoni mesterlegények lakozása farsangi időben.

Ez nem egyéb, mint egy czéhbeli iparossegédek olyformán rendezett dalidója, mely azoknak rendezése alatt, a czéhbeli mesterek és családjaik, valamint munkaadóik jelenlétében közhelyen adatik.

A legénység jót áll minden költségért, s a vendégeket úgy étel ital, mint zenével ellátja.

A vendégek, legyen az bármely osztályú, illembeli kötelességüknek tartják, az e célra készített koszorúba, bizonyos pénzösszeget tenni. Az asszonyok holmi süteményeket, leginkább a szokásos herőczét küldik. A lakozás hivatalbeli személyei következők:

a) Elnök, a czéhmester, egyszersmind számvevő s felvigyázó a lakozásban, hogy a bejött pénzek megőriztessenek, a czéhbeli ifjúság, különösen tisztas vendégek jelenlétében, józanul viselje magát, és pontosan felszolgáljanak. Az elnök a terem valamelyik feltűnő részén, boros üvegekkel rakott asztal előtt szokott ülni, amelynek közepén a pénzes koszorú is van.

b) Két vőfél, ezek a czéhbeli ifjúságból szavazat többséggel választatnak, különös tekintettel arra, hogy jó beszélősek legyenek. Ők kardosan, magyar ruhában öltözve, felszalagozva, hívogatják, bizonyos betanult, olykor nevetséges versekben, házanként menve, a vendégeket. Őket a meghívott rendszeren egy pohár borral kínálja meg, minek később meg szokott lenni hatása. A vőfélek teendője még, felkérni két leányt nyoszolyóleánynak, kik a

pénznek való koszorút adják, s őket felszalagozzák. A lakozásban a vőfélek a rendezők és előtánczosok, nekik a többi segédek engedelmességgel tartoznak.

c) Két nyoszolyóleány, ezeket a vőfélek választják, egyszerűbb czéhnél csinos mesterleányok, különösen a czéh-mesteré, máskor városi kisasszonyok szoktak e minőségre felkéretni. A választás sokszor korteskedéssel jár. Ha régibb öntetű a lakozás, nagyobb költséggel jár, mert a nyoszolyóknak kell a maguk költségén a vőféleket felszalagozni, nem különben a vőfélinget kimosni, kivasalni, (a vőféling egy borjúsájú, bő ujjú, szálló ing), ha újabb, csak a koszorút készítik meg.

A koszorú formája többnyire korona alakot nyer több nyilassal, melyen keresztül a pénz a koszorú üregébe tehet!). A koszorú csinos metszetű papírszelvényes tányérra tétetik. A koszorún a czéh jelvényei, fából vagy papírból kimetszve, s aranyozva függenek. P. o. kovácsoknál patkó, kalapács; asztalosoknál gyalu, fűrész; csizmadiáknál ár, gyüszi, lapostó, sámfa, kapta, karmantyú stb.

A nyoszolyóleányok a bálban semmi más kitüntetésben sem részesülnek, minthogy a vőfélek a tánczot velők kezdik meg, s étkezéskor az asztalnál első helyet foglalnak el.

A lakozás napján már délután szokás, hogy a vőfélek, olykor-olykor kirívó öltözetben, csörgő sapkában, a legénységet zászlóval és zeneszóval a hivatalos házakhoz vezetik, menetjük dallal és kurjongatásokkal teljes. A megtisztelés először is a czéhmestert illeti, azután az atyamestert, azután a nyoszolyóleányok házát, s így tovább. A megtisztelt háznál a vőfél dictiót tart, s a kész koszorúból, melyet már ekkor magával hordoz, ennek nyilasába helyezett boros üveget húz elő; azzal a ház urát megkínálja, mit annak aztán illendőségből pénzzel kell megváltania, és szintén borrali visszakínálást tenni, melynek az a sajátsága, hogy a vőfél által kínált borból nem szokás inni, de az ennek visszakínált bor, ha a legénység is hozzálát, igen sokba kerül a háziúrnak.

Miután zaj, lárma, zene s tudja mi szóval bejárták a várost, a lakozás színhelyére mennek, s kezdetét veszi a hü hó, eleinte csak a legények jelenlétében, később esteli 8 órakor jönnek aztán a hivatalos vendégek, kik leróván a koszorúnál adójukat, melyet a czéhmester egy külön könyvbe is bejegyez, a mulatók közé keverednek.

A mulatás: az idősb férfivendégek mellékszobákban, boros asztalok mellett húzzák ki az időt beszélgetve, s onnét csak akkor jönnek ki, ha a „mester tánczot” kell járnai, melyet a mesterek feleségökkel lejtenek. A fiatalok a vőfél elő-tánczolója mellett forgatják hölgyeiket, s történik, még pedig gyakran, hogy akadnak párok, melyek egész éjjel együtt tánczolnak, mert ha valahol, itt szokás az, hogy minden férfi a maga kedvesét tánczoltatja. Szünet akkor s azok között van, mikor a legény tánczosnőjének czukros vízzel szolgál föl.

Úri vendégek a czéhmester körül foglalnak helyet.

Éjfél tájban behozatik a közadakozásból felterített asztal, melyhez a czéhbbeliek elébb nem ülnek, míg ott munkaadóik javában el nem végezték az étkezést – a czéhbiztos elnöklete alatt, ki szintén úri ember. Azután jönnek ők nejeikkel, családbelijeikkel – elől a czéhmester, s mielőtt a vacsorát megkezdené, a legénység ládájába teszi az asztalra-helyezett koszorúból a pénzt, melyet az atyamester olvasatlan átvesz s egy ládafiókba zár. A czéhmester ezután beköszöntő beszédet tart s megáldja estebédöket. Erre következik a vőfélek köszöntése, a hét vőfél ugyanis kivont karddal, közre, véve a két nyoszolyóleányzót, a czéhmester elé áll, s megköszönik, hogy a czéhmester megengedte a lakozást, s hogy abban maga is részt vett. Erre a czéhmester leülteti őket az asztalhoz, melyhez csak czéhbbeliek és nejeik, de soha a legénység, avagy czéhbbeliek leányai nem ülhetnek. Ez a kitüntetés egyedül a vőféleket és nyoszolyóleányokat illeti fáradságukért.

A vacsora rendesen reggelig tart.

Nefelejts 1863. ik. 15.

Magyarok tornája.

Ki ne hallott, vagy ki ne olvasott volna már valamit magyar elődeink egyik legkedvesebb mulatsága, az úgy nevezett tornáról, mely mint a görögök népünnepélyei annyi ezerektől látogattatok. A férfi babéért jött ide, s a nő küzdő kedvesét kísérte angyali szemekkel, hogy életet és erőt öntsön a lankadóba, s öröme határtalanabb legyen, ha győzött mint maga ama rómaié, kinek egy küzdelmen mind a három fia győzött. Mily harcias mulatságok is voltak ezek a tornák, mily erős a kor, midőn még azok virágjokban voltak, s mily nagy a magyar, midőn ilyesmikben gyönyörködni tudott Brocquiére-i Bertrandon, a burgundi herceg főlovászmestere, ki 1403-ki húsvét után palestinai útjából hazatérve, darab ideig Budán mulatott, következő érdekes leírását adja lánzsaviadalainknak:

A lánzsaviadalok az ország szokása szerint apró lovakon és alacsony nyergeken megy véghez. A vívók szépen vannak felruházva, és lánzsáik erős, de rövidek. E látvány igen kellemes. Ha a két versenyző egymásra tör, okvetlenül mindkettő, vagy legalább egyik földre esik, így aztán bizonyosan kiséül, melyik ül legerősebben. Ily küzdélyeken, melyek díja arany ostor, valamennyi ló egyenlő nagyságú, s valamennyi nyereg is egyenlő, és sorshúzással osztatnak ki. Párosan vívnak egyik a másikkal. Ha a küzdők egyike le esett, a győztes félnek ott kell hagynia a küzdőt, s nem szabad többé viaskodnia.

Magy. Erd. Kép. I. köt. 15,

Májusfa letűzése s története.

Minden év május elsején a falukban, városokban, sok épület előtt lehet leszúrva látni virító zöld levelű, ágas-bogas, karcsú, magas fákat, melyeken virágok, szalagok, déli gyümölcsök, italok, füzérek stb. díszelnek. Falvakon nőtlen ifjak kedveseik ablaka előtt állítják fel május 1-ső napján virradóra a májusfát; városokban ma már csak a mészárosok emelnek ily fákat a tőlük húst hordó fehérszámára. A májusfáról azt írják, hogy sz. Jakab és sz. Fülöp, midőn térítgetni jártak, útítársuk lett Valburga nevű szűz hajadon; ezt ebbeli cselekvényeért a pogányok tisztátalan személynek nyilvánították, s rágalmazták. A leány azonban, hogy elűzze a gúnyolódókat, elővette vándorbotját, letűzte a földbe, előtte letérdepelt, imádkozott, s erre alig múlt el egy-két óra, midőn a pogányok szeme láttára leszúrt bot kizöldült. Ez volt sz. Jakab apostol napja virradójára (május 1-én). Nőtlen ifjak ez időtől ez okon szoktak magas zöldfát jó magaviseletű hajadonok ablaka előtt felállítani, még pedig ha lehet észrevétlenül. Ma már májusfa helyett egy csokor szép virág is megteszi kellő hatását.

A koloni legények a májusfákat e népdal szerint szokták kedveseik háza kapuja vagy ablakaik elé állítani:

Kedvesemnek háza előtt, Az éjszaka magas fa nőtt, S gyenge szellő lágyszárnyain, Piros kendő leng ágain.

A májusi fák felállítása Kolonban ily módon megy végbe. Összegyülekeznek a legények a korcsmában, zenével és borozás közben megválasztván a „szomorú királyt” ezt mindkét oldalról fakardos örök környezik, s így felkészülten, zeneszó mellett, házról házra eljárnak vele. A szomorú király bandájával a kapu előtt megállapodik, a többiek pedig bemennek, s mátkáiktól a májusfa ültetéseért járó adópénzöket tányéron beszedik, mit azután a legények mulatozási költségök megtérítésére fordítanak, ami egyáltalában nem lovagias dolog. A „szomorú király” kinek kötelessége, szomorú komoly képet vágni – ha elneveti magát, pár itcze bor vételére büntetetik, mit a legények a pünkösztől királyság után, a falut bejárván vígan elköltének.

Sürgöny 99. sz. Magy. Erd. Kép.

Mátravidéki palóczok bódogánya.

A mátravidéki palóczoknál a mestergerendát egy kiczifázott oszlop tartja, melyet ők

bódoganyának hívnak, s melyet a gyermekek esti ima után, lefekvés előtt, vagy ha csínyt tettek, rendre csókolnak.

Ételnél csak az öregek ülnek az asztalnál; a fiatalja, menyecske, férje s a gyermekek állnak.
Napkelet 1857. 193.

Miskolczi szűrszabók dalidója.

A farsang vége felé a szűrszabók is megtartják báljokat. Czifra szűrben, magyar ruhában már estefelé összesereglenek a dalidó helyén. Mikor együtt érzik magukat, a legények kinéznek maguk közül egy tánczrendező. Ez szálás virgonczi fiú szokott lenni, és az a privilégiuma, hogy a kalpagját fontartja, kezébe pedig csörgőt vévén, amely tánczot ő megkezd, azt kell húzni a cigánynak, azt kell tánczolni társának. A tánczosoknak ő osztja ki a tánczosnékat is, és hogy megnevettesse a társaságot, sokszor ad fiatal fiúnak öreg asszonyt, öreg embernek fiatal leányt. Akik ülve maradnak, azoknak mulattatásáról gondoskodik. Éjfél felé csörgőjével adja tudtul a szünetet. Ekkor minden vendég ki mit magával hozott, a terem padlójára rakja, amellé körbe ül, s társalgás közt megemészt. A szoba közepén asztalon tálcza is áll, melybe ki mennyit akar, annyi pénzt dob bele, ebből kerül ki a fekete kávé, melyet reggel ingyen szörpöl az álmos mulató sereg.

Legszebb ez ha látja az ember!

Nefelejts 131.36. sz.

Muraközi lakoma.

A muraközi lakoma két-három napig is eltart. Esküvőre ős magyar szokás szerént, lovagok kísérik az új párt, ruhájok magyar nadrág és dolmány; közöttök egy zászlós vérpiros lobogót tart a nap hőse, a vőlegény fölött, ki szintén lovagol. E lovagok udvarolnak az asztalnál, s tesznek szolgálatot a vendégeknek.

Vas. újs. 1854. 322.

Nádasdi kakascéplés

(Baranya vármében.)

Húshagyó másnapján a helység fiatalága egybegyűl a nagy korcsmában, s annak udvarán egy földbe ásott czövekhez egy kifejlődött kakast köt. A kakastól 20 lépésnyi távolra egy hordó, s reá cséplő helyeztetik. Egy legény a hordóhoz megy, a cséplőt kezébe veszi, s azután be hagyja köttetni szemét, majd párszor a hordó körül vezetetik, s azután, hogy elbódult, egyenes irányba állítják a kakással – ekkor kimért léptekkel közelít feléje, s midőn már hozzá csak két lépésnyire képzei magát, akkor feléje üt, s ha találta, a nap hőse lesz, megszólal a zene, bevitetik a hős a korcsmába, s ott a kakas elkészítve több étellekkel feltálaltatik. Ezt ivás sokszor részegség követi.

Nefelejts 1863. 216. 7.

Nyitrai (felső) tót lakodalom.

A szerelmes tót ifjú este megy kedvesét látogatni, a kunyhó ablakán háromszor kopog, s habár nyitva lenne is ajtaja, be nem lép, hanem megvárja míg a harmadszori kopogtatásra a leány vagy kijő, vagy sem. Ha kimegy, együtt töltik az időt éjfélig, sőt reggelig is, mint a nóta is mondja:

Tarn zme sami shovarali,
Od vecsera do rana,
Ked zacsalo roszbelevaty,
Isol szom precis od nyelio.

vagy is:

És ott elcsevegtünk esténként, a hajnal

Örült, oly édesden folyt köztünk a beszéd,
Virradni is kezdett, reggel volt már épen,
Midőn megszorítani búcsúzásul kezét.

Ha pedig nem jön ki, az ifjú elmegy ugyan, de legközelebbi alkalommal vagy zene, vagy más mulatságnál okadásra szólítja fel a leányt, ettől függvén, hogy tovább is járjon utána, vagy sem. Az egyezkedés a fiatalokat illeti. Mikor aztán nyilvános lesz a dolog, a fiú szülei a leányos házhoz megbízottakat küldenek. A leány erre nyilatkozik, ha kedvezőleg, jó a kézfogás, mely rendszeren éjjel, a fiú, leány, násznagyok, s néhány közeli rokon jelenlétében történik. Az egész így megy véghez: A fiatal ember násznagya a leányos háznál elmondván „Az én jöttem fiatal Tóbiással stb.” szavakkal kezdődő mondókáját, a leány szülei által kíséretével együtt leültetik, s evéssel is megkínáltnak, de amire azt felelik „Előbb dolgunkat akarjuk végezni.” S erre elbeszélik, hogy mi járatban vannak. A leány szülei tehát Ígéretet tesznek, de arra a fiatal ember násznagya ismét csak azt mondja hogy „Ígérettel nem elégszünk meg.” Mire megsokalva mindkét fél a huzavonakodást, fiú és leány asztalra teszik gyűrűiket, s azokat felcserélve a násznagy adja át nekik, ő tűzi újjaikra, mondván „Még ezzel sem elégszünk meg.” így történik meg aztán a kézfogás, s erre következik a vacsora. A kihirdetés a templom napjaira esik, és a lelkészek gondja. Ezt többnyire két hétre követi az esküvés, melyet még a szerződés levél elkészítése előz meg.

Az esküvő mindig hétfőn délelőtt történik. E napon (egybekelés napján) korán reggel a meghívó asszony, kinek kötelességében áll egyszersmind a vendégeket meghívni, az arát megmosni, fésültetni, felöltöztetni stb. megjelen a nász-leányokkal a menyasszony házában vagy lakásában, s miután a mosás megtörtént, a hajzatot hozzák rendbe, mely ha talán rövid, kendert vesznek pótlékkul, s ugyanazért sokszor azon furcsa eset adja elő magát, hogy a menyasszony hajának felerésze koromfekete, másik fele pedig kenderfehér. A haj elrendezés megtörténné, pártá tétetik fejére, mindenféle tarkabarka, alánt lecsüngő szalagokkal, a ruhanemük közt a mente, a kék posztóból, báránnyborrel bélelt, rókával prémelt, kék vagy veres gombkötő munkával ellátott öltöny főkellék, elannyira, hogy amely ara szegénysége miatt meg nem szerezheti azt, legnagyobb szerencsétlenségnek tartja, s ha másképp nem juthat hozzá, azon napra legalább kölcsön kér. Ezen egész készület alatt a jelenlevő segédleányok népdalokat énekelnek, s pedig ha szülőtlen és árva a menyasszony, keserveket, melyek fölött a nagyobb rész, bár csupán szokásból, sir va fakad.

A fiú e nap búcsúzik el szüleitől, s tőlök engedelmet és áldást kér, mire azok keresztet hánynak reá és mondják: „Menj Isten hírével, segítsen az úr.” Most a fiú zenével megy menyasszonya házához, itt násznagya bibliai vonatkozásokkal a leányt felkéri az esküvéshez. A leány erre letérdel szülei előtt, és áldást kér, az megadatván, kívül megszólal a zene, s ezen kísérettel mennek a templomhoz, hol az esküvés megtörténné, ismét zenével mennek a vendéglőig, hol aztán megered a táncz és multság, melyhez a kalácsot a menyasszony szolgáltatja. Ebédre azonban mindnyájan átmennek az új asszony házához, mely alatt tarkabarka beszédek mondatnak, szól a zene, a leányok fiúk énekelnek, huzatja kiki a maga nótáját, s aszerént fizet a cigánynak. Ebéd után esteiig a menyasszony házában tánczolnak. Napnyugot után jó a búcsúzás, s az öregek elkérik a leányt, kit a szülők áldások s a násznagyok gratulációk közt eresztenek el. Sírás között esik ez meg mindig.

Ezalatt a szekerekbe befogott jó vérű lovak is tombolnak már türelmetlenségükben a ház előtt, mert szokás, bár tőszomszéd a vőlegény, ennek házához a menyasszonyt és holmiját, nem különben a vendégeket és hangászokat is, szekeren elszállítani. Először is egy szekerre a menyasszony ágyneműjét ésládáját teszik, a ládán a vőfél ex officio foglal helyet, s akként ül rajta, mint a mythologiai Bachus a hordón. Ha messzünnen vagy más faluból hozzák az arát, akkor több fiatal legény bokkrétás lobogókkal nyargal elől, nagyokat kurjongat, néha pisztolyokat is süt el; a lovak kantárára pedig kendőket kötnek.

Hogy a vőlegény házához viszik az új nőt, ott még két napig mulatnak. Első nap esik meg

az is, hogy mikor a vendégek jönnek, a főzőné az új asszony útjára hasáb fákat dobál, melyet midőn az felszedne és tűzre rak, azt szokták mondani a jelenlevők „Alig lépett a házba, és már is dolgozik.”

A lakoma alatt, hol főszerepet a felmelegített mézes pálinka játszik, az asztalnál ott ülnek a menyasszony és vőlegényen kívül, a számos vendégek; míg jobbra és balra a násznagyok, örömanyaik, nyoszolyólányok, vőfélek foglalnak helyet. A házaspárok azonban mit sem esznek, hanem szomorkodnak szépen. A vacsora alatt ajándékokat oszt ki az új nő, miért pénzt kap, a zsebkendőkéért pedig a vőfélek egy-egy köszöntőt mondanak.

Legkülönösebb az, hogy midőn már mindnyájan asztal mellett ülnek, a menyasszony megjelen egy nagy bekötött kassal hátán, ezzel az asztal közepére lép, ott néhányszor forog, a kast az asztal közepére leteszi, maga pedig a vőlegény mellett foglal helyet. Ekkor a hozott kasból a kalácsokat kivesszik, felaprítják, s elosztják; ezen kalács azon kiváltsággal bír, hogy házanépeinek mindenki hazaviheti lakodalmi emlékül.

Eközben a nyoszolyóleány is zöldkoszorús tányérral jár körül és mondja: „Az új asszony elvesztette koszorúját, mi azonban megtaláltuk, most pedig eladjuk, hogy árán fej kötöt vegyünk, ki mit ad!” Erre a vendégek ezüst, réz és bankópénzeket vetnek a tányérba. Vacsora után ismét tánczolnak, dalolnak. Ezután egyik vőfél tánczra hívja fel a menyasszonyt, mire azonban ellent mondanak az asszonyok, s csak sok kérés után adnak ki egy leányt, de erre azt mondja a vőfél, hogy „ez nem Rachel, hanem Ilia” s visszaadja úgy amint kapta. Majd másikat, és végre harmadszor kapja csak az igazi asszonyt, kivel aztán még tánczol, a leánysereg halkán énekel.

Éjfélkor a menyasszonyt az idősb asszonyok egy mellék kamrába vezetik, ott ugyanezek égő gyertyákat tartva kezökben, néhányszor sűrögnek forognak körötte, pártáját leveszik, pro forma ágyba fektetik, de azonnal ismét felemelik, fej kötöt adnak fejére, s újra a tánczhelyre viszik; a férfiak ugyanezt teszik a vőlegénnyel. Visszaérkezvén az új házaspár, egy ideig együtt tánczol, s így tart a multság reggelig is – mikor aztán a meghívó asszony nagy kendőt köt egy pálczára, s ennek hegyére citromot vagy almát szúr; imígy felkészülve, az ifjú menyecskével s néhány vendégasszonynyal azelőtt a földes úrhoz ment, bemutatni az új asszonyt, s lakodalmi kalácsosal kedveskedni.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 32. Nefelejts 1863. 211. 2.

Nyitrai tót legények társastáncza.

Téli estéken összejönnek a korcsma nagy ivószobájában a tót legények, s isznak egyet, isznak kettőt, isznak hármat a legjobb borocskából, azután fölállnak, s a szoba közepére teszik a mécszet egy tálba, s körültánczolják ily énekszóval:

Póza bucski póza hlat
Do viszkocsi bugye hlap
Ja szem taki szubr\$vecz
Cso viszkocsim na palec . . Juhe! Juhe!
(azaz)
Ki fák és törzsek mellett
Jót ugrik az a gyerek,
Én olyan szökő vagyok,
Egy ujnaira fölugrok. Ihaja! Ihaja!

Ekkor megint leülnek, megint isznak, s az fizet, aki a táncz közbe a szoba közepére tett mécszet véletlenül megrúgta, ha olyan ügyetlen nem találkozik, akkor a jobb módú legény tesz ki magáért, s úgy löki föl. Azután ismét fölállnak és tánczolnak valami körül p. o. boros kancsó körül, és dalolják:

Cis koza, kozina
Dajsz szira gazdina
Ket szira nye davazs
Na rezsenczi na rovázs Juhe! Juhe!

(azaz)

Hej kecske, kecskécske,
Adj sajtot menyecske,
Mert ha nem adsz sajtot,
Rovásodra rovok

Ezen mulatság így megy éjfélig is, anélkül hogy a tánczban leányra volna szükség, s ritkán van garázdálkodás.

Ócsai coledálás.

Pest vármegyében Ócsán, következő szokás divatozik: Évenként farsang utolsó napján, a legénység a zenét, melyet farsang alatt használt, kora reggel felállítja azon ház előtt, mely mulatóhelye volt. Az ifjak közül kettő maskarának öltözik, az egyik asszonynak, a másik férfinak, ezeket a többiek körülveszik, s úgy zeneszóval mennek a leányos házakhoz, hol az asszonynak öltözött ifjú ennivalót, a férfi mask pedig innivalót kér. Ritka hely, hol legalább egy pár tojást ne kapjanak, s ilyen adakozó házaknál egy-két nótát huzatnak, az adományozót megforgatják, s úgy mennek tovább. A collectiót az nap délután és este közösen megeszik, s e közben a farsang elbukására csöngő búcsúpotharakat üritenek.

Pajtaaljai czipózás.

Ez a mulatság a böjti napokban egyike a legfelkapottabb multságoknak a győrieknél, mely eredetét onnét vette, hogy hajdan t. i. 1830 előtt, a jelenlegi újvárosi temetőhelyen, a városnak volt egy pajtája, s az emegett elterülő gyepeslapály pajtájának neveztetett, s bár az épület már rég elmállott, de a lapály neve máig is díszlik. Az a czipózás pedig különös neme a futósdinak, hol körben fogódzanak vegyesei) a férfiak és leányok, egymást kergetve közölök egy pár, s például a férfi elfogva a leányt, darabig karonfogva sétál vele, s hátát gyengén öklözi, közben-közben mondván, kell-e czipó, ne czipó, édes e vagy savanyú. Utóbb maga helyett más férfit üt lovaggá, kit most a leány kerget. E multságot az élénkíti, hogy a körbe ki és befutván, az állók által hol az ti Időzött, hol pedig a kergető akadályoztatik a futásban.²²

L. Életképek 1847. 14. a borítékon.

Palóczvidéki lakodalmak.

Azt a vidéket, mely Nógrádmegye Pincz helységétől Ipoly mentében Káros hídig és onnét Karancsnak s Mátrának vonul, magába foglalván Gömör, Heves, Borsod megyék egy részét „Nagy Palóczság”-nak nevezik. Itt a következő lakodalmi népszokás divatozik:

Ha házasulandó már a parasztnak fia, szülei és atyjafiai szétnéznek leány után a faluban, vagy ha kell a szomszédhelyésekben. Ha megvan a kiszemelt leány, két-három férfi, köztük a házasulandó is, elmennek leánynézőbe, s az úgy megy végbe, hogy valamely ismerős házhoz látnak be, s oda kigondolt ürügy alatt hivatják a kiszemelt leányt, p. o. dolgozó napon valamely munkának teljesítésére kérik fel, később bevallják a célt, s ekkor a leány, ha neki tetszik a legény, és ellene szülei sem tesznek kifogást, a fölkeretek teljesítésével bejegyzést mutat.

²² Oly forma multság ez, mint a gyermekeknél az ország majd minden részében felkapott „künn a bárány, benn a farkas”-féle játék.

A leány részéről való beleegyezésnek jele a „háztűznézés” rövid idő alatt a leány részéről két asszony megy a nő-szülőhöz, köztük a leány anyja is, és látogatás színe alatt szétnéznek, mire az ottaniak örömmel fogadják őket, és dicsekedve megmutatnak mindent, amivel csak bírnak, sokszor még azt is, amit azon célra másoktól kölcsön kértek. – A „jó szűr a recomendatio”, ezt a szobába szemetszűrő helyre akasztják. Háztűznézés után, ha az asszonyok elfogadják a megvendégeltetést, az jó jel, ha pedig eltávoznak anélkül, hogy a kenyér vagy dióhoz nyúlnának, akkor az bizonyos kosár, a fiú mehet másfelé kopogtatni!

Ha a háztűznéző asszonyok meg vannak elégedve, következik a „kendőlakás” ez az úgynevezett eljegyzés. A leány házához megy a házasulandó egy násznaggyal, s ez versben vagy prózában megkéri a leányt, az kezet fog a fiúval, s kicserélik kendőiket. A fiú pénzt, a menyasszony pár rozmaringot ad kendőjével, s csere után lakomáznak.

A kendőlakás éjjel végződik, s a menyasszony elkíséri vendégeit egy darabon, és búcsúzáskor azok pénzbeli ajándékait elfogadva, a vőlegénynek kendőben diót, almát ad, mely kendőben viszonya fiú süteményeket tartozik két asszony által küldeni.

A kihirdetés előtt az esküvő napja meghatároztatik, az rendesen hétfőre esik, de előtte csütörtökön a násznagy még meglátogatja a menyasszonyt és megkéri. Az ily házasságok az újborra s farsang elejére esnek. Esküvés előtti szombaton viszik a menyasszony agyi s más ruháját kocsikon a vőlegényhez, a kocsisok ilyenkor leiszszak magukat, és a felvigyázó asszonyok vígan énekelnek, kurjongatnak a kocsi hátán.

Esküvés napján a menyasszony házához a vőfél küldetik ki, ez hívja őt templomba, s szép mondókájáért kezébe bokrétát, fokosára szalagot kap. Külön bokréta küldetik a vőlegénynek, ki menyasszonyát a násznéppel templom előtt várja be. – Itt áll a cigánybanda is, mely esküvő után a násznépet zeneszóval kíséri a menyasszony házához, hol táncz s utána lakoma deríti fel a társaság kedélyét.

Szívreható a „menyasszony búcsúztatása” a vőlegény, hogy el ne érzékenyüljön, az udvaron várakozik, a vőfél vezeti ki hozzá a menyasszonyt, s vele háromszor megkerüli őt, és valahányszor szemközt jó, kalapjával legyinti meg menyasszonyát a vőlegény. – Ezután felszalagozott s kendőzött lovakon elhajtanak, a legénység fazekat, cserepet csapdos a kocsikerekéhez, s azt kívánja, hogy a menyasszony forduljon fel, mi néha meg is történik.

A vőlegény házához érve, a menyasszonynak napa mézet nyújt neki, abba ő ujját mártja s leszopja, ennek jelentősége, hogy az „élete édes legyen.” A szobában a vőfél köszönti, s a menyasszony megcsókolja a háziakat, azután a konyhába lép, s ott gazdasszonykodás jelül az ételeket megkeveri, itt is lakoma van, az áll húslevesből árpakásával, ez az úgynevezett „magaleve” – káposzta, tyúklevés metélttel, paczal édestejjel, kocsonya, pecsenye a főételek, de ezekből a szemérmes menyasszony nem eszik.

A menyasszony fektetése is czeremóniával jár. A vőfél három égő gyertyát vesz ujjai közé, és vezeti a menyasszonyt az ágyhoz, hol a vőlegény várja, ennek csizmáit lehúzza s fejéhez üti, fogadván, hogy többé meg nem sérti. Lefekvéskor egy asszony jelen meg, megforgatja rajtuk a dunyhát, s azt kívánja, hogy ahányszor megforgatta a dunyhát, annyi évig legyenek magtalanok.²³ Ide az ágyba hordják a menyasszonynak az ennivalót, herőkét, mákosmézes ferentőt, sült tyúkot, bort stb. Reggel öt óra felé énekszóval keltik föl őket az asszonyok, s felkötik a menyecske kontyát, fölillesztik fejkötőjét, s vőlegényére is ráadják a jegyinet.

A násznép, mely egész éjen át mulatott, reggel templomba kíséri az új házasságokat, s ezek lelkészüknek az avatásért kalácsot s marhanyelvet visznek. Visszatérve, a kérészeket fogadják, kérésznek neveznek minden ily látogatót. – A kérészbe menő, enni inni valót visz magával, s keresi vele a menyasszonyt, de azt elbujtatják, s csak egy kitömött vázt hoznak elé, a hérészek tagadják, hogy az a menyasszony lenne, és sok ingerkedés után jelenik meg, kezet fog a kérészekkel, kiktől pénzt kap. A hérészek ebéden marasztatnak, s hogyha távoztatni akarják őket, tűzre paprikát szokás hintetni csintalan gyerekek által, ez azután a

²³ A palóczoknál szegyen, ha a menyecske hamar megszorodik.

„kifüstölés.”

A násznép egyik kedvencz étele az örömkalács, mely nem egyéb mint egy 14 itcze lisztből készült pástétom. Szokott ajándék is osztatni. – A hérészezés több napig tart stb.²⁴

Pécskai sz. györgynapi cselédki állítás.

Pécska (Arad vármegyében), mint kamaralis telepítvény, számtalan elszaporodott családot számlál kebelében, kik kevés vagy épen semmi földbirtokkal sem bírván, a mindennapi szükségétől folytonosan zaklatva vannak, s aggasztó helyzetüket a szolgálati vállalkozás által teszik elviselhetővé. Minthogy pedig mindnyájan Pécskán alkalmazást nem nyerhetnek, egyenként vagy csoportosan kísérletet tesznek Bánátban és Arad pusztáin, hol különben is sokan szenvednek cseléd hiányban, s ott elhelyeztetik magokat. így elterjedvén a földbirtokosok között azon hír, hogy szükség esetében mi módon lehet a bajon segíteni – berándulásokot tesznek Pécskára minden új év és sz. *György* napján, mert ez lévén a cselédváltoztatás korszaka, a szolgálatra vágyók erről értesülvén, a piacra gyűlnek, s a szálloda körül lézengve, alkalomra várnak. Ez azután így szokássá válván, cselédvásár, cseléd-kiállítás, vagy mint sokan szeretik nevezni, leányvásár fejlődött ki belőle.

Napkelet 1857. 295.1.

Pesti állatviadalok.

Még a múlt század végén a pesti nép is az állatviadalokban gyönyörködék. Townson Robert Londonban 1797-ben kiadott magyarországi utazásában következőleg ír róla, mint szemtanú:

Vasár és ünnepnapon a pesti nép, a bécsinek módjára, állatviadalban gyönyörködik. A tulajdonosok vagyis igazgatók két igen szép vadbikát tartanak. Mikor ez emberséges mulatságnak tanúja valék, az egyiket a küzdőterre bocsájtván, magyar ökröt állítottak ellenébe. Ez megtámadá ugyan a bikát, de rögtön leveretek; angol kutya jobban és hosszabb ideig küzdött volna vele. Magyar ökör nagyon is gyöngye ellenség vad bikának. Azután rabló medve, azaz oly medve jelent meg, melyet néhány napig koplaltattak, hogy annál szilajabb legyen. Ellene más medvét bocsátanak, melyet nem koplaltattak vala; de ez sokkal kisebb és gyöngébb volt; A rabló medve mindjárt leveré, megragadá, agyonfojtá, s magával vivé a ketreczbe. A két medvének nagyság és erőbeli nagy egyenlőtlensége miatt e viadal kellemetlen látvány volt. A grönlandi fehér medve sokkal hoszasabban és jobban mulattatá a nézőséget. A küzdőter közepén kis tócsa volt, ebben kacsá úszkált. Mihelyt a medve a tócsához közeledett, a kacsá mozdulatlanul ott maradt a víz felületén; a medve a vízbe ugorván, a kacsá alámerült; ezt a medve utánozni akará, de a kacsá ügyesebb bukdácsoló levén, mindannyiszor kikerülé a medvét. E mulatságos látvány után egyik állatör szállt síkra, még pedig ökör ellen. Mihelyt az állatör megjelent a küzdőteren, az ökör azonnal neki rohana. Az ör nagyon középszerű ember, megragadá ellensége két szarvát; ez ugyan a küzdőter egyik végétől másikáig taszigálá őt, de a földről fölvetni még sem bírá. E tusa darab ideig így folya, végre az ör a küzdőter falaihoz szórnia, s ott bizonyosan pórul jár, ha néhány társa nem siet segítségére. Ezek tört nyújtának a meg-szorultnak, ki is azt az ökörnek nyakcsigolyái közé döfvén, az állatot oly rögtön megölé, hogy ez még csak két-három perczig vonaglék. Ezután gyönyörű oroszánt bocsátanak ki. Ez fejedelmileg szétnézve kémlélé ellenségit, de senkisémm szállt vele síkra, csak mutatni akarák a közönségnek. A küzdőter kapuja felső vészén lévő lyukon kendőt dugtak be, s miután néhányszor ide-oda lobogatták vala, visszahúzák, mire az oroszán ismét eltűnt. Azután még más állatokat is eresztének be, de mindegyik örült midőn ketreczébe visszamehetett. Egy ör többi között azzal tünteté ki ügyességét, hogy a rárohanó vadkant lándzsájával keresztüldöfő.

²⁴ Beküldő Jankovich Vincze ő nga Galábocsról.

Pünkösdi király és királyné választása.

Ez a pünköszt ünnepe húsvét után esik ötvened napra, s a görögök ez okból hittak azt pentecostének, miből a magyar pünköszt elnevezés lett. Izrael fiai, a sínai hegyen, az aratásban nyert jótéteményért hálálkodtak e napon. A ker. egyház pedig ezt annak emlékére üli meg, hogy e vasárnapon Jézus tanítványai Jerusalemben összegyűlvén, a vigasztaló sz. lélek láng nyelvek alakjában szállt le, s betölté őket hitük szilárdítására, térítő buzgalmak élesztésére szükséges malaszt ajándékival. Hajdan pünköszt ünnepe egy hétre terjedt, nálunk sz. László törvényei azt négy napra korlátozták, míg a múlt században két napra vonatott az össze. E szép emlékeztető napokat, falusi leányaink s a fiatalság, különböző helyeken s vidékeken, különféleképen ünnepelek meg. így a többek között Dunántúl, következőleg folynak le piros pünköszt napjai:

I. D u n á n t ú l.

Piros pünköszt napján összegyűlnek a faluházánál a helység vénei, mint illik, az istenitisztelet végeztével, s rendet tartanak a végbeviendő pünkösdi király választásra. Bíró uram, notárus uram, és az esküdt uraimék mind ünnepi köntöseikben jelennek meg, s bemenvén a helység házába, egy nagy zöld korsóval, amiben bor vagyon, csinálnak valamit, ami az ő dolgok.

Odakünn azalatt lóháton ülő ifjú legények kongatják ostoraikat, s üzik a tréfát egymással. Gyolcs ingegatyája van minden lovasnak, nem is legény, akinek bokréta nincs kalapja mellett, s tarka kendő a mentéje gomblyukába fűzve. Mikor aztán az előljáró urak odabenn mind kurták a sok tentát abból a nagy kalamárisból, előjött a kisbíró uram ő kegyelme, egy nag/piros selyem zászló van a kezében, egy nagy vőfél bokréta süvege mellett, akinek jeladására a tornáczba telepedett barna zenészbanda rárántja a legszebb nótát, amitől valamennyi paripa tánczol és ugrándoz. A legények fejükre nyomják a süveget, még jobban szorítják a kengyelt, hisz ma van piros pünköszt, ma válik el, ki a legény a faluban.

Indulót húzz! parancsolják a cigánynak; a klarinétos neki tartja szerszámát kisbíró uram fülének, hogy meggyőzze jó szándékáról, mitől annak majd a füle dobja reped; a zeneszóra a népség kitódul a mező fele, ki gyalog, ki szekér háton, ott elállják a síkságot, tizen-huszan egy szekéren, az ifjú sarjadék felkapaszkodott a fákra, onnan nézi a karzatról a közelgő mulatságot, s kiabál le az alatt állókra: „ott jönnek már, ott jönnek már!”

Jönnek bizony! Elöl jön kisbíró uram. Fölvitte a maga dolgát; most lovon ül; majd kiveri a szemeit azzal a piros zászlóval. Utána egy banda cigány, mind egy hosszú szekérré rakva, a primás áll a szekérben, úgy húzza a hegedűt, hogy minden ember kalapját leveri a vonóval, a trombitást szidja a kocsis, hogy ne trombitáljon a fülébe, saroglyában ül a brugós, piros nadrágjában, és szabódik a mészáros legényeknek, hogy neki ne eressze azt a tulkot, amit a szekér után visznek.

Mert a mulatsághoz harapni is kell valamit; ökröt fognak sütni; ott a másik szekéren a nagy rettentő bogrács, meg a sok jó czipó, aminek az elfáradt legénység a dolog végével neki heveredhet, s hogy semmi fogyatkozás se legyen, a hordó bor is ott van, még pedig tíz akós, s két szép hajadon leányzó ül rajta zöld mázos korsókkal, akik majd osztogatják.

Következnek azután szép rendben a lovas legények, négyével egy sorban, kiki jól bízik magához; lova serényét simogatja s ugrat ott, hol az ablakból szép leányok nézik.

Bezárja a rendet az érdemes előljáróság, tisztartó csézájának adva első helyet, melyen ül a tisztelendő úr is.

A mezőre érve, kisbíró uram kilovagol a piros zászlóval a határhalomhoz, letúzi azt oda, s ekkor a lovas legényeket mind sorban állítják. Bíró uram megfeddi őket előre, hogy le ne essenek a lóról, meg hogy egymást le ne taszigálják, és hogy azután becsületére váljanak a helységnek, valami idegen el ne kapja előlök a pünkösdi királyságot.

Ekkor azután jelt ad a kovácmesternek, aki katonaviselt ember lévén, ért az ágyúzáshoz. Három mozsár van ám leásva a földbe, beverve faczövekkel a szájuk. A gyerekeknek nem szabad hozzájuk közel menni. A kovácmester hoszú nádszál végibe égő taplót szorit, azzal hasra fekve oda csúszik a szélső mozsárhoz, s messziről bolygatva annak gyújtó lyukát, elpukkantja a nagy hangú vasat. Az asszony nép sikoltoz és a füleit dugja; a gyerekhad szalad a kilőtt fojtás után, ha megtudná kapni.

Szól a második lövés is, most meg a harmadik; arra elkezde valamennyi lovas vágtatni a kitűzött cél felé. Egy darab ideig semmit sem látni belőlök a támadt nagy portól; hanem egy kis szellő elveri a port róluk, s kitűnik a versenyzők csapatja. Összevissza vannak már zavarva, ki elébb, ki hátrább, egyikét félre vitte a lova, azon jót kaczagnak, másiké megállt a pálya közepén, s összevissza forog; de nyargal a többi. Öten hatan kiváltak már a többi közöl, a paripák lába alig látszik a földet megérni, mintha repülnének, mintha a lobogó mente szárnya volna a lovasnak, mely a levegőben hajtja. A versenypálya felén végre két lovas nyomul legelőbbre, egy szürke s egy ráró-

A szürke nyeri el! A ráró nyeri el! mondják itten, ottan, aki nem hisz fogadjon pint borba, a tisztartó is felteszi a szürkére vasekóját, bíró uram tartja a fogadást egy idei üszövel a ráró becsületére.

Még egy ugrás, még egy szorítás, kettő közöl egyik a célhoz ért, hamarabb mint a másik, az volt pedig a szürke. Csak egy lófejjel ért hamarabb a piros zászlóhoz. „Nem kel! olyan nagyon örülni még tisztartó uram. Három a tán ez, kétszer futtatunk még. Szántok én még azzal a vasekével.

A lovasok újra visszatérnek, megint sorban állnak, harmadik lövésre újra kezdődik a verseny. A rárós lovas csak úgy mosolyog magában, s egy pár ölnyire is elébb hagyja futni versenytársa lovát. Akkor aztán sarkantyúba kapja ő is a rárót, s hátrahagyva valamennyit, oda vágtat a szürke oldalához. Egyenlően futnak, mind kettő jó ló és jó lovas. Egyik sem enged a másiknak.

Az egész népség kiabál utánuk: „ne hagyd magad szürke, ne hagyd magad ráró!”

Ez úttal a ráró ért egy fejjel hamarabb a célhoz.

„No tisztartó uram készítsük az ekét. Lassan lassan bíró uram, még egy futás az élet. Ez koronázza be. Az lesz a pünkössti király; ki azt elnyeri.

Harmadszor csak a két lovas fut, ki a két első futásban nyertes maradt, a többiek félre állnak. A ráró lovasa még ekkorig egyszer sem üté meg paripáját, karikás ostora most is oda van akasztva nyakába; ezúttal hát levág egy kis hajlós fűzfa vesszőt, s amint megindulnak, kettőt rávág vele a lovára. Mint a dühös vihar nyargal a paripa e két ütéstől bősziulten előre, a jó szürke messze elmarad mögötte, a diadalmas legény a legnagyobb rohanás között visszafelé fordítja orcáját elhagyott társára, mintha azt kérdezné tőle „hol maradtál szolgám?”

Az egész nép tapsol, még a tisztartó is, s nem sajnálja bíró uramtól a vasekét, jó kézben lesz ott is.

Ekkor a ráró diadalmas lovagjának virágokkal és hoszú szomorú fűzágakból font koszorút tesznek fel a kalapjára. s mint a pünköszt királya ő kezd meg a tánczot az esteli multságban. Egy évig azután őt nevezik pünkösdi királynak. Nem kell pedig hinni, hogy ez csak valami üres cím. Járnak emellé hatalmas kiváltságok. A pünkösdi király egy évig minden lakodalomba, ünnepélyre, multságra hivatalos, minden korcsmában ingyen rovása van, amit elfogyaszt, fizeti a község, lovát, marháját tartoznak a társai őrizni, s ha netán valami apró vétséget követne el, azért testi büntetéssel nem illetik. Ilyen nagy úr a pünkösdi király egy álló évig. Akkor aztán vége van a pünkösdi királyságnak, ha csak újra megint nem a ráró lesz győztes a versenyfutásban.

Leányok között sokkal szelídebb tárgyak fölött folyhat a verseny, mint férfiak között. A legények kérkednek erejükkel, a leányok büszkesége ellenben mi volna más, mint a szépség.

A falu legszebb s legjobb leányát a többi hajadonok megválasztják piros pünkösdi napján ünnep királynénak, egy nagy tornyos koszorút illesztnek homlokára, s énekelve körülhordják a faluban, minden ház előtt megállnak, s összefogódzva a pünkösdi királyné körül, eléneklük azokat a gyönyörű szép népdalokat, amik sohasem voltak megírva, mégis megszülettek, talán azok is azon a szép piros pünkösdi rózsafán termettek, amelyen az angyali leányok. A ház gazdája azután ad az éneklő leányoknak különféle ajándékot. Ha öreg úr, egy pár krajczárt, ha fiatal, egy pár csókot.

Bíboros palástban,
Tündéries fényben,
Megjelent a hajnal,
Gyémánt szekérében;
Szépet álmodott, mert
Mosolyogva kelt fel,
Lenge ködruhában
Köszönti a reggel.

Virulóbb a mező,
Illatosb a virág,
Gyenge fuvalomnak
Bólintgat a faág,
Majd fölnyúlik újra,
Büszke tán reája,
Hogy virággal telve,
Lombos koronája.

Mintha nyelve volna,
Mindenik fűszálnak,
Mert a hangot halljuk,
De szemünk nem láthat,
Háladalra zendül
Az egész természet,
Közbe a pacsirta
Hangja is letéved.

A faluban szerte
Daloló leányok,
Mindmegannyi kedves
Pajzán kis virágok,
Közölök a legszebb,
Fején gyöngyös párta,
Piros pünkösdi napján,
Királyné lesz mára.

Mennek a leányok,
Dalolás közt egyre,
Itt a falu vége,
Kértek a gyepre,
Mezei virágból
Koszorút is kötnek,

Az lesz koronája,

A legeslegszebbnek.
Fölzeng a dal újra,
A korona készen
Illatozik már a
Királynő fejében;
Szívemelő látvány,
E piruló arczczal
Ép olyan, mint égből
Földre röpült angyal.

Amoda porfelleg
Tör előre gyorsan,
A föld, mintha keble
Volna, meg-megdobban;
Vagy talán csalódás,
Nem a föld zajgása,
Hanem a leányok
Szíve dobogása.

Most kitárul a kép –
Ím a láthatáron,
Száguld a legénység,
Fürge paripákon,
Legelöl egy ifjú,
Kevés lenne mása,
Ő a piros pünkösdi
Választott királya.

Zöld ág van kezében,
Lova fülén kendő,
Arczát szilaj kedvben
Csókolja a szellő,
Pörge kis kalapja
Jobb felére vágva,
Tarka szárnyként röpköd
Hosszú pántlikája.

Ragyog a sarkantyú,
Tajtézkzik a pára,
Elvegyül a légben
A diadallárma,
Majd a lányok dalja
Összeolvad véle...
Mosolyog az ég is Ez ünnepi képre.

II. Nyerges Újfalun.

Nyerges Újfalun is hasonlóul történik a pünkösdi király és királyné választása, azon hozzáadással, hogy ott a pünkösdi király a falu derekabb leányaitól jutalmul fekete selyem

kalapot, s erre lengő tollat és tölgy koszorút nyer, amikor pályatársai kíséretében győzelmi dalok közt a falut lóháton bejárja, s a jobb gazdától borra valót kap, mi közös mulatságra fordítatik.

III. Nádason.

Pünkösöd hétfőn Nádasra mindenfelől összesereglik a nép, vidám arccal s tele várakozással az u. n. rózsáünnepély megtartására,²⁵ mely alkalommal a nép erényes és tiszta életre buzdítatik, s a legpéldásabb, legtisztább viseletű, két évben ugyan nádasai, minden harmadik évben pedig binyóczi szüzek, egy gyönyörű, fehér rózsákból készült, arany búzakalászokkal átszőtt koszorúval koronáztatnak, s jutalmul a 2000 pftnyi alapítványból járó és 100 pft. kitevő kamatot kapnak ajándékba, tiszta, ártatlan életök méltánylása, s ne talán jövő házassági hozományul. Délután 3 órakor, harangok zúgása s ez ünnepélyhez alkalmazott ének és zene mellett, a pleb. templomból, a nt. alesperes vezérlete alatt, indul meg a nagyszerű menet, a szőlők alatti egy szelíden emelkedő dombra még 1240-ben épült régi templomba. Itt felolvastatik azoknak névlajstroma, kik általános, elismert példás leányok voltak, s hogy semmi mellékes tekintetnek helye ne lehessen, sorsot húznak, s az első három számot húzó szüzek jelöltekévé neveztetnek; miután e háromra külön ládácskákban történik a szavazás. E dönti el aztán, hogy ki lesz a rózsáünnep megválasztott királynéja, mi megtörténvén, trombiták harsogása és mozsarak durrogása közt térdre borul, s az ártatlanság koszorúját egy úri hölgy tűzi fejére. Ezután következik a 100 ft. átadása, mi nem a koszorúzott szűz vagy szülői kezébe, hanem a helybeli előjárásnak nyugtatvány mellett, míg a leány férjhez megy adatik át; addig az összegnek csak kamataiban részesülvén. S valóban az ily megtisztelt s jutalmazott leány közönségesen, nem sokára az ünnepély után, jóra való férjet is kap, és jó háziasszonyává, a jövő nemzedék hasznos nevelőnőjévé válik. A többi jutalomtól elesett jóviseletű lányok pedig, az alapító bőkezűségéből, csinos kötésű imakönyvekkel ajándékoztatnak meg. Az egész ünnepély ájtatos „Téged Isten Dicsérünk”-kel záratik, s a számos vendégek egy barátságos lakomára, melynél a koszorúleány is jelen van, hivatnak meg.²⁶

IV. A felső vidéken. A felső vidéken kötelet húznak pünköszt napján az utcán végig, annak közepére eleven ludat akasztanak lábainál fogva, a mely alatt azután a legények elballagva, a lúd nyakát elszakítani törekszenek. Természetesen, aki egy rántással el nem tudja tépni, ki megy alóla a ló, s ő a lúdon függve marad, s azon aztán sokat lehet nevetni.

Magy. Erd. Kép. I. füz. 286-289.

István bácsi képes naptára 1856. 55.

Honderű 1845. I. 462-3.

Vas. Újs. 1856. 167.

Rábaközi tyúkverő.

Kábaközben a tyúkverő alatt azt értik, mikor a lakadalmas nép a lakadalmas házból kiindulva, s a hivatalos házaknál nieg-megállva, víg lármázás és csutorahajtogatás közben az egész falut bekerüli ünnepies menettel.

Egy régi névnapki köszöntőben is az áll, hogy Ábrahám és Izsák újonan új bársony bugyogóban járják a hetedhét országra szóló híres tyúkverőt.

Nef. 1863. 216. 7.

²⁵ Ezt 1835-ben ntiszt. alesperes és nádasai plébános Stverteczky úr alapítá, hogy a nép erkölcsösséget ébressze.

²⁶ Ehez némileg hasonló azon ünnepély, melyet Rómában évenként megtartanak Sz. András templomában, s mely abból áll, hogy ott valamennyi városrész gyermekei összegyűlnek, s egy kardinalis által a hit ágazataiból kikérdeztetnek. Azon gyermek, ki e vizsgálaton legjobban felel, császári koronát kap, s a katekizmus császárijának kiáltják ki egy esztendőre. A következő legjobban felelő két gyermek herceg lesz, a negyedik pedig zászlótartó kapitány. A császár azután a pápánál teszi tiszteletét, megkapja az áldást, s a bibornokoktól ajándékokat. Proczeziók alkalmával három társával kitűnő helyet foglal el, s az apák ily szavakkal mutogatják öt gyermekeiknek: „Nézzétek ott a császár. *Sürgöny 1866. 115. sz. Vas. Újs. 1859. 3. 22.*

Rakamazi királyfutás.

A rakamazi királyfutás ebből áll: A kocsisok és béresek, kiknek száma a faluban százakra megy, maguk között egy főembert szoktak évenként választani, kit ők királynak neveznek. E királyság azonban csak a futás mestersége által nyerhető el. A kocsisok lóháton, díszruhájukban, virág és kardokkal ékítve, az ökrészek pedig gyalog a jeladásra kitűzött pontok felé iramodnak. Van azután hahota és nevetség, midőn egyik vagy másik szaladtában elesik, s mint pályavesztett sompolyodva visszatér, kivált ha kedvesét mint főfő ember karolni remélé, vagy pedig új borra mármár nősülni is szándékozott – az ily bukottak kitöröltetnek a legények sorából. A szaladok és lovasok alatt pedig csak úgy reng a föld, s az, ki első ér a célhoz – nyeri el a királyságot; a második ki őt nyomba követte, kis bírónak neveztetvén. Harsog ezután a zene a nép éljenével vegyítve, midőn a pályanyertes büszke öntudattal, kedvesétől nyert kendőjével homlokáról a fáradtság veritékét törölgeti, s magasztos érzetében, mint dicsőséget vívott király, alattvalóin végig tekint. A szünidő rövid szokott lenni, mert a mozsarak ismét durrogni kezdenek, a tárogató jelt ad, s a királynak a kisbíróval ismét futni kell, és pedig azért, mert ha a kisbíró a királyt el nem éri, tartozik a királynak annyi bort fizetni, mennyit ő magassága meginni képes; ha pedig a király a kisbíró által eléretik, büntetésül a király köteles alattvalóit illendően megvendégelni. A király ezen egész évben lovát és ökrét nem őrzi, ő csak parancsol, s parancsát a kisbíró hajtja végre.

Honderű 1840. 2. 57.

Rákos-Palotai lakodalmi szokások.

Rákos Palota kies, terjedelmes falu, Pest vmegyének éjszaki részén, a fővárostól egy mértföldnyire fekszik, holott-is a következő lakodalmi népszokás divatozik:

A legény, ha a nősülést komolyan elhatározta magában, tudatja szüleivel a leány nevét, kit magának a falu szépei közül kiszemelt, s kit bizonyos idő óta az u. n. „lányozás” idejében látogatva, s különben is figyelemmel kísérve, teljesen megismert.

Ha a szülők fiók e szándékát jóvá hagyják, násznagy után néznek. – A leány szüleinek szándékát előre kitudandók, igyekeznek velők találkozni, s a dolgot tudtukra adni. – Ha egyetértenek gyermekeik boldogításába, meghatározzák a kézfogó idejét, s jelentik szándékukat az egyházi elöljárónak, ki meghatározván a háromszori hirdetés idejét, az új párt bizonyos időkre magához rendeli hitoktatás végett.

Itt levén a kézfogó ideje, a legény násznagyával, szüleivel a néhány vendéggel a legközelebbi rokonságból, megjelen a mátká szüleinek házánál, hol okét előleges értesítés folytán a leány násznagya, szülői, s vendégek várják. – A szokásos üdvözetek végeztével, a násznagy elmondja jöttük célját, s a betanult rigmust, melylyel a leányt násznagyától ünnepélyesen megkéri. – Erre a leány násznagya a maga feleletét, szintén versben elmondja, kijelentvén, mennyire megtisztelve érzik magukat a becsületes család e tisztességes szándéka által, s a leányt szülei nevében odaadja. – Erre az ünnepi fesz megtörik, s egymáshoz bizalommal, kölcsönös üdvkívánatok-kal közeledve, helyet foglalnak az előre megterített asztal körül, s megkezdik a „kézfogó” ellakását. – Az étkezés végével a leány 2-3 vagy több kendőt is ad a legénynek, cifránál cifrábbakat; miért ezt „kendő ellakásnak” is szokták nevezni. Jó módú családnál ez is zeneszóval tartatik, s oly” dínom-dánommal végződik, hogy beillenék egy viczelakoda Jómnak.

Ez alkalommal határoztatik meg a lakodalom ideje, jói megfontolva minden körülményt és eshetőséget. – Itt döntenek el, ki legyen az öreg és kis vőfél, nyoszolyóasszony és nyoszolyóleányok.

Az öreg vőfél aztán a kis vőfél kíséretében lakodalom előtt három nappal hívogat először.

Ezek ilyenkor ünnepiesen felöltöznek, kalapjuk mellé virágot tűznek, botjukra zsebkendőt, vagy szalagot akasztanak, s úgy mennek a kijelölt házakhoz, hová belépven, egyik vőfél így köszönt be:

Isten áldja meg e házat,
Ez háznak gazdáját,
Melyért az úr Kristus immár megáldatik.
Orom s békesség itt meggyökerezzék,
Erő és egészség beléje érkezzék,
Ne érje azt soha sem szerencsétlenség,
Sem örömet úzó komor kedvetlenség,
Védelmezze ezek ellen az Istenség,
Kívánom, hogy éltek ezekre találjon,
Az Isten áldása, mint kőfal úgy álljon.

Erre a másik vőfél mondja: „Mi pedig küldött követek vagyunk kigyelmetekhez palotai lakos részéről, hogyha egy pár tisztességes ételre, vagy kettőre, egy pár korty borra megjelenének kendtek az ő házánál, szívesen látnák. Aztán mennek tovább a többiekhez.

Ily alkalommal rendszeren le szokták ültetni, s egy kis harapni valóval, s egy pohár borral megkínálni a vőféleket; mely vendéglés minden egyes helyen ismételtetvén, nem csoda, ha a hívogatás rendszeren virágos kedvet eredményez a vőféleknél. – A násznap reggelén másodsor járják be a meghívottakat, s különösen a nyoszolyóasszony és leányoknak kötik szívükre a minél előbbi megjelenést.

Az esküvés rendszeren a déli órákban történik, hova egy egész sereg kocsin szoktak az arra hivatalosak és nem hivatalosak megjeleni. – Ilyenkor a kocsi és lovak felczifrázva, felkendőzve és lobogózva, csodás gyorsasággal röpitik a nász népet. – Az első kocsin rendszeren a menyasszony ül násznagyával, a nyoszolyóasszony egy nyoszolyóleánnyal, s egy vő-félel; a másodikon a vőlegény, násznagya, vőféle és egy nyoszolyóleány. Az első és második kocsi elfoglaltatván a hivatalos egyéniségek által, a többit aztán a meghívottak töltik be, ígig a legutolsóra jó előre főlshedelőzködik a zeneközi, melynek megharsanására nagy sebbel-lobbal, dalolva, kiabálva, újongva, a zászlókat lobogtatva, megindul a menet.

A lovak szintén tudják, hogy most nem szántanak, s tüszögve, hetvenkedve, villámsebesen viszik a kocsit, ha a gazda engedi, ki rendszeren legfőbb örömét abban leli, ha lovai tüzzele nem bírnak. – Egész utón szól a zene, dal, egész a templomig. – Esküvés után azonnal indulnak vissza. – Ekkor már a vőlegény kiszorítja a menyasszony kocsijáról a vőfélt, kocsit cserélnek; – különben a menet az előbbi rendben tér vissza vígan, dal, zene hangjai közt. – Az evangélikus és protestánsoknál helyben történik az esküvés, s minden felekezetbeli rendszeren meghívja a lelki pásztort is. A menyasszonyt haza viszik a szülői házba násznagyával, és vendégeivel egyútt, míg a vőlegény magáéival haza tér. – Ekközben mindkét háznál folynak a vacsoráhozi készülétek, s a vőfélek harmadszor végzik hívogatási köteleességüket.

Közeledvén a menyasszony kikérésének ideje, az öreg vőfélt a vőlegény násznagya elküldi a menyasszonyos házhoz, hogy a kikérés végetti megjelenésre ott engedelmet kérjen. – Meghozván a vőfél az engedelmet, összeszedik magukat a vőlegény, násznagya, vőfélei, nyoszolyóleányok és fiatal vendégek, s zene, táncz és újongás közzött mennek a menyasszonyért. – Oda érve, a násznagy előadja, hogy mért jöttek, elő a percz fontosságát, és egy erre az alkalomra készült rigmusban kikéri a leányt, násznagyától, szülői helyetteseitől. – A násznagy felel a kikérő beszédjére, de mielőtt kiadó versét elmondaná, előveszi már előre elkészített rejtvényes feladatait, melyekben egy-egy gordiusi csomót állit a vőlegény násznagya elé; kinek ez a legnehezebb órája az egész nászidő alatt; a gondolkodás, aggódás, tünődés és próbálgatás igen sok mulatságos kacajra ad alkalmat, míg, végre ez kitalálja, vagy amaz vesztve türelmét, megfejt a rejtvényeket.

Erre vonatkozólag a vőlegény násznagyát jó barátai, sógorai, komái, az utón jó előre

figyelmeztetik, hogy: „Fölcsavard az eszed, hé! – Naszádi koma furfangos egy násznagy ám!”

Ezeknek vége szakadván, előront a már-már türelmét vesztette asszony vendégsereg, s kötőiket tartva, majd nem agyon faggatják a vőlegény násznagyát a „vankos pénzért” amiért t. i. a vőlegény majd belefekszik az idegen új ágyba; – ezeket a násznagy rendszeren egy 5 firtossal szokta kielégíteni, amit egymás közt elosztanak.

Ekkor a menyasszony násznagya elmondja a kiadó rigmust, s az öreg vőfél bevezeti a menyasszonyt, a vőlegény mellé állítja, mire harsány „éljenek” zörgik be az alacsony lakot. – Az éljenzések után a násznagyok elmondják fölöttük a szülői áldást, s a vendégek közül is, akinek mondandója van, ekkor emel szót. Aztán asztalhoz ülnek, s 2-3 órát itt töltenek eddegélve, iddogálva, beszélgetve, borozgatva, mulatva.

Közakarattal megelégetve itt a mulatságot, előáll az öreg vőfél, s az ez alkalomra betanult versek elmondásával elbúcsúztatja a menyasszonyt násznagyától, szülőitől, testvéreitől, rokonai és jó barátjaitól, s visszaindulnak a vőlegény lakására muzsikaszó, verbüng és dal közt. A menyasszony szülői és násznagya, meg a vendégek közül aki akar, ott marad a menyasszonyi háznál az úgy nevezett „poczita” megtartására, mely a vacsorát helyettesíti, később azonban mindnyájan megjelennek a vőlegény es háznál, hol azután kevés idő múlva vacsorához ülnek. A vacsoránál legfelül a násznagy, nyoszolyóasszony, s érdem szerént lejobb és lejobb. A vőfélek kellő számú segédekét választván a fiatalság közül a vacsorához felszolgálásra, megkezdik az ételhordást; – az öreg vőfél vesz át minden tál ételt, s elmondva fölötte a reá illő rigmust, mely az ételekről vett tréfás hasonlatokból áll, s csupán nevetséges intermezzókul szolgál – átadja a nyoszolyóasszonynak, ki a násznagyot kínálja meg, és így jó lejobb. Harmadik vagy negyedik tál étel okvetlen kása szokott lenni, mire ez az asztalra kerül, egy szakácsné bekötött kézzel s a legnagyobb fakanállal bejő; s egy versben siránkozva elpanaszolja, hogy megégette a kezét, s kér pénzt gyógyszerre; ez a „kásapénz” melyet mindenki kötelességének tartja megfizetni, úgy hogy sokszor 5-10 forint is összejő. Mikor már az ételek így mind felhordattak, közakarattal véget vetnek azután a vacsorának. Ekkor ifjú, öreg neki esik a táncnak. Örömapa, örömanóval; a násznagyok a menyasszonynyal, örömanókkal, vőfél nyoszolyóleánynyal stb. szakadatlanul csárdásznak éjfélig; amikor azután a szokásos furcsatréfák helye áll be. Ilyen a „vankostáncz.”

Ennél az egész vendégkoszorú egy kört képez, s egyik egy kis párnát kezébe véve, míg a kör körül táncz, valaki elé leteszi, ki sebesen rá térdel, ha azt hirtelen el nem kapja – aki ügyesen rátérdel, az a bennlevőtől csókot kap, s helyét foglalja el benn.

Ezután az öreg vőfél egy mulattató verset szokott mondani a cigányokról, mire végre azt süti ki, hogy a számukra „pénzt szed.” Zsebre rakva a cigányok pénzüket, újra hangolnak, s most következik a „menyasszonytáncz.” Ezt, melyre már jó előre készül mindenki, az öreg vőfél kezdi meg a menyasszonynyal. Az asztalra ugyanis egy jó nagy tányér tétetik ki, melybe mindenki, ki a menyasszonynyal tánczolni akar, valami pénzt vet.

Amint az első érez pengni kezd a tányéron, a cigány rákezd a csárdást, s rendszeren ott szokta végezni, mikor a menyasszony a lelkit is majd kitánczolta, s folytatni a tánczot tovább már nem bírja, mert egymás kezéről szokták elkapkodni a menyasszonyt, aki a tányérba pénzt vet, az kapja el a menyasszonyt tánczosától, ha mindjárt ez egy perczel vagy egy pillanattal előbb kapta is el elődjétől. A tányérba ez alkalommal „bölcső madzagra” adakoznak.

Ezek közben elmúlik az éjfél, s leveszik a menyasszony fejről a koszorút; azt az öreg vőfél egy sarlóra köti, és bevívén a nép elé, egy verset mond el fölötte, melyben szomorú arczzal ecseteli a menyasszony leányságának halálát, s tud tára adja a vendégeknek, hogy már ezentúl asszony.

A nyoszolyóasszony erre beköti a fejét kendővel, menyecskeken, s a vőfél, kezénél fogva, bevezeti, egy versben bemutatja a vendégeknek, mint menyecskét.

Ekkor aztán újult erővel kezdik el a mulatságot, s tart kivilágos kivirradtig, sőt másnap még dúsabb lakomát rendeznek néhutt, néha zene nélkül.

Reggel aztán pálinkázuak, melegmézesboroznak, s ekkor jutnak eszükbe a különféle bolondságok, melyekben csaknem kifogyhatlanok – például a férfiak az asszonyokat beretváltják, azaz bekenik valamivel az arcukat, és fakanállal letisztítják. Az asszonyok meg a férfiakat patkolják, stb.– ez így tart délig vagy estig, amíg a fáradság és álmatlansággal küzdhetnek. Aztán hálálkodások s áldások között szétszélednek, s magára marad az új pár.

Keresztelési szokásaik:

A reményteljes anya jó előre gondoskodik keresztszülőkről. Néhány hóval a szülés előtt fölkeri azokat, akiket komául akar. A katolikusok 1 párt, az evangélikus és protestáns felekezetben” 7-8 párt is hí komául. Ha a katolikusnak más összeköttetéseknel fogva több keresztkomája van, akkor egy gyermeket az egyik, másikat a másik, s így tovább, tartja keresztvízre, de azért minden gyermek keresztelésénél mindenik komapár megjelen. A gyermek születésekor, a bába híja meg másodszor a keresztszülőket. A keresztelés a katolikusoknál reggel, a másik két felekezetnél délután történik, s úgy irányozva, hogy alkonyatkor végződjék. A komaasszonyok a gyermekágyashoz jövén, kiki két vagy háromféle töltelékű, s nem száraz serpenyőben sült rétest hoz, melyeknél a nagyságtól függ a gazdasszony dicsősége, némelyik olyat hoz mint egy kocsi kerék. Ezekben aztán a bába gazdálkodik, míg a komaasszonyok a templomban vannak. Visszatérve a keresztelésről, este tartják a keresztelőt; – ekkorra a komák is ott vannak, s hozzá látnak a terített asztalhoz; van eszem iszom; éltetik az anyát, apát, kivált ha új pár, az ujon szülöttet, keresztszülőket, még a bábát is; – ki neve említésénél azonnal észre jövén, berohan egy fatállal, s különféle bábaélczek között követeli a hívogatásért a „bocskorpénzt” díjúl. Néha zene, vagy duda és táncz is van, s reggelig mulatnak. Végre egy pár pint mézesmeleg borocskát elbögrézve, eláldják a családot új tagjával, s minden jót kívannak nekik, haza mennek, munka után látni, illetőleg előbb kialudni magukat.

Temetési szokásaik.

„Forgó viszonság járma alatt nyögünk” igaza van Berzsényinek.

Alig írtuk le a világ egyetemnyi kedvvel ellakott lakodalmát, családi örömeket tápláló keresztelőt, már is a fekete temetésbe kell botolnunk.

A holtat mindenek előtt megtisztogatják, tisztába s legszebb felső ruháiba öltöztetik. Éltesnél virrasztókat hívnak, (szegény öreg nép) kik azért, amit megesznek s megisznak, s kiki egy darab ruháért a megholt gúnyjából, egész éjjel virrasztanak ének és ima között; – s ez a szokás mind a három felekezetnél megvan.

A katolikusok betegjeiket ha koruk megengedi, a haldoklók szentségével elláttatják ha lehet, s halálózása perczeiben csengettetnek, halála után ismét.

Ezután jelentetik be a halálesetet a papnál, ki a temetési időt meghatározza; a kántor készíti a búcsúztatót, oly hosszúra, amilyenre a megholtnak szülői vagy rokonai akarják, minden rokona s ismerősétől, sőt még néha a háztól is elbúcsúztatva a melyben lakott.

A katolikus pap temetéskor a holtat a beszögezés előtt beszenteli, s a szokásos temetési énekek és imák után mind a három felekezetnél következik a búcsúztató énekelve. Megjegyzendő, hogy az evang. és protestánsoknál a háztól a holt előbb mindig a templom elé vitetik, s ezeknél itt tartatik a szónoklat és búcsúztatás. Említésre méltó, hogy ezen éneklések alatt, közös szokásuk az, hogy a sirató rokonok és ismerősök között kiki akkor jajdul föl legérzékenyebben, midőn a búcsúztatóban érintetik. Gyakran comicussá válik különösen egy asszony, ki férjét siratja, kiváló tulajdonságait neveléses modorban sorolva elő, de ezt mind a legszívzaggatóbb sírással: péld. Egy asszony férjének kedvencz dala volt a „kutya kutya tarka” s midőn a férj meghalt, a nő a többek között így is siratta: „Jaj! jaj! jaj! ki dalolja már nekem hogy: „kutya, kutya tarka!” s ezt con amore eldanolva, folytatja siránkozását

szívből stb.

Minden holt szent Mihály lován vitetik ki, ének kíséretében a temetőbe; kivéve a kisdedet, kit mindig más nemebeli fiatal visz ki a karján.

Leány halottat legények, legényt pedig leányok visznek 4-6 vagy 8 an.

Künn a temetőben a szertartási énekek s imák után, ismét beszéd tartatik a holt felett a mulandóságról, mely inkább intés az élőknek.

A sír behúzása előtt minden szerette egy két marék földet vet sírjába; ez sokoldalúlag magyarázható ősi szép szokás, rokonai megvárják míg felhányják a sírt; s aztán ők is szét-szélednek az egyes szeretteik sírjait meglátogató nép után, mely halottukat kikísérte. Ilyenkor az egész temető megnépesül, főleg ha a temetés fényes és nagyobb szerű volt. Majd minden sírra jut egy-egy térdelve imádkozó a szeretett elhunytért. Fél vagy háromnegyed óra múlva ismét ott vannak mindannyian a halottas háznál Visszajöttek a tort megülni; mely rövid étkezés és borozásból áll, fűszerezve a megholt jó tulajdonságainak, erényeinek s említésre méltó tetteinek elősorolásával.

Ez néha a késő éjbe húzódik, s ekkor leginkább az evang. és protestánsoknál, bármi későn van is az idő, a megholt emlékére még egy halotti éneket elénekelnek, melynek utolsó verseinél megkezdik az oszlást, az ének lassan elhal, s ők haza térnek teljes nyugalommal, kötelességeiknek lelkiismeretes teljesítése fölött.

Római sánczok vidékén lakó rácok lakodalmi szokásaik.

Az apák őszkor leánynézőbe mennek, ha a leány s körülményei tetszenek, azonnal nyilatkoznak, ha nem, odábbmennek. Első esetben kijelölik együtt a leánykérési napot, a melyre mindkét részről rokonaikat meghívják. A megkéréteskor, ha sikerült, gyűrűt váltanak, egymást és rokonaikat üngök, törülközők s efféle vászonneműekkel megajándékozzák, egy füst alatt azt is, mikor lesz az esküvő napja, s mennyi legyen a vendégek száma, elhatározzák; ekkor a menyasszony vőlegényétől egy piros almát is kap, azért ezen ünnepély „Jabukának” neveztetik. A lakodalomhoz a vő fél, néhány nappal az esküvő előtt, rozmaringgal fölcifrázott kulacscsal, a gajdos kíséretében vendégek meghívására megyén, kik minél nagyobb számmal jelennek azután meg, annál nagyobb a házasulandók dicsősége, azért semmi költséget sem kiméinek. Minden lakodalomban van egy monarcha, s ez a kum (koma). Jaj annak, ki parancsának ellenszegül, hát még annak aki megsérti, azt tovább a sértés helyén meg nem tűrik, többé a faluban meg nem vendégelik. Második személy a dever (kis koma vagy menyasszony vezető) azután a fífer (vőfél) s úgy a gajdos (dudás).

Ha a menyasszony a szomszéd faluban lakik, érette rozmaring, bokréták és törülköző kendőkkel felékesített lovakon mennek, melyeket könnyű és csinos kocsik elé fognak.

Elöl megy a kum, a vőlegény s a dudás, utána a következő kocsin a devers a vőlegény rokonai, ezeket követi aztán a sok más kocsi, szebbnél szebb leányokkal s asszonyokkal. Mikor aztán a menyasszony részéről az elfogadó lakadalmas nép eléjük érkezett, leszállnak kocsijaikról, ölelkeznek, csókolódnak, mintha csak mindnyájan rokonok volnának, s a két gajdost az út közepén körülállva, a kólót annak rendje s módja szerint eljárják, s végeztével ismét szekérre kerekednek, s így mennek muzsika és énekszóval a menyasszony házához, ott leszállnak, s a küszöbnél a reájok várakozókkal ismét ölelkeznek és csókolódnak.

A menyasszony fivére által karon vezetve, rendesen kisírt szemekkel jön elé, s átadatik most a devernek. Mire leány barátnéi elkezdik búcsúztatni, közben a dudások fűjják bús dallamaikat, majd a dever kocsira helyezve őt, a többiek is elfoglalták helyeiket, s bús dallok és szünni nem akaró sírás-rívás között érkeznek így a templomig, hol leszállva, ismét tánczolnak egy kólót, míg a pópa az oltár ajtaját kinyitja, mely vasráccsal van elrekesztve.

A dever a menyasszonynyal, a kum a vőlegénnyel oltárhoz mennek, hol először gyűrűket cserélnek, s azután a házasulandók keze a dever által vásárolt selyem kendővei köttetik össze. Az oltárt először a pópa hagyja el, utána kötött kézzel a házasulandók, azután a kum és dever

mint tanuk nagy égő viaszgyertyákkal, és templomiének kíséretében a templom közepére mennek, hol az egyházi ereklyékkel rakott asztalnál a dever által vásárlott pohárból borral áldoznak.

Most a pópa a házasulandók vállalai és fejeit a kúm és dever által közösen vett preverrel . . . selyem vagy czicz, de egy egész ruhának való . . . betakarja, s fejök fölé még azon kívül virágkoszorúkat tesz, és a többi esküvési szertartásokat végzi. Ez alatt a násznép félrefordulva, a szűr vagy ködmön alatti kulacsokból jókat húz.

A vőlegény, midőn a pópa ezen szavakat mondja, hogy „A zsená bojitszja szvojego muzsa” azaz „Az asszony félje férjét” a menyasszony lábára lép annak jeléül, hogy ezentúl neki ura és gazdája..

Esküvés után vög énekszóval az őket váró szülékhez mennek, hol mindenféle ételekkel még nemzeti eledelkkel is, milyen a mézes búza, mustba főtt és mártott szárított halak, olajos étkek stb. stb. bőven megvendégeltetnek.

Ebéd után ismét szekerekre kerekedve, elviszik a menyasszonyt a vőlegény házához, hol a kúm a menyasszonyt addig le nem bocsájtja szekéréről, míg ipja neki egy üszőt nem ajándékoz. A napa is ott áll menyére várva, jobb karján egy kis fiút, bal karjában pedig egy vég vásznat tartva, melyeket csókok között ad által menyének, ki a vásznat egyik végénél földre bocsájtja, a ház küszöbéig húzva, hol a fiút és vásznat tőle elfogadván, helyébe guzsalyt, hona alá egy-egy kenyeret, szájába cukrot, egyik kezébe palaczk bort, a másikba pedig vizet adnak. Ezekkel a szobába megy, s miután a sok holmit az asztalra lerakta, magát meghajtotta, először ipja s napa arczát; kezét, azután a többiekét is csókolja, s a kumót, devert és fifert üngökkel ajándékozza meg.

Most kezdődnek a vígságok, kólók, énekek, kurjongatások, evés, ivás s mindenféle pajkosságok egész reggelig. Reggel a menyasszony vizet hoz, hogy abban a vendégek megmosakodjanak, s aztán pénzt vessenek.

Ekkor hozzák dudaszóval a kráválytis, mit egész ünnepélylyel adnak át a menyasszonynak. Ez pedig nem egyéb, mint a kúm, dever és fifer által különféle süteményeken küldött selyem kendők, czipők, kötények, pénz és effélék.

Végre jön a „vánkostáncz” melyet a csintalan vőfél sokszor azzal fejez be, hogy a vánkusokat felvágja, s a körülállókat tollal és pehelylyel hinti be.

Vas. újs. 1857. 131. Magy. Erd. Kép. 1861. 2. 322.

Rozsnyói czéh tánczvigalmak.

Nevezetes itt Rozsnyón az, hogy farsang folytán egymást felváltva tartja meg minden czéh ifjúsága, régebben egy egész hétig, most néhány napig tánczvigalmait, s ünnepélyes tisztújítását. Ilyenkor a czéhládát az újonan választott elő-járához ünnepies körmenettel, harsány zene és rigmus kurjantások s mondások között viszik át. Ezen alkalmaknál a czéh mesterségi mivoltát jelképező álarczos alakzatok bizarr felöltöztetése az iparos ifjúságnak sok gondot ad. Tánczvigalmaikat biztosok s önválasztotta rendtartó felügyelők vezetik, még pedig oly figyelemmel a meghívott vendégek iránt, hogy az előtánczos fővezénylő, vagy mint ott nevezik fürölő kötelességének ismeri, az épen megérkezett férfi vendéget, tisztességéhez képest, egy módos mesterleánnyal vagy úri nővendéggel megkínálni, azaz megtánczoltatás végett karjára vezetni. Az első tánczot így kell eljáráni. A tánczosné el nem fogadása az egész társulat megsértése volna; az önkéntes választás pedig ilyenkor tilos.

Ezen tánczvigalmaknál ősi hagyományos szokásból egy lopó-szerű, mintegy öt lábnyi hosszú, s buzogány alakú czin-dényt használnak a szünórák alatt előfordulni szokott felköszöntéseknél. Ezen ivóeszközt „floribuszpalaczk”nak magát az elszavalt rigmust pedig „floribusz”nak nevezik. Ezen felköszöntők ismertetésül a számtalan közöl ide jegyzünk egyet, amint azt mintegy 20 évvel ezelőtti időkből emlékezetünkben megtartottuk. A három itczés edényt kezébe fogva, egy erős hangú csizmadia legény ekkép szólalt meg:

Iszom a floribuszt!
Az előjárókért,
Mi uralkodónkért,
Magyar királyunkért,
Gömörvármegyénkért,
Tisztviselőiért! (ezt egy korty követi)
Szabad városunkért,
És főbírájáért,
Egész tanácsáért,
Érdemes czéhünkért,
Komiszárjusunkért,
Atyamesterünkért,
S többi tisztjeinkért,
Falamiájikért! (ismét egy korty)
Iszom a floribuszt!
A rozsnyói szüzekért,
Kiváltképen egyikért,
Azért a legszebbikért,
Aki épen arra kért,
S jó szándékomban megért,
Kinek lakodalmára,
Juthassak, ne torára,
Az ő boldogságára,
Nem lesz sok a bor ára

Ezt a harmadik korty, az edény végső felhajtása, s a sok vivát és éljen követi. így mulatnak aztán még sokáig, míg megérkezik a hajnal, s letépi róluk a koronát.

Vas. újs. 1864. 26. 252-253.

Sárosmegyében szokásos lakodalom (a tót köznép közt.)

Ha tudják, hogy valamely férfi kinézte jövendőbelijét, s a férfi beleegyezik a leánykérésbe, egy szombat estére elrendelik a kérés tételét, mely ebből áll: A férfit egy idegen férfi s nő karon fogják, s elviszik a kiszemelt házhoz, hol már a svatka (a kiszemelt leány anyja) és egy staro sta (férfi) várják őket. Az érkezők így szólnak „Pokvateni buc Pan Jézus Krislus”, (Dicsértessék a Jézus Krisztus), mire a házbeliek felelik: „Asnaveci Amen” (Mindörökké Amen) „Wi tei ce unas” (Isten hozott) „Skaczi hoeice jaku novinu donyeszesc” (Mi újságot tudtok?) .Erre ismét az érkezők felelik: Dale kaszma hozili cesztus me pobluzili. (Az utat tévesztettük meg.)

Házbeliek: Üljetek le!

Érkezők: Nincs időnk, csillagot keresünk, királyunk (kralovics) számára.

Erre az eddig a kamrában hallgatódzó házileányzó, ki az érkező kérő számára ki van jelölve, kisírt szemmel bejő és valamit keres, azt nem találja és azzal visszamegy.

Staro sta: (a férfi kísérelője) Ez az a csillag, melyet keresünk, örvendünk hogy itt találtuk fel, engedjétek meg, hogy megnézzem rejtekében gyertyával. (Kimegy, s karon fogva behozza a szemérmes leányt, mert ha nem az, kinevetik s ott hagyják.)

Akkor a staro sta Ádám s Éváról hosszú beszédet tart, mialatt csinos leányok virágcsomókat hoznak, azt úgy osztják szét, hogy a legnagyobb a kérő ifjonczé, a staro sta pedig beszédjét azzal végzi: engedjék által csillagjokat a nap királyának.

Leány szülei: Az leányunk akaratától függ.

Leány: Ha a házasság Isten akarátja, úgy enyém is.

Staro sta: Legyetek egyek. (Ekkor a leányzó és ifjoncz kezét fehér zsebkendőjével egymáshoz köti, ismét beszédet tart, és ezután következik a vacsora, e közben a felköszöntések.)

Másnap (vasárnap) két drusba lóháton megy házról házra, beszédeket, meghívásokat tesznek az eljegyzésre, meghíznak 300 vendéget is, más faluból is, férfi és jegyese, kiki maga viszi vendégeit a templomba, hol a pap az eljegyzést eszközli. Szerződést is kötnek. E nap délután levágnak ökröt, csapra ütnek pálinkás hordót, s egy szóval nagyban folynak a szükséges készülődések.

Mikor az esküvő megtörténik a templomban, kocsin vagy gyalog, de ünnepélyes csendben, a menyasszony lakására megy a násznép, s ott a ház előtt megáll, kört csinál, ekkor a körbe lép a „staro sta” (násznagy) beszédet tart a házasságról s a házasfelek életéről, – elvégezvén beszédét, vígan ugrik helyére a „starsi drusba” (vőfél) és ez Matusalemről, Noé-ról s egyéb régiségekről tart szónoklatot, végül kéri, hogy a násznép lépjen a házba be, itt kezébe ragad egy botot, melynek végén törülköző van, és azt jobb, egy mosdótálat pedig vízzel bal kezébe vesz, és Sz. János kereszteléseiről páthoszszal szaval, ezt is elvégezvén, a jelenlevők hozzá közelednek, kezeiket megmossák a mosdótálban, és megtörülnek a balhoz kötött kendőbe, ennek is vége lévén, a víz kiöntetik, s a tálba kiki tehetségéhez képest pénzt tesz be-Erre jön a vacsora, de mielőtt hozzáülnek, két imádságot mondanak el, a „Pozdraveni Máriát” és „Ocsenász”-t, első a Hiszek egy, másik a Miatyánk.

A lakodalom két nap szokott tartani, első nap az asszony, másnap a vőlegény házájánál.

Lakomakor a vőfél az eledeleknek feladásával, verseket mond, a násznagyot megszólítva. Az eledelek közül a tejben kása el nem maradhat. A menyegzői vendégeskedés alatt muzsika zengedez, s a legénység magántáncokat jár. Felkelvén az asztaltól az öregebb vendégek, helyeiket ifjak, s kik az alatt az asztalhoz nem fértek, foglalják el. Ilyenkor elhallgat a muzsika is, mert a cigányok kezeiben most szintén kanál, kés és kancsó forog. Ennek végeztével megzendül a muzsika, s a násznagy elkezd az osztást a tánczra.

Egyik drusba megtánczoltatja a menyasszonyt, a ház közepére viszi, leülteti, s elkezd kardja végére a menyasszony szalagjait szedni, hajából is kifonja a szalagokat, végre leveszi pártáját, és kardja hegyére tűzi, azután a nő elé ül, s amint ül, hányva csapkodva egyszersmind magát, a nőt körültánczolja, e közben ha kardjáról leesik a párta, büntetést fizet, de a vőlegény is virgoncz legyen, hogy 10 fordulatra ellophassa menyasszonyát a társaságból, különben őt is büntetik. Ha a vőlegény ellopja menyasszonyát, a padlásra szökik, elzárkózik, s ott hál, ha kegyetlen hideg lenne is fenn. Erre zenét kap s éneket, mire a vendégek egy része távozik, más része ott marad, s mulat világos virradtig.

Másnap reggel összesereglenek a vendégek, s egyik drusba vagy staró sta szép fejkötőt nyújt a nőcskének, az azt fölköti, ekkor körbe veszik és kiki lisztes zacskót vesz elő; s folyóhoz kísérik a fejkötős menyecskét, ott lehúzzák cipőit, zacskóikat vízbe merítik, s a nőcske lábaihoz csapkodják, (mi okból? talán hogy friss legyen!) azután reggelizni viszik, mikor azon is keresztül esnek, a vőféleket lenyakazzák, mely abból áll, hogy szabad térre viszik, bekötik fejüket s azt mindegyik kezével csapja meg.

Harmadnapra a vendégek ajándékot küldenek az új házastársaknak, mely leginkább élelmi szerekből áll.

Ne felejtis 1861. 141. 36. és 1862. 148. 43. Tud. Gyűjt. 1834. 2. 11.

Sárosmegyei tótcselédség karácsonfája.

A karácsonfa, mint jelvénye a szellemi világosságnak, mely a megváltó születésekor a sötétségben tévelygő emberiségre akadt, leginkább gyermekeknek szokott karácsonkor felczifrázva játékokkal, szalagokkal, gyertyácskakkal kiosztatni. Sárosmegyében a jómódú földesurak alsóbb rendű cselédek számára is készíttetnek karácsonfát, nagyot, melyet zöld

ágaival egy ember alig bír vinni, s ezek ágain a fenn leírt czifrázatokon kívül nemesebb ajándékok is függnek, így sapka, harisnya, táska, ing, kötő, szoknya, fejkötő, ködmön, pipa, dohányzacskó stb., és azok mindegyikére egy-egy cseléd neve van akasztva p. o. Palkó kocsisé, János béresé, Juczi szolgálóé, Ancsa kályhafűtőnéé stb. stb.

Karácson előestéjén ezen fát az ispán a cselédházba viteti; körül égnek a gyertyák, melyek a napot jelzik, mely karácsonkor ismét hosszabbra kezd nyúlni. A szobába gyűlnek a cselédek, és ekkor az ispán őket latinul köszönti „Bonam Vesperam” (Jóestvét) mire a cselédek felelik „Gratiam aginius” (Köszönjük). Erre az ispán elmondja, hogy urok karácsonfával ajándékozván meg, azt tekintsék meg, s kinek nem volna rajta ajándéka az szóljon. A szemle megtörténvén, a cselédség a fa körül letérdepel és fenszóval imádkozik uraságáért. Ima végeztével egy szép fiatal eszes legény fehérbe öltözik angyalnak, melyhez az arany szárnyakat a pap adja. Ez felveszi a karácsonfát, s viszi ki az urasági lak felé. A cselédség ünnepies ruhában kíséri őt, a ház előtt megáll, s éneklük a latin „Triumphus regis angelorum” című éneket, ekkor az angyal beviszi az urasághoz a fát, és kéri, hogy az karácson két ünnepnapján ott maradjon, erre engedelmet kapván, leteszi, kimegy és mondja: ad Jesulum Imfanbulum properantes, nomine venites omnes, dicite portes, Jesulatum, salutatum, gloriatum, cantatum. A szóra „Cantatum” szép éneket zengedeznek, s mellette visszavonulnak a cselédházba vacsorára, hol az ispán a zöld ágról, mint amely csillogó gyümölcsseivel folytonosan a munkálódó természet vigasztaló reménye, úgy a fáról, melyet sok népek mint istenséget imádtak stb. hosszú beszédet tart.

Éjfélig tart a multság, akkor éjjeli misére mennek.

Nefelejts 1862. 148. 43.

Selmecezi bányász-akadémikus fölvatása.

Azon ifjonz, kit Selmecezen a bányász-akadémiába fölvesznek, jogosítva van, sőt kötelességében áll, bányász-öltönyt hordani, s ekkor azon tisztos nevet kapja „Fux” vagyis róka. Mikor fenn van az új ruha, a 2-od, 3-ad és 4-ed éves rókák megkeresik, s fölvatásra elviszik valamely ivóházba, ott italt kérnek, s az új fölvatandó börtáskáját oldaláról leoldják, annak egyik szíjját egy, másikat másik veszi kezébe, kifeszítik bizonyos magosságra, és az új Fuxnak ezen kell keresztül ugrálnia, kezében teli kancsóval mindaddig, míg kancsó borát kortyonkint, egy-egy ugrás után egy kortyot számítva, ki nem itta. Ez próbája annak is, nem lesz e szédelgős a fiú. Azután dalolnak és dözsolnek.

Ha akadémikus hal meg, éjjel temetik el fáklya világánál, melyekre czímerék a bányászat jelvényeivel akasztvák.

A negyedéves akadémikus tartozik vándorlást tenni több bányába, és hogy hol merre járt, arról bizonyítványokat szerezni, mely vándorlás befejezte után a gyakorlati bányászok sorába vétetik föl.

Somlói szüret.

Somló a szebb és ritkább hegyek egyike Veszprém vármegyében, a devecseri járásban fekszik, s azt tartják róla, hogy hajdan tüzet okádott. Szüretkor a népség nagy csoportokban húzódik feléje minden oldalról, mely podgyász és élelemmel megrakva úgy néz ki, mintegy ellenségtől megriasztott nagy tábor, s ha egyébkor nem is, de ilyenkor mindig tarka és zsbongó élet van rajta. A vinczellérek mintha csak mozsarakat sütögetnének, úgy dongatják abroncsoló sulykaikkal a hordókat. A szedők pedig szüreti dalokat zengenek, a „Bort ittam én, boros vagyok” s a ...

Szedjük azt a csóka dinkát,
Azt a borbó kékkadarkát,
Hadd teljék a puttonyom,

Aki első végzi rendét,
És felönti telt edényét,
Azt . . . megcsókolom.

A csöbrösök illendően felpálkázva, bodor pipa füst között, czipelik a megtelt csöbröket. Itt amott szól a zene, közbe közbe durran a puska, száz meg száz torok kiáltásától kísérve. Az úri vendégek dicsérik a hegy borát, s elmondják nem egyszer, hogy „somlai bor az öregek teje” megjárják a romokat, olvasgatják a falba vésett neveket és emlékmondatokat, s élvezik az elragadó kilátást. Délben ebéd. Alkonyatkor száz meg száz csillagot képezve égnek a pásztortüzek, foly a dalidó:

Rajta fiúk! hadd ürüljön
A pohár,
A pohárral a jó kedv is
Sorra jár.
Szóljon a zene javából.
Tánczra fel,
A jó kedv: bor, táncz, zene közt
Ünnepel.
Forgassa meg mindenikünk
A párját,
Húzzad cigány a palotást,
Hadd járják.
Öljük el ma gondjainkat
A tánczba,
Járja ki-ki örömébe
S bujába.
Három a táncz, s ha elfárad
A kedvünk:
Egy honfidalt a javából
Elzengünk.
Éljen a hon s a magyarok
Istene,
Áldó kezét hazánk fölé
Terjeszsze.
Éljen minden igaz honfi
S honleány,
Kik imádva csüngenek e
Szép hazán.
Közüdv, jólét, egyetértés.
Szerelem,
Derüljön fel szép hazánk az
Egeden.
„Éljen a hon, magyar ének,
Magyar táncz,
E lelkünket összetartó
Rózsaláncz!”

Ist. napt. 1856. 145-150. Vas. újs. 1862. 475

Soproni lakodalmi szokások.

A soproniak menyegzőjökben víg kedvűek. A vőfél az eledeleknek feladásával verseket mond a násznagyot megszólítva. A menyegzői vendégeskedés alatt, ha csak vagy valamelyik félnek gyásza nincs, vagy a vőlegény s a többi vendégeskedők erszényétől kerül, muzsika zengedez, s örvendezteti a jelenlevőket, melyre a legénység magántánczokat jár. Mulatságos tréfák is jönnek ilyenkor elő, s míg némelyek egymásnak villára aggatott mindenféle étel hulladékot küldöznek e szavakkal: „Ennél utóbb nem látom vőlegény uramat, menyasszony asszonyomat, násznagy uramat” melyet egyik vagy másik átvéve, az illetőnek ily szavak kíséretében adja által: „Ezzel kivan kedveskedni N. N. vőlegény uramnak, menyasszony asszonyomnak stb.– addig mások mással mulatják magokat Felkelvén az asztaltól az öregebb vendégek, az ifjak, s kik azelőtt oda nem fértek, foglalnak helyet. Ilyenkor a muzsikusok kezében is kés, villa és kancsó forog. Ebéd végeztével a vőfél tágasságot csinál, seprőt fog, a helyet elsepri; erre megzendül a muzsika, s a násznagy elkezd az osztást a tánczra, melynek végeztével, a násznagy által az együttánczolásra összeadott személyek a tánczot elkezdik; azután vegyesen öregek és ifjak kerekednek tánczra, mely fáradszónal kedvvel foly reggelig, s azon túl is. Elkészülvén a menyasszony vőlegénye követésére, azok, kik az új párt elkísérik, még a vőlegény házánál is folytatják a vendégeskedést és mulatságot.

Tud. Gyűjt. 1833. 1. 27.

Sümegei éj örök kiáltásai.

IX órai.

Az óra kilenczet ütött már,
Eljár az idő és nem vár,
Vigyázz tűzre ne essék kár,
Mert az javaidból kizár,
Az óra kilenczet ütött már.

X órai.

Hallja minden háznak ura,
Tízet ütött már az óra,
Vigyázz ember ezen szóra,
Elmégy az nyugalomra,
Nincs fölírva homlokodra,
Mire virradsz fel holnapra,
Öröme kelsz e, vagy búra?
Imádkozzál tíz az óra.

XI órai.

Ez ép úgy van mint a kilencz órai.

I órai.

Éjfél után ütött egyet,
Már egy nappal éltünk többet,
Várja Isten térésünket,
Hosszabítja életünket,
Megbocsájtja bűneinket,
Az óra már ütött egyet.

II órai.

Éjfél után óra kettő,

Dicsértessék a teremtő,
Mit használ a város őrző,
Ha az Isten nem segítő,
Éjfél után óra kettő-

III órai.
Éjfél után óra három,
Hogy többet üssön azt várom,
Ha alusztok én nem bánom,
Ha fölkeltek sem sajnálom,
Lám én csak a várost járom,
Majd én is szemem bezárom,
Éjfél után óra három.

IV órai.
Négy az óra felkeljetek,
Álmodokból serkenjetek,
Mindjárt Istent dicsérjétek,
Szűz Máriát tiszteljétek,
Őrző angyal és több szentek,
Legyen nektek segítségtek, Négy az óra felkeljetek.
Koszorú 1830. 135 és 136. lapokon.

Svábok apróbb szokásaik.

Otthonosak náluk a következő népszokások:
A tojás hajigálás húsvét másodnapján.
A boszorkányok üzése böjt első vasárnapján.
A farsang eltemetése húshagyó kedden.
Év ünnep Sylvester napján.
Tavasztáncz május ló napján.
Aratók öröme Júliusban.
Csendesnap ünnepe Mindszentnapkor.
Vas. újs. 1854. 136.

Syrmiai, bácskai, bánáti és határőrvidéki szerbek házassági szokásaik.

A szerbeknél, kik Syriniában, Bácskában, Bánátban, s a Határőrvidéken laknak, következő házassági szertartások vannak szokásban:

Ha már egyszer megegyeztek a szülék gyermekeik egybekelésében, az u. n. rikkancs virágok és pénzdarabokkal körülaggatott borosüveggel megy házról házra vendégeket hívogatni. Az egybegyülteket aztán valami versfélével üdvözli, s ha azt elmondta, megindul a menet lengedező zászlók alatt a vőlegény házától a menyasszony házához. A vőlegényre könnyű ráismerni, kalapja mellé fehér kendő van tűzve, kezében pedig egy terjedelmes borosüveget tart, s abból az eléje menőket szívesen megkínálja. Nem felejtkezik el ilyenkor senkiről, még a falu legkisebb házikóját is hűségesen felkeresi, mert most neki enni s inni valót adogatnak össze a jó emberek. Azalatt a menyasszony is elkészül az esküvőre, melyet rendesen egy ünnepies lakoma előz meg, s melyen az egyszer szabad a vőlegénynek összevissza tenni és beszélnie mindent mindaddig, míg a menyasszony lefátyolozva meg nem jelent, a jelenlevők kezeit sorba csókolja, s végre a lelkész által meg nem áldatik. Azután mindnyájan a vőlegényes házhoz mennek, hova kiki magával visz magának enni s inni valót,

s addig mulatnak, míg meg nem unják. Az egész a menyasszony pénzösszegyűjtögetése rekeszti be, melyben minél cselebben tud eljárni, annál nagyobbra becsültetik.

Bilder aus Ungarn 2. 55.

Szarvasi apróbb szokások.

A szarvasiak régenten még pusztákat árendáltak, nem lánczczal, hanem kötéllel és kerék számra mérték a földet, mely utóbbi úgy történt, hogy a földetosztó esküdt egy kocsira ült fel, s amennyiszer a guzszal megkötött kerék fordult, annyi kerék föld számláltatott, mely hamis gyakorlat mellett gyakran megtörtént, hogy a borral vagy pálinkával jól eltelt esküdt el is szunnyadt, s így a sebesen forgó kerékre nem is ügyelhetett.

Náluk a C nem százat hanem csak ötvenet, az O. százat, az \oplus ezeret, 8 karajczárokat jelent. A G-t pedig nem gének, hanem gának mondják.

Halottjaikat dalolva siratják.

Kereszteléskor a templom bármelyik zugában is babonás előítéletből pálinkát isznak.

Lakadalomkor kolompokkal járnak.

Az úgy nevezett bába estélye, melyet leginkább a városi cseléd szokott megtartani, abból áll, hogy a mindszentek napja előtt változó kisbíráknak és hadnagyoknak, a volt bíró egy kis mulatságot ad, és ezek az újonnan születendő gyermek mellett levő bába szokása szerint, a helyébe választandó bírót bevárják. De hihető, hogy onnan is így nevezetik, mivel az idevaló bábáknak ugyanakkor két-két forintot szokás adni a város kaszsjából, s minthogy azt azonnal el is isszák, a mondott bába estéjét tartó, s reggelig dorbézoló városi cselédek is ezen alku mellett ugyanazzal a kifejezéssel szoktak élni.

Tud. Gyűj. 1822. 11. 24.

Szászrégeni szász aratási ünnep.

Aratás végeztével a munkások egy legényt kalászkoszorúval ékítve kísérnek a gazda udvarába, kit aztán az útba eső házak ajtajából pajzán gyermekek vagy szolgálók jó csupor vízzel szoktak nyakon köszönteni, de ő is aztán, ha szerét teheti, a csuprot földhöz vágja.

Vas. Újs. 1859. 568.

Szatmármegyei vegyes szokások.

A gyermekévek után első hajnala hasad az életnek házassági reményekben; a szebb érzet föléled, s kettős lényt vezet ismeretlen utakon a létezel felé; – meglesz a jegyváltás, – násznagy kerestetik; vőfél, nyoszolyóleányok – asszonyok választatnak; gyűjtetik a lakadalmi sereg; a laczi-konyha pompásan felüttetik; és az „eskető” nap, közönségesen csütörtökön megérkezik; – a szende, szép menyasszony sírni kezd, a vőlegény nevet, és érzelmeik habozásán a frigy megkötetik. Ilyenkor, ha szomszéd is a pár, csengőpengő szekerek készíttetnek, előfogatok bokrétáztatnak fel, s így lovas vőfélek kíséretében, durrogatások közt, utczákon kering a díszmenet; melynek végeztével lakomáznak; a vendégség kisdudásosokat szenved a szakácsnétól, gordonostól, – azután táncznak erednek, melyben az oláhok „zsukátája” is szerepel; s a divatkeringők elcsigáztatnak. Van egy szóló magyar (nem magántáncz), melyet kézenfogva páronként tipegnek körül. Másnap korán a menyből lett már menyecskét minden férfi megforgatja.

A keresztelő oly ünnep, mely minden megjelenők közt komaságot szül; s a komaasszonyok a korányát felváltogatva ápolják.

A tor még az ó-világ maradéka lehet; melynek elve alkalmasint az, hogy: a holtak boldogok! miután t. i. valakit jól kisirattak, hazatérve zsíros lakomát csapnak, melyről az egyének valamennyien változott minőségben távoznak, s a halálfeledés egyidőre vigasztalást enged.

Rokonnemű a disznótor, melyben a leöletettnek jobb falatú részei főlemésztetnek; s a sógoréknak, ágy ónak, s így tovább: „egy kis kolbász, oldalas, pecsenye” küldetik.

Kalákák, miként a székelyeknél, itt is adatnak, midőn egy kis multságért valamely gazdasági egész munka bevégeztetik; vagy kölcsön egymásnak dolgoztatnak. – A húsvéti öntözgetés s a pirosság külön nemei, mint: tojás, sódar, kalács és más, szintén szokásosak.

Karácsonkor a Pesten túlságos „Krisztkindli” itt nem divatozik, valamint a Mikolája „heil Nigló” vagyis Miklósesti maskarák sem. Ezek inkább sváb eredetre mutatnak; s már innét nem messze a bányai környéken kelendők. Hanem a „bethlehemezés” néha megtörténik, midőn az angyal és pásztorok beköszöntik az előestét Diózás ez éjen fürgetyűre vagy kártyára szintén szokás. Ekkor a sihederek kántálni, ezek oláhféle, kóringyálni mennek; – mely utóbbi alkalmi dalaihoz vidoran függeszti e rímeckét:

„Koringyica, ku kogyica:
Válba votyi lá polica!
Szkala gazda! szuflan fok,
Sápoly dánye kity on kok.

Mely magyarul körülbelül ennyit tesz ·

A dalocska végső hangja:
Vesd szemeidet a polczrat!
Kelj föl gazda! fújj a tűzbe,
Adj pogácsát a zsebünkbe.

A farsang bohóságait itt szintén utánozzák; mit nem is lehet vétkül tulajdonítani; hisz ezek magva az emberi természetben rejlik, s méltó, hogyha hosszas időn gyötörtetik, végre öröme is rendkívüli modorban mutatkozzék.

Nevetséges bohóckodás adja magát elő a „máléhántás” idején, midőn a házba gyűlt tömeg köze egypár bukfencz vettetik; kik suskákkal bő öltönyeiket roppant vastagságra tömték, s mázos arczokkal amazok rettegő hüledezésére előgurulnak.

A szüret nevezetes korszak; melyet Szathmár városa múlhatlanul meg szokott ülni. A szathmári hegy délnek esik, mintegy mértföldnyire, a kies Erdőd mellett; egész egy helység ez, melyben minden tehetős polgár borházzal bír. Több oldalból áll, melyek mind saját névvel bírnak, s bőven teremnek: góhér, bakator, rózsás, kádárka, kecskececsű, muskotály, török, királyédes, és több savanyu szőlőt, melyek nedve gyakran szerencsés évet ér. – Hangzik a nóta, dalok, lövöldözés, röppentyűk látszanak a légpályán, rajgók a föld színén, öröm és vigasság van mindenütt, mint bortermő földekhez illik.

Életképek 1844. IX. füzet

Székelyek (kath.) lakodalmi szokásaik.

A leánykérésre vállalkozott szóvivő köszönti a háziakat, megkérdezi ősi szokás szerint: mint vannak, mint szolgál egészségük, s minekutána feleltek, megkéri a háziakat, hogy néhány szava volna elmondandó, mire a házigazda feleli „tessék”, s ő így szól:

„Mikor Isten ő felsége embert teremtett e világra, előbbször teremté Ádám atyánkat, és az ő oldala csontjából alkotá Éva anyánkat páruul azért, hogy a világ szaporodnék, és a mennyei karok betelnének Isten dicsőségére. Ezután rendelé a hét szentségeket, ezekből a mi kedves atyánkfia . . . először magára vette a keresztségét és a többiekben is részesült időnként, hanem mind eddig a napig egyes életet folytatván, elhatározta magát Isten rendelése és az anyaszentegyház szokása szerint a házasságra, a hetedik szentség felvételére is. Én általam megtalálta kegyelmeteket hajadon leány gyermekekök . . . aránt, hogy Istennek rendelése

szerént magához venné jövődöbeli házastársul, ha kegyelmek az ő itteni járása alatt valamely csekély állapotját megismerve, ötet meg nem vetnék, és kérésemre ígéretet tennének; amelyről most rövid választ is kérek.”

Ekkora házigazda kiadja a választ, és ha kedvező, egy bizonyos napot határoznak a mátkaságra. E napra mindkét lakodalomra készülő háznál lakodalmi gazdák választatnak, és a vőlegény gazdájával, vőfellel, násznagygyal megjelen választott arájának kapuja előtt. Egy biztos emberük által engedelmet kérnek a bemehetésre, s miután választ kaptak, bemenne köszönnék: „Dicsértessék a Jézus szent neve” fogadjuk: „amen” . . . Most a bementek rendre kezét fognak házban levő minden férfiakkal, és a vőlegény gazdája rendbe állítván vele ment embereit, így szól:

„Örvendek, s adok hálát Istennek, Isten ő sz. felségének, hogy kegyes irgalmasságából kegyelmekre vigyázzván, a mai sz. napra szerencsésen felvirrasztotta, mint a mi kedves atyánkfiának elsőtisztesség-tétele napjára, s e jelen óráig megtartotta; kívánom Isten ő sz. felsége továbbra is tartsa meg kegyelmeket mind fejenként szerencsésen.”

Erre a menyasszony gazdája is a felmondott jó kívánatokat viszonzozza ily értelemben, aztán a vőlegény gazdája így folytatja:

„Még továbbra is tisztelt gazdatárs uram, néhány szavaim volnának, ha meghallgatna. „Amaz mondja: „tessék”, s az imígy nyilatkozik:

„Jó emlékezetében lehet kegyelmednek tisztelt gazdatárs uram, hogy a mi kedves atyánkfia . . . ezen folyó esztendőben maga személyesen, de úgy bizonyos embere által is megtalálta kegyelmed szerető atyafi barátját nemes alcsik széki Fitódi... uramat, hajadon leánya . . . házastársul neki adása végett. Ezen megtalálás után ígéretet is tettek vala, s mindkét részről jelen volt atyafiak determináltak vala egy bizonyos napot, a mai sz. napot, a házasságot megelőző kézfogás, gyűrűváltásra, melyre mi most tisztelt gazdatárs uram meg is jelentünk ezen complet társasággal, hogy megkérjük t. gazdatársuramat legelőször is arra, hogy azon tisztességes jámbor személyt, kit mi keresünk, szíveskedjék előállítani a determinatio szerént.

Most a menyasszony gazdája elővezet egy maszkosán öltözött, guzsalyról fonó, és ugyan a guzsalyról kötött lelógó korsócskából kontyintgató némbert, körülhordozza, s miután megmondják, hogy nem ez, a kit keresnek, bevezeti az oldal szobába, vagy kamarába. Ezután elővezet egy az arához hasonlótermetűt, öltözetűt, ezt is vizsgálják, de kétségeskednek, mert elfedett arcza miatt nem egy könnyen ismerhető fel. Ezalatt hozza a gazda a harmadikat is, és aztán a kettő közül ritkán véti el a vőlegény valódi arájának megválasztását.

A megválasztás után jobb kezeiket egybefogva, a vőlegény gazdája ily áldást mond reájuk:

„A minden áldások Istene áldja meg ezen összeszövetkező ifjakat mind földi, mind mennyei áldásaival, s ótalmazza meg minden veszélytől, de főleg a rágalmozó nyelvektől, s azon nap, mely a teremtéskor felderült az égre, oly fényesen süssön rájuk, hogy annak világánál mindig láthassák azt. mi Isten előtt kedves, és jó szerencsések, boldogok lehessenek itt és túl a síron, szívből kívánom!”

Itt következnek az ajándék bemondolások, amik állanak: főkötő, csizma, gyűrű, mézes pogácsa, pénz, s több effélékből. A vőlegény pedig mondatja gazdája által.

„Halljon szót hazai leányasszony! Kedveskedik mostan kegyednek kézen fogott mátkája illetén szép ajándékokkal. A s itt előszámlálja az említetteket. . . . Ezeket kegyed vegye szívesen. Arra kötelezi magát kedves mátkája, hogy ha az úr Isten ez árnyék világban élteti, még többekkel is fog kedveskedni.

A menyasszony gazdája megköszöni, aztán ő is felmutatja a menyasszony ajándékait a vőlegénynek: ingek, nyak-keszkenők, gyűrű, bokréták stb. Ennyiből áll a mátkázódás.

Következő napon küldöttség megyén a menyasszonyi házhoz és felkéri esküvőre, midőn a vőlegény gazdája így nyilatkozik:

„Kedves uram! néhány szavaim volnának, ha meghallgatja” hangzik a felelet fessék”, s ő így folytatja: „Öröm atyuram, örömanyasszony, násznagyuram, nagynyoszolyóasszonyom,

asztaligazduram! Istentől minden jót, hosszas életet, megmaradást kívánok kegyelmeteknek.” A menyasszony gazdája a felmondattakat viszonzva, ismétli a háziak és jelenlevő ide tartozók nevében, aztán a vőlegény gazdája folytatja a mint következők:

„Még továbbra is megnevezett atyánkfiai emlékeztetik azokra, amik már köztünk megtörténtek, és az Ígéret szerint arra kéri, hogy az eljegyzett tisztességes jámbor személyt mai napon . . . órákor a nemes megyének lelki vigasztalására épült Isten házában az oltár jobb feléhez a sz. copulatióra elállítani az egész nász néppel szíveskedjenek, hogy a sz. copulatióról jövődöben mindnyájan bizonyoságot tehesse. Amire az atya, fiú és sz. lélek Isten segítve, szívből kívánom s egyszersmind kedvező választ is kérek, hogy azoknak, kiknek nevében megjelentem, megvihessem ,,

Ekkor a menyasszony gazdája pálinka, kalácsal rendre megkínálja a jötteket, ez az első válasz, azután cry víg nótát muzsikáltat s felkéri a tánczra, ez a második válasz, végre rövid kifejezésben foglalja: tiszteli egyenként a küldöket, s megígéri, hogy az egyezkedés szerint compareálni fognak.

Midőn a templomból kijőnek, a menyasszony gazdája mond a vőlegény násznépéhez:

„Örömatyuram, örömanyasszony, hazai leányasszony in vitáltatja kegyelmeteket egyetemben egy pár szentjánosra (nagyszerű bogas fonott kalács) szíves szeretettel látja.” A vőlegény gazdája megköszöni e meghívást és mond: „compareálni fogunk.”

Innen elmegy a két násznép haza a két lakodalmas házhoz, vagy ha a vőlegény násznépének más faluba kellett mennie menyasszonyért, a násznagy beszállásoltatja őket egy bizonyos házhoz, hol a maga vitt költségén megvendégli. Asztalhoz ülnek, és a vőlegény gazdája így kezdi:

„Örvendek, s adok hálát Istennek, hogy e mai sz. napra szerencsésen fel virrasztott, úgy mint a mi atyánkfíának ... nek ezen tisztességtételének napjára, kívánom hogy ő sz. felsége tartson meg mindnyájunkat továbbra is szerencsésen boldogul. Minthogy örömatyuram, örömanyasszony, kedves édes gyermeköknek ezen tisztesség tételére megszólította vala kegyelmeteket én általam és megjelenni szíveskedtek, azt örömatyuram és örömanyasszony igen szívesen vették. Továbbá, minthogy . . . uramat azon násznagyhi hivatalra kérette vala, mely még a galileai lakodalomban is, s azóta mindenütt föntartatott, s kegyelmed ezen költséges, fáradságos hivatal elvállalni szíveskedett, ezt örömatyuram, örömanyasszony hálás szívvel, szeretettel veszik. Hogy pedig kegyelmetek násznagy uram mellé kívántak állani és fáradságot tenni, hogy az ő kegyelme atyafiának életpárt szereznének; ezért násznagy uram kegyelmeteknek pálinkával, kalácsal, s egyebekkel kíván kedveskedni, ezekhez tessék hozzá nyúlni és részesedni; mert igen jó szívvel, szeretettel adja.”

Etel után küldöttség megy a menyasszonyi házhoz, és a kapu előtt megállván, bejelentetik magukat, azon izenettel, hogy valamely idegen embereknek szövéltési szándékuk van a menyasszony gazdájával, ha a bebocsátást megnyerhetnék; mire a gazda kiüzen, hogy csak tessék bejöni, s midőn a házban a bejöttek minden férfiakkal kezét fogták: „dicsértessék a Jézus neve,” köszöntés után, a szövéltő így kezdi:

„Örvendünk, adunk hálát Isten ő sz. felségének, hogy stb. stb. násznagy uram, nyoszolyóasszonyom, asztaligazduram tisztelik kegyelmeteket, Istentől mindenféle áldásokat kívánnak, hosszas életet, megmaradást én általam. „Itt a menyasszony gazdája a mondott üdvözlőket, jókívánatokat viszonzva, ismétli a hozzá tartozók nevében; aztán az előbbi szövéltő így folytatja: „Násznagyuram, nyoszolyóasszonyom, asztaligazduram a hozzájuk tartozók nevében én általam emlékeztetik kegyelmeteket, hogy a mai sz. napon isteni tisztelet után, a templom előtt: örömatyuram, örömanyasszony, hazai leányasszony invitáltatta vala násznagy uramat, nyoszolyó asszonyomat több complex társaikkal egyetemben egy pár sz. Jánosnak megszegésére, melyre készen volnának, ha tisztelt gazduram engedelmet adna bejöhetsre, s midőn ezt jelentem, egyszersmind választ kérek s kibocsátást a válasznak megvitelére.”

A menyasszony gazdája pálinka és kalácsal kínálja először, másodszor egy pár víg nótát huzat, lányokat oszt, és felkéri a tánczra; táncz után mond: „köszöntöm násznagy uramat, nyoszolyóasszonyomat, több complex társaikkal, gazda társ urammal egyetemben ígéretök szerént elvárjuk szívesen, hogyha a kapu be lenne téve, nyissák ki.”

Míg ezek benn végbemennek, addig a vőlegény násznépe a menyasszonyi ház kapuja elé érkezett, s megnyitvatván a kapu, elől a lovagok, utánok a szekereken ülők be mennek az udvarra a gazda minden vele ment embereit a leszállás után az ereszből (pitvar) rendbe állítja, kezét fognak rendre a két násznép férfiai, aztán a vőlegény gazdája szól:

„Jó emlékezetében lehet kegyelmednek tisztelt gazdatárs uram, hogy a mai sz. napon, isteni tisztelet után, a sz. copulationnak végeztével, a sz. templom előtt örömatyuram, örömanyasszony, hazai leányasszony, invitáltattak vala minket egy pár sz. Jánosnak megszegésére, íme comparealtunk, ha szíveskednék az ígéret szerént kiszolgáltatni.

Erre a menyasszony gazdája két kancsó sert vagy bort és a sz. Jánosokat a vőlegény gazdája kezelése és kiosztása^ alá adván, az asztali áldás után történik meg az evés és ivás. Ezen asztali áldást: „Mindeneknek szemei te benned bíznak uram stb. stb.” ezekkel fejezi be: „teljes sz. Háromság, ki a mennyet és a földet teremtetted, áldj meg minket minden jóra való mozdulatinkban, valamint ezen sz. Jánosokat megáldottad teremtésnek idején égnek harmatjából s földnek zsírjából. Deus uram Isten adj, de ne hagyj!

Ezek után a vőlegény gazdája maga is részesül a megáldott étel és italneműekben, legalább megköstolja, aztán másoknak kiosztás végett átaladván, így folytatja:

„Tisztelt gazdatársuram! jó emlékezetében lehet az kegyelmednek, hogy a mi kedves atyánkfia . . . elsőbben maga, s úgy azután bizonyos embere által is megtalálta vala kegyelmed szerető atyjafiát . . . uramat, kedves hajadon leánygyermeke . . . iránt, avégre, hogy Isten rendelése, s az anyaszentegyház szokása szerént, magához venné jövendőbeli házastársul. Ezen megtalálások után ígéretet tettek vala, és az ígéret tételre mindkét részről való atyafiaik determináltak vala egy bizonyos napot, a sz. házasságot megelőző gyűrtyváltásra és kézfogásra. Ez is megtörtént több complex atyafiaknak mindkét részről jelenlétében. Továbbá násznagyuram, nyoszolyóasszonyom felkérte vala a tisztességes jámbor eljegyzett személyt a mai napra, a nemes megyének lelki vigasztalására épült templomba, a sz. oltár jobb felén, az esküvőre; mire mindnyájan mindkét részről compareáltunk is vala. A sz. copulatio megtörténvén, a nemes vármegye érdemes lelkipásztora ... úr által, midőn volnánk a templom előtt, örömatyuram, örömanyasszony, hazai leányasszony épen kegyelmed által invitáltattak vala minket egy pár sz. Jánosra, mire mi compareáltunk, s jócskán el is használtunk kegyelmetek adományából; de mind ezek után is meg nem szününk, hanem felkérjük t. gazdatárs uramat, hogy amár többször tisztelt copulált személyt . . . asszonyt minden hozzátartozandó fekvő és fellelhető javaival együtt, úgy szolgáltatssa kezünkre, illetőleg nagynyoszolyóasszonyunk és a vőfél gond viselésébe, mit most el nem vihetnénk, cum protestatione fenhagyásunkat nyilvánítjuk azok iránt.”

Most a hozományt általuk úgy nevezett társzekérre rakják, a menyasszonyt a vőfél tánczra felkérvén, táncz közben midőn az ajtóhoz közel van vele, a nagy és kis noszolyókhoz az udvaron álló szekérre kiragadni és vinni törekszik . . . lány barátnéi megragadják, nem akarván engedni, foly a tusa, végre kimenekülnek és a hazai leányasszonyt szekérre ültetik. Itt a két násznép körbe, áll, és ha nagyobbszerűvé, ünnepélyesebbé akarják tenni a lakodalmat, az illető gazda imígy búcsúztatja ki a háztól a menyasszonyt:

„Valakit ide hozott a szeretet,
Kérem szavaimra vessenek figyelmet”

A felséges Isten aki a világot
Teremtette, napot, holdat, csillagokat
Fejünk felett tartja, táplál mindnyájunkat,

Életünknek vetett rövid határokat.

Az egész világon akik sokan vagyunk,
Születésünk után van két jeles napunk,
Virágzó éltünkben első házasságunk,
A második nedig lészen a halálunk.

Nekem is életem derült hajnalára,
Bízában magam Isten parancsolatjára,
Találtam életem jövőndő párjára,
Akarok indulni annak szállására.

Minthogy Isten után jó szüleim vannak,
Aki most engemet szárnyamra bocsátnak,
Hogy búcsúzzam tolok tudom arra vágnak,
Nekem is utamra tudom áldást mondnak.

Elsőbb is jó atyám, aki felneveltél,
Hiszem, hogy miattam gyakorta szenvedtél,
Kis koromtól fogva kedveltél, szerettél,
Jóra tanítottál, a rosztól őriztél.

Szomorúságomban vigasztalóm voltál,
Minden dolgaimra szemesen vigyáztál.
Tudatlanságomban jó tanácsot adtál.
Mostan pedig engem szárnyamra bocsátál.

Isten megfizesse minden jóságodat,
Ezért az egekben adja jutalmadat,
Szerencsésen napod sokszor felvirradjon,
Életednek vége messzire haladjon.

Mindennemű áldást az úr rád halmozzon,
Holtod után mennjben magához fogadjon.
Kedves édes anyám már hozzád fordulok,
Míg új szállásomra tőled elindulok,

Tiszta szeretettel köszönetet mondok,
Én ezután is még leányod maradok.
Tudom nem született olyan még világra,
Ki anyja jóságát méltán meghálálja,

Mivel az anyának van sok nagy fájdalma,
Míglen ő magzatját mellében hordozza.
Kedves édes anyám engem is sok bajjal,
Méhedben hordoztál féltő gondossággal,

E világra hozván éles fájdalommal,
Jó gondom viselted szorgalmatossággal.
Isten megfizesse minden jóságodat,

Ezért az egekben adja jutalmadat,

Szerencsésen napod sokszor felvirradjon,
Életednek vége messzire haladjon.
Mindennemű áldást Isten rád halmozzon,
Holtod után mennybe magához fogadjon.

Kedves édes anyám, amíg veled éltem,
Tudom gyarlóságból, hogy sokat vétettem,
Kegyes tanácsolat sokszor megvettem,
Bocsásd meg hibáim, miket elkövettem,

Kérlek azután is tarts jó emlékedben,
Segélj hogyha szükség, nyomorult ügyemben,
Mert én is mindaddig hordozlak szívemben,
Míg gyarló testemben zengedez a lélek.

Kedves testvéreim akik jelen vagytok
Szomorú orczával itt előttem álltok,
Látjátok ezennel, hogy tőlem elváltok,
Ti is már most nekem mind megbocsássatok,

Arra kérlek mindig az Istent féljétek,
Kedves szüleinket híven tiszteljétek,
A rosztat kerülvén, a jót kövessétek,
Az én tanácsomat ti meg ne vessétek.

Az úrnak áldása szálljon ti reátok,
Földi gazdagsággal rakodjék házatok,
Szerencsésen süssön a nap ti reátok,
Későre jöjjön el boldog halálotok.

Velem társalkodó leány barátnéim,
Kikkel én töltöttem sokszor víg napjaim,
Nektek jelentettem gyakran panaszaim,
Fogadjátok ti is e néhány szavaim:

Az egeknek ura, a jó hírben s névben,
Tartson s gyarapítson a szép erkölcsökben,
Áldást és szerencsét adjon éltetekben,
Végre lelketeket fogadja mennyekben,

Közelről s távolról kik ide gyűltetek,
Illő tiszteletet, hogy nekem tegyetek,
Az ég áldásiban ti is részt vegyetek,
Számos esztendőig kívánom éljeteik.

Mielőtt indulnának, hogy vigyék haza az úgy nevezett hazai leányasszonyt, van az úgynevezett meghívás; t. i. a vőlegény gazdája következő napra meghívja egy szíves ebédre az örömatya és örömanya nevében a menyasszony gazdáját, örömapát, örömanyát és más

vérokonokat. Ezzel indulnak, s midőn megérkeznek, a gazda így köszönti a vőlegény örömatyját és örömanyját:

Örvendjünk és adjunk hálát Istennek, hogy mindez óráig szerencsésen megtartott és megsegített minden lépéseinkben, melyeket kegyelmek kedves gyermekének ezen tisztesség tételére intéztünk. „Minthogy örömatyuram, s örömanyasszony felkértek vala bennünket, násznagyuramat, nagy nyoszolyóasszonyomat több complex atyafiakkal egyetemben, hogy kegyelmek kedves gyermekének életpárját szokott tisztességgel kihíni és elhozni vállalkoznánk, sok fáradságok után Ciprus partok vize mellett megtaláltunk egy kis galambocskát, melyre vőlegény uram ráismervén, hogy magának eljegyzette volna, násznagyuram, nagy és kis nyoszolyóasszonyom . . . nagy nyoszolyóasszony, a násznagné, a kis nyoszolyóasszony pedig a vőlegény testvére, vagy közel nőrokona . . . vőfél uram többekkel egyetemben kezét tettek rá, szárnyok alá vették, s magokkal elhozták, mint kegyelmek kedves gyermeke életpárját. Itten vagyon, fogadják mint kedves gyermeköket, s éljenek mindenkor csendes békességben, míg Istennek kedves akaratja . . . Ekkor a gazda kézen fogja a menyasszonyt, az örömanyához vezet, összecsókolódnak, aztán az örömapához, s így tovább mennek.

Ezalatt a meghívott vendégek mind felgyültek, magokkal vitt étel ital, vagy pénzbeli ajándékaikat a gazda kezébe adják, amik aszerént, amint a hosszú asztalra rendben rakva vannak, felmutattnak, s a gazda által bemondatnak így: „Halljon szót örömatyuram, örömanyasszony, szólnak kegyelmekhez szerető atyjokfia ... és életpárja ezen hozományakkal (pálinka, kalács stb.) ezt vegyék szívesen. Amellett azt ígérjük, hogy ha Isten őket ez árnyék világban élteti, még többekkel is fognak kegyelmeknek kedveskedni.

Az étel italneműek bemondása után, következik az új házaspár számára mindenik vendég által vitt valami ajándéknak felmutatása és bemondása a gazda által, oly értelemben mint elébb. Annakutána asztalhoz ülnek, esznek, isznak, fölkelnek és more patrio tánczolnak.

Következő napon a másik lakodalmi háztól meghívott vendégek a lakodalmi gazda vezérlete alatt, ebédre megérkeznek, és a kapu előtt megállván, a bemehetésre engedelmet kérnek. Bemelve köszönnek és a gazda szól:

„Istené legyen a dicsőség, hogy a mai sz. napra örvendetesen felvirrasztott és megtartott mindnyájunkat, úgymint a mi kedves atyánkfiának a házi örömapa, örömanya kedves fia s életpárjának első tisztességtétele második napjára. Kívánjuk, hogy Isten ő sz. felsége továbbra is tartsa, és ótal-mazza kegyelmeket minden szomorú változásoktól. Jó emlékezetében lehet t. gazdatárs uramnak, hogy tegnapi napon kegyelmednek, násznagyuramnak, nyoszolyóasszonyomnak kérésökre egy galambocskát kibocsátottunk vala szárnyunk alól, s ez nekünk igen nagy szomorúságot okozott, úgy hogy az ő keresésére elindulánk; de hosszú utazásunkban sehol nyomába nem akadánk, csak is e nemes háznak kapuja előtt találánk olyan bizonyos jelt, melyet Noénak is örömére vitt vala a galamb a bárkába. Mi is az udvar kapuja előtti zöld ágak (szépen veszi ki magát a galambbugas kapulábak mellett, a kapu felé magasuló pár fenyőfa zöld ág, fenn bokrosán, alól pedig fehérre hántva, és kigyózólag vörösre festve) láttára öröme változánk, remélvén, hogy a szárnyunk alól kibocsátott galambocskát itten megtaláljuk. Tehát szíveskedjék t. gazdatárs uram nekünk megmutatni, hogy azzal a jeggyel vagyon-e, melylyel kibocsátottuk, vagy magok jegyére változtatták? hogyha meg nem ismernök, arról is engedelmet kérünk.”

Itt a ház közepére letesznek három széket, és azokra egymás mellé leültetnek három elleplezett, lepedővel fent eltakart menyecskét, és felszólítják a jötteket, hogy az elbocsátott galambocskát tessék megkeresni, s kiválasztani a három közül; ha el nem találják van jó ízü nevetés.

A jöttek magokkal ajándékokat hoznak a galambocska számára, s gazdájuk által bemondatják:

„Halljon szót háziatyuram s örömasszony! kedveskednek örömatyuram s örömanyasszony

ilyetén szép hozományaikkal (négy fonottas szentjános, lepények, perczek, sült malacz, mézespálinka.) Ezeket fogadják szívesen. Hogyha Isten élteti ő kegyelmeket, ezután még többekkel fognak kedveskedni.” így mondatnak be a többi vendégek által hozott ajándékok is, miket a másik gazda a háziak nevében köszönet nyilvánítással fogad.

Ezután asztalhoz ülnek, esznek, isznak, az asztaltól felkelve tánczolnak, és ha a jött vendégek más faluból valók, csak következő napon mennek el.

Még közben jön a kajnalozás, is, s ezzel is hosszabbra terjed a lakodalom.

Vas. Újs. 1858. 391. 2. 401-3

Mikor a menyasszonyt haza viszik, szokás az utakat szalmafonadékkal elzárni, ezeket kettévagdostán a lovakok kötelessége, kik a házaspár előtt nyargalnak.

Kállay, Pog. Magy. V.” 168., Nefelejts 1864. 21. 244.

Székely fonóka.

Télben mikor fonás ideje van. a székely leányok ma egyik, holnap másik háznál gyűlnek össze fonni, s ezen összegyűlést nevezik ők guzsalyos vagy kórusnak. Ezen kórusok nagyon fesztelenek, az egyszerűség és ártatlanság színe ömlik el rajtuk. Orsók peregnek, szájaik csevegnek, vagy egy legény valamit olvas, s azt hallgatják. Azután vagy templomi éneket, vagy egy-egy székely dalt énekelnek. E kórusban megjelennek az úgy nevezett guzsalyosok. Innen arról, ki leányokhoz kezd járogatni, azt mondják, hogy már guzsalyasba jár. Van itt aztán mese, mit ők beszédnek neveznek. Van továbbá minden kórusnak egy-egy állandó „beczkója” ki rendesen szegény szolgálégyeny szokott lenni, s csak leleményes tréfa üzö esze által juthat az első gazdalegények társaságába. Itt aztán a kakassarkon forgó vérvörös vitéz, az arany, ezüst és rézleány, az arasznyi magasságú, s két singnyi szakállú emberröli meséivel az egész kórust mulattatja.

Magy. Erd. Kép. 1854. 4. 102.

Székelyeknél a húsvét.

Húsvét második napja hajnalán, az egy sorba tartozó-legények csapatonként, cigánynyal, vagy anélkül is, megindulnak az előlegesen kitűzött leányos házhoz, azelőtt nagy lödőzés közt. Megérkezésök után a szónok hosszasan köszönt, mit a házigazda ismét hosszasan viszonzoz. Ezután a szónok így szól: „Hallottuk jó uram, hogy a kegyelmetek virágos kertében egy szép lilium vagy rózsaszál virult; de amely kevéssel ezelőtt hervadásba indult; mi azért eljöttünk, hogy a jeles virágot megöntözzük, melyre is jó uram, kegyelmetektől szabadságot kérünk.” Erre a gazda: „Szívesen köszönjük a nemes ifjúságnak virágunkróli megemlékezését, de úgy tartjuk, hogy elég frisen nő; azonban a virág amott van, s ha a nemes ifjúság fáradságát nem sajnálja, a szabadságot örömet megadjuk.” Akkor a ház valamelyik zugában elvonulva pislogó leány előjő, s így szól: „Inkább megváltom magam, hogysen leöntsenek.” A megváltás ára annyi piros tojás, ahány legény van. Míg a legénység a leánynyal kötődik, azalatt a gazdasszony az asztalt mézes pálinka, kalács és piros tojással halmozza tele, mely mellé azután az ifjúság letelepszik, s van ismét evés ivás; azelőtt volt pisztolydurrogás is, s ily alkalommal tartozott a házileány mindig egy-két pisztolyt kilőni a legények kívánatára. Asztal után egy kis táncz kerekedik, s leányt, anyát, szolgálót megforgatván, más leányos házhoz mennek.

Magy. Erd. Kép. 1851. 4. 102.

Szent-András éjjeli forráslátogatás, kerítésrázás és ablak alatti hallgatódzás.

A leányzók azon babonát tartják, hogy ha ők Szent-András napja előtti éjjel 10-12 óra közt, forrásokhoz, kutakhoz kimehetnek, azoknak kék tükörzetébe benézhetnek, s ott egy árny, mint

férfi arcz mosolyg feléjük, melyhez ha egy kar is járul, az megkérés.

Ez éjjelen a közönséges nép máig is tesz kirándulásokat kutakhoz, folyókhoz, patakokhoz, kivált a német hajadonság, kikről ez alkalmi verssorok írvák „Wie so?”

Er ist nicht Heute St. Andreas heilige Nacht?
Da schleichen ja die Mädchen hinaus zur Brunnenwaht,
Zum Quell im Wald der Feen; drein gucken sie genau,
Ob nicht ein Bild sich zeige im wunderbaren Blau;
Der Jüngling dessen Antlitz daraus entgegen blinkt,
Wird einst des Mädchens Buhle, und wenn er freundlich winkt,
Und seine Arme breitet der geisterhafte Schein,
Wird er trotz Lust und Unlust einst auch ihr Gatte sein.

Ilyenkor, ha a legények kitudják, melyik kúthoz vagy patakhöz mennek kedveseik, ha ott a környékben fa van, arra felmászna, és úgy irányozzák a dolgot, hogy észre ne vétessenek, arczuk azonban a víz tükreben a kellő perczen látszassék. Holdvilágos este regényes szokott lenni az ily éjjeli kijárás, s víztükrebe való kacsintás.

A tótoknál is divatos ez, de csak Miklós napján, és azzal a különbséggel, hogy ők nem árnyat keresnek a víztükren, hanem a kutak, források mélyéből hangokat várnak, s ez okból a leányzók így szoktak a kutaknál Miklósához szólani: „Miklus Miklus daj mi dobre muzs – Miklós Miklós adj jó férjet” ha valahonnét történetesen hang jó, azt feleletnek veszik, és magyarázzák maguknak, ahogy kedvezőbb.

Akik a víznek nem hisznek, elmennek kerítést rázni, mely abból áll, hogy a leány összeszámítja hány szeretője van, és mindegyik egy számot kap 1. 2. 3. 4. 5. stb. ekkor neki szalad valamely palánknak, és a legnagyobb számtól lefelé számítja a kerítésfát p. o. 9. 8. 7. ö. 5. 4. stb., és a melyik kedves szám, azt elkezdi, rázni e szavakkal:

„Rázzlak, rázzlak kerítés, kutyácska ugasd meg, hol a férjem” erre ahonnét kutyaugatás hallatszik, ha 3-ik faluból is, ott a férj, ott a kedves. Ez a szokás a tótoknál divat, s náluk így jó ki a hívás:

„Plotku trés sze a ti spsitsku bres Kelc muj mili jest.”

Van a leányzóknak még egy módjuk azt kitudni: rövid időn férjhez mennek-e, vagy sem? s ez hogy idegen ablak alatt hallgatódznak a benn beszélőkre mindaddig, míg nem, vagy” igen szócskát hallanak. így történt, hogy egy hallgatódzó épen akkor ment ablak alá, mikor benn egy apa játékot kérő kis fiának azt monda „meg lesz fiam” s ez jó jelnek vétetett, mi több a hallgatódzó leány rövid időn férjhez is ment. Másik mikor hallgatódzott egy anya a leányának monda „ülj a kuczkóba” ez rossz jel volt, s a hallgatódzó nem ment egy hamar férjhez. Itt a fő az, hogy amely ablak alá hallgatódzni mennek, a benn levők azt ne tudják, különben az egész eljárás nem ér semmit.

Hogy ezek szt. András és Miklós napján történnek, tán azért van, mert a leányok e szenteket tartják házassági közbenjáróknak.

Sz. Endrei mészáros remekelés.

A mészárosoknak Pestmegyében Sz. Endrén van czéhládájok, évenként a mesterek bizonyos napon itt jönnek össze a főczéhmesternél, aki az érkező vendégeit, házról házra beosztja. Az összejövetelt gyűléssel nyitják meg nyilvános helyen, azután rendbe hozván ügyeiket, a remekelések veszik kezdetüket.

A remekeléshez a czéhláda veszi meg a kellő számú marhát, ezek a vágóhídhöz hajtának, hol a remekelő mészáros legények s a czéh küldöttjei díszesen öltözve megjelennek. A vágóhídon a czéhmester s remekelő körülkerülik a kisorsolt marhát, s a remekelő mindenekelőtt kinyilvánítja, hogy a marhában hány font húsnak, s hány font fagyúnak kell

lenni; ez feljegyeztetik, azután a népség jelenlétében, a marha díszes zsabrákot kap, melyen a remekelő neve kihímezve, s aranyozással van díszítve, a marha lábai feketére fényezve, szarvai üveggörrel kitisztítvák, s aranyporral behintvék. Ez a remek! és a remek marhát három ütésre kell a remekelőnek leütni, ki többet üt, minden ütéstől egy forintot fizet a czéhládába, így a vérelesztésnél a szügyibe szúrásnak is ügyességgel kell párosulnia, különben pénzbeli a büntetés. A marha ha agyon van ütve, húsa felméretik, s ha a kitűzött font összeg találva van, megéjeneztetik a remekelő, egyébként ahány fontot hibázott, annyi forintot fizet a czéh ládába.

A remekelések után jó az eszem iszom, kiki maga költségén lakmározik, de azonkívül a czéh költségeire kántor pénzt fizet, mely 2 ft szokott volt lenni. Befejezésül kiadatnak a tanuló – mester – és remekelő levelek a czéhpecsétjével ellátva.

Szent Iván napi tűzgrások.

Azt a hónapot, melyben keresztelő sz. János született, nevezzük sz. János hónap, s egy napját (jun. 24.) sz. Iván napjának. János vagy Iván egy.

E napon sok helyen kerekeket forgatnak, annak emlékezetére, hogy a nap már a maga abroncsának felső pontjára felhágott s meg is fordult.

Hajdan az ily tüzek gyújtását és beszentelését papok végezték.

Az e napon szokásos tűzrakással azon perczek idéztetnek elő, midőn Mária Erzsébetet megköszöntvén, anyja méhében röpdösött, mintegy tánczolt örömeben János, avégett mivel látni ugyan nem tudá, de érzé a Mesiással megáldott rokon asszonyt Máriát magához közel lenni, akinek születendő fia előtt fog útkészítő előkövet lenni.

A tűz jelenti azon buzgóságot, melytől János, Jézus iránt égett. E nap XIII. Orbán pápa alatt 1378-ban lett egyházünnepé.

A pogány magyaroknak tűz körüli tánczvigalmát érinti „Inchoffer” is 1026-ból, és szintén azt írja, hogy ez keresztelő sz. János ünnepe volt, ekkor az égő tüzet körülállák, s hangosan énekeltek mellette. (Vol. IV. p. 100)

A verehovinaiaknál Julius 5 én tűzrakás mellett ünnepelik meg tánczchal és dalolással szent János estéjét, mit Ők „kupajló” neveznek, valószínűleg valamely pogány Istentől, de a „Sobitki” nevezete is előfordul náluk. A tűzjáték magas hegyek tetején tartatik, s a tűzhöz a koszorúk és csengentyűkkel díszített marha csorda is oda haj tátik, hol szájok egyenként felnyittatván, a tűz lángja felé tartatik, hogy így a „kardjuk” nevű nyavalyától meg legyenek őrizve. A leányok virágokkal díszítve, énekelve, s egymást kézenfogva tánczolják körül a tüzet, míg a fiatalok, kik csak mint nézők szerepelnek itt leginkább, a tüzet élesztik, s fa kalapácsokkal izó szénre ütnek, melyet elébb vizes kőtáblára tesznek, s ez által a pisztoly durranáshoz hasonló zajt okoznak. Ha a tűz három napig sem alszik el, jó aratást és sok lakodalmat várnak. Az ének melyet ily alkalommal dúdolnak így hangzik:

Virágos szent János,
Éjszakád világos,
Míg előtted leszek,
Tiszteletet teszek,
Csak addig világos,
Légy aztán homályos

és ismét

Hajtsuk, hajtsuk a cseresznye ágát,
Most most éli szép világát,
Hadd szakaszszak szépéből,

Szeretőmnek színéből.

A muraközieknél pedig szent Iván napnak előestéjén, későn, nagy tüzet gyújt a fiatalság, ami kivált a hegyekben meglepi az idegent, kis vulkánoknak vélvén a hegyormokat, míg kisebb tüzek új csillagokként tűnnek fel a távolból. Némely helységeken ily tűznél párosítanak, s ezt mindig egy vénleány tartja tisztének, kiáltván t. i. a legények és leányok éveit páronként. Az ily leányok a legényeknek, kikkel kikiáltattak, a reá következő vasárnapon bokkrétát ajándékoznak, mit a legénység szalaggal viszonz. Amely legény a bokkrétát el nem fogadja, jele hogy a párosítással nem elégszik meg. Sokszor pedig a tréfából házasság valósul.

Nagy héten ismét a pásztorfiúk és leányok készítenek háromszegű piramis alakban magas máglyákat, egy határban egyet, melyet húsvét hajnalán, mint örömtüzet meggyújtanak.

Hontban a pribeliek e nap estéjén máig is, mint hajdan Nyitramegyében a perkiek, tüzet raknak a hegyeken, kiviszik a leányokat, és ezekkel a lobogó tüzet ugratják keresztül, ki sérelem nélkül átugorja, azt mint ügyes leányt kiszemelik, s a rájövő farsangra elviszik asszonyoknak. A közmondás is innen van „elugrotta mint a perki leány a férjhez menést.”²⁷

Kózm. könyv, 207-207. Népd. és mond. 3. köt. 148. I. L. Vas. uja. 1854. 322.

*)

Sz. Márton ludja.

Sz. Márton toursi püspök volt, s kegyes élete által már életében is nagy tiszteletben részesült, holta után pedig a szentek közé vétetett fel. Különösen Mainz volt a hely, hol az irántai tiszteletből évenként nagyszerű ünnepélyeket tartott a nép s a papság, mely alkalommal utóbbiak fejedelmileg szoktak volt lakozni az előbbiektől hozott ludak és tyúkokból. – Innen van tehát a Mártonnap, innen a Mártonludjának is eredete.

E napon a pozsonyi zsidó község, minden évben, régi szokás szerint, egy pár szép koppasztott ludat nyújt át a császárnak. Az ily alkalomra szánt ludakat a község kiváló gondnal hizlaltatja. Hogy a legkisebb zúzódás vagy rázást is elkerülhesse, Pozsonból Bécsbe csak úgy gyalogosan viszik. E ludak mindig hó fehérek, s oly tisztára koppasztatnak meg, hogy azon a toll vagy toklyunak csak legkisebb nyoma sem látszik meg.

L. az 1731-iki Lipcsei nagy encyclopaideiát III. 450. Vas. uja. 18UG. 113. Sürögöny 1864. 251.

Szentpéteri lakadalmi szokások.

Szentpéteren (Komárommegye) a tél van a fiatalságtól leginkább „Ámornak” szentelve; mert ekkor nem foglalja el őket annyira a terhes mezei munka, azért ekkor jobban áldozhatnak

²⁷ Míg nálunk Magyarországon e napon tüzet ugrálnak keresztül a víg kedvű emberek, Németországban az elhunytak sírhalmait virágokkal díszítik, az esthlandi leányok hold fényénél hintáznak és tüzet gyújtanak következő igen régi történet emlékére: Régi időkben bizonyos esthlandi herceg, király vagy Isten, heves szenvedélytől ragadtatott meg egy hercegnő vagy istennő iránt, ki a távol Izlandban lakott. Azon számos veszély daczára, mikkel oly távol tartományba utazása közben mulhatatlanul meg kelle küzdenie, vágytól öztönözöttvén, még is útnak indult a herceg szerelmese fölkeresése végett. Azonban nagy ellensége támadt egy más Isten vagy szellemben ki az islandi hercegnő bírását irigylé tőle, s azért egész útjában bajokkal és üldözéssel környezte őt. Eleinte bátran küzdött le mindent a herceg; de végre már közel Islandhoz, mégis eltávolítottatott cél-jától, s hatalmába esett ellenségének, ki egy távol szigeten fogva tartotta őt. A hercegnő ki kedvenczét már rég várta, s hosszas késedelme miatt mély bánatba esett, végre megtudá ennek okát, s a herceg fogságának helyét, s azonnal elhatározá, hogy meg fogja őt szabadítani. Island partjain, hatalmában levő btivös eszközök segélye által, erős- és elpusztíthatlan hajót épített, mely a gonosz szellem minden bűvös viharával dacolt, s végre kedvenczét a pusztaszigetből megszabadította. Mivel a szép, és szerető, hercegnő hatalmas és győztes büvereje az irigykedő gonosz szellem ármányait tönkre tette, tehát a két szerető zavartatás nélkül, és diadalmaskodva hajózott vissza Esth-landba a tenger nyugodt, s zöld színben ragyogó hullámán. Ott a parton azonnal elégetek a hajót, mivel elhatározták, hogy ezentúl csak hazájok paradicsomában fognak mulatni. Partra érkezések János napján történt, melyet ezen esemény ünneplésére most is szentnek tartanak az estlandiak. A hinták ez ünnepélynél legtöbb szerepet játszanak. A lányok egész éjjel hintában ülnek, s e mondát éneklék, melyben még a hajónak minden része is le van írva. A hinták a hajót képezik, melyben kísérni képzelik a lányok a islandi hercegnőt. Utoljára pedig szurok hordókat gyújtanak meg, mi a hajó égését ábrázolja. Azok elégsével az egész ünnepélynek vége „

Athenaeum 1842. I. 557.

a csintalan szerelem istenének. Boldog esték is ezek a falusi téli esték; mert habár künn a szabadban, a természet mélyen leterítve fehér hó leplével, alszik; bent a szűk szobában a meleg kémencze tüzénél mégis vígan, boldogan, háboríthatlanul vallhatja szerelmét a falusi legény, és ha szerelme viszonztatik, és a szerelem első lángcsókjával megpecsételtetik, szerelmök többé egykönnyen meg nem szakítható, és okvetlen házasság a következése; azért ha a legény már idejét elérte, nyilatkozik szüleinek, kik ha inyükre van a lány, azt azonnal megkéretik, és ha jó szerencsével, akkor a hirdetési időszak alatt a legény majd mindig jegyesénél tartózkodik, kivéve az utolsó napot, melyen az esküvőnek kell megtörténni; mert ekkor csak estefelé, a menettel egyetemben, megy kedves jegyeséhez.

E napon, mind a két háznál sürgés forgás van, az asszonyok sütnek, főznek, a menyasszonyt készítik. A rokonok, jó barátok, hivatalosak, a székely testvéreinknél divatozó szép szokást, a „rodinát”, ajándék-küldést gyakorolják, bort, kalácsot (kulcsost) tyúkot vivén ahhoz a lakhoz, hova hivatalosak. E szokás igen jó és követendő, mert a család a sok kiadástól megkíméltetik. A fiatalság pedig mindkét háznál víg zeneszó, kurjongatás közt lejt, addig míg a nap le nem hanyatlik, ekkor a násznagy akarásával, elindul a menet zeneszó, kurjongatás közt a menyasszonyért, és midőn mára menyasszonyos ház közelébe érnek, egy idegen házból iszonyú újongás közt, zeneszó mellett, a lány részéről vendégek törnek elé, és kölcsönös üdvözlések után összecsatlakozva, a menyasszonyos lak udvarába gyülekeznek.

Itt vége hossza nincs a kurjongatásnak, míg végre a násznagy a pitvar-ajtóhoz lép, és háromszor kopogtat; ekkor belőlről három fazék vágatik az ajtóhoz, mintegy hasonlatul a menyasszony leánykora végének, mire az megnyílik, s a násznagy a tisztessé vendégekkel bemenvén, így köszönt: „Dicsértessék a Jézus Krisztus. Eljöttünk e tisztessé ház virágjáért N. ért.” Mit a menyasszony apja e szavakkal: „Mindörökké. Isten hozta, tessék bemenni” viszonz.

Ezután a násznagy a szobába lép és szól: „Jó estét adjon Isten. Kedves násznagy uram! Egy kérésem volna, ha meghallgatná.” Mire az „csak tessék”-kel válaszol. „Mi messze útról, Scythiából jövünk, hogy a mi urunk becses fiának feleségét felkeressük, de mivel igen fáradtak vagyunk, ételre italra volna szükségünk, mit ha nem adnak, rabolunk, látják ott künn a néptömeget.” Erre sok kötődés támad, egyik fél is, másik is elmondja véleményét, míg végre a sok beszédnek, vonakodásnak megegyezés a vége, a győztes násznagy megkínálatik a csutorával, mit miután elfogadott, a menyasszony násznagya felé fordulva meghallgatást kér, mi ha megadatik neki, ez ó szentkönyvi mondattal kéri a menyasszonyt:

„Ábrahám előregedvén, s gazdagon megáldatván Istentől, arra fordítá gondját, hogy fiát valamely istenfélő, jó erkölcsű személylyel összeházasítsa. – Mivel pedig környékén olyan egy sem találkozott, elküldé a legöregebb szolgáját, Eliezert, születése helyére, hol jámbor rokonai még életben valának. A szolga 10 tevét drága kincsekkel megrakott, s útra kelt. El is ért szerencsésen Hárán városához, hol hajdan Ábrahám testvéreivel lakott. – A városon kívül egy kút mellett tanyát ütött, hová nap lemente után ki szoktak a város eladói vízért jöni. Az öreg szolga belső sugalattól ösztönöztetve, kére a leányt vízért, és az a legnagyobb készséggel monda: „Igyál, tevéidnek is meritek, hogy szomjukat lecsillapítsák.” – E szívességért a szolga gazdagon megajándékozá a jó leányt, és kitudá tőle, hogy Bethuel leánya. Elment tehát oda Eliezer, hol igen szívesen fogadták, kivált a haszonleső Lábán testvér, kinek húga az arany függöket és karpereczeket már megmutogatta; azonban ő addig sem nem evett, sem nem ivott, míg dolgában el nem járt, hanem megkérde először, váljon oda adják-e a leányt, vagy nem, van e annak kedve házasságra lépni Izsákkal? Az anya s Lábán felelének: a dolog Istentől van, íme itt van Rebekka, legyen urad fiának neje, mint Isten végezé. Valamint tehát Ábrahám elküldé Eliezert: úgy küldött engem is uram, hogy keresném fel, és vinném el fiának feleségét; azért kérem N-uramat, szíveskedjék azt kezemhez szolgáltatni.”

Erre a menyasszony násznagya felel: „Megértettem kegyelmed szavaiból, hogy valamint elküldötte Ábrahám Eliezert: úgy elküldötte N. becses atyánkfia kegyelmedet. Én tehát

szintén azt mondom, mit az anya és Lábán mondott, hogy e dolog Istentől van, itt van hát N. N. legyen urad fiának neje, mint Isten végezé.”

A násznagy leirt szavai után, elővezettetik pártájában a menyasszony, és még egyszer kikérdeztetik, váljon szereti-e a legényt, és el akarja-e hagyni anyai házat, midőn beleegyezik, akkor a násznagyok felváltott csutorából isznak, s miután már ittak, tovább adják, a leányt pedig kivezetik tartózkodása helyére a kamrába. Most a víg lakmározók közé egy menyecske lép, kezében egy tányéron a megaranyozott rozmaringszálakat tartva, de mielőtt kiosztaná, elmondja e szép mondókáját:

Édes násznagy uram, hallgasson meg kérem,
Én is megmutatom asszonyi hűségem,
Hozzájuk szerelmem eddig meg nem hűle,
Egyet szólok, mindjárt kettő lesz belőle.

Minap összejártam dél-északnak földjét,
Láttam az Árgyilus kertének kertészét,
Kértem tőle adjon pénzemre virágot,
Vagy Árgyilus almafájából egy ágot.

Adott is virágot meg is mutathatom,
Drága volt az ára, azt is elmondhatom,
Körmöczi arannyal kentem leveleit,
Ne sajnálja senki hát ezüst pénzeit.

Ezután kezdve a násznagytól kínálja a vendégeket a rozmaringgal, és ha elfogadtatik, a szokásos ajándékot megvárja az osztó. – Végeszakadván ennek, a menet készül, a násznagy megköszönvén a vendégi szívességet, elbúcsúztatják szüleitől a menyasszonyt, és indulnak örömjongás közt. – Elérvén pedig a kívánt lakot, ott őket a házi gazda fogadja. A tetetős szomorú menyasszonyt a hideg kamra szűk falai fogadják, hol egész vacsoráig kénytelen lenni; ekkor elővezettetik a vőfélek által a vőlegénnyel egyetemben, az asztal elejére ültetetik, ha már a vendégek mind letelepedtek; most mondókák elmondása mellett következik az ételek felhordása, mi közönségesen gulyásleves, káposzta, tormás-hús, pecsenye, és a tatároktól öröklött kásából áll. Ezzel végeszakad a vacsorának, és a kásapénz szedés után, a bútorok kihordatnak a szobából, és a vőfél megkezdi a tánczot a menyasszonnyal, mit az egész társaság követ. A tánczolás így tart éjfélig; akkor a sajtóságos Árgyilus-táncz után a menyasszonyt kiszöktetik a kamrába, és felkontyozzák; ha ez megtörtént, a párta bemutatása után ismét behozzák, és a vőfél tánczol vele ismét először. A tánczolás pedig most szakadatlanul egész reggelig tart, mikor az egész vendégsereg jó kívánások közt szétoszlik, magára hagyván az új párral szaporodott házat, de alighogy elmennek ezek a háztól, ismét egy új vendégsereg gyűl össze a „kállátóra”, mely szintén egész estelig tart.

Kereszteléseik.

A keresztelések Szentpéteren ünnepélyesen, és minden örömnaponál szebben ületnek meg, és ez igen okosan van; mert váljon ki ne örülne, midőn a család és általa a haza egy új polgárral áldatik meg. A szokásos székely jó szokás, a „rodina” most még nagyobb mérvben gyakoroltatik, és a komák, atyafiak annyi mindent összeküldöznek, hogy az egész keresztelési lakoma úgy szólván ebből kerül ki, és így a család a költségektől megkíméltetik.

Virrasztás.

A székelyeknél oly igen divatozó szokás a virrasztás, e faluban is szokásban van, de itt már fájdalom nem oly ősi jellegben, mint kellene, ez alkalomkor a veszedelmes pálinka viszi a főszerepet, úgyannyira, hogy más ital ilyenkor alig van ennél a valóságos méregnél. Ha pedig a holt eltakarítatik, következik a tor, hol ismét csak égett bort isznak.

Napkelet 1859. 17. sz.

Szerbek (szlavóniai) lakodalmi szokásaik.

A női életben legnagyobb epochát képez a hajadonságból a házasság életre átmenet. A szerb leányka szívét ez a lépés leginkább foglalkoztatja; hiszen arra majd mindenkor kényszerítve van.

Leány.

Egy ifjú ment át falunkon
Szürkületben nem láthattam;
Szűnjék vágyam ő utána:
Hidd be oh anyám szállásra,
Hidd anyám az Istenért be!

Anyá.

Hadd utazni ifjad, lányom,
Büszke város, büszke ifjat,
Égett bor kell majd ifjadnak,
Estebéd kell majd ifjadnak,
És városi puha fekhely.

Leány.

Hidd be oh anyám szállásra,
Hidd anyám az Istenért be,
Két szemem lesz égett bora,
Piros arczom a lepénye,
Fehér nyakam édessége,
S a bársony fű puha ágya,
Nyájás égbolt takarója.
Két karom a két vánkosa. . . .
Hidd be oh anyám szállásra,
Hidd anyám az Istenért be!

Ha az atya nem él, úgy a testvér rendelkezik a nővér keze fölött; s ha testvér sincs, úgy a nagybátya, vagy valamelyik rokon teljesíti e tisztet.

A leány tudván, hogy nem választhat férjet magának, meg kell tudnia vigasztalni lelkét, ha a választás nem szíve szeréni.

A szerb leány azért, hogy a szerelem érzése nélkül megy a számára kijelölt férfihoz, jó fogadtatásra számolhat; mert minden ház (hol patriarchailag nem egy család lakik) örül két dolgos kéz jöttének.

A szerbek igen jókor nősülvén, innen magyarázható az, hogy némely leány kedvvel megy a főkötő alá. Ehez járul még az hogy a lakodalom az egyetlen ünnepély, mely a női hiúságnak

nagy mértékben hízelkedik. Adjuk még ehhez azt, hogy némely szegény leány, igen betelvéen bátyja (vagy öcscse) uraságával, másik után vágyódik, ki hozzá talán szelídebb leendő; innen érthető, a szerb leány miért adja annyi hódolattal új sorsának magát alá.

Mi már a nőt mint hitestársat illeti: még alárendelt szerepe ugyan megvan, de szabadsága nagyobb. Innen van az is, hogy míg a férfiak az asztal körül ülnek, nejeik hátuk mögött állva, vállaik felett nyúlnak az étel után. S a szerb nő bárhová mehet, szabadon járhat, s emellett még az ifjú nőnek, kinek otthon az ősi házban a tiszte csak a hallgatás volt, igen jól esik, néhány lakónak s cselédnek parancsolni.

Ezen bölcsőtől s írig tartó viszonyok kölcsönöznek aztán a női kebelnek bizonyos nyugodt, minden szenvedélytől ment kedélyességét, mely dalaikon is elannyira észrevéteti magát; s ez indokok segítségével lehet látni azon mágusi köteléket, mely a nőt a házhoz és tűzhelyhez kapcsolja.

Lakodalmaik idenye november és december. Ilyenkor úton útfélén lövöldözést hallani, egyik falutól a másikig dana és dudaszó, s égis ható rivalgások uralkodnak a szomorú őszeletten. Rendesen két ízben tartják a lakodalmat, első hétben a fiú házánál, amikor a leányos házból senkinek sem «zabád ott lenni a menyasszonyon kívül; a másodikban több kevesebb időköz alatt a leány házánál, melybe már egy két férfi atyafi is hivatalos a férfi családjából. Itt egy hétig mulatnak. Képzeltük menyijébe kerül egy háznak ily sokáig tartó lakodalom kitarása. Esküvő előtt a legény menyasszonyával minden vásárba eljár vagy két hétig, s akkor ami annak tetszik, köteles megvenni. Ezenkívül van a leány ára.

A lakodalmak háza kapuja nyitva van, zászlók lobognak felette, s úr vagy paraszt oda bátran behajthat; csak hogy a menyasszonyt meg kell ajándékozni. Némely falvakban a lakodalmak háza előtt a legszebb leányok állanak ki s vőfélek borral, s az előttök utazót megállítják, csókot és bort disputálnak reá, de azért is ajándékot kell adni. Kivált fiatalokat szeretnek az ily urlyók megcsípni, amikor a menyasszony nem sokat szégyenlősködik, hanem beugrik a kocsiába, s összevissza nyalja az embert.

Vas. újs. 1862. 40. 470. Gombostű 1862. 1694. 1.

Szerbek (szlavóniai) kóló táncza.

A szlavóniai szerbek a kólót fanatikus dühvel lejtik, s a kóló náluk az, mi nálunk a csárdás. Férfiak, asszonyok, leányok vegyesen körbe ölelkeznek, a kör közepén pedig parádében a dudás foglal helyet; két lépés előre, egy hátra, tehát három ütenyes a kóló zenéje. A dudás fejével és jobb lábával egyúttal veri a tactus, ami eredeti egy látvány annak, ki előtt újság. Az ily kólózás eltart két három óráig, s kettő három belőle eltölt egész délutánt, egész éjjelt. E táncz neme együgyű régiségre mutat, éghajlati egyszerűség bélyege, nem rontja az egészséget. Ha felvidulnak, friset is lejtjenek, a férfi a leányt jobbról balra pergeti, egy két kólóforma dobogást tesz, és ismét balról jobbra sodorja. Montenegróban, s a balkáni szerbeknél a kóló közben megállapodások történnek; egy strófás harcias dalt énekelnek ekkor férfiak, nők, utána felrikkann a férfisereg, azután a leánysereg, mely utóbbihoz a pisztolyok kilődözése járul, s mondják, oly csatariadalmat idéz elő, mint semmi más a földön.

Vas. új. 1862. 40. 470.

Szilágysági oláh lakodalmak.

A Szilágyságot Kraszna, Középszolnok és Kővár vidéke alkotja. Az ezen területet lakó oláhok házassági szokásai pedig a következők: Ritkán vesznek szülőfalujukból való feleséget, hanem mentől messzebről kerül az asszony, annál nagyobb dicsőség. Mindenütt van egy házasság szerző, ki a párokat egymáshoz commendálja. Először ezzel látogatja meg a legény jövendőbeli hitvesét. Ilyenkor a leány legelőbb is étkezésre hívja fel látogatóit.

Mentől élesebb a legény kése, annál szerencsésebb jós jelnek veszik. Ha tetszik a leány, csakhamar megtörténik a házasság. Négy vagy hat ökrös szekéren, czifra násznép kíséretében, viszik át a menyasszonyt vőlegénye falujába. Az ökrök szarvai puszpáng ággal ugyancsak ki vannak czifrázva, a szekér elején pedig csimpolyás hallatja szívreható melódiáját, kihez sokszor hegedűs vagy furulya is csatlakozik. Esketés előtt a pap a jegyeseket szalaggal egymáshoz kapcsolja; azután mindkettőjüknek egy-egy darab mézes kenyeret nyújt, s midőn ezt megették, feloldja a szalagot. Egész nap késő estig foly a dínomdánom. A vőlegény újong. A menyasszony sir. A vőlegény anyja pedig ez alatt fris szénára vet ágyat az új párnak. Ilyen lakodalom alkalmával itt is szokásban van, megnedvesített köre nagy darab izzó szenet tenni, s balta fokkal jót ütni rá, ami olyat szól mint az ágyú.

Vas. Újs.. 1859. 150.

Szilágysági oláh temetés.

A halott számára siratókat fogadnak. A tisztet rendszerént öregasszonyok teljesítik, kik hangos jajgatásaikkal a siralmasokat is túlhaladják. Azonkívül nyelve alá kis ezüst pénzt tesznek, melylyel a másvilágot határló folyam révészét, ki a földi életből kiköltözöttet átszállítja, kifizetni képes legyen, A férfiak gyásza abban áll, hogy félesztendeig kalap-nélkül fedetlen fővel járnak. Az asszonyok setétszínű ruhát viselnek²⁸.

Vas. új. 1859. 150.

A técsői lakadalmi szokások.

A házasságról azt szoktuk mondani „hogy égben köttetnek” de itt a szülék is munkások benne, különösen a fiú szülei mindent elkövetnek, hogy fiúk érzelmeinek az ő választásuknak megfelelő irányt adjanak. Elejtett szavak, czéltások, biztatások, sőt egyenes parancsok is történnek azon határozott utasítással, hogy a fiú a kiszemelt leánykát mulattassa mások felett. S a szerelem ritkán is hájja át a szülei parancsot, még ritkábban a város határait.

Az ismerettség mindaddig szövődik, míg a fiú szülei kimondják a hatalmas legyen szót, hogy a télen meg kell házasodni. Ekkor már nem jöhet kérdés alá a személy, csupán az idő. Ettől kezdve a rendszeren csak 20-22 éves ifjú ember, nemcsak szombaton és vasárnap este, hanem vasárnapi két templomozás közt is megjelen a szülői háznál, s délutáni templomba együtt megy választottjával s leendő anyósával.

A megkérés következőleg történik: A vőlegény oly idő tájban, midőn a leány házánál idegen vendég nem lehet, mint estveli 10-11, vagy reggeli 4-5 órakor megjelen, s vagy magakoholta, vagy mások által készített vers, vagy próza mondókéval a leányt megkéri, és kedvező válasz esetére, kézfogóul valamelyik szombatest kitüzetik ... a násznagy és örömatya kijelöltetnek.

A meghatározott estvén mindkét háznál füstöl a kémény, sül a csöröge és kürtös fánk, hozzák a mézes pálinkát és bort, s már hét óra tájban itt, mint ott, telve a ház rokonokkal és vendégekkel, s az asztal a konyha fentírt termékeivel.

Ekkor a násznagy elküldi a vőlegényt a leányos házhoz, azon izenettel, hogy bizonyos dolog elintézése végett engedtessek meg oda mehetni násznagy uramnak és hozzátartozóinak. Mely kérésre az örömatya ekként válaszol: „Ha tisztességes és a ház becsületével megegyező istenes dologban járnak, jöjjenek egész bátorsággal, mert kedves vendégek gyanánt fognak fogadtatni.”

Ekkor násznagy a vőlegény jegyével, mely rendszeren szalagból, néhány tallérból, vagy aranyból áll, a nyoszolyó-asszony pedig egy tál kalácscsal és itallal megterhelve, a vőlegény

²⁸ A sirató asszonyok fogadása, úgy szintén az obolus, megvolt a régi görögök és romaiaknál, mely utóbbiaktól az oláhok magukat származtatják.

és vendégeivel együtt a leányos házhoz mennek, s miután eljöveteleket az előbb adott válasz előhozásával igazolják, helyet foglalnak. Pár percnyi ünnepélyes szünet után azonban feláll a násznagy, s a vőlegény istenes szándékát ékes szavakban tolmácsolván, a leányt kikéri.

Ilyenkor, ha az örömatya a kedélyes emberek közé tartozik, a leányt nem adja ki, sőt e botrányos elrablási szándokon megütközést tett; későbbi megnyugtató szócsere után, melyben a kedélyes násznagy a vőlegény részéről menyinyet, földet ígér, végre kiadják, de legtöbbször nem az igazi menyasszonyt, hanem valami rút álarczost, vagy potrohos komoly férfit, kinek fejére kendő” van kötve, s csak miután a násznagy az álmenyasszonyokat visszautasítja, történik meg az igazinak kiszolgáltatása.

Ekkor azonban már vége lesz a tréfának. Az öregek szájában az Isten neve forog s ezt nem szabad „hiában felvenni” A két ifjúval kezét fogatnak, s a jegye a násznagy és örömatya által kicseréltetnek. A menyasszony jegye egy háromba tűrt kendő.

Kezdődnek a kínálgatások, még pedig a vőlegény ételei- és italaiból a leány vendégeit és megfordítva kínálgatják. Ilyenkor az a mester, ki a vőlegénnyel valami tésztából készített babát, vagy bölcsőt meg tud etetni. Lakoma után a násznép hazaoszlik.

A szerelem és hűség ezentúli hévmérője a jegyszalag. Mást, kivált mástól adottat, a leánynak hordani nem szabad, s a jegyszalag letévése, vagy idegen felvétele, komoly vizsályt idézne elő a szívek országában. A legény ha otthon van, minden este látogatást tesz jegyesénél.

Közelegvén pedig a násznap, mely némi előítéletes szokásból rendszeren keddre szokott kitűzteni, az azt megelőző vasárnapon, a vőlegény két s a menyasszony egy vőféle, bokrétáson és nádpálczán cziframondókákkal hívogat, s mi eredeti, magát az illető két házat is ünnepélyesen meghívja.

A „sirató este” a hívogatást követő napon történik, a mikor a vőlegény menyasszonyának ruhát, egy pár kordován csizmát, nyakkendőt és selyemkötényt küld; ez a vőlegénynek ing, lábravaló és kendőkkel kedveskedik, néha még a rokonoknak is jut a kendő ajándékból. A küldeményvivő nők hivatalosan (ex offo) lerészegíttetnek.

Az esküvés is sok tréfás szertartással történik. Mindkét fél hazulról külön indul el, s esketés után a templomból mindenik fél vendégével együtt hazatér.

Ekkor a vőlegény kisebbik vőféle a leányos házhoz megy, s fenhangon követeli a menyasszonyt, mint akihez az örömatyának s a szülei háznak már semmi köze. Meg nem nyervén a menyasszony kiadását, ostrommal fenyegetőzve távozik.

A fenyegetés nem sokára be is lesz váltva, amennyiben a vőlegény menyasszonya házat összes násznépével együtt meglepi. De mind a kaput, mind az ajtókat zárva találják, mi csak sok kérés után tárul fel, miután ablakon át a sok vendég beléte fel van fedezve; ekkor a benlevők az udvarra zúdulnak, s az örömatya tettetett nehezteléssel tudakolja a megrohanás okát, majd az álmenyasszonynak komédiája ismétlődik, s végre komolyra tér át az ügy, amidőn a menyasszony búcsúja, illetőleg búcsúztatása és beajánlása az új szülékhez történik sok sirás rívás és érzékeny jelenetek közben.²⁹

Rövid kínálgatás után az összes násznép a vőlegény házához tér, hol különösen leves, töltött káposzta és tejes kásából álló lakoma várja, melyeket versmondások közben hoznak be vőfélek. A menyasszony elé egy beborított tálba verebet rejtenek; a vőlegényt pedig tányérba fordított pohár borral kínálják meg.

A másutt szokásos kéregetés a kásás kanállal, szakácsnék és muzsikások számára itt is divatozik. A lakoma utolsó ételénél a vőfélek így adják tudtul a lakoma befejezését „Ezt elhoztuk, többet is hoztunk” „az az hoztunk” volt, de már nem hozunk.

A menyasszony tánczon kezdődik a lakoma utáni multság. Ez pedig akként történik, hogy

²⁹ Mind ezek a keletiek, különösen a cserkesz nép szokásaira emlékeztetnek, hol nem is illő a menyasszonyt másképen vinni haza mint erőszakkal s egy pár rokon fejének beverése után.

a vőfél a menyasszonyt egy legelőkelőbb férfival s a többieket is párjával felállítja, mikor táncz készen állnak, elkiáltja, hogy „szabad a táncz” s erre három rövid csárdást tánczolnak. A menyasszony tánczra köteles kiki tánczosnáját a vőfélnek visszaadni, s a násznagynak 10-20 krt. fizetni. A vőfél aztán mind tovább osztja a menyasszonyt, míg minden férfival tánczolt, még az előbbkelő nőekkel is, és mindenkit megfizettetett. Ha valaki a menyasszonyt elszalasztja, bort fizet.

Éjjel a vőfél, ha szerét teheti, ellopja a vőlegény vagy menyasszony csizmáját, mi ha megtörténik, nyoszolyóasszony mint rossz őr, bort köteles fizetni.³⁰

Reggel kontyolás után egyházba, s innen a leány szüleihez mennek fejkötős leányukat bemutatni.

Tiszavidéki lakadalmi szokások.

A tiszavidéken igen egyszerű szokások divatoznak, mint maga a leány, mely a forrásból vizet merít, s a lomb, mely oly csendesen susog az esti szellő szárnyai alatt. Lássuk mindenekelőtt lakadalmi szokásaikat:

A legény elsőben a tetszését megnyert leánytól kérdezi, akarna-e vagy sem hozzá menni. Azután leánykérőt szerez magának, rendesen házas embert, ki nő társaságában a leány szüléit felkeresi, hogy azokkal megbízójának szándékát, s a leányukra váró szerencsét tudassa. Ha tagadó választ nem kap, nem sokára a legénnyel, s többnyire ennek szüleivel is újra meglátogatja a leány szüleit. Most már kitűzik a napot, melyen a kézfogás és gyűrűváltás történjék. Eközben rendesen a leány szülei is meglátogatják a legény házat s ez aztán az úgy nevezett „háztűz nézni.” A kitűzött estvén a legközelebbi atyafiak és rokonok a leány szüleinél egybegyülekesznek, s ekkor történik a kézfogás, s a gyűrűváltás³¹. Rendesen kendőt is váltanak a jegyesek. Az eljegyzést lakoma rekeszti be. Azután a paphoz mennek, hogy leendő egybekelésüket a templomban kihirdesse. Azalatt pedig mind két fél a lakadalomra készül. A mátka barátnői közül két nyoszolyóleányt, s a vőféleket a vőlegény választ, ezek között az egyik rendesen házas; azonfelül még násznagyról is gondoskodnak, ki a lakadalom alatt a rendre ügyel, s kinek minden vendég engedelmeskedni tartozik. Néhány nappal a lakadalom előtt a vőfélek ünnepélyesen meghívják az atyafiakat, rokonokat, és ismerősöket.

Az esketésre kitűzött napon, a hivatalos nép a vőlegény, illetőleg a mátka házában gyűl egybe, s azután templomba mennek, hol a két fél találkozik. A násznép menetét a vőfélek, vőlegény, mátká, s nyoszolyóleányok nyitják meg, és rendesen néhány muzsikáló cigány, vagy legalább egy dudás rekeszti be. A mátká a leányok szokott vasárnapi öltözetében van, rendesen fehér, vagy szürke prémes, kék posztó ujjast és veres csizmát ölt; fejét pedig koszorú, s az üveggyöngyök és csipkéből készült párta ékesíti, melyről hátul tarka selyemszalagok lobognak alá. A nyoszolyóleányoknak kék, vagy veres szoknyájuk, tarka vállfűzőjük, veres csizmájuk van, fejüket csak a párta ékesíti, nem pedig koszorú is. A férfiak ez alkalommal rendesen posztó ruhát öltenek, nadrágot nem mindig, de a mente el nem maradhat, ha mindjárt kölcsönvették volna is. A vőlegény és vőféleket nagy virágbokréták és tarka kendők ékesítik.

³⁰ Tolna vmegyé német községeiben is szokásos a menyasszonyi cipő kiváltás. Lakodalom napján, vacsora alatt, egyik vőfél ellopja a menyasszony cipőjét lábáról, s vacsora után, hogy az asztaltól felkelnek, s a táncz kezdődik, a menyasszony megy keresni cipőjét, ekkor a vőfél előáll, felmutatja a cipőt, s felhívja a többi vőféleket, hogy váltsák ki, ezek pénzzel váltják ki a cipőt, s azt a menyasszonynak átadják; ekkor a menyasszonynyal minden férfi egyet tánczol s mindegyik fizet a fordulóért. A pénzeket a menyasszony keresztanyja szedi össze. A mulatságnak úgy szokott vége lenni, hogy a vőlegény kötöt köt, seprőt vesz kezébe, és kisöpri a szobát, azután menyasszonyával elillan.

³¹ A mátkagyűrű váltása igen nevezetes a párok között, és nagy figyelmet érdemel. Ugyanis, ha a férj a gyűrűt mátkájának ujjába akként teszi, hogy az a második új bőgnél megáll: jele, hogy a nő fog lenni parancsoló az egész háznál. Ha pedig a férfi nem elég galant s a gyűrűt tövig, a szokott helyére teszi, már akkor bizonyos, hogy ő lesz az úr a háznál. Épen azért némelyek méltán ügyelendnek ilyenkor gyűrűs ujjacskájukat jó merőn meggömbíteni, midőn a mátkagyűrű épen ujjukba illesztetik, úgy hogy az csak ujjok végén maradjon, s ennél fogva nagy titkos gyönyört élveznek azon előjelben, mely jósolja miszerént férjük kalapját fogják hordozhatni.

Esketés után az egész nászmenet vagy a vőlegény, vagy a mátká házába indul, amint tudniillik itt, vagy amott van alkalmasabb szoba a lakoma és mulatságra. Az idősb s előkelő férfiak a falujegyzője, vagy iskolamesterrel együtt mindjárt az asztalhoz ülnek. Azalatt a mátkát egyik mellékkamarában fiatal menyecskének öltöztetik, nevezetesen kontyot tesznek a fejére, s azután a gyülekező szobába kísérik férjével együtt. Most a jegyző, vagy iskolatanító feláll üveggel kezében, s többnyire rögtönzött verssel felköszönti a menyasszonyt. Erre megindul a multság, zene, táncz és újongatás. Azalatt a konyhában is sűrögnek, forognak. Nem sokára a vőfélek felhordják az ételeket, rendesen levest, tormás húst, káposztát, tésztás ételt, sültet, köles vagy rizskását, s az úgy nevezett „örömkalácsot.” Minden ételfogást a vőfél alkalmas verssel szokott bemutatni és feldicsérni. Átalában a vőfél kötelessége versekkel és mindenféle tréfás elmésségekkel a násznép étvágyát, jókedvét éleszteni és föntartani. A lakoma után ismét danolnak és tánczolnak, körülbelül éjfélig, mikor is a vőfélek és nyoszolyóleányok a háló kamarához vezetik a vőlegény és menyasszonyt. Másnap ismét multság van, mely néha harmad, és negyednapon is tart.

Ha a mátká valami szomszéd faluban lakik, a vőlegény és nászvendégei több kocsin indulnak oda. Elöl rendesen virágbokréták és lobogókkal felczifrázott két lovas nyargal. Hátul az utolsó szekeren a cigányok vannak, kik ilyenkor főleg fúvó hangszereket, trombitát és klarinétot használnak; de a saroglyában kuporodó brugós is ott van. Valamennyi ló kis lobogók és kendőkkel van felcziczomázva. A zenének, dalolásnak és újongatásnak nincs vége hossza, míg nem a csapat a menyasszony házához ér. Az esketés után egy két napig az egész násznép a menyasszony szüleinél mulatozik, azután pedig mindnyájan a vőlegény falujába rándulnak, hol a vigadozás még szintén egy két napig tart. A menyasszony rendesen még az esketés előtti napon búcsúzik szülei, atyjafiai, komái, és barátaiktól, s ezen búcsúztató, vagy sirató is mindig egy kis mulatsággal jár.

Magy. Erd. Kép. I. 211-273.

Tobratinstvó.

E kifejezés alatt a morlakok és szerbek élethalálra szóló barátságot értenek. Eredete igen régi, már a görögök emlékeznek a scythák közt divatozott hasonló népszokásról. Ha két jó barát ily szövetségre akar lépni, aziránt a templomban ünnepélyes fogadást tesznek, s a pap megáldja szövetségöket. Ki a tobratinstvót megszegte, az izgatottságot vont magára, s hiedelem volt, hogy azt a boszuló ég valami nagy szerencsétlenséggel látogatja meg.

A tóköziek vőféllelevele

A vőfélnek, nem is képzelné senki, hogy mily sok teendője van, s amellet oly sok oldalúnak kell lennie, hogy aki szónok, bohóc, dalnok és tánczost akar látni egy személyben, az csak őt nézze meg, és tökéletesen ki lesz elégítve.

Avagy nem e vőfél üdvözli egyszerűen bár, de barátságosan az egybegyűlt vendégkoszorút? S mily kifogyhatlan az élecek és bohóságokból, ki semmit el nem mulasztana, csak hogy a társaság jó kedvű, és minden tekintetben kielégítve legyen. O énekli amaz egyszerű „Kérem násznagyuramat” szavakkal kezdődő dalt is. S midőn megszólal a zene, felkerekedik mintegy najadilla, vagy corybantes, s elkezdve a menyasszonyon, valamennyi asszonynépet megtánczoltat És mindezt egy eleven, mosolygó, deli, és ügyes fiatalembertől hallani és látni, kinek szemében láng lobog, és arcán büszkeség tanyázik, oh ez valóban egyike a legkedvesebb élvezeteknek. El ne felejtjük azonban, hogy a vőféllel, mely alatt, mit most már talán mondanom is felesleges, a vőfél teendőjinek Összeségét értjük, nem mindenütt egyforma, úgy hogy az sokszor a legszomszédabb helységekből is más-más alakulásokat mutat fel. Ép azért lássuk jelenleg, hogy van az Győr vármegyében a Rába és Rábcza közötti térségen, vagy is az úgynevezett Tóközben:

Az üdvözet és az első tál étel.

Midőn már a vacsorára mindnyájan letelepedtenek, vőlegény és menyasszony is egymás mellett ülnek, a zene pedig folyvást szól, és a fiatalabbak még a szoba közepén táncolnak, s egy szóval daliás, rikogató, zaj és csörtetés van az egész háznál kívül-belül – hozza végre a vőfél az ételek első fogását, előtte tért csinálnak, az ajtót recsegő pálczával verik; jelül hogy most el kell csendesedni minden lármának és zenének, melyre azonnal el is némul az egész háznép, s a vőfél megállapodván az ajtó küszöbénél, szólni kezd, jó estvével beköszöntés után ekképen:

„Uram uram, násznagyuram, kegyelmedhez való szóm volna, ha meghallgatná kegyelmed” Mire a násznagy. „Igen is meghallgatom”-mal felel. Erre ismét a vőfél imígyen. „Van e háznak násznagyja vagy gazdája – E begyült seregek igazgatására. Benyújtandó szómnak meghallgatására. Jó kívánságomnak elfogadására? A násznagy most újból „Igen is vagyom”-nal” felel s ekkor a vőfél így folytatja tovább mondókáját.”

Tiszteletreméltó kedves násznagyuram,
Nem különben becsületes házigazda uram,
Kegyelmetekhez lenne egy, avagy két szavam.
Ha bemenetelre engedtetnék utam.

Ábrahámmal jó vénséget ért öregek,
Sára erkölcsével bíró asszony rendek,
József szelídséget követő legények.
Szüzek, szemérmesség, kiknek ékességek.

Szerencsés jó estvét Istentől mindennek,
Kívánom e házba akik beléptének,
Vőlegény urammal, hogy örvendezzenek,
Istentől áldatva mindnyájan legyenek.

Láttam én iszonyú éhségét e népnek,
Min adám magamat nagy keserűségnek,
Bújdosván eljártam kerektségét földnek,
Gyülekezetével kicsiny seregemnek.

Végre Isten vive igen boldog helyre,
Tejjel, mézzel folyó Kánánnak földére,
Hol találék kegyes könyörülő férfi s asszony népre,
És nemzetségre.

Akik engem látván, akképen szólának,
Hogy az éhes népek, kiéi volnának,
Én felelék: ezek mind . . . i lakosok,
De az éhség miatt van nagy búsulások.

Ezt hallván minekünk eledelt adának,
Füge s marsolával meggazdagítanak,
Kenyeret, húst bőven zsákunkba adának,
Ily nagy emberséggel visszabocsájtának.

Melyből kelméteknek is bőven részt hoztunk,

Azért, ha szívesen mi bebocsájtatunk,
Az éhező népnek vigasztalást nyújtunk,
Ha nem, majd ezennel másfelé utazunk.

De a vacsoráló ház, látom, elkészült,
A háznak szélein sok asztal felépült,
Tiszta abroszokkal föle megékesült,
Jóllehet azelőtt éhségtől kirémült.

Elkészült asztalra tányérokat adtam,
Kalács, czipó bővségével megrakattam,
Kést, kalánt melléje helyesen hordattam,
Azért ha már megengedné násznagyuram,

A hozott eledelt szívesen beadom,
Ami az én tisztem, azt el nem mulatom,
Szorgalmatossággal a népet biztatom.
Örömré szíveket ekképen indítom.

Már csak a tisztünk, hogy kérjük Istenünket,
Áldja, szaporítsa mi eledelünket,
A fiú úristen tartson meg bennünket,
Szent lélek szentelje meg mi „beszédünket.

Tegyen szerencsésé dicső Szentháromság,
Távol legyen tőlünk mindenféle hívság,
Így lesz Isten előtt kedves a multság.”

Most a behozott ételt átaladja a násznagynak, ki azt az asztalra leteszi. Ekkor imádkoznak, elcsendesül minden, de a kályha körül a pajkos gyerkőczék szokás szerént nem mulasztják el a szent csöndességet valami felrikoltással háborgatni, és úgy aztán az evéshez kezdenek, mi alatt a zene folyvást szól

A második tál étel (mely rendszerént tyúk szokott lenni) feladásakor:

„Uram, uram násznagyuram! kegyelmedhez való szóm volna, ha meghallgatná kegyelmed.” Mire az „Igen is meghallgatom”-mal felel, s a mondóka így foly tovább.”

Elmének én egykor egy kertbe, felmenék egy buborka fára, hogy ott körtvét és almát szednék, megláta engem a kertész, kapa egy retket, s úgy megdobott egy répával, szinte ugyan kondult a fejsze foka a hátamon, és elszaladék. Onnét menék az úton, feltekintek egy fára és azon odú vala, és abban seregély fiak valának. Gondolkodtam, hogyan vegyem magamhoz, de a kezem semmiképen nem ment bele, hanem magam bújtam bele. Hozzám vevén a seregély fijakat, gondolkodtam, hogyan jöjje ki belőle; eszembe jutott a régi öreg atyánkról maradt szűrőből szabott vászon szekercze, melynek Miskáék-felé van köszörülve az éle, és haza szaladtam érte, kivágtam belőle magamat. És mikor jöttem volna az úton, egy helyen német mosók valának, mind azt kiálták: normngon fársáng! Én pedig arra értem: tágítsd vőfél az övedet. Tágítám az övemet, a seregély fiak mind elrepülének, mivel szárnyam nem levén, hogy utánok repüljek, még is mindaddig repültem, hogy a szakácsok konyháján elértem, a farkát megkaptam, ki nem hiszi, itt a jelensége.” Ekkor átaladja az ételt

A harmadik éték benyújtásakor:

„Itt van násznagyuram a hamadik étel,
Míg más következik, éljék egészséggel,
Szívesen adja ezt a háznak gazdája,
Ételét, italát tőlünk nem sajnálja „

A kása benyújtásakor:

„Jó a sült pecsenye a vajás kásával,
A sárgarépa is disznónak farkával,
tt a sült pecsenye a vajás kásával,
Egyenek belőle, mert Isten áldása,
A ki ebből eszik, forduljon hasznára.”

A pecsenye benyújtásakor:

Azt bölcsen tudja kegyelmetek, hogy már mindenekről megelégtettem; de én egy őszön három esztendeig mészáros inas voltam, s oly országon jártam, [hol az ökörnek párját 6 pénzen megvettem, 4 pénzen a húsát kimértem, melyből kegyelmeteknek is íme bőven részt hoztam, kedves násznagy uram.”

A cigányok számára így kéreget:

„Elmének én a minapi napon muzsikusokat fogadni, hogy vőlegény uramnak és az ő becsületes vendégeinek mulatságot szereznek. Előtalálkozék velem egy csúnya, vörös, rőt bajszú ember, aki nekem azt monda; há mégysz te élhetetlen vőfél? Én azt mondtam: Muzsikusokat fogadni. Ő monda erre: Nincs teneked annyi értéked, hogy a muzsikusoknak megtudnál fizetni! Hagyjuk hazugságban atyámfiai azt a csúnya rőt bajszú embert, én ihol magam helyett leteszek . . .”

A szakácsné számára pedig így:

„Érdemes uraim szomorú hír vagyok,
A szakácsnőnk keze sebes igen nagyon,
Szegény, hogy a kását ott künn kevergette,
A tűz a jobb kezét nagyon megégette.

Ennek a számára most erszényt oldjanak,
Garast és petákat számára adjanak,
Melye majd Budáról flastromot hozzanak,
Hogy mérges sebei jól begyógyuljanak.”

Mikor az asztal körül forgolódott szolgálatkész ifjak seregét és a cigányokat vacsorára kéri ki, imígy szól:

„Uram uram, násznagy uram! kegyelmedhez való szóm volna, ha meghallgatná kegyelmed.” Mire a násznagy megint „Igen is meghallgatom”-mal felel, s a vőfél folytatja: „Amely jó élő földről kegyelmeteket éltettem, tápláltam, ugyanazon jó élő földre

kikívánkoznám az én kicsiny seregemmel, hogyha meg lenne engedve az én násznagyuramtól. Magam helyett mást állítok, pohár töltő helyett pohár töltőt.” És ekkor kinevezi a helyettes vőfélt, kit másképen kis vőfélnak szokás hívni, s azt a násznagynak bemutatja, ki is a kinevezett személyt rendszerént jóvá hagyja „muzsikusokat nem állíthatok, hanem keresek oly módot, hogy mulathassák magokat kegyelmetek.” És most eleikbe nyújt egy énekes könyvet, melyből régiebb időkben énekeltek is ez alkalommal; de már most nem szokás. Ellenben a kis vőfél előállván, azalatt míg a ki-hívottak vacsorálnak, ilyen versekkel mulattatja az asztalnál folyvást veszteg ülő vendégeket:

„Vígással tündöklő menyegzős vendégek,
Érdemekkel fénylő ékes nemzetségek,
Öregek és ifjak, vidám legénységek,
A szerencse szárnyán forgó szüzességek.

Minthogy immár látom a muzsika megszűnt,
A vőfél uram is töletek lám eltűnt,
Tudom én, hogy ezzel most nem cselekszem bünt,
Hogy a hideg szélen nem álldogálok künt,

Hanem ti hozzátok e házba belépek,
Oh ezer jóssággal megtetézett népek,
Kiknél a vőlegény és menyasszony szépek,
Kiknek, mint angyalnak, van oly deli képek,

Míg a muzsikások zsíros szakálokat
Megtörlik és hústól penészes állókat,
Ha megengedtetik mondok újságokat.

Én ama nagy hires Szent Gellért hegyéről
Jöttem ti hozzátok igen nagy messziről,
Közel háromezer hatszáz mértföldnyiről,
Annak istentelen magas tetejéről.

Csak tegnap érkeztem, meg sem is nyughattam,
Már is három vagy négy helyre hivattattam,
De ezt a menyegzőt épen nem hagyhattam.
Azért is itten magamat megmutattam.

Megéreztem szagát a sült pecsenyének,
Amelyből immáron mindnyájan evének,
Öregek és ifjak megelégedének,
De az én markomba semmit nem tevének

Hej a mi országunk teljes ám bővességgel,
Mindennemű jeles, drága eleséggel,
Ugyanott jól laktam bizony elégséggel,
De immár meghültem viszont teljességgel.

Lapányos a hasam, mint jól láthatjátok,
Bár csak egy kis hússal engem kínálnátok,

Több verset mondanék, ha innom adnátok (Iszik).

Vőlegényt, menyasszonyt jobban megáldanám,
És a véka áldást reájok mondanám,
Ha tőlök is ezen áldott szót hallanám,
Igyál jó barátom, messziről jöttél lám. (Ismét iszik)

Hej, midőn minálunk esik lakodalom,
Van akkor asztalon nagy kalinkó halom,
Holott a népeket mindaddig huzdalom,
Míg nem a kalácsból részemet kicsalom (Iszik megint)

Zsebem is nem kicsiny, s elegendő nagy van,
Egy szeglete hírét másiknak nem hallja;
Oly tágas az belől, mint a bőnyi puszta.

Menyasszonyasszonyom, ha közelebb volna.
Tudom, hogy engemet mindjárt megcsókolna,
Egy avagy két pár szót ottan velem szólna,
Aztán a zsebembe kalácsot dugdosna,

De hogy messze esik tőlem, azt sajnálom,
Hogy mégis szemére ne jöjjön az álom,
Azért beszédemet mostan úgy formálom,
Hogy víg kedvét neki szépen eltaláljom.

Ha megengedtetik tovább is itt állni
Énnekem, e házban kívánnék sétálni,
Ez áldott szobában mindaddig ugrálni,
Míg nem a menyasszony vele hagyna hálni.

De ez nekem tudom, meg nem engedtetik,
Inkább a két lábom görcstől szenvedtetik.
Mert az ilyen dolgok vőlegényt illetik,
Kitől az ugrálás is jól kitelhetik.

No de patvar vigye bátor ez úgy légyen,
Ha mostani dolgom helyesen nem mégyen,
Szükség, hogy most tőlem minden áldást végyen,
Vőlegény, menyasszony, melynek rende légyen:

Tegnapig kívánom, legyetek épségben,
Mindenkép állandó kívánt egészségben,
Élhessetek tiszta sötét fényességben,
Mindenektől megunt kínos kényességben

Teremjen nektek a száraz fűzfa almát,
A kaszáló rét is adjon elég szalmát,
A bálnák soksága terjessze hatalmát
Rajtatok, s lássátok azoknak unalmát.

Kása leves lencse legyen ételetek,
Ezzel híresedjék együtt lételetek,
. . . . i fala legyen nyugovó helyetek.

Adjon Isten nektek vasból arany gyűrűt,
Tizenkét tehénből három vagy négy ürüt,
Nádszállakból álló búzát igen sűrűt,
Nyári nyomtatásra nagy sok üres szérűt.

Bor helyett oh Bakos adj ezeknek sok port;
Kenyér helyett pedig kenyérsütő zsombort;
Add meg nekik érni a tegnap ilyenkort.
Hogy a pálinkával ihassanak kámfort,

Ruha helyett teremts nekik zöld laput.
Ne keljen nekik forrázniuk szaput,
Adj fagyos szalmából a házoknak kaput,
Ne lássanak legényt, csak rongyos kalapút.

Kakasoknak is tégy ötvenkét taráját,
Hizlalt disznójoknak harminczkét orjáját,
Amely megöletik fel ne tátsa száját,
Sőt még akkoron is nagyobbítsa haját.

Ejnye mi a patvar, de elbólintottam,
Hogy a beszédemet így elbódítottam,
Holott nem is ittam, már etántorodtam,!
A részegség miatt nem tudom mit szóltam,

Azért bocsánatot kérek, ha vétettem,
A vőlegény ellen rosszul cselekedtem,
Avagy a menyasszonyt, hogyha megsértettem,
Beszédemmel, melyet most itt elkövettem.

Megfordítom ugyan most már én nyilamat,
Mint az okos madár úgy teszem szavamat,
Minden emberségben foglalván magamat,
Kibeszélem megfőtt jó gondolatomat.

Mely Isten titeket összeházasított,
Őrizvén titeket így megpárosított,
A munkával tudom meg nem károsított,
Sőt inkább bennetek örömet indított.

Kívánom tovább is jámbor élteteknek,
Legyen őrizője és személyeteknek,
Csak egy szívet adjon mind a kettőtöknek.
Így ti békességgel sok számos időre,
Éljetek mindketten, öröme kellőre,

Érvén a jövendőt boldog esztendőre,
Kelljen kilencz forint a cifra bölcsőre.
Eddig van a kis vőfél szerepe.

A vacsorázásra kihívott sereg, minekutána jól lakott, most ismét bevezetetik a vendéges szobába, a rendszerénti vőfél által, ki akkor ezeket szólja:

„Uram uram, násznagy uram stb. . . . Amely jó élő földre kegyelmetektől kikívánkoztam, ugyanazon jó élőföld-ről viszont be is kívánkozom az én kicsiny seregemmel, hogyha megengedve lenne násznagyuramtól. Ne vélekedjenek ettünk-e? vagy ittünk-e? mert ugyan meg is mutatjuk azon élőföldnek zsengejét. S most általnyújt egy csutora bort és kulcsos kalácsokat „és így folytatja mondókáját.”

„Vőlegény uram látom szép személy mellett ül,
Azt is látom, szíve bizony örül,
De én búsulok veszettül,
Míg a sor rám kerül,

Bár csak egyitek mondaná, ülj az asztal mellé,
Azt sem bánám, ha esném a menyasszony mellé,
De nem a kemencze mellé,
Hanem a szép szüzek közöl akármelyik mellé.

Vőlegény uram előtt a lepény majd elhül,
Menyasszonykám a korsó bor előtte majd eldül,
Köszönje rám, torkom hevül,
És ne igya azt egyedül,
Mert feje elszédül.

Hidjétek el, hogy vőlegény bizony én is leszek,
Akkor zsiros pecsenyéim tányéromon lesznek,
Akkor szüzek szép személyek,
Sok hivatalos vendégek.
Engem megtisztelnek.

Most már következik az asztali üléstől való bontakozás és táncz. Mindeniket a menyasszony kezdi meg. Evégre a vőfél kikéri tánczra a menyasszonyt, s így szól: Uram uram, násznagyuram stb. Immár Isten kegyelméből a vacsora elkölt és a jeles táncznak ideje vagyon; azért én is kikívánom menyasszonyasszonyomat harmad magával, hogy tisztelhetném vőlegény uramat és a mellette üllő násznagy uramat egy becsületes jámbor személylyel, ha kegyelmedtől meg lenne engedve kedves násznagyuram. Melyre minekutána a násznagy.” Igen is”-sel felelt, reákezd a vőfél íme e dalra, melyet a zenészek kísérnek:

Kérem násznagyuramat, Menyasszony asszonyomat, Véle mulatságomat, Most kezdem játékomat.

A menyasszony erre kilép, a vőfél kezénél fogja, s folytatja:

Kérem násznagyuramat,
Nyoszolyólány asszonyomat,
Véle mulatságomat,
Most kezdem játékomat.

A nyoszolyólány kilép, s a menyasszony kezébe fogódzik, a vőfél pedig csak folytatja:

Kérem násznagyuramat,
Nyoszolyó aszonyomat,
Kerítsen czirkoljomot,
Kerítsen czirkoljomot.

A nyoszolyóasszony is kilép, a nyoszolyóleány kezébe fogódzik, s a vőfél egyre dalol és így folytatja:

Dolgom folyjon hasznosan,
Lábom rakjam módosan,
Kérem alázatosan,
Menyasszonyt hordozhassam.

S így elkezdve vőfél és menyasszony a tánczólást, utánok és velők azután tánczba kerekedik minden, valaki csak akar és elfér. Foly ez néhány óráig, anélkül, hogy valami nevezetes dolog jönne közbe, vagy a vőfél szólana. Hanem midőn a vőfél idejét látja már az elhállatásnak, s a menyasszonyt a mulató seregből ki akarja kérni lefektetés végett, akkor ismét összeszedi magát, s ilyen szavakkal fejezi be mondókáját.

Tekints uram isten házasulandókra,
Kik ez esztendőben a szent házasságra
Léptének, általad engedd boldogságra
Jussanak, s te benned lelki vidámságra.

Asmódi angyaltól őrizedd fejőket,
Hogy az irigy sátán ne sértse lelköket,
Rút förtelmességre ne ejtse testeket;
Ellenben sok jókkal áld meg uram őket.

Az élet próbája, s egész iskolája,
A házasság dolga, s Istennek munkája,
Ő rendeli, kinek ki legyen mátkája,
Nála nélkül vakra vettetik koczája.

Nem mondom, hogy lett ez szinte történetből,
De inkább lehetett szokás, természetből,
Régi atyáinknak vett eredetökből,
A nagy úr Istennek tett rendeléséből,

Ezekre például hozhatok elő mást,
Nem keresek sokat, csak ifjú Tóbiást
S nekiek Istentől adatott szép Sárát.

Isten rendeltéből, hogy összekelének,
És első éjszakát amidőn érének,
Mindenek előtt is szolgálnak Istennek,
Természetre nézve nyugodni mentenek.

Közönségesen is hallottunk ily nótát,
Kiki maga érzi maga nyavalyáját;
Aki végbevitte ételét, italát,
Immár végbevitte hűségeseen dolgát.

Nem is tartoztatja már továbbá magát,
Álomra bocsátá szemeit és tagját,
De mivel egyedül elunta már magát,
Kiért fárasztotta elméjét és gondját,

Már melléje várja Istenadta társát,
Hittel kötelezett jegybéli mátkáját.

Hogy ebben szolgáljak régen kért engemet,
Melyben fel is tettem kész emberségemet,
Nem is másítom meg ezen hűségemet,
Hanem végbeviszem vőféli tisztemet.

Csak násznagy uramat kérem szeretettel,
Hogy ne ellenkezzék ezen kérésemmel,
Menyasszony asszonyomat bocsássa békével,
Ő igaz társához Istennek hírével.

Nem is kívánhatjuk ebben rövidségét,
Nem is gátolhatjuk Isten rendelését,
Sőt inkább mi kérjük Isten ő felségét,
Töltse be őneki kívánt reménységét.

Nyoszolyóasszonyom is tisztviselését,
A menyasszonynyal tett igaz szövetségét,
Mutassa meg mostan hozzája hűségét,
A nyoszolyólánynyal két három lépését.

Erre feleletet kívánok uramtól,
Ezen regimentnek főkapitányától,
Hogy dolgom tudhassam folytatni boldogul,
Vihessem is véghez, helyesen, jámborul.

S most elbocsájtják a menyasszonyt, kit midőn az ágyas kamarába kikísérnek, a vőfél előtte háromágú égő gyertyával megyén, a cigányok pedig azalatt csendesén rákezdik amaz ismeretes dallamot, melyre aztán mindnyája ajkán megzendül az ének ekképen. „Mi, mi, mi hát a szerelem” stb.

Tud. Gyűjt. 1827. 12. 12-25.

Toroczkói nászszokások.

A jegybejáró ifjú némelykor egy egész évig elhordja kalapjában a roppant téli virágból kötött bokrétát, melyet eljegyzéskor tűzött szerelmes hölgye kalapjába. A fiatal férfi nősülése előtt épen nem bokrétázza magát – az első bokrétát mátkájától nyeri. A nász szertartásai szombaton kezdődnek, és szerdán végződnek. Általában inkább nyáron és tavasszal szokás náluk házasodni. Szombaton a vőlegény laka elé egy több ölnyi magas póznát szúrnak, s az

udvaron konyhát raknak. Kapuk, ajtók nyitvák a jövők menők elfogadására; esznek, isznak tánczolnak, a bor árát kiki megfizetvén. A menyasszony és rokonai ezen multságban nem vesznek részt. Vasárnap a menyasszony szülei házához minden baráti és rokoni meghivatnak, az úgynevezett tyúkhús vacsorára, hova minden hivatalos egy tyúkot, s egy somogyi kalácsot visz ajándékba. Ezt ingyen vacsorának is hívják, melyet ismét táncz multság rekeszt be. Hétfőn a nászünnepre egész város hivatalos. Délután a vőlegény és menyasszony egymásnak ajándékokat küldenek; a vőlegény csizmát, selyem fejkötőt, s kontyoló fátyolt; a menyasszony nyakkendőt, selyemmel varrt inget, s egy csinos bokrétát. Harangszóra a vőlegényi nász számos kísérettel a templomba menvén, várni kell míg másfelől a menyasszonyi násznép is megérkezik. Az esketés megesvén, a menyasszonyt az egyesült nász szülei házához kíséri, holott a násznagy a menyasszony átaladását sürgetvén, azt tőle kereken megtagadják. Ebből hosszas versengés, visszafelelgetések következnek, míg a megtagadó fél véd okaiból kifogyván, a menyasszonyt csakugyan odaadja; miután ez ékes szavakba, alkalmi verzetbe szerkesztett beszédben sokszor hangos zokogások közt megköszöni szüleinek nevelésében s ápolásában kitüntetett kegyességét, s a vőlegény ígervén, hogy atyja helyett atyja, anyja helyett anyja lesz, s a rábízott kincset híven megőrzendi. Erre az ifjak a menyasszony hozományát felragadják, s a násznép a vőlegény laka felé indul. Ezen szertartások alatt beesteledik. A vőlegény lakához érkezvén, a menyasszony egy belső szobába vitetik, hol a násznagy pártájának átadására szólítja fel. Darab ideig vonogatja magát, de a szelíd erőszaknak ellen nem állhatván, maga leoldja rózsakorának ezen szép koszorúját, s a sürgetőnek átadja. Ekkor előteremnek a násznők, s felkontyolják, a férjeadta fejkötőt fejébe nyomván, felfátyolozzák, s ezen változott alakban a váró vendégek közé menvén, kezdődik a menyasszony táncz. Táncz után nyílt asztal van, melyben mindenki részesülhet, azonban a bor árát ily alkalomkor szabott, többnyire magas ár szerént, minden jelenkező fizeti. Ezen éji lakozásból a leányok kirekesztvék. Vacsora után a szakácsné elkergeti őket, s csak férjnél levő nők tánczolhatnak. Kedden az örömapa s anya vendégeltetnek meg a vőlegény házánál; ezen lakomában csak hivatalosak részesülhetnek; de ebéd után ismét kezdődik a táncz, borozás, és szerdán reggelig tart.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 38.

Toroczkói apróbb szokások.

Mikor a pap az imádságot elkezd, nő és férfi feláll, s a nők palástjuk jobb szélét mintegy vezényszóra egyszerre ajkukhoz csapják fel.

Ha úrvacsorához állanak ki, az elsőbbséget itt az évek száma adja. Először jönnek a 60 évet meghaladottak, azután az 50-60, a 40-50 évesek, s mind így rendre le. A templomból ki, legelői a leányok jönnek, utánok az első éves nők, s csak azután az asszony sereg.

Magy. Erd. Kép. 1854. 3. 138.

A trencsényi tótok vagyis az u. n. hornyákok házassági szokásaik.

A felserdült hornyák legény ritkán választ szíve sugallata szerént feleséget, hanem vagy szülői akaratóból, vagy pedig csak azért házasodik, hogy legyen aki dolgozni segítsen, süssön, főzzön neki, mosson reá, és ha lehetséges, hozzon is valamicskét a házhoz.

Ez előtt, ha egy apának 4-5 fia volt, 15-19 éves korukig rendesen mind megházásítá őket, hogy szaporodjanak a háznép dolgozó kezei.

Legelső házassági lépése a hornyák legénynek az, hogy szerző asszonyt keres magának, aki aztán elmegy a leányos házhoz, s amint Isten tudnia adta, eldicséri a legényt és szüléit a kiszemelt hajadon s ennek szülei előtt, kecsegtetvén őket mindenféle jóval, amiben azok házánál részesülni fog az a menyecske, akit az a derék legény feleségül vesz.

Ha a szerző asszonyt leültetik, s kenyérral pálinkával megkínálják, ez jó eredménye az ő ékes szólásának, s az jelenti, hogy jó helyütt kopogtat, oda fogják adni a leányt az ajánlott

legénynek.

Tudtára esvén az ifjúnak, hogyan fogadták az ő szószólóját, násznagyot „szerez, s ezzel és néhány rokonának kíséretében elmegy vasárnap korán reggel a lányos házhoz, sorba kínálgatja a vele hozott pálinkából a házbelieket, ott pedig kalácsot és túrot tesznek a vendégek elé, falatozás és kortyolgatás közben a násznagy megkéri a leányt, mire a hajadon így szokott felelni: „Ha Isten és szüleim akarata, úgy történjék meg.

Erre a legény és a leány jobb kezeikről gyűrűt húznak le, s azokat egymásnak nyújtva, háromszor fordulnak meg a szobában, ennek végeztével a vőlegény menyasszonya kötényébe pénzt dob, ki azt a jelenlevő leányok egyikének dobja ismét kötényébe, ez viszont egy másiknak és úgy tovább, míg végre ismét a menyasszony kötényébe kerül vissza, ki azt megtartja, s bokrétát tűz vőlegénye kalapja mellé, azután a paphoz mennek magukat bejelenteni. A kézfogástól egész a lakodalomig eljár a vőlegény menyasszonyához este; a” menyasszony pedig kalácsot süt, és jövőre férje házához küldi azon üzenettel, hogy a menyasszony leveleket küldött. Pár nappal pedig a lakodalom előtt a menyasszony egy asszonnyal a szomszéd falvakon jár koldulni.

Elérkezvén a menyegző napja, a vőfél a lakodalomhoz tartozó egyéneket meghívja, és az egész gyülekezet a menyasszony házához megy, ott a menyasszony vőlegényének üngöt ajándékoz, melyet az magára öltvén, a másikat, mely rajta volt, elviszik az asszonyok, s a kamrában egy láda közé csípve, darabokra vagdalják, hogy férje felett uralkodjék az asszony. Ezután a menyasszony leveti felsőruháját, s egy fertály aláteszi, hol addig hagyja, míg kívánja, hogy anya ne legyen. Ezután ünnepiesen felöltözvén, s egy üveggyöngyökkel és pántlikákkal felcziczomázott pártát fejére tűzvén a menyasszonynak, a templomba megy a násznép. De ezen menetet megelőzi egy babonás szertartás; ugyanis az asszonyok egy hordóabroncon háromszor bujtatják keresztül a menyasszonyt, hogy könnyen szüljön. Azután a vőlegénynyel együtt az udvarra állnak, hol a nászasszony összekevervén mindenféle gabonát, azzal háromszor meghinti őket; azután pedig egy fenyőfaágat vízbe márt, s ezzel is háromszor locsolja meg.

Midőn az esküvőhöz mennek, a vőfél kötelessége, a menyasszonyra vigyázni; azonban esküvő után azonnal haza szökik a menyasszony, mely szökésért kérdőre vonja a násznép a vőfélt, hogy hová tévé a fúrjet, ő pedig egy kerek kalácsot vesz elő mondván, hogy ezzel az útilevéllal mindenütt megtalálja őt. Ezután a násznép korcsmába megy, honnan csak estefelé tér vissza a menyasszony szüleihez, hol nagy vacsorával várnak rájuk, mely vacsorához a rokonok kalácsot és gabonát küldenek. Vacsoránál az új pár nem ül asztalhoz, hanem a kamrában egy két ételből összekevert ételt adnak nekik, hogy két évig ne legyenek gyermekeik. Vacsora után a vőlegény házához mennek, hol a menyasszony a házbelieknek ajándékokat ad, s pedig minden férfinak üngöt, az asszonyoknak hímzett kendőt, melylyel fejeiket beburkolják, leányok pedig kalácsot és szalagokat kapnak. Végre kamarába vezetik az új házaspárt, hol a nászanya és vőfél együtt bontják ki a menyasszony haját. Ezen szertartás alatt a násznagy ujjai között tartott két megjegyzett égő gyertyával világít. Egyik a vőlegényé, másik a menyasszonyé. Kívül a lányok danolnak. Midőn a menyasszony haja szét van bontva, a násznagy az égő gyertyákkal futni kezd, amelyik új házas gyertyája hamarabb esik el a násznagy ujjai közül, az hal meg előbb. Ezután a menyasszony férje jobb lábáról, ez meg nője bal lábáról huzza le a bocskort, s magára hagyatik a házaspár³². Azután a kamra ajtaja elé hánynak fát, hogy a fiatal nőnek mihelyest felkel, dolga legyen. Evvel jobbára vége szokott lenni a lakodalomnak, s csak nyolcz nap múlva gyülekezik össze a násznép a menyasszony szüleinél ebédre. A fiatal nő elejinte férje asztaláról mit sem eszik, hanem magával hoz egy

³² Oroszországban is megvan az a szokás, hogy mikor a mugik (paraszt) haza viszi menyasszonyát, a korbács bele van dugva egyik csizmaszárába. Lefekvés előtt parancsolja mátkájának, hogy húzza le csizmáit. A szegény néembernek szabadságában áll azzal a féllal kezdeni, amelyiket választja, de jaj neki, ha azt húzta le előbb, amelyikben a korbács van, mert akkor első kóstolóra része van benne. *Vas. Újs. 1854. 185.*

láda kalácsot, s azzal él. Hol zene mellett végzik a lakodalmat, ott jobbra egy bohóc forma egyén, az u. n. szvat is szerepel, kinek feladata mindenféle tréfát űzni, amit lehet ellopni, s a menyasszony jövendő szobájáról a vakolatot levérni, hogy mindjárt legyen neki mit tapasztani, meszelni. Tehetős gazdánál a lakodalom három napig is tart. A menyasszony hozománya tehénből, ládából, és ruhából áll.

Vas. Újs. 1855. 222.

Túróczi megyei házassági szokások.

A túróczi tót nősülése után csakhamar elhagyja hajlékát, s a nagy világba megy szolgálatot és pénzt keresni. Néha három vagy öt év lefolyta után térnek csak haza jó nyereséggel. Haza érkezéskor, mi rendesen éjjel történik, lovaikra csengetyűket akasztanak, s azok csörömpöléseivel verik fel az alvókat. Nejeik, kik várva várják megérkezésüket, kisietnek akkor házaikból; tudakozódván a megérkezett kiléte után; s akinek haza jött a férje, azonnal lakomát üt a megérkezett tiszteletére, s az első nap a lakomák és családi öröm, a második pedig a számadások nagy napja. Nősülni nagyon korán szoktak, s a házasság szertartásai után alig marad két három hónapig fiatal, s többnyire csinos nejevel legvígabb napjait félbenszakasztva, otthagyja feleségét, s kereskedni megy a nagy világba egy két esztendőre. Távolléte alatt nejeének időnként pénzt, gyűrűket, vagy szép és gyakran drága ruhakelméket küld, szerelme s megemlékezése jeléül.

De a nők is büszkék férjeikre, s oly házasok is, kik már 10-10 év óta élnek együtt, a tulságig előzékenyek és gyöngédek egymás irányában.

Vas. újs. 1857. 346.

Válivölgyi beköszöntő.

Fehérmegyében, Vál környékén, a lakodalomra hívogatás úgy történik, hogy egy ügyes beköszöntőt küldenek a házakhoz, ez felöltözködik magyarosan, kezébe botot vesz, piros szalagosat, kalapjához rózsát és virágot tűz, azután megjelen a hol kell, leveszi kalapját, megsimogatja azt kétszer háromszor kezei közt, aztán egyet kettőt köhint, s így szól:

És pediglen az én uramat.....,
A szent lélek fölbuzdítván,
Elmójét a szent házasságra vetvén,
.....megszeretvén,
Azt becsületes szüleitől meg is kapván,
A minap vele fölcsapván (kézfogás),
Ma mint a vöröshagyma vele megesküdvén,
Kelméteket is egy kis collatióra,
Borra egy kancsóra,
Tánczra, kuferczesre,
Általam szívesen invitálván,
Hogyha a több ferequentia elérkezvén,
Jelenjen meg örvendezvén,
E szóm s mondásom kegyelmetekhez,
Dixi, duxi, Daróczy, jégverem, Kopácsy,
Feneketlen Rákóczy.
Nef. 1864. 24. 244.

Vendégség.

Ezt máshol búcsúnak szokták nevezni, legjobb neve mégis az úgynevezett templomnapja;

mert a templom felszentelésétől veszi eredetét, azaz mely napon a templom felszenteltetett, azon napot minden évben pontosan megtartják.

Az ily vendégségnek különféle jó sajátságai is vannak; mert ezúttal akárhova minden hívás nélkül bekopogtathatunk, mint vendégek szívesen láttatunk, fész nélkül mulathatunk, s ami legfőbb, nem kerül az egész egy krajczárba sem.

Vendégség előtt két héttel a boldog faluban, hol a búcsú tartatni fog, már szokatlan mozgalmakat vehetni észre, melyek azonban az avatlannak nem annyira, mint az ügyes szemlélődőnek tűnnek még fel, s nem állnak egyébből asszonyok gyakori csoportozásánál, utón és útfélen rémítő hosszú sopánkodások és panaszokkal, melyek szerént oly átkozott szárazság, mint az idei, még nem volt; vagy ha sok eső jár, hogy oly záporos idők, mint az ideiek, még nem léteztek, melyek minden malomgátat oly gyalázatosan elhordták volna – hogy tehát mindenik esetben örteni teljességgel nem lehetvén.

Vendégség előtt egy héttel az egész falu a legderangírozotabb állapotban van, hogy annál mázosabb alakban tűnjék majd elő. A házak minden ingó bútora az udvarra zsidórendetlenségben kihányva; az egy év óta nem szellőztetett párnák, miután előbb jó erős lúgban kimosattak, a ganajos szekér oldalaira, ekére, tilókra, s a házfedélhez támasztott lábtóra kiterítgetvék, s a bútorok körül két, nem épen párisi kinézésű asszonyi állat foglalkozik csutakkal és kőporral, illetőleg egy kanna vízzel s rongytekerescsel. Az elsőbbik asszony, kinek egész viselete egy ujjatlan ingből, kötényből, s egy tisztartóné asszonyomtól két év előtt ajándékba kapott, pöhölydús coaffürjét borító zsebkendő szakadékból áll, s ki kellemteljesen térdel egy fatuskó előtt, melyen a konyha, szoba, polcz, és asztalfiók minden nem fa szerszámai kirakvák – mint csiszolja rendre kőporos csutakával előbb a három és fél darab czintányért, aztán az egy lábbal megfogyatkozott vasserpenyőt, aztán a rozsdaborította nyársat, melyre még a múlt évbeli vendégség lúdzsír cseppei tapadvák, s a hason boldog ingredientijú tepsit, aztán a feketévé változott hajdan veres rézfedőt, végre a harmadfélpár kést, villát, s összesen kilenez bádog kanalat, melyek mind nem láttak egy évtől hasonló reformációt. A másik asszonyi állat pedig, kinek costumje társaihoz azon különbséggel hasonló mindenben, hogy ennek kötény helyett felövedzett, s hátul sarkként lelógó szinevesztett szokinge van – ím most mártja tekerését a kávéatlan rocskába, s erélyesen mosni kezdi a nyughelyéről tiszteletlenül kiczipelt superlátos ősi nyoszolyát, melynek szüette horgas lábai hasonlítanak egy harmincz esztendősi paripa rokkant lábaihoz; majd az asztalnak, karatlan karszéknek, lóczának, sajtárnak, s végre a tulipános ládának megy neki, s mindezeket addig döngöli, frutírozza, lankadni nem tudó energiával, míg a rocska tartalma egészen kimerítve nincs; ami egyszersmind csalhatlan criteria annak, hogy az ekkép megsúrolt bútorok immár tökéletesen tiszták. Azonban lehetlen, hogy észre ne vegyük még azon harmadik regényes alakot is, ki az előbbiekhöz öltözetére szintén mindenben hasonló, kivéve, hogy ez mind kötényt, mint szokinget fölöslegesnek tartott, s következésképp a szó legszorosb értelmében vett pongyolában vagyon. De nem is lehet ezt neki vétkül tulajdonítani, mert az oláh cigány asszony által futólag, félig ingyen, félig hitelben összekötözött auszschusz sertetőmeg, melyet egy az urasági erdőben lopott girbe gurba póznán a házfal sárbecsapdosott göröngyein varjúmészszel terhesen feje fölött hordoz, s melynek tartalma természetesen, legnagyobb részt a fungáló fejére, s (ha volna) viseletére záporlik vissza – ünnepeyesebb costume hiányát minden ildomos ember előtt kimentí.

Midőn a fa és nemfa bútorok ekként megtisztítvák, s a ház sem néz már úgy ki, mintha pecsétkórságban sínlenék, a három tisztességes asszony igen sajátságos chemiai operációhoz fog, megosztva egymás közt az ő szorgos munkáját, s elszéledve mindenik külön utakra, s midőn egy óranegyed múlva visszatérnek, hozva fülkasba az egyik sárga agyagföldet, melyet a vermek kihányt gyomrából szedett vala; a másik jóféle búzapolyvát, melyet a szomszéd szérűjén csempészett vala; s a harmadik kimondhatlan hulladékokat és sarat, miket a ház előtti ut hosszában puttonyba összeszedett vala – az utóbbi három anyag összekevertetik, s

föleresztetvén, ha szükség, egy adag kúti hideg vízzel, neki megy az asszonyok egyike az ő lábaival, s addig gyúrja, tépi és tapodja azt, míg abból tökéletes úgynevezett sártapasz nem lesz, melylyel a ház (szoba) talaja s falai ildomosán betapasztatnak; a sárga agyagfölddel pedig, hogy legyen mintegy összesímító felmáza, igen díszesen beeresztetik.

A vendégségek évenkénti tartása úgy van többnyire intézve, hogy azt két három nappal, valamely közelebb fekvő parlagi városnak, országos barom és kirakó vásárai előzzék meg; miszerént ezekben, ha van mit, részént eladhasson az ember, részént, s okvetlenül elláthassa magát a vendégség kellékeivel. A gazdasszony tehát a vásárt megelőző estvén a gazdával privát conferentiát tart, melyben főszerepet a hólyag-zacskó megtakargatott fillérei játszanak, s melynek folytában elhatároztatik, hogy a gazdasszony holnap kisebbik urával a vövel az egyetlen rendbeli kétvontatú fogaton a baromvásárba menend, eladandók az egyéves felesleg üszőt, s veendők ennek árán zsírt, szalonnát, mézet, káposztát, borsót, paprikát, czímetet, élesztőt, dohányt, és két szál fehér gyertyát; a gazdának pedig kalapot és szűrt, a vőnek lajbit, a gazdasszonynak fejkötőt, a többi fehérchselédeknek egy-egy virágos kendőt, a gyerekeknek mézeskalácsot; a zacskó tartaléka marhahúsra, borra, pálinkára, s a cigányoknak adandó douzeurre fordíttatandván. A fazekasok pedig a vendégséget megelőző egy pár napokon berukkolnak az ő jól megrakott szekereikkel, s elhalmozzák a falut mulandó edényekkel, s visznek helyettük búzát eleséget, hogy szinte ropognak az ő szekereiknek tengelyeik, és ásit a magyar gazdasszonyok kamrája az ürességtől; kik azonban mégis boldogok, örülvén nagy örömmel, hogy feleslegnek nevezett terményeiktől oly jó cserével megszabadulhatnak.

A vendégség előestéjén a kalácsok különféle nemei, úgymint: morványok, bélesek, puszták, túrós és káposztás lepények – nem különben a lúd és kacska, valamint a marha és báránnyús süttetnek meg, s tétetnek a kamrába újdun borítók alá.

A vendégség napján, mely egyszersmind templom és búcsúünnep is, két részről tapasztalhatni szokatlan készületeket: a vendégségadók, s a vendégekül jövők részéről, mely utóbbiakhoz számíthatni széles értelemben a koldusok és cigányok hívatlan, de ki nem maradható csapatait is.

A háznál hol vendégség tartatni fog, már hét órakor megrakatik a jól kimázolt pad tüze, s oly hatalmas lángokra szitatik fel, mintha az egész évbéli tűzhiány ki akartatnék pótoltatni, s elláttatik a pad területe fazekakkal és lábasokkal, melyekben hogy mi fő és mi sül, az ebéd összegéből fogjuk megtudni. A házbeliek ezalatt, a gazdasszonyon kívül, ki természetesen a konyhában viszi fontos szerepét, s csak délelőtt kevéssel öltözködik fel a kamrában – lehető lelegelegansabbra csípi magukat, s a gazda miután fejét tükörsimára kikente, egész ünnepélylyel húzza ki egyik tulipános ládából a hajdan kék posztó nadrágot, melyben még nagyapja tánczolt mint vőlegény, s melyen még sincs több harminczkét foltnál, ezután jól megkent, számos ízbefi reparált, s mind amellet ez ünnepélyes alkalommal is javítást igénylő csizmáit parancsolja elő, s ellátván azokat elébb, mint illik egy-egy portió szalmával, nehogy lábaihoz hűtlenek maradjanak, a nadrággal egykorú és szinti lajbit ölti, s végre temetésen kapott flór nyakra valóját köti fel. így elkészülvén, az asztal öblös fiját veszi vizsgálat alá, hol kalácsot és süttet, a falszekrényben pedig mézespálinkát talál reggeliül; azután ha krajczáros pipáját is teletömte kapadohánnyal, magára ölti a tegnapelőtt vett újdonatúj szűrt, kalapot és sütkérezni a ház küszöbére ül ki, s nagyszerű meglegedést kifejező nyugalomban megrendíthetlen. A ház hajadona pedig, ki minap még a konyha, polcz, és az asztalfiók szerszámainak tisztításával foglalkozott, mivel ezúttal érdekeltje is váratos, a legpattogóbb patyolatfélinget, fogacskázott habos selyem virágos pruszlikot, olajos szokinget, fodros kötényt, rojtos kendőt, és sárga csizmát ölti fel, míg nyakára tengerklárist, s ujjai mindenikére 3 gyűrűt vőn, s derekig lenyúló vrekocsára két rendben kötözött tenyérnyi fejkötőket, feje tetejét és sodrékait pedig oly fényesre simítá ki, hogy a legkörmösebb kanlégy is megcsuszamlanék rajtok; s mind ezután olvasóját vévén kezébe, s képgazdag könyvét hona alá, a kis misére ment, magát pirosra csipdesett arczokkal bemutatni. A menyecske toiletje

csaknem ugyanaz, kivéve, hogy leeresztett haj helyett, piczkes vagy humlokos fejkötőt, boríta fejére, s templomba menetel előtt arczeit meg nem csipdesé. Azon regényes alak végre, kit tegnap előtt meszelővel láttunk a ház falán nyargalózni – a gazdasszony– sárga csizma helyett, fekete éltes kordoványban áldozik az ünnep geniusának.

Míg a vendégség adók házánál ezek így történnek, az alatt a vendégek is megindultak házi tűzhelyeiktől, többnyire saját apostoli alkalmatosságaikon, s szerencsésen el is érkezének a vígan füstölgő kürtőjű faluba és házba, hol őket a sütkérezni kiült, szittyailag dohányzó házigazda, s a főzőkanállal kiszaladt gazdasszony fogadják. A most érkezettek csak egy férfi és két fehércselédből állanak, mert a gyermekek mogyorós argumentumok következtében honn maradtak. Mind a három egyén komasági szoros öszkötetésben áll a vendéglőkkel, s miután a gazdasszony elmaradhatlan kérései és nógatására, a fehérre súrolt lóczára nem minden mentegetődzés nélkül letelepedtenek, s mézes pályinkából, sültből és kalácsból álló reggelijöket elvégezték, az éltesb asszony vendég önkényt leveti ünnepi ruháját, s a gazdasszonyhoz szegődik, neki az ebéd kellékeinek elkészítésében segitendő. Ez főfő megtiszteltetés falusi vendégségeken, szintűgy mint bizonyos kir. városban a sülte tranchírozása, hol ez mindig a város birájára bízatik. De íme alig hült meg a most nevezettek helye, ismét egy második, harmadik, negyedik koma és komaasszony sereg érkezik, úgyannyira, hogy a nem épen teremszerű ház (szoba), egy jól megtömött gyufatokhoz hasonló, melyben mozdulni annélkül, hogy egyik a másikhoz ne dörgölőznék, nem lehet. Ezek hasonló czeremóniával s reggelivel fogadtatván a ház kormányzói által, midőn a meghívott vendégek közül már senki sem hiányzik, mindnyájan a gazdával együtt a nagy misére mennek, s körülbelül 11-ig hallgatják a szerencsétlenségére ártatlanul elkésett Isten szolgájának beszédét.

A vendégek visszaérkezésével a rövid időre megürült szoba ismét a zsúfolásig megtelik, s a gazda nógatására mindenki helyet foglal a négyenyüstű rojtos abrosz borította asztal körül, mely hogy céljának jobban megfeleljen, még egy hordóra alkalmazott téstanyújtó táblával szaporíttatik meg. Az asztal tetején a vakító fényű negyedfél darab czintányér ragyog hasonfényűvé csiszolt bádog kanalakkal, s mennyire jut, késsel és villával; a tizedik és többi vendégek tányérai mellett már csak fakanalak, s nem annyira kés és trilla, mint ezeknek egyike sem látható; mire ők el látszának készülve lenni, hozván magával mindenik az „emberek” közül övedzkedő szijra hurkolt jó éles fabicskát; az asszonyi állatok pedig szintén nem feledkezvén meg magukról. Az asztal közepén, a dombos félbúza kenyér mellett, két nagy gambácsban helybeli termésbor, s közepettük nyakatlan butyelában mézes pályinka, s egy kicsorbított pályinkás pohár világítanak, melyekre az egész frequentia oly áhító szemekkel pislog, mint a muzulmán, midőn Mekka felé fordítja imádó képét. Egy pár perczig fojtott köhécselés és néma várakozás csendé uralkodik, még nyekken az ajtónak madzagon lógó kilincse, s belépnek, mindenik egy-egy orosz fürdőként párolgó tállal, az éhre csigázott gyomor jóltevő nemtői – a két asszonyi állat. Ekkor a lelkesülés az egész gyülekezet részéről valóban költői. A tálak immár az asztalon vannak. A gazda, s vele mindnyájan felállnak, keresztet vetnek, imádság félét mormolnak, s ismét leülnek, azok t. i. kiknek szék jutott, vagyis az emberek, mert a fehércselédek nem szoktak ily rendkívüli megtiszteltetésben részesíttetni. Most a gazda a mézes pályinkával töltött butyellát veszi elő, s öntvén abból mindeniknek sorra egy-egy pohárkával, melyet a nőcselédek szeméremből csak félig hajtanak ki; midőn a butyella egészen kiürült, a marhahúsléhez látnak, még pedig collegialiter, a főasztal mellettiek a nagy tálból együtt, a nyújtó tábla mellettiek egy kisebbikből szintén együtt; ezután már a konyhán felosztott marhahúsból, melyhez uborka vagy czékklamártás is járul, vesz magának mindenik; az előbbkelőbbek villával tányérukra, a többiek à la Mátyás király, vagy bicsakjaik hegyével egy-egy szelet kenyérre; sőt pedig egy közös faszelenczéből kanállal vagy szintén ujjakkal. A marhahúst bárány és sertéshússal bőven megbélelt fris káposzta követi; miután a delicata tyúklé jó mácsikval, melynek csontjait illedelemből az

asztal alá hányják; ezután következik a tüdő és májbecsinált savanyúra, mely egyik főnyalánksága a vendégségnek; utána mézes kása czimettel, s végre a sülték, úgymint lúd, kacska, marhahús stb. emésztetnek fel pusztá kalácscsal, s a gambácsok folyadékának beavatkozása mellett; mire már a nyelvek is kezdenek, az eddig kizárólagosan működött fogak háttérbe szorítása után, szerepelni, s a hahota, kurjogás, csókolkozás, és teremteték napi renden vannak.

Ezek így történével, a fiatalabbak a korcsmába mennek, s ott tánczra kerekednek:

Neki eredt a fris magyar táncznak,
Egy gondolat, s nincs szúr a nyakában,
Járja egy szál üngben és gatyában,
Benbenállva aprózza Pannika,
Meggmegperdül mint a szélkarika,
Majd elkapja Miska és forgatja,
Hol ide, hol oda mártogatja.

Hajnal felé, midőn a dámák eloszlanak, s a gavallérok ungenírtabbak, kis fejbe verőcske is szokott történni, mi nélkül a falusi vendégség jó vendégségnek sem tartatik.

A vendégség elmúltával azután, reggel kalácscsal és pecsenyékkel terhesen ballagnak haza a komacsoportok, kikre, képzelhetni, mily türelmetlenül váraoztak a mogyorós argumentatio következtében honn maradt éhes rajkók.

Életképek 1845. 1. 177. Napkelet 1859. 27.

A verchovinai ruthenok házassági szokásai.

Esküvő napja előtti estve, a menyasszony házánál összejönnek az egybekelendők rokonai és barátai, hogy ott egész éjjel át az úgy nevezett huskit . . . kalácstáncz . . . tánczolják, mely nevét a menyegzőnapjára sütött sok lúdalakú kalácstól veszi. Nap felkeltekor a menyasszony és vőlegény kimennek a legközelebbi patak vagy forráshoz, s ott mindketten jól megmosdanak. Azon vízbe pedig, mely számukra ezúttal merítettik, a vendég sereg rézpénzeket dobál. Azután a nyoszolyóleányok asztalhoz ülnek, s megfonják örökzöldből, búzaszálak, és vereshagymából a szent koszorút; a czeremonia vezető öreg (jefnari) pedig azalatt pálinkát osztogat a vendégeknek. Ha a koszorúk elkészültek, egy tálban kendővel terített asztalra tétetnek, mire a házaspárok a vendégekört elhagyva, az asztalfejéhez jönnek, s ott a nyoszolyóleányok zabbal hintik be őket, hogy valahogy róluk az Isten áldása el ne maradjon.³³ Ezalatt a jefnari is beszenteli pálinkával a koszorút, s azt kendővel befedve, fejére teszi, vele asztalra áll, és a házaspárok szüleitől azok nevében érzékeny búcsút vesz. S most elkezdődnek a válócsókok, s nincs vége hossza a sírás-rívásnak. Végre a menyasszony lebocsátván haját vállaira, a koszorú az ő fejére tétetik, s még ő így adja a vigasztalhatlant, az alatt a násznép énekeket zeng. Ezután a házastársak környezetökkel együtt, és pedig zeneszóval, az egyházba mennek, hol az összeadás történik meg a szokott módon. Ekkor a starosta (vőfél) lép elé, s az új asszonyt férje lakába vezetvén, gondoskodik, hogy oda minden kiházásítási készlet is azonnal eljusson. Azután jó a táncz, dínom-dánom, mely három nap és három éjjel is eltart. Az új asszonynak kötelessége magát úgy viselni, mint egy eszményi lénynek, ki csak dalok, virágillat és csevegésből él. Eléneklei tehát mindazon dalait, melyek egykor előtte szülei házánál kedvesek voltak, szól a kályhához, mely melengeté, köszön az ablaktábláknak; melyeken át először látta vőlegényét, nem feledkezik meg a házi ebről és macskáról sem, mely állatok lakának hú őrzői valának. Ezek után, ha már férje arra kéri, hogy

³³ Ezen az egybekelés alatt rizs, búza, zab, s egyébbe szokásos be és meghintés, igen sok helyen, s így a többek közt a hinduknál is divatozik, akiknél ugyanis, miután a bramin megszentelte a tüzet, a vőlegény s menyasszony hintik be egymást kölcsönösen három – három marok rizszel. *Vas. újs. 1859. 204.*

kövesse a számukra készen levő szobába, mit a költő, a nép sajátságaihoz híven, így énekel meg:

Aranycsengetyű-e, vagy szép szó mit hallok?
Mintha szívem hívná, a hang után tartok:
S ím mi úgy ringatja szeretődnek szívét,
A te üdvözléd, a te hívó igéd;

Amelyet így ejtesz: – angyalom, galambom!
Ülj, ülj az ölembe, ülj hát no, ha mondom, –
E meleg fészekben benne üldögélhetsz,
S velem mindörökké mindennap így élhetsz.

Ide borúlhatsz a szívem veréséhez,
Oda-nyomhatd ajkad a szemem fényéhez,
Csókolhatsz, ölelhetsz, csak igazán szeress,
Úgy-e édes rózsám ily boldogan szeretsz?!

Négynyüstös vászonnal borított lágy ágyban,
Együtt álmodunk mi teljesülő vágyban;
A mely épen mikor szépen beteljesül;
Szívünk szerelemtől olvad el s üdvezül.

A nő egy darab czukrot vesz magához, melyet másnap ébredő érje szájába tesz e szavakkal: „Házasságod édes legyen, mint e czukor.” Szokásban van az is, hogy mikor kézfogót tartanak, a lelkész is megjelen, kéz a kézben egy kenyér fölött adatnak egymásba, s a vendégsereg gyakran színes zászlókkal és lobogókkal jön emez ünnepélyre.

Nefelejts 1864. 45. 536.

A verchovinai ruthénok keresztelési ünnepélye.

Az újszülött mielőtt megkereszteltetnék, a bábától jéghideg vízbe tétetik, melyből, mit talán mondanunk is fölösleges, sohasem szabadna hiányozni a csodás gyógyfüveknek. A keresztelés napján megjelenvén a rokonok, (kumi vagy kmotri), a betegágyas részéről jó reggelivel láttatnak el, s azután a kis csemetével elmennek a templomba. Visszajövet ismét esznek és isznak, a rímes és nem rímes, talpra esett, de legtöbbször sületlen toasztoknak pedig, se vége, se hossza. Az étkezés után egy pálinkával tölt kancsó jó forgalomba, melynek alját, egy fából készült tálat, pénzzel szoktak feltetézni a vendégek. A pálinkát a beteg ágyas issza meg:

Egy üveg pálinka mindig feje alatt,
Erősödik attól.....

A pénzt pedig mellére szórja ki, hogy a csecsemő az anyatejjel a pénz iránti szeretetet is beszívja, s így szerző, és takarékos legyen. Gvadányi, az anyának csecsemő gyermeke fölötti eme szorkoskodását, következő érdekes versekbe foglalta össze:

Anyját a szeretet reménye tápálja,
Hogy benne ha felnő, istápját találja,
Azértis örömmel, mind nappal, mind éjjel,
Szoptatja melléből kiszivárgó tejjel.

Szenved körülötte nyughatatlanságot,
Sok álom szakasztást, s több más fáradságot,
Ha látja, hogy ötét legkisebb rossz érte,
Ó a szegény anyja mit nem térsen érte.
Bölcsöböl felkapja, karján bellőkézi.
Ha nem sir, él e még, gyertyánál őt nézi.
Ha sír, ő is vele jajgatásra fakad,
És érzékeny szíve, majd hogy meg nem szakad.
Ha gyenge korában meg talál himlőzni,
Keserveit akkor nem tudja meggyőzni,
Eped és két kezét feje felett töri,
Belső részét bánat, félelem gyötöri.
Mindent amit tehet, körülötte megtesz,
Nincs drága orvosság, amelyet meg nem vesz.
Más betegségben is szint eztet míveli,
Gondolja, hogy meghal, már helyét nem leli.
Ha felgyógyul, tágul keserves bánatja,
A szívét anyai öröm általhatja
Látván mosolygását, ő mint nem csókolja,
Éneklés s táncz között szívéhez kócsolja,
Lelkének, kincsenek mondja, s alakjának,
Tartja magát lenni már boldog anyának.
Ha fiú, az atya arról álmodozik,
Hogy gazdagítsa meg, abban fáradozik.
Lót, fut, jószágokat gyűjteni igyekezik,
A kincs-gyűjtés mellett ő maga éheznek.
Ha leány, még picziny, már is piperézik,
Pántlikázzák, testét bokáig csipkézik.
Igyekezik anyja, hogy legyen ruhája,
Mert véli, másképen nem leszen mátkája-
Gyöngyökre, kövekre nagy summákat elkölt,
Sok más enczczen benczczel több ládakat megtölt,
Ilyen a szüléknek az ő szeretetök,
Nem is változhat meg az ő természetök. stb.

*St. Rohrer's „ Versuch über die slavischen Bevjohner der öster. monarchie Wien, 1804. 11. Theil 121-122 lap után.
Herrn. Ign. Biedermann. „Die Ungarischen ruthenen” Inshruck, 1862. I. Theil 79 lapon.*

Verchovinai ruthenok halotti torozása.

Ha egy ruthen Verchovinában meghal, akkor a család és házbeliék egybejönnek, jajgatnak, és kezeiket fejük felett összecsapkodják. Azután a halott ágyához mennek, levetkeztetik, teknőben meleg vízzel megmosdatják; ha férfi, szakálát leberetválják, haját simára fésülik, s csak ekkor kapja ma gára ünnepélyes ruháját, még fejére azon kalap, vagy sapka tétetik, melyet éltében is legjobban szeretett. Gvadányi a derék lovas generalis, igen híven ecseteli az ily alkalomkor szokásos cselekményeket, következő mesterkéletlen verseiben:

A vén asszonyokkal mindjárt megmosatta,
Fehérruháját is reája adatta.
Szokott köntösébe szépen öltöztette,
Azon nyakravalót nyakára köttette,

Melyben megigézték a halmi vásárban,
Mert ez arany csipkés, van is nem kis árban.
Mely kalap volt fején Budára mentébe,
Mostan is azt tették itten a fejébe!
Azon pennáját is kalapjára tették,
Melyért a vasasok majd fejét nem vették,
Tarsolyos kardját is köték oldalára,
Dohány-zacskót, pipát a markolatjára.
Így terítették ki szoba közepére,
A sok nép jött és ment megtekintésére, stb.

Éjjelre a szomszédok a háznál maradnak, s beszélgetéssel töltik el az időt. A test csak a temetés előtt, és pedig nem sokkal tétetik a koporsóba, míg mellette ostora, pásztor-sipja, kése, vagy valamely más kedvencz tárgya hever. Mielőtt még a test a házból elvitetnék, a jelenlevők, minden bútort elmozdítanak régi helyéről, hogy így a halott vissza ne tartson. Az udvaron a koporsót zabkalács és sódarabra helyezik, s mikor már viszik ki a házból, a kapu küszöbénél néhányszor leütik, hogy e zengzetre még a házfalai is megtudják, miszerént belőle egy lakos örökre elbúcsúzott. A sírkertbe menetelnél gyászdalok énekeltetnek, melyekben többnyire az elhunyt érdemei vannak tarkabarka változatokban beleszőve. Temetés után a vendégek újból összejönnek a halottas háznál, hol evés ivás mellett jól töltik az éjt, s vigasztalják a bánkódó feleket.

Verhovinaiai karácson ünnepe.

Ez alkalomra pálinka, borsó, bab, gomba, mákos kalács stb. szereztetik és készítettik össze. Karácson estéjén, mikor már sötétedik, a házinő szalmát hint el a szoba földjén és ráül, hogy tojós tyúkjá a tojásait szépen kiköltse. Azután az asztalra zabot önt, s azt veres szalaggal átköti, mely rakást ők krul-király neveznek; emellett széna van, s annyi vereshagyma, ahány a háztagja; majd istállójába megy, s marháival sőt nyalat. Ha méhei vannak, minden kosárba annyiszor fuj bele, ahány rajt kíván, hogy belőle kijöjjön a nyáron, mit madzagon tett csomókkal jelez meg. Ezután szobájába visszatér, várja az éjt, s ha megérkezett, kamrájában anyaszült meztelenre vetkezik, s egy tál babot kezébe ragadva, a házat körülszaladja, hogy így a ház tüztől és jégtől ment legyen. Erre felöltözik ünnepélyes ruhájába, s ha férjhez menendő leánya van, azt mézvízzel megmosdatja, hogy azáltal mielőbb férjet csaljon neki. Aztán ebéd előtt pálinkát főznek mézzel, s ha az étkezésnek vége van, rövid nyugalomra hajtják fejüket; de amint az éjfél harangozzák, mindnyájan a templomba sietnek.

Verhovinaiai húsvét ünnepe.

Nagyszombaton siet minden háziasszony tiszta búza lisztből hosszúkás vagy gömbölyű kalácsot készíteni, mit paskának (húsvéti készítmény) neveznek. Húsvét hétfőn hajnalban e kalács mellé még füstölt hús, festett vagy festetlen tojás, szalonna, sonka, foghagyma, só, pálinka stb. halmoztatik, s azokat szépen elpakolva, a gazdagabbak kocsira, lóra rakják, a szegények pedig ölükből vagy vállukon viszik a templom elé. Ha még nem virrad, vagy hold nem süt, a karaván formában összeállottak, forgács vagy egyéb tűzi világ mellett húzódnak a szomszéd falu egyházába, ott kinn viasz gyertyákat gyújtanak, s letérdelve várják a páskák beszentelését. Ez többnyire a szabadban történik, azalatt mély csend uralg, csak a pap szava hangzik el a távolban. Alig van vége a czeremoniának, a tömeg mintegy parancs szóra kel fel, és sebes vágatva iramlik haza, hogy első legyen, ki gyermekeit, szolgálait a páskával megvendégelje, s már messziről kiált övéihez „Chrystus voskrése” (azaz Christus feltámadt),

mire az a felelet: „voistynu voskrése” (azaz valóban feltámadt).³⁴ Erre a páskát sietnek asztalra hozni, s miután felette rövid imádságot tartanak, a házigazda kis adag pálinkával, a nő pedig enni valóval kínálja meg övéit. A paska csakhamar el szokott fogyni, mert előtte a ruthenok a 40 napi böjtöt oly szigorún megtartják, hogy se tejet, tojást, se vaját, csak savanyú káposztát, burgonyát stb. esznek, s így a rég nélkülözött sok jó eledelből alig tudnak ellakni.

Verőczeiek lakodalma.

Igen ritka eset, hogy a legény maga kérje meg választottját, hanem két nevezetesebb egyéniségből álló küldöttség megy a leányhoz, és ott szónoklattal adják elő küldetésök czélját, mire nem az apa vagy anya, hanem a lány részéről kiállított násznagy, hasonló hosszúra vont beszédben felel, elején többnyire kitérő, és tagadó forma a válasz, de végre összeegyeznek, a házassági pontokat megállapítják, azután egy kevés étkezés, de annál több borozás után szétmennek. Ezt követi nem sokára az eljegyzés, vagy is az úgynevezett kendőlakás. Eljegyzéskor határoztatik meg az esküvő napja, mit közönségesen nagyszerű lakoma fejez be. Ha ügyes a násznagy, az esküvőt megelőző kikérés, vagy inkább az arának a szülőktől bűcsúzása igen érdekes jelenet; megemlíti ugyanis a gyermek születésétől a jelen ideig mennyit kelle a szülőknak, s főleg az anyának, szenvedni, míg leányát felnevelé, s most midőn már oly korba lépett, hogy szorgalmas munkálkodása által tartozásának egy kis részét leróhatta volna, kénytelen őt másnak átengedni, s még azon vigasztalása sem lehet alapos, hogy ezen nagyszerű áldozat után nem fogják e újabb gondok anyai szívét szomorítani.

És most már nem ritka eset e helységben, a törzsökös magyar és német eredetűek közti nőszülés sem.

Vas. újs. 1862. 20. 308. Tudom. tár. Érték. V. k. 233-251.

Verőczeiek eljárása a kisebb tolvajok ellen.

Verőczén a kisebb tolvajokat, mert a nagyobb rendű tolvajok az urodalomnak adattak által büntetés végett, akképen volt szokás megfenyíteni: Ha helybeli volt t. i. a bűnös személy, s a lopott tárgy értéke igen is csekély, akkor a bíró házánál egyszerűen megveszőzték s azután elbocsájták. De ha nagyobb értékű és figyelmet érdemlő volt a lopott tárgy, akkor mindenekelőtt megbecsültetett a tett kár, s azután a legközelebbi szombat napon, mikor t. i. köztanácskozásra gyűltek egybe a helység elöljárói, vizsgálat alá vétetett a tett, s a lopás kivilágosodása után vagy azonnal, vagy a reá következő vasárnapon, az egész faluban hátra kötött kézzel körülhordoztatott a tolvaj utczáról utczára, nyakába lévén függesztve a lopott tárgy; némely utczák szegletén le is fektettetett, s néhányszor jót húztak rajta a mogyoró pálczával; vagy pedig bejárván a falut, a bíró házánál fenyítettetett testi büntetéssel, s azon felül a kárt is köteles volt megtéríteni. Az idegen tolvajjal is hasonlóul bántak el, s azon kívül hátra kötözött kezekkel, kíséret mellett, visszaküldetett szülőtte földjére.

Tud. Gyűj. 1827. 9. 51.

Verőczeiek bíróválasztása.

A kegyelmes urbárium szerint minden esztendőben, mindszent havában történt itt a bíró választás, még pedig többnyire Erzsébet napján, mivel a hónap elején a új borok eladása és hordásával vannak elfoglalva a lakosok. Ekkor az uradalomtól meghatalmazott tiszt négy személyt, azaz két katolikust és két reformátust ajánlott, s ezekből választott az után a közönség egyet bírójának.

A választottak minden vallási tekintet nélkül mindnyájan egyenesen az illető egyházba mentek párosan szép renddel, s ott egy rövid beszéd után, az új bíró meghiteltették. Az után választott magának kis bírakat és polgárt, rendelt mező csőszöket, adószedőt, malom,

³⁴ A régi keresztyenek is így köszöntötték egymást „Surrexit Dominus” mire felelet volt „Vere surrexit et Simoni apparaít.”

vámbíró és egyebeket. Minden esztendőben azonban bíróváltogatni nem volt szokás, mert némelyik három sőt több esztendeig is viselte e hivatalt. Vallási tekintetre nem volt figyelem, s azért sokszor megesett, hogy két, három bíró is volt egymásután egy felekezettől; de az alsóbb rendű hivatalok a különböző vallás felekezetek közt egyenlően voltak mindenkor felosztva.

Veszprémi leánykérők és menyasszony búcsúztatók mondókái.

Ezek a mondókák ahány a vidék csaknem annyifélék. Azonban egyenlően telve vannak allegóriái képek és bibliai hasonlatokkal. Az apától eltanulják a fiúk, s ha azt minden megakadás nélkül, s némileg sikerült hanglejtéssel voltak képesek elmondani, még büszkék is tudnak lenni reá. A ponyva irodalom sok ily mondókát jegyzett fel számunkra, melyek közül jelenleg a veszprémmegyei leánykérők, és menyasszony búcsúztatókét ismertetjük meg.

Eljegyzés előtti mondókák.

Mielőtt létrejönne az eljegyzés, egy kérő násznagy lép be a kedves választottnak hajlékába, s ott annak szülői s a kiadó násznagyhoz *így* szól. „Én követ vagyok kegyelmetekhez e T. N. Veszprémmegyében . . . helységben lakozó ... nevű becsületes ifjútól, ki ezeket mondatja általam kegyelmetekhez. Ő is több keresztyén felebarátival együtt járván az Isten házába, hallotta jó pásztorától amaz igéket hirdettetni, hogy a bölcs Úristen mindjárt a teremtéskor minden állatnak magához illő társat rendelt, rendelt társat az első férfi embernek Ádámnak is. Ő is tehát azon becsületes ifjú kivan magának társat keresni, kivel tisztességes házas életben élhessen, minden tisztátalan erkölcsöt eltávoztathasson. Mindeneknek előtte az eránt Istenéhez fohászkodott, kérvén ötét buzgó imádságában, rendelne nekie oly kegyes társat, kivel mind lelkében, mind testében megnyughasson, és boldog előmenetele lehessen. De tartotta-e felől tanácsát már az ő vérszerént való atyjafiaival is, kérvén őket, szereznének neki valamely jámbor szülőknek oly jó gyermeket, kivel Isten s emberek előtt tetsző életet folytathasson. És ugyanazok is szerezték neki egyenlő akarattal a kegyelmetek atyai, anyai hóna alatt felnőtt leányát . . . akit azon ifjú maga is megszemléle, tisztességes magaviseletét megkedvellé, és ugyan tehát mostan én általam kéreti is, most először jegyesül, másodszor is, harmadszor is jövendőbeli örökös házastársul. Azért ha kegyelmeteknek és a kegyelmetek becsületes leányzójának úgy tetszik, ahogyan minékünk, különösen ha kegyelmetek azon ifjúnak becsületét és emberségét meg nem vetik; most kívántatik oly szót kijelenteni, melyből azon becsületes ifjú tudhassa magát mihez alkalmaztatni. Erre tehát választ és feleletet várunk kegyelmetektől. Elsőben is ilyen mondása volt általunk az ifjúnak kegyelmetekhez becsületes és tiszteletreméltó házigazda és kiadó uram. „Erre a kiadó násznagy így felel.” igen szépen megköszönjük a kegyelmetek maga megalázását, hogy nem sajnálta kegyelmetek azon becsületes ifjú mellett fáradságát. Az Úristen áldja meg kegyelmeteket, hogy több ifjak mellett is fáradozhasson kegyelmetek. Akkoron ifjú Tóbiás megházasodott, hozának elő íráshoz való szerszámokat, melynek neve minálunk móríng; azért mi is kérünk kegyelmetektől. „Itt előszámlálják amit kérnek, s elkezdődik egyszersmind a házassági szerződésen való koczkodás, míg a kérő násznagy újból meg nem jelen, s a következő szavakat intézi az előbbeniekhez.” Másodszor is kegyelmetekhez küldött követe vagyok ugyanazon megnevezett becsületes ifjúnak, aki is általam ezeket mondatja kegyelmeteknek becsületes házigazda és kiadó uram. Hálákat ad Istennek, hogy ötét keresztyén szüléktől engedte születetni, kik a testi születés után a lelki újonnan való születésre vitték, a Jézus zászlója alá beírták, a Christusba mint nemes szőlőtőbe beplántálták. Kivan is ezen mi ifjúnk hasznos szőlővessző lenni, és Christus parancsolatainak engedelmeskedni. Halottá ő lelki pásztorától többek közt azt a parancsolatját Istenének, hogy ember egyedül ne éljen, hanem magához hasonló feleséget vegyen, hogy legyenek ketten egy testté és vérré.

Elválasztotta ő már magának evégre a kegyelmek becsületes leányát. Azért ha kegyelmeknek, és leányzójuknak tetszik, kívántatik oly bizonyos szót tenni, melyből azon becsületes ifjú tudhassa meg, hogy a kettőből leendő egy testet kegyelmek nem kívánja elrontani, hanem inkább egyesíteni. O részéről arra ajánlja magát, hogy ha a kegyelmek leányával egygyé lehet, tehát az apostol intése szerént úgy fogja azt szeretni, mint az ő tulajdon testét. Erre választ és feleletet várunk kegyelmektől. S ilyen mondása volt másodszor is azon becsületes ifjúnak kegyelmekhez becsületes házigaзда és kiadó uram. „Ezek után még egyszer és utoljára fordul be a házhoz a kérő násznagy, s imígyen fejezi be az eljegyzést megelőző mondókáját.” Harmadszor is követ vagyok kegyelmekhez azon becsületes ifjútól, ki ezeket mondatja általam kegyelmekhez becsületes házigaзда és kiadó uram. Magára vette ő is a Szentírásnak ama mondását, hogy jobb megházasodni, mind égni. Elhitette magával, hogy jobb tisztességes házasságban élni, mint paráznaság vétke által az Isten ítélete alá kerülni. Kívánja is ezt távoztatni azzal hogy ha Istennek, kegyelmeknek és a kegyelmek leányzójának úgy tetszenék, ugyanezen kegyelmek leányával a szent házasság rendébe lépni szándékozik. Mondja tehát kegyelmek Eliezerrel. Ha Istentől vagy ez a dolog, mi nem állhatunk ellene, és adjon választ ezekre, hogy azon becsületes ifjú is tudhassa magát mihez alkalmaztatni. Mostan t. i. várunk vagy visszamenésre való jelt, vagy bizonyoságot, vagy kézadást. Harmadszor is ilyen mondása van azon becsületes ifjúnak kegyelmekhez becsületes házigaзда és kiadó uram. „S most a leány bemutatja a jegy keszkenőt a kérő násznagynak, ki azt mint a házasságba beleegyezésnek jelét, ilyen szavak kíséretében viszi meg a vőlegénynek.” Mikoron az Úristen az első világot özönvízzel elvesztette, a kegyes Nőét háznépével megtartá. És mikor az özönvíz megszűnt volna, megállta a bárka az Ararát hegyén. Nőé annakutána kibocsáta egy hollót – de mivel a holló húségtelen állat, az ő ura hajlékának megkeresésére nem tért vissza. Annakutána kibocsáta egy galambot. Mivel a galamb húséges állat, az ő ura hajlékának megkeresésére megfordult egy zöld olajággal. No mi is kegyelmektől kibocsájtattunk, és íme ezen pálmaággal fordultunk meg. Ennek pedig ne nézze vőlegény uram kicsiny és csekély voltát, hanem vegye jó néven, és viselje jó egészséggel.”

Kézfogás előtti mondókák.

Az esküvőre a kérő násznagy, az alkalmi szónokok ezen netovábbja, eképen hívja meg a menyasszonyt, annak szülőit, s a kiadó násznagyot. „Még is vágnak a mi becsületes vőlegényünknek ilyen szavai kegyelmekhez becsületes házigaзда és kiadó uram. Jól emlékezhetik kegyelmek, hogy ennekelőtte néhány napokkal, névszerént ... az ő követje által szólította kegyelmeket, melyre azt felelte kegyelmek, hogy tetszik a mi vőlegényünk, és beveszik az atyafiságok közé, mely ajánlásokat bizonyos jellel, és a leánynak kézadásával meg is erősítettek kegyelmek. Azóta tudósították kegyelmek vőlegényünket, mint újonnan fogadott fíjokat, melyik napon akarnák az ő mátkáját kezökről kezére, kenyerök mellől kenyere mellé, asztaljok mellől asztalja mellé, és minden hatalmuk alól hatalma alá adni. Minthogy azon terminált napok eljövének, kérjük becsületes házigaзда, és kiadó uraim kegyelmeket, hogy a házasság kötéskor közöttünk szokásban levő czeremoniákat vigyük végbe. Adassék engedelem, hogy kis seregemmel, úgymint a vőlegényvel, s annak hivatalos vendégeivel, megjelenhessünk, nehogy vagy a mi népünk, vagy a kegyelmekéi között találtassék valaki, ki botránkozást tenne, hanem hogy békességben megtisztelhessük kegyelmeket egy tisztességes köszöntéssel és kézfogással. Ilyen mondásunk és akaratunk van kegyelmekhez becsületes házigaзда, és kiadó uram.”

Sirató.

Midőn már minden elmúlt, s a lakadalmas nép is elunva tánczot és zenét, készül haza

szálinkózni, a kiadó násznagy illetéknépen mondja el az utolsó istenhozzádot a menyasszony nevében, annak szülői és barátnéjához:

Vajda hegedűnek álljon meg zengése,
A sarkantyúnak is szűnjék meg pengése,
Mert búcsúzásomnak most leszen kezdése,
Legyünk csöndességben, míg leszen végzése.

Elsőbb is tehozzád nyújtom én szavamat,
Kedves édes atyám! én búcsúzásomat,
Mert te Isten után viselted gondomat,
S mostan is sajnálsz tőled válásomat.

Azért rád kívánom az Isten áldását,
Szállítsa rád, mint a bőv víz áradását,
Amikor elvégzed életed folyását,
Adja meg lelkednek örökös szállását.

Kedves szülő anyám! már te hozzád térek
Míg új szállásomra tetőled elérek,
Áldást Istenemtől én te reád kérek,
Akit én szívemből szüntelen dicsérek.

Kedves dajkám voltál, szüntelen szerettél,
Jóra tanítottál, a rosztól intettél,
Mint anya leánynyal, velem cselekedtél,
Most pedig szárnyamra magamat eresztél.

Látod kedves szülém elvisznek mellőled,
Bocsánatot azért most kérek te tőled,
De ha elmegyek is most szülém mellőled,
Jó gondolatom lesz mindenkor felőled.

A mennyei atya legyen mindig veled,
Valamíg életed e világon éled,
Mikor pedig élted halállal cseréled,
Adja meg Istened te örökös béred.

Kedves lány barátim, hozzátok fordulok,
Mert ha rátok nézek ugyan megújulok,
De azon szívemben már nagyon búsulok,
Hogy seregetektől más útra indulok.

Nem lesz már veletek többé mulatásom,
Már férjem házánál leszen maradásom,
Mint az uram fűjja, úgy lesz tánczolásom,
Jaj be hamar elmúlt én leánykodásom.

Az úr tinektek is jó hitestárst adjon,
Férjetekekkel együtt soha el ne hagyjon,

Áldása Istennek rajtatok maradjon,
Végre az egekbe magához fogadjon.

Viski lakodalmi szokások.

Visken, mely jelenleg Mármarosban fekszik, hajdan pedig, mikor még e megye nem létezett, Ugocsához tartozott, a következő lakodalmi népszokás divatozik:

A kérők tisztos éltos férfiak, számra rendszerént négyen, elmenvén a leányos házhoz, ők egyfelől, a családbeliek pedig velök szemben foglalnak helyet. A legidősb kérő előadja a szándékot, s ha az ajánlott vő elfogadtatik, a leányon a sor, hogy ez is igenlőleg válaszoljon; s most még egyszer komoly intést kapnak, s ha szándékuk mellett megállnak, elkiáltják: „érijén az új pár!” a szülők s a legidősb kérő megáldják őket, az egymás kezét tartókat.

A kézfogó után, a papi kikiáltás ideje alatt, jegyet váltanak. Áll ez a vőlegény részéről egy egész öltő ruhából, le egész a kordován csizmaig, melyeket a nő esketője után tulipántos ládája fenekére tesz el, s kiváló alkalmakra vévén csak fel, rendszerént meghagyja, hogy azokban temessék el. Ha sár van, az egyházba megy, a kordován csizmát kezében viszi, s csak az ajtóban húzza fel.

A menyasszony leendő férjének csak egyetlen bokkrétát vesz, melyet sajátkezűleg vőlegénye kalapjához tűz.

A vőfélek hivogatása a szokottól csak abban tér el, hogy magukkal egy négy szegletén megfogott kendőt hordanak, melybe minden meghívott háznál tojást szokott eregetni a nem fősvény házi asszony.

Mondókájuk közt ez az első:

A mi atyánkfiának Kis Andrásnak szívét
Felindítá az úr szent házasságra,
S hivatja általunk öröme napjára,
Szegény asztalához ebéd s vacsorára,
Elvárja szívesen egy kis mulatságra.

Erre belevág a másik:

Én is tisztelettel kérem, meg ne vessék
Szíves hívásunkat, sőt inkább szeressék,
A lakodalomba eljőniök tessék,
Hogy a gazdánk szíve örömmel beteljék.

Az esketőre külön mennek a felek, oly nagy számmal, hogy az utcát átfogják. A vőfélek rigmusokat kiáltoznak, melyek akkor idéznek elő nevetést, ha minél vadabbak:

Aki kinéz az ablakán,
Tájog nőjjön a homlokán.

vagy

Ez az utca olyan helység,
Körülvette már az ínség,
Égeti az Isten tüze,
Mert sok rossz lány lakik benne.

vagy

Átalmentem a Tiszán,
Kétkerekű talyigán,
Visszajöttem a Tiszán,
Csupa tiszta mezítláb, stb. stb.

A cigány jövetmenet folyvást húzza. De esketés után mindkét fél haza tér. Ekkor a vőlegény vőféle elmegy megkérdezni, ha lehet-e már menni a menyasszony után.

Itt már a násznagy urakat hosszú, tövises rózsaszárakból dohányozva találja; a szárákról tökmagfűzér és szöszbojtok csüggenek, s midőn a vőlegény násznépe megérkezőn, a kapuhoz jut, s bebocsájtatást kér, nagy dölyfösen talányokat adnak fel, s ha meg nem fejtik, órákig elkötdnek velők; néha vissza is küldik az egész násznépet, s a visszatérők közül igyekeznek valakinek a kalapját elcsípni, mi ha sikerül, a visszatérőt megkötozik lánczczal, ami nagy gyalázat.

Másodszeri visszatérésre már kevesebb a kötekedés, mely hihetőleg abból ered, hogy a menyasszonyt az akadályok által mintegy becsesebbé tegyék, s akkor a két násznép együtt tér a vőlegényi házhoz. A menyasszonyt ott a vőfél vezeti be ilyeténképen:

Tisztelt násznagyurak, minden ide nézzen,
Milyen fris menyasszonyt tartok itt e kézen,
Kinek még csak tegnap sem volt koronája,
Amelylyel most itten eleinkbe álla.
Adjon Isten neki éhez egészséget,
Kedves hű párjához vele szeretetet,
Násznagyúr is éljen szelíd békességgel,
E sasos üvegből igyék egészséggel.

Erre a násznagyra köszönt, s elrikkantja magát: „Húzd rá cigány!” Ekkor aztán minden tánczra perdül, miközben a tréfás versek újra előkerülnek.

Édes anyám csodálkozik,
Hogy a fia bolondozik,
Juju juju jujuju,
A nadrágom kétágú,
Akinek most kedve nincs,
Annak egy csepp esze sincs,
stb. stb.

A menyasszony táncz úgy történik, mint számos más helyen.

Egyszerre megszűnik a zene, a nép kivonul az „első szobából” mely hirtelen asztalokkal és padokkal lesz körülveve, s midőn ez el van látva a szükséges ékítményekkel, a vőfél a következő mondókával hívja meg a közönséget:

Uraim az asztal meg vagyon terítve,
Kés, tányér, kalánnal, villával készítve,
Jőnek az étkek is most mindjárt sorjába,
Ez a sok legénység nem áll itt hiába;
Nehogy az asztalon az étel meghűljön,
Felmelegítése dologba kerüljön;

Tessék uraimnak helyre telepedni,
Úgyis a muzsikus kezd megmelegedni;
Én, mi tőlem telik, mindent elkövetek,
Jó appetitussal egyék kegyelmetek.

Erre a férfiak egy, a nők más oldalon helyet foglalnak, s ha az étel még nem jönne, az ifjak kenyérrel dobálnak, az öregek a sásas üveget járatják körül, miután azt egyikök ekképen felköszöntötte:

Igyunk násznagyuram, szerencsés élteért,
Lakadalmi népnek jó egészségeért,
Vőlegény, menyasszony hív békességekért,
Szülőiknek rajtok való örömükért.

vagy

Senki most e házban szomorú ne legyen.
Kinek tele üveg a kezébe megyén,
Abból az ételre appetitust vegyen,
Ki pedig nem iszik két garast letegyen.

Majd a leves is megérkezik, melynek ajánlatára sokféle rigmust tudnak. A menetet a vőfél vezeti ilyforma mondókával:

Itt van hát az első tál étel, elhoztam,
De hogy el ne essem, folyvást imádkoztam,
A szakácscsal jól megfűszerszámoztattam,
Bors, sáfrány, gyömbérrel, sőt meg is sózattam.
Örvendek ha tálát viszek ki üresen,
Úgy a vendég gyomra sem leszen üresen,
Lássanak hát hozzá uraim jó frissen
Jó appetitussal kívánom szívesen,
stb. stb.

Második tál étel a töltött káposzta, melynek beajánlása többféle. Álljon itt a sok közül, miket ily alkalommal elmondani szoktak, a következő:

Itt a jó káposzta a fris disznóhússal,
Jól megeszkábálva, mint a szekér gúzsza,
Egyenek csak ebből, uraim gusztussal,
Legyenek mind végig jó appetitussal.
Ez a magyaroknak híres eledele,
Melyet ha valaki jó ízűn lenyele,
Nem lesz annak az nap semmi veszedelme,
Sőt inkább távozik minden ő félelme –,
Úgy örül jó gazdánk, ha vendégi esznek,
Jó nagy porciókat ebből is kivesznek,
stb. stb.

A harmadik tál étel a tejes kása, melyet így ajánl a vőfél:

Jövök még ez egyszer Isten áldásával,
Jól megtört, tejben főtt szép vajas kásával,
Társaim utánam ennek a másával,
Kinek kése nincsen, vájja az ujjával.

Ezután a szakácsné elégett kezére és a muzsikus szakadt húrjára foly a kéregetés, míg az asztalt végül oly rigmus fejezi be, melynek e vidékiségét elvitatni nem lehet. Történik ez a savanyú víz beajánlásánál ekként:

„Tessék a korsóból inni jó borkútot,
Jó erős, jó hideg, ide nem rég jutott,
Érte a pajtásom csak keveset futott,
S a kicsiny futásban vagy ötvenet bukott.

Ez az utolsó versmondás. Aztán újra kezdődik a táncz, mely néha másnap is tart; régebben az egy hétig tartó lakodalmak sem voltak ritkák.

A házaspár külön szokott költözni; a fiút atyja tehetsége szerént kiállítja a gazdasághoz; míg a bűtort a menyasszony viszi.

Első pár héten a menyecske sehova se jár, nehogy hazajáró lélekké váljék.

Vas. újs. 1863,42. 371.

Viski disznótor.

Az itteni disznótoroknál az az eredeti, ahogy a furfangos ész hívatlan vendéggé teszi magát. Két egyén megáll a torozók ablaka alatt, egyik két nyársat reszel össze, másik a harmadikat nyújtja be az ablakon, melyre a benlevők kötelesek hurkát mit aggatni. Néha azonban a hurka tréfától fűrészporral van töltve.

Vas. újs. 1863. 42. 371.

Viskiek fonókái.

Itt külön fonókáiik vannak a nagy és kis leányoknak külön a menyecskéknek.³⁵ Ki ezekben részt nem vesz, gúnyra lyukas teknőt tesznek kapuja elé.

Az öregek fonókáiban meséket mondanak, vagy olyan históriákat olvasgatnak, melyek „nyomtattak ebben az esztendőben.” S a vén nyíngók (nénik) bár már sokszor halottak, a szomorúját újból végig siratják.

A fiataloknál egészen máskép van a dolog. Itt tréfa-tréfát ér. Nevetgélnek, játsznak, dobálnak. Egyszerre kopogtatás hangzik, s egy lámpásos Diogenes beállít: „Elindult három híres vitéz látogatóba, s bebocsájtást kér.” Szól a jelentés: „Szívesen látjuk, szívesen látjuk!” Ekkor három kakas tollas álarczos vitéz áll be, arany, ezüst papírral sújtásozva, iszonyú ősi kardokkal. Tánczra szólítanak néhányat a lányok közül, s egy verbunkkal befejezik a látogatást.

Vas. új. 1863. 42. 371.

Viski aratási ünnep.

A viskiek aratáskor rendesen a legszebb leányt búzából kötött koszorúval ékítik fel; hosszú pálczára piros kendőt kötnek, s úgy vonulnak a falun keresztül a gazda lakára, hol szabad ég

³⁵ Técsőn a kis és nagy leányok, s az asszonyoknak szinten külön-külön vannak fonókáiik, melyek közül a két elsőt a legények sem látogatják. Ilyen fonóház a város minden részében van, 15-20 fonó számára; de szombat és vasárnap este, vallásos kegyeletből, nem szokott összejöni. Ellenben a háznál e két estén történnek a látogatások. *Vss. új. 1863. 42. 371.*

alatt várja őket az ízletes eledel. Itt a gazda mindjárt italt vesz elő, s a legöregebbnek tölt, majd a többinek is sorban, kik mindannyian a gazdára köszöntenek. Utoljára iszik a gazda maga, ilyenféle mondókával:

Adjon Isten bő csizmát, Kis kalapot, nagy bundát, Bort, búzát, barackot, Hegyes fülű malacot.

Vízkereszt ünnepélyezése.

A vízkereszt vagy Urunk megjelenésének ünnepe. Így neveztetik a január 6-iki első osztályú sátoros ünnep. Vízkereszt neve onnan van, hogy Üdvözítőnk e napon sz. János által a Jordán vizében megkeresztelteték. Az egyház e napon Üdvözítőnk emlékére vizet szokott szenteltetni, a keresztségét is e napon szolgáltatta ki, s a házak szentelését is e napon végzi. E nap három király napjának is neveztetik, mert Gáspár, Menyhért s Boldizsár, keleti bölcsek, Júdeába, a kisdéd Jézus imádása végett, e napon utaztak el. Urunk megjelenésének azért hivatik, mert e napon Jézus háromféle megjelenése, illetőleg eseményének emlékezetét üljük. A házszentelés e napon maiglan dívik, a pap a házba lépven, arra s lakóira béke áldását adja, a szentelés jeléül a keleti 3 bölc *nevét* az ajtó felső részére Gr. M. B. betűkkel írja.

I. A császártöltésieknél.

Ezeknél e napon következő dallamok énekeltetnek:

(3 Király.)

Wir kommen daher in aller Gefahr,
Wir suchen das Kindlein mit grosser Ehr,
Gross Melcher kommt aus Orien,
König Gaspar kommt aus Mohrenland.

König Baltzer kommt aus Oesterreich,
Da kommen wir alle drei zugleich;
Als wir kommen den Berg herab,
Heródes unter den Pfenster lag.

(Heródes).

Nun seit willkommen ihr Herren,
Woher die Reise wo wollt ihr hin.

(3 Király.)

Nach Bethlen steht unser Sinn.

(Heródes.)

Mich wunderts aus Sax, aus Tax,
Warum ist dieser König so schwarz.

(3 Király.)

Dieser König ist uns wohl bekannt.
Er ist der König aus Mohrenland.

(Heródes.)

Bist du der König aus Mohrenland,
So reiche mir deine rechte Hand.

(Szerecsen király)

Meine rechte Hand reiche ich dir nicht,
Du bist der falsche König aus deinem Land.

(Gáspár.)

Joseph, Joseph verstecke thus mir nur geschwind»
Nimmt du die Mutter und das liebe Kind;
Reisen Wir nach Egyptenland,
Dort bleiben wir ganz unbekannt?
Heródes der gottlose Mann, Will bese N i n d e 1 fangen an:
Will der Kindlein umbringen, Trachten wir nach diesen Ding.

(Heródes.)

Soll dann soll dann ein Kindlein König sein,
So nimt ihr mir meine Reichthum ein;
Ein alsobald zieht ihr Soldaten fort, In alle End und Ort;
Bringt um, bringt um alle Kneblein klein,
Die zwei Jahr oder etwas darunter sein:
Da will ich schweren bei meiner Krön,
Das keines soll kommen von Leben davon.

(Katona.)

Nun weil ihre königliche Majestät,
Mit uns zu thun, und zu befehlen haben,
So wollen wir es verrichten ganz geschwind,
Weil wir dazu verbunden sind;
Was schmerzet mich das Weibergeschrei,
Ich will hauen entzwei,
Hauen, stechen, und schiessen,
Da das Blut wird auf der Erde herum fließen.

(3 Király.)

Wir kommen daher in Regen und Wind,
Wir suchen das neugeborne Kind,
Wir finden das Kindlein ganz nacket und blos;
Was wollen wir das Kindlein verehren Gold,
Weichrauch und Merchen.

(József s Mária.)

Lasset uns das Kindelein wiegen,
Das Herz ins Kripelein legen,
Oh Jezulein süß! oh Jezulein süß!

(Heródes.)

Darüber will ich mich aufwerfen,
Kein König soll nicht sein auf Erden,
Als ich ganz allein; Gehet in allen Gassen und Strassen,
Breitet meine Befehle aus,
Jedes Kind, was zwei dreiviertel Jahr,
Sollen kommen in mein Haus;
Hernach will ich alle beschenken,
Bis sie kommen in meine Hütte,
Hernach lass ich alle zusammensperen,
Tödten lassen schmerzenlich.

Ezen darabot vízkeresztkor a tanulógyerekek úgy adják elő, hogy 7 fiú felöltözik fehér felső ingbe, s püspök süveggel fején házról-házra megy, 3 közülök a király, 4-dik Heródes, 5-dik katona, 6-ik József, 7-ik Mária. Menyhért király csillagot visel fején, Heródes kardot az oldalán, s házhoz érve 3 külön csoportot képeznek, Mária s József elől foglalnak helyet, mellettök a 3 király, hátul a katona, Heródes pedig fel s alá jár mérgesen, öt egy veres általkötő illeti.

II. A Göcsejieknél.

Göcsej, Zalamegyének azon földrésze, mely Zala, Kerka és Váliczka folyók közt terül el. Nevét agyagos hantos földjétől (göcs, göcsört, göröngy=rög, doroncs) vehette³⁶.

Vízkeresztkor itt eljár a pap háztól házhoz mesterével, kik a vidéken eddig divatozott szent szokást önhasznukra föntartották, és minden ház tulajdonosa, tudva előre jövetelöket, egy tál kukoriczát, egy tál borsót, egy disznólabát, s végre a járandó lélekpénzt asztalára téve, készen várja őket.

Honderű 1845. 1. 212.

Vőféli régi versezet.

Mennyire szokásban volt őseink között, házassági egybekelések alkalmával, lakomákat tartani, eléggé tudhatják, kik csak kevéssé jártasok is hazánk történetében. Hazánkban, főleg a nagy urak, mily nagy fényvel, s pazar bőkezűséggel tartottak több hónapokra terjedt lakomákat, mennyi neme volt az étkeknek s italoknak ily alkalommal összehalmozva, bámulva olvashatjuk régi történet-könyveink böi. A nagyok ezen szokása – mint a magas hegyekről lerohanó árvíz a föld alsóbb részét – elborítá a nép alsó osztályát. Mert ez is tehetségéhez képest, több napra terjesztette, sőt most is terjeszti lakomáit. Ily alkalommal a magyar vendégszeretet egész nagyságában mutatkozik.

Mert a szegényebb sorsú is, nemcsak eledelről s italról gondoskodik, hanem még arról is – méltó dicséretére a magyar névnek – hogy a vendégek közül mindenkit megörvendeztessen. Ily célból állottak elő, a legrégibb idők óta, lakomák alkalmával, oly egyének, kiknek főfeladatuk volt, másokat mulattatni nevetetni, s az ilyeneknek majd minden megengedett s engedtetik, csakhogy nagyobb kaczajt indíthassanak, s minél többeket megrázhassanak a nagyban kitorő nevetés által. Mi – különösen midőn a gyomor meg van terhelve – nagyon

³⁶ A göcsejiek hún avarok ivadékai, s unokái sz. László nemeseinek. (Jutalom feleletek a magyar nyelvről. Pest, 1821. 1. 31.) A roppant hún birodalom felbomlása után, a hunok egy jelentékeny töredéke Illyriumba, s innen a mai Göcsejbe vonult, mely a nagy király, s római császár által 803-ban legyőzött, és Szombathelytől a Drávaig letelepedett, sokaktól vele rokonnak tartott (A magyarok történetei. Írta Peczely József Debreczen 1827. 16. 1.) avarokkal egyesülvén, nyelvjárását ezen egyesült két rokon faj minden idegen befolyástól oly híven megőrzé, hogy a harmadszor ide beköltözött magyarok azt jól értenék. (Jutalom feleletek a magyar nyelvről 1. 63).

szükséges az emésztés elősegítésére.

Az ily szerep különösen az úgynevezett vőfél, vőfély, vagy mint Somogyban nevezik, vőfényeket illeti. Régi naptárainkban található oly verseket, melyekben a vőfélek tisztei előadtnak. – A vőfél hát – mint neve is mutatja – nevezetes egyéniség volt, s most is az, a lakomák alkalmával. Főfeladata, mint mondva volt, a mások megnevettetése. – A honnét ily szerepre rendesen élelés, s jó kedélyű emberek szoktak választatni. Ilyen volt Debreczenben azon egyéniség, kinek gúnyneve Kutya Pista volt, s ki annyira el volt hírhedve 1820-29-ben, hogy majd minden tehetősb lakosnál ő vitte a nevetető szerepét, s talpraesett élcei, jól rögtönzött versei, s mások utánzásai, nem megvetendő jövedelmet nyújtottak neki.

Habár az itt következő versezetben, az utolsó megelőző versszakban e mondatik is: „Vőfél tisztedet el ne felejtse!” A vőfél mondta, vagy dalolta el ezen versezetet, s azért: szólítja meg maga magát, hogy ezáltal is nevetést gerjessen. Egyébiránt nem tartozik szorosan a dologra, ki, vagy kik mondták, vagy dalolták el!? Annyi bizonyos, hogy ez lakomák alkalmával történt. Megjegyzésre méltó, hogy mindegyik versszakban, a második sor végén e van: „Ejja!” Továbbá a páratlan számú versszak végén (1 + 3 + 5 stb.) mindenütt ’jójójó!’ A párosán (2 + 4 + 6 stb.) pedig ’Falala’ áll.

S erre e vers régi leírója oly szorosan ügyelt, hogy páratlan számú versszak végére „Falalát” írván, azt zárjegybe tette, s utána írta: „jójójó!” A régi zamatú versezet következőleg hangzik:

Lakjatok vígan.
Igyatok bátran. Ejja:
Az idő mondgya,
Gazda kiáltja
Fusson a bánat,
Töltsed a pohárt. Jójójó.

Boldog az élet,
Ha mind így lehet Ejja:
Fekete kenyér,
Mostan többet ér
Hogy nem sült kappan,
Kit tegnap láttunk. Falalala.

Nem vizet adnak
Innya torkomnak, Ejja:
De tarczali bort,
Mézes mádi bort,
Töltsed a pohárt,
Ne lássunk több kárt. Jójójó.

Meg ne részegülly,
Gögössen se üll. Ejja
Gazda agy innom.
Régen kívánom,
Üres erszényem,
Mert nincsen pénzem. Falalala.

No ne bánkódgyunk,
De vígan lakjunk.

Ejja Gazda vigadgyunk,
Mind estig igyunk,
Majd lefekügyünk
És elalugyunk. Jójójó.

Reggel ismétlen,
Felkelvén szépen. Ejja:
Mai lett vétked
Semmi előtted,
Elő ne hozzuk,
Sőt elfelejtsük. Falalala

Kádba ugráló
Csertörő vargák. Ejja:
Izdóté foré.
Büdös gyomrotok,
Nem szükség nektek,
Előjönötök. Jójójó.

De ti róllatok,
Mit mondgyak szűcsök Ejja:
Pölyhösök vadtok,
Tudom bánnyátok,
Hogy most így szóllok,
M megbocsássatok. Falalala.

Vargáknak bátya
Nem hadlak hátra. Ejja:
Az béka hustul,
Kecske faggyútul,
Fénlik a nyakad,
Megnőtt az hasad. Jójójó.

Haj mely szurkos vagy,
Lakatos bátya. Ejja:
Kovács bátyáddal
Talán nem régen,
Jöttél a kohból
Sáros fertőből. Falalala.

Ny—v s barbélyok
Mely rutak vadtok. Ejja:
Mely czifrán jártok,
Kevélyek vadtok,
Hegykére vágytok,
Nagy fönyen szóltok. Jójójó

Csiszárok ráok
Most szépen szóllok. Ejja:
Hogy ti is mostan

Andékoznátok
Kardokkal engem
Felruháznátok. Falalala.

Művetek ékes.
És igen kedves. Ejja.
Mert nagy szép fényes,
Pogányon éles,
Kitül rémulés,
Hamar nekik lesz, Jójójó.

T-t-v-s ötvösök.
Ráhallgassatok. Ejja:
Miként ezüstöt,
És az aranyat,
Megolvasztyátok,
Így sokat loptok. Falalala.

Bezzeg nevetek,
Szabók már nektek. Ejja:
Mert kicsinenként,
Ti sokat csentek,
Pokolba mentek,
Ha meg nem tértek. Jójójó.

Mostan nem szóllok,
Többet róllatok. Ejja:
Kiknek mit szóltam,
Csufságból mondtam,
Megbocsássatok,
Kik most itt vadtok. Falalala.

Mostan róllatok
Ti menyegzősök. Ejja:
Mondok újságot,
És szép vigságot
Kit la hallotok,
Ti ne bánnyátok. Jójójó.

A menyasszonynak
És vőlegénynek. Ejja:
Vonnyanak hajnalt,
Gyönyörű nótán,
Ádgyák meg módgyát,
Várd meg jutalmát. Falalala.

Menyasszony azért,
Az szolgálatért. Ejja:
Tartozik csókkal,
Kedves játékkal,

Edgy edgy szép tánczczal,
S egy pohár borral. Jójójó.

Nyoszolyóasszony,
Dolghához lásson. Ejja:
A mézes borra,
Vajban sült fánkra,
Légyen nagy gondgya,
Mert minden várja. Falalala.

Szakács asszonyok
Ne csoszogjatok. Ejja:
De barátságot
Velem tegyetek,
Étkekkel engem,
Most jól tartsatok. Jójójó

Azért szép móddal
Dolgunkhoz lássunk. Ejja
Tyúkot, malacgot,
Mindenféle jót,
Szép szerszámokkal,
Jól megvajazzunk. Falalala.

Vőfél tisztedet,
El ne felejtse. Ejja:
Az főn szállásra.
Gazdálkodásra,
Pohár töltésre,
Vigyáz mindenre. Jójójó.

Ez kis énekem,
Véle személyem. Ejja:
Hogy ha kedves volt
Várd meg jutalmát,
De nem mézes bort,
Hanem nyakcsapást. Falalala

Amen. Finis. etc.

Zilahi szöcsök bálja.

Ha hoztok – esztek
Ha jöttök – lesztek.

Ez nem egyéb, mint az úgynevezett tarisznyás bál. A bál kitűzetvén bizonyos napra, a czéhbéli ifjúság szekérre ül, s egy kitömött vaddisznót hurczol fel alá, mely fogait az utcai közönségre viczorítja. A menet előtt két szép szücs legény, kardosan, nemzeti színű koszorúval halad; hátul pedig két csikósnak öltözött legény pattog a karikással. Így csinálnak hűhót. Este a terem egyik ablakán ily feliratot lehet olvasni. „Szorgalommal a békesség fog kezét. Munka után jól esik az élvezet.” Bent a teremben a tető közepéről zöld koszorú lóg, míg köröskörül különféle állatok – farkas, róka, nyuszt, menyét, bárány stb. – mozognak. És

most megzendül a zene, az ifjak pengetik sarkantyújukat, tánczba elegyednek, s vígan mulatnak reggelig. Az öregek egy része a lejtő párokat nézi, más része pedig a mellék szobákban iddoggál csendesen.

Zomlbori leányvásár.

A „leányvásár” Zomborban évenként octóber 2-ik vasárnapján szokott tartatni. A mondott vasárnapon a város alsóbb osztályú, mindkét nembeli fiatalsága bizonyos helyen összejön. Rövid társalgás után először kisebb csoportokban kerekednek tánczra, később pedig egy egész nagy kört vagy kólót képeznek. A kör közepén több dudás foglal helyet. Tánczközben a házasulandó legények szülői vagy legközelebbi rokonai megjelennek, s a kóló közepére menvén, ott fiaik számára egy-egy hajadont szemelve ki, azt egy alma átadása által, melybe ezüst pénz vagy bankó van téve, fiaik leendő nejeül eljegyzik. Ha a hajadon az almát elfogadja, az eljegyzés megtörtént, s a gyűrűváltás vagy ugyanazon, vagy legközelebbi napon ünnepélyesen megtartatik. Ha pedig a lány az almát visszautasítja, az anyit jelent, hogy neki a legény sem kell. E népszokás eredetét még a török időkből származtatják.³⁷

Vas. újs. 1854. 303. Nefeletts 1861. 141. 36.

Zsitvamelléki aratás körüli népszokás.

Zsitvamelléke noha eléggé népes ugyan, azonban a nagyobb munkatételeknél teljesen még sem nélkülözheti az idegen erőt és segítséget, mely tekintetben a totók, kivált a gabnatakarásoknál, igen hatalmas kisegítők. Annak idejében az otthon nélkülözhetlen családtagok ugyanis, oly vígan indulnak ki hazulról a több anyagi élvezetekkel bíró alsóbb vidékekre, mint ama lelkesült harczfiak, kik győzelmi babér után vágynak. Megindulásuk többnyire előre megkötött szerződések alapján történik; rendes megindulási idejük pedig Péter Pál napja. Ezen időtájban hemzseg soraiktól az országút, dalaiktól viszhangzik Zsitvamelléke. Nem egyszer hegedű és dudaszó mellett nyitnak be a magyar helységekbe. Munkához fogva, az aratást először megszemlélni kijött gazdát gabnakötéllal gyöngén átkötik, mely tiszteletnyilvánításért borraivalót várnak, mely ha kijut nekik, bizonyos, hogy kezeik közt pálinkáralavóvá változik. Szorgalmuk ellen ritkán van kifogás, hamarabb lehetne munkájok tisztátalansága ellen szót emelni. Nem csak nappal, hanem holdvilágos éjjeleken is dolgoznak. Bevégezvén nehéz földadatukat, azt szokás szerént ünnepélylyel zárják be. Összeszedvén a határ minden vadvirágait, azokból s gabnaszálakból koszorút kötnek, egy búza alapkörfonatra két jól föleresztett, s fönn egymást körösztbe metsző ivfonatot kötnek, ezen koronaalakú fejéket a hideg víztől legkevésbé iszonyodó férfi fejére teszik, aztán körmenetszerű ünnepélylyel a felkoszorúzott férfi vezetése alatt az . . . Uzt nam Boh po-mahal ... az Isten megsegített immár . . . Istent dicsőítő, és gazdát dicsérő, sokfélekép változó dalt az utczákon át egész a gazda udvaráig dalolva, a határból hazafelé indulnak. Nem kell hozzá túlbuzgó vallásos érzelem, hogy az ily jeleneten belsőleg meginduljunk. A túrni tudó dolgos nép minden munkáját Istennel kezdi, és vele végzi be, s hite fentartotta, fen fogja tartani minden nehéz körülmények között. A falubeliek kíváncsi összecsendülése mellett örömríadva érkezöket az előre figyelmeztetett gazda fogadja, a koszorús vitézt meg a házi szolgáló ex officio készen tartott kanna vízzel nyakon önti, mi azt akarja jelenteni, hogy a búzának az esső ne hiányozzék. Ily nyilvános eljárásnak az elmaradottabb gazdák s aratókra nézve az a jó oldala van, hogy gyakorta hallván az aratásnak már egyik, már másik gazdánál történt

³⁷ Hajdanában Zemplén megyében, a ruthenok közt, Krasznibrótlon, szintén tartattak ilyes leányvásárok, még pedig évenként háromszor. A leányok ide ez alkalommal leeresztett hajjal jöttek, s koszorúzott volt fejök. A fiúk közlelről tartottak felettök szemlét, s ki a magát kinézte, nyil sebességgel rontott neki, s e szavakat mondva: „Pod do pópa kdi ti treba hlopa=Akarsz férjet, úgy jer velem a szent atyához”, elhurcolá a kolostorig, hol a barát azonnal összeadá őket. Az e módóni nősülés sokszor vereséget vont maga után, s 1720 után e szokás itt el is tiltatott. L. Heinbueker Pannoniens Bewohner Wien, 1820. 54. 1.

bevégzését, versenyvágy ébred fel bennök, mely az aratási munkát részükről is sietteti. Az eltakarított koszorú magja vetés idejében kicsépeltevé, a többi búzával együtt elvettetik. A megtisztelt gazda iparkodik kitenni magáért jó áldomással, melyet a takarók áldáskívánatok közt jó kedvvel költenek el.

Ez idő szerént azonban nem köt többé a gazda ajándék húszast a vetést megkezdő béres vetőlepedőjének szarvvégébe, mert hát nagy okok elvettették több év előtt a húszast, s a hosszantartó szárazság miatt, az sem tud kikelni.

Vas. újs. 1863. 32. 286. Magy. Erd. Kép. I. füz. 285-290.